KUN. ALF. LIPNICKAS
Teol. Lic.

PENKIŲ
VALSTYBIŲ SOSTINĖSE

ĮSPŪDŽIAI IŠ KELIONĖS PO VAKARŲ EUROPĄ

Su paveikslais

Panevėžys, 1933

Šį iš paprasčiausių gėlių nedrąsiai supintą minčių vainiką skiriu savo Mylimai Motutei, dar pirmosios kūdikystės dienose įkvėpusiai begalinį norą veržtis prie Tiesos, nebijoti kliūčių ir turėti drąsos dėl Dievo būti mažiausiam tarpe žmonių.

Įvedamosios autoriaus mintys

Buvo paprasta 1932 m. pavasario diena, kaip ir tūkstančiai kitų žmogaus gyvenime. Keturiese pietavome Panevėžio Katedros klebonijoje, — tai nuolatiniai Katedros klebonijos gyventojai. Visados paskubomis sueiname, paskubomis valgome ir vėl paskubomis skirstomės, kiekvienas bėgame prie savo darbų, kurių miesto kunigui net perdaug yra.

Šį kartą nepaslankūs buvome. Gegužės saulė smarkiai kaitino pro atdarą langą. Kvapus nuo daugelio žiedų oras gaivinančiai kuteno jausmus. Pabudusi vaizduotė pradėjo pinti vis toliau ir toliau nusitęsiančią kalbą.

Gražių dalykų prišnekėjo visų mūsų šefas kan. Šidlauskas. Žilagalvis kapel. kun. Žitkevičius pasakojo apie Milaną, Neapolį, Veneciją, Romą, Afrikos Kartaginą, Vezuvijų. Likusieji du, kun. Antanas Deksnys ir šių eilučių rašytojas, godžiai klausėmės. Vėlėliau ir kun. Antanas pradėjo pasakoti apie skautų stovyklą Kopenhagoj, apie Berlyną, Karaliaučių, Rygą. Iš savo pusės tegalėjau pakalbėti apie gražiuosius Zarasus, Anykščius, Tauragnus, apie Palangos pajūrį, Suvalkiją, Klaipėdą ir Kauną. Toliau Lietuvos mano žinios nenešė. Bet kadangi Lietuva mūsiškiams jau gerai pažįstama yra, tai neturėjau ko pasakoti ir priverstas buvau tylėti.

Širdis karštai plakė, ir mintys nerimo. Taip ištroškęs buvau pamatyti platųjį pasaulį! Viliojo mane šalto žmogaus proto sukaustytas, naujųjų laikų technikos įelektrintas Europos didmiesčių gyvenimas, bet taip pat ne mažesnis noras buvo išvysti niekieno nevaržomas kalnų viršūnes, audringas jūras ir nuolatos vandenų supamus ir plaunamus salynus.

Psichologas kapelionas suprato mano nerimą ir mintis. Pažvelgė, nusišypsojo ir po valandėlės pratarė: „Ar važiuotum į Dublino Eucharistinį Kongresą?“ — „Kodėl ne, jei tik pinigų turėčiau“, ilgai negalvojęs atsakiau. „Tai galėsi važiuoti—pinigai bus“, šaltai užbaigė.

Praėjo savaitė kita, ir galutinai įsitikinau, kad ne juokais buvo kalbama. Panevėžio vyskupijos viduriniųjų ir aukštesniųjų mokyklų kapelionai prisiuntė per kun. Žitkevičių dalį kelionei pinigų, o kitus pažadėjo paskolinti. Visiems Gerb. Kape-

lionams, o ypač iniciatoriui kun. Žitkevičiui šia proga tariu širdingiausią padėką.

Bereikėjo Vyskupo leidimo. J. E. Vysk. Paltarokas nieko neturėjo prieš mano išvažiavimą ir lengvai davė leidimą drauge su „celebra“. Apie važiavimą tuojau pranešiau ekskursijos į Eucharistinį Kongresą, įvykstantį 1932 m. birž. 22 — 26 d. Dubline, organizatoriui prof. F. Kemešiui.

Dabar jau rimtai pradėjau studijuoti kelionės maršrutą, kuris buvo toks: *Kaunas—Karaliaučius—Berlynas—Briuselis—Ostende—Londonas—Dublinas—Londonas — Lisieux — Paryžius —Liurdas — Paryžius—Koelnas — Berlynas ir Kaunas.* Džiaugiaus galėsiąs pamatyti net 5 svetimųjų valstybių sostines, būtent: *Vokietijos, Belgijos, Anglijos, Airijos ir Prancūzijos,* o taip pat daug kitų įžymybių, kaip Britų ir Luvro muziejus, Versalį, Eifelio bokštą. Pirmoje vietoje viliojo Tarp. Eucharistinis Kongresas Dubline, Liurdas ir šv. Teresėlės tėviškė Lisieux. Nė kiek nemažesnį turėjau norą šioje kelionėje susitikti su svetimųjų valstybių katalikiška jaunuomene, susipažinti su studentijos, moksleivijos, darbininkijos ir šiaip jaunuomenės veikimu, su katalikybės ir apskritai krikščioniškosios kultūros apraiškomis Vakarų Europoje.

Skaitytojas ras šioje knygoje paliestus ne vien išorinius įspūdžius, bet ne kartą ir ilgesnį apsistojimą prie kai kurių dalykų aprašymo ar klausimų svarstymo. Orientacijos dėliai tenka pastebėti, kad pradžioje, aprašymuose ligi Airijos, bus suminėta beveik vien kelionės įspūdžiai, o toliau ir grįžtant bus kiek daugiau apsistota prie paskirų dalykų svarstymo.

Autoriui pirmą kartą teko išvažiuoti į platesnį pasaulį, neįgudusiam, be jokių kelionei ginklų—be foto aparato[1]), be „Führerių" (knygučių, kuriose aprašytos keliaujamos vietos), be reikiamo svetimose kalbose nusimanymo, tepasiėmus su savim didelį norą pažinti pasaulį ir parsivežti į Lietuvą bent šiokį tokį užsienio supratimą ir šiokį tokį šių dienų daugeriopo judėjimo įvertinimą. Todėl visai suprantama, kad aprašymuose galės pasitaikyti didesnių ar mažesnių netobulumų.

Autorius važiavo ne kaipo žurnalistas, plunksnos specas, bet kaip paprastas stebėtojas. Įspūdžius rašė ne tiek žiūrėdamas j kalbos stiliaus puošnumą, į meninę pusę, kiek į turinį. Pradėjęs rašyti kelionės įspūdžius laikraščiuose, dar neturėjo aiškaus nusistatymo išleisti atskirą leidinį. Tik vėliau, paskatintas kitų asmenų, pasiryžo tą padaryti. Didelė dalis čia dedamos medžiagos spausdinama buvo „Panevėžio Balse“ ir kituose laikraščiuose bei žurnaluose.

1) Čia dedamos kelionės klišės yra imtos iš p. V. Uždavinio, drauge keliavusio, nuotraukų, o taip pat ir šiaip iš visur parinktos.

Knyga labiausiai skiriama mokslus einančiai jaunuomenėj, kuriai be abejo, dauguma čia suminėtų vardų jau yra žinoma iš mokyklose praeito kurso, todėl lengviausiai bus ir suprantama Moksleivijai tuo arčiau prie širdies galėtų būti šis leidinys kad ne vienas ir iš jos, lygiai kaip ir pats autorius, veržiasi į pasaulį, norėdamas kiaurai jį pažinti ir ieškoti kelio, vedančio per tiesą į laimę.

Jei knygelė bent šiek tiek privers skaitytoją plačiau pagalvoti apie šių dienų sūkuringo tautų gyvenimo kryptis ir pastūmės prie gražių pasiryžimų, autorius visiškai bus patenkintas ir jausis savo pareigą atlikęs.

Autorius.

Lietuvą apleidžiant

„Sudiev, Lietuva! man linksma buvo
savo gyvent šalelėj,
širdį man skaudžia, skaudžia ir gaudžia
svetimojon važiuojant“.
Vysk. A. Baranauskas.

Prigūžęs Panevėžys dangstės nakties šidu, kada 1932 m. birž. 18 d. ankstyvą rytą vieny vienas, lyg klajūnas, užrakinęs 5 savaitėms savo kambario duris, atsidūriau tuščiose miesto gatvėse. Elektros lempučių blaškomi šešėliai, lyg slibinai, slankiojo gatvėmis, sudarydami praeiviams keistą įspūdį. Prie Šv. Kazimiero knygyno prasilenkiau su vienu gerai pažįstamu panevėžiečiu, kuris nė dėmesio neatkreipė į voyager'o rūbais apsivilkusį keleivį. Tolėliau ir stotyje šmėkštelėjo dar vienas kitas artimas moksleivis, kilstelėjo kepurę ir net palinkėjo „laimingos kelionės“.

Dar nespėjau įeiti į stotį, kaip pasigirdo aštrus budėtojo balsas: „Traukinys į Kauną išeina!“ Skubiai nusipirkęs bilietą, išbėgau į peroną. Traukinys tik ką buvo pradėjęs judėti. Laimingai įšokau į vagoną. „Tai bent vyksta!“ džiūgavau. Tik nepamanykite, kad nenuoširdūs buvo žodžiai, kad gyvenau iliuzijomis Geručio „Ponas Vyksta“. Galiu net pabrėžti, kad man tikrai vyksta keliauti: ištisus dvejus metus pusę laiko praleidęs kelionėse, tris kartus pergyvenau traukinėlio virtimą, du kartu auto katastrofą, kelis kartus, dėl įvairių priežasčių pasibaidžius arkliui, iš ratų iškritau, bet nė vieno karto nenukentėjau. Nors dažniausiai paskutinę minutę nueinu į stotį, bet per dvejus metus vos vieną kartą tepavėlavau į traukinį, bet ir tai dėl užtrukimo pas ligonį, prie kurio paskutinę prieš išvažiavimą valandą buvau nuvežtas.

Pradžia buvo gera, o „kas gerai pradeda, jau pusę dar“ bo padaro“. Vis dėlto perdrąsu būtų jau spręsti apie finalą ilgos kelionės, kurios dar nė nuvokti gerai nenuvokiau, kadangi tik „finis opus coronat" — „pabaiga darbą vainikuoja“.

Pro pravirą vagono langą žiūrėjau į švintančius rytus. Poeto Adomo Mickevičiaus atvaizduotas gražusis Lietuvos saulėtekis visados stojasi prieš akis, kiek kartų tenka stebėti aušantį rytą. Pievos, pasidabinusios žiedais, alsavo gyvybe. Vienur kitur čiulbėjo lakštutė ar vyturys. Sieloj pasidarė taip liūdna, kad vos nepravirkau. Ar gailėjaus ramiųjų Lietuvos laukų ir geraširdžių lietuvių, kuriuos teks trumpam laikui palikti, ar, anot poeto Baranausko betariant, „širdį man skaudžia, skaudžia ir gaudžia svetimojon važiuojant“, ar sielos stygas užgavo triukšmingo, ausis kurtinančio didmiesčių gyvenimo įsivaizdavimas, ar kas kita, — pats nežinau.

Spiegiąs švilpuko balsas nutraukė mintis. Traukinys artėjo prie Gustonių stoties, kur jau sunkiai alsavo ilgą vagonų virtinę nuo Radviliškio atvilkęs kitas garvežys. Čia man padarė siurprizą—iš prasilenkiančio traukinio nuaidėjo balsas: „Alio, Alfa!“ Pasirodo, iš Kauno važiuojama brolio Stasio, baigus universitete studijas, atostogų. Minutėlę šnekterėję, kiekvienas sau nuvažiavome į priešingas puses.

Tolimesnė kelionė ligi pat Kauno buvo labai trumpa. Turėdamas gražaus laiko, apsvarstinėjau kelionės planus, stengiaus prisiminti svetimųjų tautų, per kurias teks važiuoti, geografiją ir istoriją, mintimis kombinavau vokiečių, prancūzų, lotynų ir k. kalbomis sakinius, žiūrėdamas, ar mokėčiau to ir to paklausti, į tokį ar kitokį klausimą atsakyti. Nors daug buvau mokinęsis svetimųjų kalbų gimnazijoje, net atestate iš vokiečių ir prancūzų kalbų penketukus gavęs, nors ir šiaip nemažai buvau skaitęs, bet kada dabar norėjau pasiruošti susišnekėti, viskas pynėsi, daug kur užsikirsdavau. Bet dar nejaučiau, kad tolimesnėje kelionėje, kada jau reikės akis į akį su svetimtaučiais susidurti, nepalyginamai blogiau bus ir teks atsidurti svetimose kalbose analfabeto rolėje. Nė nepasijutau, kaip privažiavau Kauną, ir turėjau nutraukti tikrai įdomius svarstymus.

Mieste labiausiai norėjau susitikti su ateitininkų ir pavasarininkų vadais, galutinai susižinoti dėl vasaros atostogų metu moksleiviams prof. Dovydaičio ruošiamos „Gamtos Draugo“ 10 dienų ekskursijos iš Kauno Nemunu į Lietuvos pajūrį, taip gražiai p. Petro Babicko „Gintaro Krante“ atvaizduotą, ir dėl liepos mėn. 9 — 10 d. įvykstančio Jubiliejinio Pavasarininkų Kongreso. Nei prof. Dovydaitis, nei prof. Eretas, nei dr. Leimonas, su kuriais anksčiau buvau šnekėjęsis dėl kelionės į užsienį, nepatarę buvo to man daryti ir tai kaip tik dėl minėtos „G. D.“ ekskursijos ir Kongreso. Net prikaišiojo man, kaip aš galįs prieš Kongresą, kada reikalingas yra rimtas visu frontu prie jo ruošimasis, pasitraukti ir išvažiuoti. Prisipažinsiu, kad nors ir buvo sutikęs kan. Butvilą mane pavaduoti, jeigu Kongresas įvyktų, bet vis dėlto jaučiau neramumą, net nesąžiningumą, — juk pareiga turi stovėti pirmoje vietoje. Dabar bus suprantama, kodėl dar kartą norėjau Kaune tais klausimais Pakalbėti. Abi likusios vidujinės kliūtys savaime atpuolė : „G. D.“ ekskursija prasidės liepos mėn. 11 d., o mes iš kelionės

grįšime Kep. 10 d., todėl dar suspėsiu ir į ją, o Pav. Kongresas nebeįvyks, kadangi negautas iš vyriausybės leidimas. Dabar jau niekas nebedrumstė man sielos.

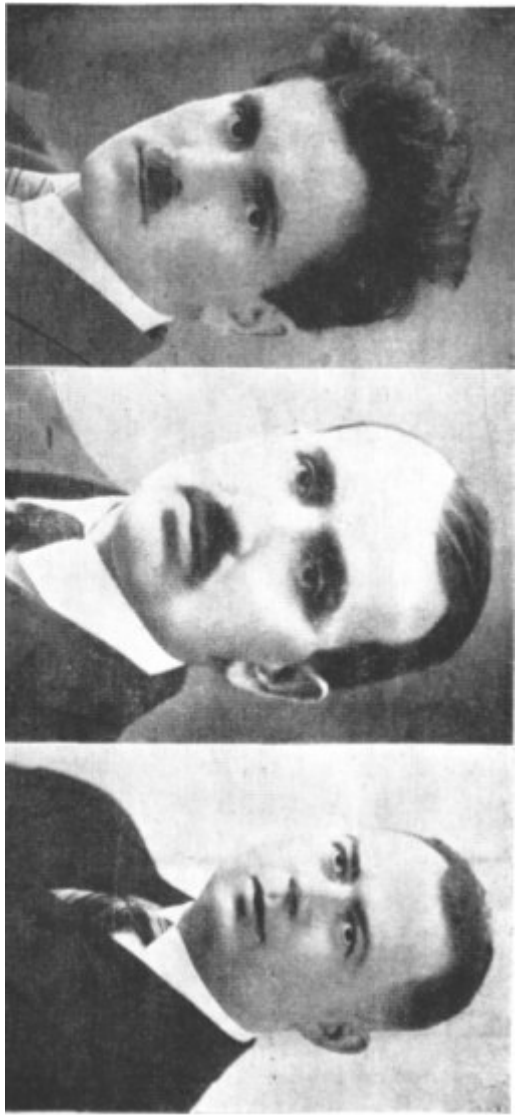

Prof. Dr. J. Eretas, Prof. Pr. Dovydaitis ir Dr. J. Laimonas — garbingieji katalikiškų organizacijų vadai.

Surankiojęs visas paskutines naujienas, kursuojančias aukštosiose Kauno sferose, — o tas buvo svarbu, kadangi Dubline teks susitikti su kitų šalių lietuviais, — nutariau šiek tiek atsigulti, nors dar ir nebuvo vėlus vakaras. Prieš kelionę miegas buvo nekoks, o ypač nedavė ramybės baimė pramigti ir

pavėluoti į traukinį. Atsikėlęs 4 val. atlikau išpažintį ir atlaikiau šv. Mišias T. Marijonų bažnyčioje. Sieloje gimė dar didesnis džiaugsmas ir dar atviresnėmis akimis žiūrėjau į tolimą kelionę.

Dar prieš 6 v. rytą Kauno stotyje jau lūkuriavo lietuvių ekskursantų į Euch. Kongresą būrelis. Nuvykęs godžiai akimis gaudžiau visus, kurie su dideliais čemodanais ir krepšiais spietėsi apie kelionės vadą prof. Kemešį, nes kas nežino, kaip daug priklauso nuo to, su kuo tenka ilgesnį laiką, ypač kelionėje, bendrauti. Bijojau, kad nesusidarytų vien paniurusių, susiraukusių, šaltų žmonių grupė—tris savaites nematyčiau saulės ir turėčiau būti nenatūralus. Keliauninkų — turistų sąstatas visai buvo patenkinamas: būrelyje maišėsi prof. prel. Grigaitis, dr. Liasauskis, „Quo vadis, modernioji Europa?“ ir „10.000 kilometrų“ autoriai, 4 rimti klebonai, keli kapelionai, vikarai, teisių ir įstatymų žinovas ir 2 sesės,—viso 19 asmenų. Už rubežiaus, Vokietijoje, turėjo dar prisidėti pro Klaipėdą važiuoją vysk. Staugaitis ir prel. Simaitis. Ko bereikia, visko yra: gilių mokslininkų, filosofų, prityrusių pedagogų—teologų, žurnalistų, teisininkų ir sesių vienuolių. O ypač džiugino tas, kad turėsime gerą vadą. Kaip kitados genealusis „Dieviškosios Komedijos“ autorius Dantė, eidamas per pragarą, pasiėmė sau vadovu anuometinį mokslo autoritetą Vergilijų, taip dabar ir mums, važiuojantiems į Europą ir ypač jos didmiesčius, reikalingas buvo įgudęs vadas, ir mes jį susiradome prof. Kemėšio asmenyje. Drąsiai keliavome su juo į Europos pragarą, būdami tikri, kad jame nepaklysime.

Ir taip birž. mėn. 19 d. 6 v. 5 m. rytą sujudėjo Kauno stotyje ekspresas, greit pralindo dengtą Nemuno tiltą ir, palikęs užpakalyje Kauną, lengvai skrido laisvaisiais Suvalkijos laukais, niekur nesustodamas ligi pat Kybartų. Senesnieji patogiai sėdėjo prie langų ir, matydami, kaip jaunieji, stovėdami koridoriuje, gyvai gaudė pro akis slenkančius vaizdus, ranka numodami daug kartų išdidžiai kalbėjo: „Et, ne tokias vietas esame matę!.. Atsibos ir jums, jaunieji!“ Buvo ir tokių, kurie mielai pasakojo savo kelionių įspūdžius ir mums, jauniesiems, nurodinėjo tikrai vertingus praktiškus patarimus.

Kybartuose išsikeitėme truputį lietuviškų pinigų į vokiškas markes ir, įsisėdę į traukinį, pasakėme ilgėlesniam laikui sudiev mylimai savo tėvynei.

1200 klm. išilgai Vokietijos

Po minutės kitos įvažiavome į vokiečių valdomą 470.665 kv. klm. didumo kraštą su 65 milijonais gyventojų. Vokiečių žemėmis teks keliauti apie 1200 klm., kadangi nuo Virbalio ligi Aacheno, paskutinės vokiečių stoties Belgų pasienyje, maždaug toks kelio tarpas yra.

Pirmuosius pusaštunto šimto kilometrų pravažiuojant.

Eitkūnuose sustojus traukiniui, vokiečių muitinės valdininkai padarė mažutę reviziją keleivių bagažuose. Mūsų, tranzitu važiuojančių, nelietė. Taip pat patikrino visų pravažiuojančių dokumentus. Didesnis neaiškumas kilo dėl abiejų mūšy ekskursijoje važiuojančių į Londoną sesių ir, kol, telefonu susižinoję su Kaunu, dalyką išsiaiškino, nusitęsė apie 20 min.

Turėdami gražaus laiko, galėjome ilgėliau stebėti pirmoje vietoje į akis krintančias vokiškumo žymes. Bėgiodami po peroną iš visų pusių begirdėjome kietą, ausis rėžiančią, šiurkščią, lyg ratais važiuojant bruku, tratančią vokiečių kalbą, kurios vokiečių okupacijos metu lietuviai net perdaug, ne kartą net ligi ašarų, prisiklausę yra. Namai visur raudoni, sodybos visokiausiomis geležinėmis tvoromis apkaustytos. Tiek kraštas suvokietintas, — juk kadaise čia gyveno lietuviai, — kad jokių lietuviškumo pėdsakų negalima buvo įžiūrėti. Teisingai daugelis kalba apie plieninę vokiečio ranką, mokančią svetimas tautas ir jų dvasią sukaustyti.

Kai kurie, prisipirkę čia pat perone pardavinėjamų atvirlaiškių, kelis žodžius parašę ir vokiškus pašto ženklus prilipdę, pasiuntė net po kelis jų į Lietuvą, — mat, pirmosios kregždės iš svetimos žemės. „Steigen Sie auf!“ sušuko žandaras, ir mes, nieko nelaukdami, sulipome į vagoną. Ekspresas sujudėjo ir per keletą valandų pravažiavome Stalupėnus, Gulbiną, Įsrutę —Instenburgą, Tapiau ir k. didesnius ar mažesnius miestelius.

Žiūrėdami pro traukinio langus, matėme erdvius laukus, gražiai išaugusiais javais apsidengusius. Riebios, dideliais tešmenimis karvės sočiai ganėsi neplautuose dobiluose. Gražiai

išstatytos ir plačiai išsikerojusios sodybos daug ką sakė apie jų šeimininkų turtingumą. Ne veltui Rytprūsiai[1]) yra vadinami Vokietijos aruodu ir visi kultūringiausi Vokietijos ūkiai kaip tik čia yra susispietę.

Kiek mus sužavėjo puikūs Rytprūsių laukai, lygiai tiek pat atstūmė jų gyventojų šiurkštumas. Vienas flegmatiškas kunigas susilaukė keletos vokiškų keiksmų vien už tai, kad lietuvišku lėtumu lipo į traukinį. Būtinai turi šokti taip, kaip jie, prūsokai, šoka, kitaip — gausi pipirų. Kiekviena proga įkyriai ir išdidžiai kartoja: „Müssen Sie Ordnung lernen!“ Tvarka yra geras dalykas žmonių sugyvenime, bet kada joje nebejauti sielos o vien šaltą formalizmą, dirbtinumą, rutiną, pasidaro ji tiesiog nepakenčiama. Perdėta prūsokų didybės manija, ypač paskutiniais laikais sukarikatūrinta vokiečių nacionalistų—hitlerininkų, daro juos tiesiog nežmoniškus. Visi pravažiuojantieji Rytprūsius tą pastebi. Vėlėliau teko įsišnekėti su vestfaliečiais vokiečiais, kurie patvirtino tą patį dalyką ir net pažymėjo, kad pas juos esąs paprotys išsišokėlius, mažiau apsitrynusius klausti: „Tu, turbūt, esi iš anapus Berlyno?“ Iš dalies prūsokų žiaurumą galima išaiškinti tuo, kad jie daugumoje yra protestantai, o pats protestantizmas, būdamas šaltas ir bejausmis, daro tokios pat įtakos savo į sekėjus.

Dar pravažiuojant krito į akis protestantizmo religinis išsigimimas, subedievėjimas. Mes važiavome sekmadienio priešpietį, o tuo tarpu daugelyje vietų matėme žmones plaunančius šieną, ravinčius bulves, sportuojančius — pramogas iš pat ryto ruošiančius. Aiški išvada— protestantizmas beliko jų protuose, o širdyse ir gyvenime jam vietos jau nebėra.

Nė nepasijutome, kaip privažiavome Karaliaučių, arba Koenigsbergą, Rytprūsių sostinę, su 293.000 gyv., universitetu, žvėrynu ir visa eile šiaip įdomybių.

Uždavinys savo „10.000 klm.“ knygoje, pažymi tik geležinę naują Karaliaučiaus stotį ir požeminius tunelius, vedančius į stoties rūmus, pro kuriuos lįsti neturėjęs drąsos. Mes šį kartą buvome drąsesni, bet užtat ir neatsargesni,—išlindę iš tunelio radome traukinį jau pradėjusį judėti ir vos besuspėjome įšokti į vagoną. Kad taip dar pusė minutės, tikriausia keturiese būtumėm pasilikę Karaliaučiuje ir pačioje kelionės pradžioje gal būtų prisiėję grįžti atgal į Lietuvą, kadangi visi dokumentai buvo pas kelionės vadą. Gal ir būtumėme radę kitokią išeitį. Nesusipratimas kilo dėl to, kad traukinys, kadangi buvo pa-

1) Vokietija sudaryta iš 18 laisvų valstybių. Prūsija, kuria mes visus 1200 kilometrų važiuosime, yra pati didžiausia iš jų, nes apima 294.234 kv. klm. žemės (62,5% visos Vokietijos) su 38.846.000 gyv. Gi Rytprūsiai, per kuriuos dabar važiuojame, yra viena iš 14 Prūsijos provincijų, apimanti 36.991 kv. klm. žemės su 2.257.300 gyv.. Iš viso dirbamos žemės Vokietijoje yra 20.535.000 ha (43,8 nuoš.).

vėlavęs, vietoj 10 min. testovėjo 4, o mus vedęs j stotį kun. Slavynas užsispyręs tikrino, kad stovės 10 min. Padarėme pasiryžimą ateityje daugiau vadovautis savo protu ir niekados daugiau neatsitraukti nuo traukinio, neatsiklausus stoties budėtojo.

Traukinys pralindo pačios moderniškiausioj Rytų Vokietijos Karaliaučiaus stoties tunelį, apdengtą didžiuliu stiklo stogu, ir vėl laisvai skriejo visai panašiais, kaip ir pirma, laukais.

Po kurio laiko pietų pusėje pro akis praleidome Marienburgo pilį, kadaise buvusią vokiečių kryžiuočių ordeno sostinę, kur buvo kalinamas mūsų Vytautas Didysis.

Dar kiek pavažiavę atsidūrėme *Lenkijoje*. Įvažiavome į tą valstybę, kuri nors turį 31.000.000 gyv., bet vargu tegali tikėtis pastoviu jų vieningumu, kadangi lenkų tėra vos 69,2%, o visi kiti yra kitataučiai: ukrainiečių,— 14,3%, žydų— 7,8%, vokiečių—4%, baltarusių—3,9%, lietuvių — Vilnija ir Suvalkų kraštas[1]).

Lenkų žemės, kuriomis dabar važiavome, vadinamos koridoriumi. Jos yra grynai vokiškos, bet po Didžiojo pasaulinio karo, einant Versalio sutartimi, buvo atiduotos lenkams vien todėl, kad jie turėtų priėjimą į Baltijos jūrą[2]), nors tuo Vokietijai padaryta didelė skriauda, kadangi ji buvo perkirsta į dvi viena su kita nesusiekiančias dalis.

Mūsų traukinys sustojęs buvo Tćevo, Chojincų ir dar keliose kitose stotyse. Tenka pažymėti, kad traukinys, nors ir ekspresas, labai palengvėl rieda lenkų žemėmis. Važiuojant keleivių dokumentus ir bilietus patikrino baltais ereliais skrybėles pasipuošę lenkai.

Koridorių pravažiuojant atmosfera buvo slopinanti. Siek tiek laisviau atsikvėpėme pervažiuodami didžiausią Lenkijos upę Vislą. Pats nežinau kodėl, bet visados upės, kalnai, beribės nepaprastai gaivinančiai veikia mano dvasią.

Išsinėrę iš lenkų žemės, vėl atsidūrėme vokiečių laukuose. „Ypatingai gražūs reginiai žiūrint pro stiklo sienas iš valgomojo vagono. Traukinys, atrodo, tik skrenda pro miškus, pievas, namus!“ Gyvai kalbėjo papietavęs draugas. Paklausę nuėjom ir susėdę dairomės. Iš tikrųjų gražu, net dar gražiau, kaip kad galima buvo įsivaizduoti. Bet nemandagu buvo taip sau sėdėti. Paprašėm arbatos. Greit mūsų dėmesį patraukė nauji įspūdžiai — prie stalų susėdusi publika. Visur šampanas, pusnuogės moterys su papirosais dantyse ir šuniukais ant kelių. Tiek .moterų, tiek vyrų akyse negalima buvo išskaityti jokio dvasingumo. Tai vis „modernizmo laimėjimai“. Dvasia ir kūnu alkanos žmonių minios, tikriausia jiems ne galvoj. Svetimi pasijutome šių žmonių būryje ir, po pusantro lito užsimokėję, su širdgėla apleidome valgomąjį. Pirmasis buvo pasiryžimas— mažiau reikalo turėti su panašiais salionais.

1) Ši statistika yra iš 1930 m., išspausdinta Herderio encikl. statisti niame tome, išėjusiam 1932 m.

2) 137 klm. plote Lenkija susisiekia su jura. Visos Lenkijos ribos yra 4302 klm. ilgumo.

Vagono koridoriuje jau seniai pastebėjęs buvau geltonplaukį 10 — 12 metų vaikinuką. Prašnekintas atsakė vokiškai. Pasirodo, esąs islandietis ir važiuojąs į Šveicariją, Ciuricho miestą, mokytis, kur jo tėvas profesoriaująs.

Gyvai stojosi prieš akis islandietis Svensonas[1]), garsusis kelionių rašytojas. Ir laiminga toji Islandijos sala—kiek ji tarpe išdidžių savo kalnų yra išauginusi garsių mokslininkų ir rašytojų!

O ar pažįstame gerai Islandiją?! Tai 102.819 kv. klm. didumo sala, vadinasi, du kartu didesnė už Lietuvą, gulinti paliai patį speigiratį ir visai arti Grenlando rytų pajūrio. Septindalis salos amžinai apklotas ledais. Gyventojų teturi vos 108.644, bet vis dėlto turi savo valdžią Reikiaviko (Reykjavik) mieste, turinčiame 28.182 gyv.[2]), išlaiko 1 mok. seminariją, 1 univ., 1 jūrininkų m., 1 prekybos m., 229 pradž. m., 3 aukšt. m. ir 1 aukšt. merg. m.[3]). Katalikų Islandijoje dar ne taip senai visai nebuvo—visi protestantai. Švensonas buvo pirmasis katalikas. Dabar jau yra apašt. vikarijatas ir 2 bažnyčios.

Vaikutis buvo toks malonus, kad apie islandiečius susidariau dar gražesnę nuomonę.

Persiritom tiltu Oderį[4]), kurio bangose plūduriavo keletas didesnių ir mažesnių laivų.

Prabėgdamas vagono koridoriumi per neatsargumą pastūmėjau inteligentišką, aukšto ūgio vokietį. Susigriebau: „Entschuldigen Sie!" —„Bitte sehr! Sprechen Sie deutsch?“ To ir tereikėjo, kad užsimegstų kalba. Pasisakė esąs berlynietis, dabar grįžtąs iš Lietuvos, kur buvęs siųstas vokiečių valdžios apžiūrėti Didžiojo karo metu kritusių ir Lietuvoje palaidotų karių kapinių Iš viso Lietuvoje jų esą palaidota apie 30.000. Apžiūrėjęs Panevėžio, Šiaulių, Kauno ir kt. kapines.

Tiesiog į akis pasakė, kad lietuvių kapinės esančios labai netvarkingos, apleistos. Per skaudi buvo vokiečio ironija. Bet

1) į lietuvių kalbą jo yra išversta, berods, 5 knygutės: „Į Švediją“, „Kaip aš tapau kataliku“, „Nonis“, „Salose“ ir „Saulėtosios dienos“.

2) Statistika iš 1930 m. Labai keista, kad mūsų mokyklos dar 1933 m. tebenaudoja p. Klimo geografiją iš 1925 m., kurioje statistinės žinios perdėm pasenusios, pav., Reikiaviko mieste tepriskaito 12.000 gyv. Tas Pats yra ir su kitomis statistikomis.

3) Mokyklų statistika iš 1927|28 m. m.

4) Vokietijos upė 776 klm. ilg., laivų navigacijai tinka 717 klm.

širdyje turėjau sutikti, kad daug yra tiesos. Dėkui Dievui, kariai jau sutvarkė kapines, o energingesni kunigai, pasikvietę į talką pavasarininkus ir kitas katalikiškas organizacijas, gerokai jau aptvarkė ir parapijines. Kad visur taip būtų!

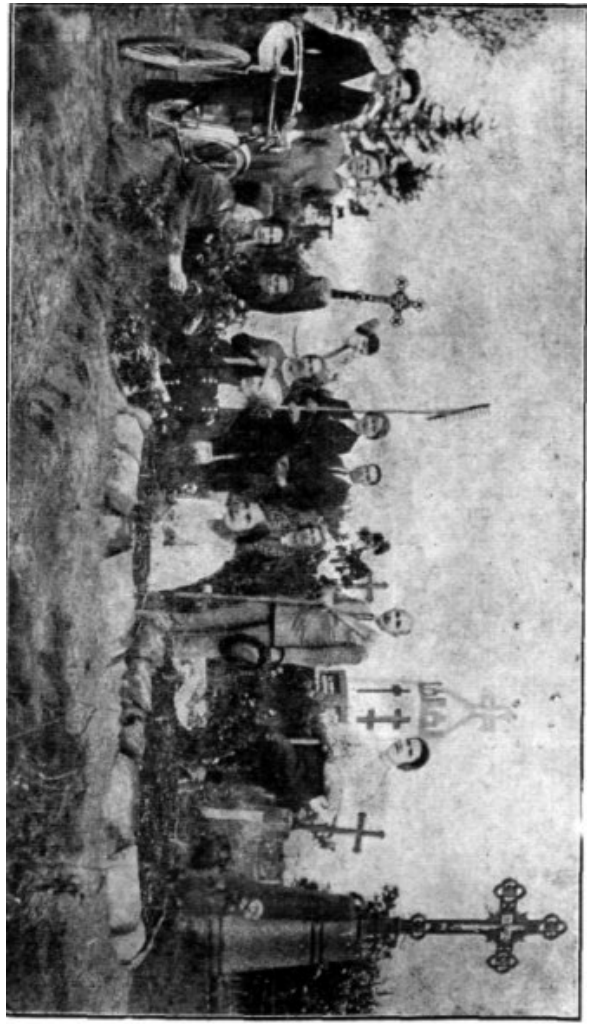

Kupiškio pavasarininkai tvarko parapijos kapines.

Nepamatėme, kaip pravažiavome apie pusaštunto šimto klm. ir artėjome prie Berlyno.

3 valandos Berlyne.

„Berlynas, žiūrėkit, Berlynas!“ kvietė visus prie langų žurnalisto Vinco balsas. Visi subėgome. Gal būt, dvigubu įdomumu gaudžiau akimis pirmuosius Berlyno vaizdus. Artėdamas prie Berlyno jau visą pusvalandį mintimis klaidžiojau keletos socialų klausimą gvildenančių rašytojų veikaluose. Pirmiausia prisiminiau Lhande's knygą „Le Christ dans la Banlieue“ („Kristus priemiestyje“), kurioje piešiama du Paryžiai: pirmasis Paryžius—su savo marmuro rūmais, teatrais, ištaigingais restoranais, prabangiai išsipuošusiais turtingaisiais, ir antrasis—vargo, skurdo Paryžius, priemiestis, su drėgnomis patalpomis, skurdžiu valgiu, doroviniu supuvimu. Prisiminiau ir Emilio Fiedleno „Defensyvą ar ofensyvą“, kur taip aštriai kritikuojamas didmiesčių dviveidiškumas. Dabar norėjau savo akimis tą viską išvysti. Pamačiau net trejopą, jei taip galima pavadinti, Berlyną. Pirmiausia pravažiavome didelę nedidelių, daug kur žaliai ar raudonai nudažytų namelių jūrą, — tai Berlyno valdininkų ir šiaip turtingesnių gyventojų vasarinės vilos. Jos visos paskendusios žalumynuose, apstatytos suoleliais poilsiui susėsti. Šis erdvus vilų miškas išdalytas į kvartalus, kuriuos skiria tiesūs ir lygūs takai. Stebėjomės pravažiuodami, kaip laiškanešiai susivaiko šioje gyventojų painiavoje.

Palengvėl vaizdas keitėsi. Įvažiavome j ilgų mūrų kvartalą. Tai darbininkų miestas. Šiuose pilkuose namuose gyvena tūkstančiai darbininkų šeimų. Vaizdas žymiai niūresnis, žalumynų gerokai mažiau.

Privažiavome patį miestą, kuriame verda pramonės, prekybos, politikos ir kultūros gyvenimas, j kurį dienos metu suplaukia abu pirm pravažiuotieji kvartalai.

Išoriniai nematyti taip didelio skirtumo, kurį nupiešė Lhande, Fiedleris ir k. Visų klasių žmonės lygiai naudojasi miesto parkais, susisiekimo priemonėmis ir k. Gaila, kad nebuvo galima giliau to klausimo ištirti.

Mūsų traukinys sustojo, berods, Silezijos stotyje. Laikrodis rodė po 6 v. v. Turėjom 3 val. laiko. Labai nesikarščiavome su miesto apžiūrėjimu, — grįždami iš Dublino Berlyne sustosime visai dienai.

Stotis perdaug nenustebino, — po stiklo stogais vaikščioti jau buvo priprasta. Judėjimą iš anksto tikėjaus didelį matyti, todėl vienas po kito išeiną ir ateiną traukiniai, dažniausiai pilni žmonių, taip pat labai neužimponavo. Paklysti nebuvo kaip, kadangi bent pusei ekskursantų Berlynas jau iš seniau buvo žinomas, o, be to, nespėjus dar iš traukinio išlipti, prisistatė lietuvių atstovybė Berlyne: p. Sruoga ir p. Maziliauskas.

Ėjome į stotį. Besižvalgydamas pamačiau perone vokytę su baltos ir geltonos spalvos juostele ant rankovės. Linksmiau pasidarė, nes kiekviena katalikiško gyvenimo apraiška man imponavo. Tai buvo katalikių mergaičių globos narys,—visame pasaulyje katalikiškoji mergaičių globa yra priėmusi popiežiaus spalvą, kad atsiskirtų nuo kitų tikėjimų mergaičių globos. Džiaugiaus, kad Berlyne, protestantizmo ir liberalizmo centre[1]), yra katalikių, sekančių gailestingojo Samariečio pavyzdį.- Dabar supratau Lietuvių Katalikių Mergaičių Globos Centro Komiteto pirmininkės dr. Karvelienės pastangas ir Lietuvoje, nors pavėluotai, realizuoti mergaičių globą. Tolimesnėje kelionėje daug kartų pastebėjau stotyse moteris su baltos ir geltonos spalvos juosta ant rankovės, pav.: Kelne, Paryžiuje, Borde ir k.

Sukrovę stotyje į kampą visą savo kelionės didžiausį neprietelį—sunkius bagažus, sėdome, bent jaunesnieji, į tramvajų, kuris greitokai nešė mus į pat miesto centrą. Greitakojis berlynietis vadas, žinodamas mūsų nuo pat Kauno nusisėdėjimą vagone, davęs įsakymą vienoje stotelėje išlipti, pradėjo vedžioti miesto gatvėmis. Vedė ir vedė, bet kur vedė, nelabai ką begaliu pasakyti. Išskaitėme gatvės pavadinimą „Unter den Linden", vadinas, perėjome lyg Kauno Laisvės Alėją ar Panevėžio Šeduvką. Sustoję buvome prie Kaizerio Vilhelmo Didžiojo paminklo—milžiniško raitelio, kurio papėdėse guli prasižioję grobuonys liūtai, apžiūrėjome gana įspūdingą ir originalų nežinomo kario paminklą — kapą su smilkstančiais kampuose fakilais ir dar daug ko matėme. Deja, tik matėme, bet ne prisižiūrėjome, ne į galvą įsidėjome.

Sėdome į tramvajų, į antrąjį aukštą. Pro akis praleidome daug įvairių gatvių su dar įvairesniais rūmais. Gatvėse judėjimas didelis, nors gal tik dėl to, kad sekmadienis ir pavakarė. Keliose vietose pastebėjome labai laisvai besišvaistančius vaikinus, uniformuotus visai arba bent iš dalies. Tai hitlerininkai—vokiečių tautininkai—nacionalsocialistai; tai partija, pretenduojanti užkariauti simpatijas visų vokiečių, nenorinti pripažinti jokių kitų partijų. Fanatizmas kyšo visame jų elgesyje: eidami gatve mostikuoja savo vėliavėlėmis su Kreuzhacken, važiuodami motociklu laiko rankoje ją. Labai primena triukšmadarius, revoliucionierius. Gerai dar 1931 metais Berlyne studijuojąs lietuvis studentas, su kuriuo atostogaujant teko susidurti Tauragnuose, pasakė, kad tai nesimpatiškiausis elementas, šovinistai patriotai. Ir garsus rašytojas Tomas Mann, atostogavęs Nidoje, dar neseniai labai neigiamai apie juos išsitarė.

Besidairydami matėme ir dvejus tikrai moderniškus namus, beveik vieno stiklo. Gana stilingi!

1) Berlyne iš 4.185.000 gyv. (1931 m.) katalikų tėra 430.000 — 10 nuoš., gi protestantai sudaro net 76,7 nuoš. visų gyventojų.

Išalkę buvome, todėl gana pavydžiomis akimis žiūrėjome į po atviru dangumi restoranuose prie puikiais valgiais ir gėrimais apkrautų stalų susėdusią poniją. Iššokę iš tramvajaus, ir patys subėgome į senyvą studentišką restoraną. Pilna žmonių Nurodė mums vietą gilumoje, kampe, už apvalaus stalo, kur pastatyta vieno šventojo statula ir sienoje ištepti įvairiausi iš religinio gyvenimo paveikslai. Ir pataikymas!

Pirmą kartą gėrėme limonadą rugio šiaudeliu. Pradžioj buvo juokinga, bet tolimesnėje kelionėje visai prie to pripratome.

„...sustoję buvome prie Kaizerio Vilhelmo Didžiojo paminklo..." 20 psl.

Skubėjome į savo geležinkelio stotį. Kai kurie, ypač kun. Jonas, net karščiuodamasis skatino greičiau vykti,—prisiminimas Karaliaučiaus ir vokiečio keiksmo galando kojas. Bijojome pavėluoti.

Stoty ilgokai dar reikėjo laukti, ir norintieji prirašė net po visą tuziną atvirlaiškių į Lietuvą. Parašę metė laiškus į tokias dėžutes, kokios tik papuolė. Vienas ekskursantas džiūgavo pasiuntęs į Lietuvą bene 3 atvirlaiškius ir jau vaizdavosi, kaip juos veža, veža paštas, ir Lietuvoj graži mergytė skaito. Kaip nusiminė vargšas, sužinojęs, kad atvirlaiškius įmetė į sąšlavų dėžutę. Reikia manyti, kad tie laiškai dar ir šiandien tebelaukia Berlyno sąšlavų krūvoje savo adresato.

Aplinkui įsiviešpatavo naktis. Sėdame į vagonus ir renkamės kuris geresnį kampą nakčiai; miegamajame vagone nė vienas nebegavo vietos,—visos užimtos. Landžiodami atdarose vagonų palangėse, tarpduryse ir pačiuose vagonuose įvairiausi tipai siūlė nakčiai paskolinti pagalvę už vieną markę (2 lt. 50 ct.), įvairius laikraščius, šokoladą, papirosus, virtą kavą ir d. k. Visą laiką skambėjo tie patys monotoniški, užkimę nelai-

mingų vertelgų—automatų žodžiai. Ausys jau apkurto, ir laukėme greičiau išeinant ekspreso. Traukinys sujudėjo. Dar kartą suklykė vertelgos, pro langus piršdami savo prekes, gal ne vienas ir duonos kąsnio sau neturėdamas. Greit stotis liko užpakalyje. Dar stabterėjo traukinys keliose Berlyno stotyse, paimdamas vis naujus keleivių būrius. Palengvėl vis tolo ir tolo Berlynas su savo milijonais elektros šviesų nuo mūsų akių, kol visai dingo nakties glūdumoje. Sumigo ir mūsiškiai, visi j vagono sienas galvas įrėmę, ir kažinką sapnavo. Visi išvargę buvo, retam beteko paskutinę naktį prieš išvažiuojant iš Kauno gerai išsimiegoti, kadangi prieš akis stovėjusi ilga kelionė kėlė daug įvairių rūpesčių.

Kalnuotais Vokietijos kraštais.

Didelis klegesys pažadino iš miego. Žiūriu pro nušvitusį langą. Gausiai elektros apšviesta stotis, be galo plati, aukštai išstatyta, didžiuliu stiklo stogu apdengta. Greit radau parašą: Hanoveris. „A, tai jau pravažiuota Magdeburgas[1]) su Elbės upe!“ tariau sau vienas. Taip buvau norėjęs pamatyti! Pykau dabar, kam reikia žmogui miegoti, pykau ant nakties, kodėl neleidžia ji išvysti didingo Hanoverio, apie kurį ne kartą buvau girdėjęs per istorijos pamokas iš gerosios savo mokytojos ponios Giedraitienės. Mačiau tūkstančius elektros lempučių, prasikišusius bokštus ir kaminus, slaptingai stūksančius rūmus, bet pavydi nakties dievaitė viską slėpė tamsiame savo šide. Padariau tvirtą pasižadėjimą grįžtant po trijų savaičių nemiegoti, tikėdamasis apie 4 val. rytą jau galėsiąs rytmečio šviesoje matyti apylinkę. Bet, kaip vėliau pamatysime, savo pasiryžimo neištesėjau. Palengvėl šviesų jūra ir miestas tolo. Vagone keleiviai daugumoj buvo sapnų Parnase.

Po kiek laiko traukinys šliaužė per tiltą. Apačioj tekėjo išsiliejęs Vėzeris.

Užmigau. Pats nebeprisimenu, kurioj stoty pabudau. Aušo. Greit apsiprausiau. Sukilo daugumoj ir kiti mūsiškiai. Ekspresas dabar jau nešė mus kalnuotais Vestfalijos laukais, švilpė pro tunelius ir po tiltais, retkarčiais pats užšokdamas ant tiltų, po kuriais kryžiavosi geležinkelių bėgiai, meksfaltuoti vieškeliai, ar pagaliau pajuodę trobesiai.

1) Magdeburgas su 307.000 gyv., Hanoveris su 443.000 gyv. yra didžiausi Vokietijoje metalo dirbinių pramonės centrai.

Važiavome viena iš pramoningiausių Vokietijos sritimi[1]). Iš abiejų pusių pro langus matėme begalę didžiulių kaminų, vietomis susirikiavusių į grandinę arba po kelis susispietusių. Maža jų dalis terūko. Į tą mažai tekreipėme dėmesio. Tik vėliau supratau, kad tame glūdi didelė šių dienų vokiečių tragedija. Drauge su mumis važiavusi inteligentė vokytė pasakojo, kaip ekonominis krizis sunkiai slegiąs jų šalį. Du trečdaliai kaminų nerūkstą ir fabrikai neveikią. Darbininkai esą be darbo. Fabrikantai nebegalį išsimokėti mokesčių už fabrikus, ir esą atsitikimų, kad tyčia sugriauną namus, kad tik nereikėtų už juos mokėti, kad nesukonfiskuotų paskutinio turto. Liūdnai aidėjo vokytės balsas, ir aš tą valandą netyčia prieš akis pasistačiau 1910 m. Senos upės išsiliejimą iš savo krantų ir vieno rašytojo liūdną aprašymą: vandens bangos išsiliejo, ir Paryžiuje nebevaikšto traukiniai, neberūksta kaminai... Dabar tik geriau prisižiūrėjęs ne vienoj vietoj pamačiau gerokai apleistus fabrikus, apdriskusius ir pageltusius darbininkus, alkanus stotyse žmones, primygtinai peršančius už pinigus įvairias smulkmenas.

Nebe taip žavėjo elektrofikuoti jųjų laukai, tankiu tinklu išraizgyti geležinkeliai ir meksfaltuoti keliai.

Mūsų Vincas užtraukė lietuvišką dainą, kuri, pritariant kitiems, aidėjo pro atdarus vagono langus vokiečių laukais ir išvaikė iš daugelio galvų paskutinius miego pėdsakus.

Dar pakeliui pastebėjome aukštai kalneliuose ir prie kelių medinius ir geležinius kryžius. Vestfalija — katalikų šalis. Kiek maloniau ir važiuoti.

Kiek po 6 val. privažiavome Kelną su 740.000 gyv. Reinas[2]), tiek kartų vokiečių apdainuota ir taip numylėta upė, ne mažiau kaip Indijos Gangas ar Lietuvos Nemunas, Šešupė

1) Kalnų pramonė Vokietijoje gana išvystyta. Herderio encikl. statistiniame tome (Welt — und Wirtschafts — Atlas, 1932) paduodama iš 1929 m. tos rūšies pramonės tokia statistika:

Akmens anglių	266	vietos su	517.400	darbininkų.	
Rudosios anglies	294	„	„	73.954	„
Vario	176	„	„	16.235	„
Švino, sidabro, cinko	30	„	„	9.284	„
Akmens druskos	64	„	„	25.174	„

Šiaip pramonės:

Cemento	15.954	vietos su	632.020	darbininkų.	
Aglių	419	„	„	58.875	„
Gelež. ir met. ap. dirb.	2.262	„	„	362.976	„
Mašinų dirbtuvių	13.328	„	„	1.056.731	„
Medvilnių ap. dirb.	12.143	„	„	1.068.521	„
Cheminių ištaigų	3.972	„	„	321.183	„
Elektros, mechanikos	7.334	„	„	468.131	„

2) 1230 klm. ilgumo upė, įtekanti Šiaurės jūron.

ar Šventoji, dabar tekėjo po mūsų kojų. Dideli ir maži laivai, garo, motoriniai ir būriniai supėsi jo bangose.

Bet godžios mūsų akys greit nukrypo prie kito, mūsų širdžiai daug artimesnio ir mylimesnio reginio — garsiosios Kelno katedros, kuria didžiuojasi visa Vokietija ir kurios apžiūrėti važiuoja net iš svetimų šalių žmonės. Dabar ji išdidžiai stovėjo čia pat prie Reino kranto prieš mūsų akis, didingai kildama savo bokštais į debesis. Savo akimis įsitikinome, kad ne veltui ji vadinama „Schönste Perle der gotischen Kunst“.

Traukinys sustojo. Girdime gūdžius varpų garsus. Pusvalandis laiko. 3 mūsų draugai kviečia kitus ir patys bėga apžiūrėti katedros. Nors ir labai naujybių godus, bet šį kartą susilaikiau, žinodamas, kad grįžtant Kelne turėsime 6 val. laiko ir suspėsime gerai viską apžiūrėti. Nubėgusieji grįžo linksmais veidais ir džiaugėsi apžiūrėję katedrą; bet, būdami atviri, patys priminė gavę pipirų — išprašyti buvę iš bažnyčios, kam rytą, pamaldų metu, perdaug laisvai žiopsoję ir nesimeldę. Pasilikę stoty dairėmės, rašėme laiškus, pirkome atvirukus, gėrėme kavą ir valgėme bananus.

Prieš išeinant traukiniui gilų įspūdį man paliko toks atsitikimas. Iš vagono išlipęs 35 — 40 m. vyras ėjo susirūpinęs prie policijos. Toji parodė didelį susidomėjimą, pradėjo smarkiau vaikščioti, sulipė į vagoną, į tą patį, kuriame mes *važiavome*. Po kiek laiko įlipęs į vagoną mačiau griaudžiai verkiantį tą patį vyrą ir bent 12 metų mergaitę. Supratau, kad tai jo duktė. Greit sužinojau priežastį: naktį, bemiegant, kažkas ištraukė iš po pagalvės jo piniginę. Keleivis buvo, berods jugoslavas, tolimą kelią atvažiavęs ir dar turįs toli važiuoti. Pagailo jo. Ką jis darys toli nuo savo namų be pinigų? Gal labai rimti jo gyvenimo planai šią valandą turi griūti. Vis tai nesąžiningy, beširdžių, žmonių darbas. O gal tas vagis yra vienas iš tų tūkstančių inžinierių, gydytojų ir kitokios profesijos inteligentų, kurie šiandien Vokietijoj, negaudami tiesioginio užsiėmimo, darbuojasi kaipo paprasti darbininkai? Gal vienas iš tos didžiulės bedalių minios, kuri alkana ir pažeminta beviltiškai žiūri į ateitį? Gali būti ir taip, bet vistiek tuo nepateisins savo plėšikiško darbo.

Buvau jau beisimas iš savo kišenės šimtinę paaukoti nelaimingajam. Bet prisiminęs 1929-uosius dar klierikavimo metus, kada Lietuvos un-to Kauno akių klinikoje, pražuvus vienai iš toliau atvykusiai moteriškei pinigams ir prof. Avižoniui tyčiojantis iš katalikų dorovės ir išpažinties, pasigailėjęs atidaviau paskutinius savo pinigus moteriškei, susilaikiau. Juk tada pats buvau įkliuvęs į bėdą — kitą sušelpiau, bet pats nebeturėjau iš ko už save užsimokėti. Šį kartą protas nugalėjo jausmus. Juk ką aš darysiu vidury kelio likęs be pinigų? Kaip

Garsioji Kelno katedra.

begrįšiu? Kodėl gi susisiekimo direkcija, kur jis nukentėjo, negali jo nemokamai parvežti į norimą vietą? Kodėl policija ir kitokį administracija negali surasti būdų išgelbėti nelaimingą keleivį iš nepakeliamos būklės? Ieškojau savęs pateisinimui, kad nesušelpiu, tokių ir panašių atsakymų. Kas toliau dėjosi su tuo keleiviu, pats nežinau.

Kelną apleidom. Pro langus slinko mažai kuo skirtingesnės apylinkės, kaip ir anapus miesto.

Čia dar noriu priminti savo susidūrimą su vienu vokietuku, kuris važiavo drauge su mumis nuo pat Berlyno. Pradėjome šnekėtis dar Vokietijoje, o galutinai užbaigėme tik netoli Liuveno. Bent 25 m. vokietukas pasisakė esąs studentas komersantas, protestantas. Ilgiau įsišnekėjus, paklausė kaip mes, lietuviai, žiūrime į vokiečius. Trumpai atsakiau, kad man nepatinka visokie šovinistai, o vokiečių tarpe tokių daug yra, ypač šių dienų hitlerininkai. Nepatinka vokiečių nuolatos kartojamas „Drang nach Osten“, „Deutschland über alles“. Nepatinka pagaliau vokiečių žiaurumas. Vokietukas užsigavo, pareikalavo atsiimti žodžius. Nereikėjo nusileisti, kadangi užtektinai turėjau argumentų savo kalbai paremti. Priminiau dar šį pavasarį Berlyne vokiečių studentų keltas demonstracijas prieš Lietuvą dėl Klaipėdos, lietuvių studentų persekiojimą Vokietijoje. Priminiau nepažabotą jų militarizmą, skiepijamą net nekaltoje jų jaunuomenėje, prof. Fersterio atstatymą iš universiteto už pacifistinių minčių skleidimą, visur paminklų statymą tariamiems karo didvyriams ir k. Pagaliau suminėjau vokiečių karių žiaurumą okupacijos metu Lietuvoje, pav., kaip mano tėvą norėjo nušauti vokietis kieme už tai, kam nedavė jiems to, ko nepažaboti jų norai reikalavo. Kalbėjau rimtai, kadangi gyvai tą valandą atsistojo man prieš akis visa, ką aš, tada piemenukas, turėjau pernešti. Vokietukas nebebandė teisinti savųjų. Kalba nebėjo jau sklandžiai. Atsisveikinome paspaudę rankas. Gal jis ir nekaltas už savo tėvų ir tautos bei politikos vadų nuodėmes.

Dar sustojome Karolio Didžiojo mieste Achene, kur seniau vainikuodavosi prancūzų ir vokiečių karaliai, dabar (1930 m.) turinčiame 155.000 gyv. Neturėdami žiūronų, tegalėjome iš tolo stebėti miglotą reginį: aukštus mūrus, bažnyčių bokštus ir fabrikų kaminus.

Persiritome Vokietijos - Belgijos sieną — 1200 klm. buvo pravažiuota Vokietijos žemėmis.

Kelios valandos Belgijoje

Atsidūrę Belgijoje, dvasinės kultūros ir laisvės šalyje, lengviau atsidūsome. Vokietijos oras mums buvo per tvankus.

Neperdidelis žemės plotas,—vos 30.444 kv. klm.,—beveik du kartu mažesnis už Lietuvą[1]), turįs 8.060.189 gyv.[2]), gulėjo prieš mūsų akis ir po mūsų kojomis. Daug ką gera galėtų mums pasakyti Belgijos istorijos lapai, jei tik turėtumėme laiko juos pavartyti ir išskaityti ir jei būtų vietos čia viską surašyti. Čia prisieina pasitenkinti trumputėlaičiu supažindinimu su mums, katalikams ir lietuviams, labai gimininingu kraštu.

Belgai seniau niekados nėra turėję laisvės. Amžių bėgyje jie buvo valdomi Ispanijos, Austrijos, Prancūzijos ir įvairių kitų valstybių valdovų. 19-to amž. pirmoji pusė Belgijai buvo labai laiminga. 1814 m. keturios didžiosios Europos valstybės: Anglija, Prūsija, Austrija ir Rusija, įveikusios Napoleoną, nutarė sudaryti Prancūzijos pasienyje stiprią valstybę, kuri saugotų Europą nuo galimų Prancūzijos pasikėsinimų. Olandijai teko garbė būti parinkta ta Europos užtvara. Jai buvo prijungtos belgų gyvenamos provincijos. Olandijos ir Belgijos susijungimą galutinai patvirtino Vienos kongresas 1815 m. geg. m. 31 d.

Olandiečių nenoras ar tiesiog nesugebėjimas suprasti belgų dvasios privedė belgus prie pasiryžimo atsiskirti nuo sąjungininkų ir įsisteigti savą valstybę. 1830 m. belgų troškimas realizavosi, ir išdygo nepriklausoma Belgijos valstybė.

Šiandieną matome Belgiją stovinčią kultūringiausių tautų pryšakyje, nors ji yra sulipdyta iš dviejų skirtingų rasių: romanų—valonų, prnacūziškai kalbančių, ir germanų — flamandų, turinčių savą flamandų kalbą. Flamandiškai kalbančių yra 43,04%, prancūziškai—38,55% ir naudojančių maišytą flam. — pranc. kalbą—12,98%. Tarp valonų ir flamandų amžinai vyksta kultūrinis lenktyniavimas. Antverpenas—flamandų centras nenori užsileisti Liežui, Briuseliui ir k. valonų centrams.

1) Lietuva dabar teturi 55.670 kv. klm.
2) 1930 m. statistika.

Tos lenktynės labai pasireiškia ir švietimo darbe[1]). Liežo univ.—grynai valoniškas, Gento—grynai flamandiškas, Liuveno un-te beveik lygiai vienų ir kitų, todėl nuolatos vyksta įvairios peštynės.

Politikoje vyksta panašus trynimasis, kadangi nors popieryje abi gentys yra lygios, bet faktinai flamandai visur skriaudžiami, jų kalba ne *visų* valdininkų lygiai traktuojama. Šiandieną jau rimtai daugelis stato klausimą, ar tik tas trynimasis ir tie visi skirtumai neprives prie to, kad turėsime dar vieną naują valstybę, atsiskyrusią nuo Belgijos, būtent, Flandriją?

Katalikų tikėjimas Belgijoje visados turėjo ir dabar tebeturi didelės reikšmės tiek privačiame gyvenime, tiek mokykloje, tiek politikoje, tiek ir kitose gyv. srityse. Belgijoje gyventojai konfesijomis skirstosi taip: katalikų—7.985.000, žydų—75.000, protestantų - 70.000. Katalikų Bažnyčios būklė tokia: apašt. nuncijus Briuselyje, 1 arkiv., 5 vysk., 3416 parapijų, 282 vyrų vienuolynai su 3940 vienuolių kunigų ir 1033 merg. vienuolynai su 44.659 seserimis.

Belgijoje be galo gražiai klesti visos katalikiškos organizacijos. Apie jas, tur būt, bus progos grįžtant plačiau pakalbėti.

Gyventojų didesnė pusė gyvena miestuose[2])

Labai greit galima Belgiją pervažiuoti, kadangi ji tesiekia 180 klm. platumo ir 290 klm. ilgumo.

Kelionė ligi Briuselio.

Traukinys pirmiausia sustojo Herbesthalio stotyje. Nepaprastai švelnūs ir mandagūs valdininkai patikrino dokumentus ir bagažus. Mūsų, ekskursantų, beveik nelietė.

Pasipylėme perone. Čia nustebino mus mūsų bendrakeleivis Juozas, geriausis visoj kelionėj mano draugas, nusipirkdamas geros rūšies papirosų pakelį. Sakysit, kas čia nepaprasta? Dalykas tas, kad vos išvažiavus iš Kauno paaiškėjo, kad nė vieno mūsų ekskursijos tarpe nėra rūkančio. Vokiečiai,

1) 1927|28 m. m. Belgijos mokyklų tinklas atrodė taip: 8452 pradž. mkl., 2134 tol. lavin. (vakarinės), 560 — vidur, mkl., 150 — pašaukimų ir specialės, 160—aukštesniu, 88 mokytojų sem., 4 un-tai, prie kurių prijung tos akademijos: Briuselio, Gento (nuo 1930 m. flamandų univ.), Liuveno (kat. su Institut supérieur de Philosophie) ir Liežo, 16 savistovių akd., 6 kun. sem., 3 laisvos ped. aukšt. mkl. (Antverpene, Briuselyje ir Gente), l tech. aukšt. mkl., l kolon. unv., gyvul. mkl., karo mkl., l žemės institutas, 7 prekybos aukšt. mkl., l meno akd. (Antverp.).

2) 1921 m. miestuose, turinčiuose per 20.000 gyv., buvo 61,2 % visų Belgijos žmonių.

įpratę rūkyti, ne kartą galėjo iš to stebėtis ir padaryti išvadą, kad lietuviai visai nerūko. Manėme, kad čia norima kokios machinacijos padaryti. Bet paaiškėjo, kad Juozas tyčia norėjęs iš Belgijos kažkam parvežti į Lietuvą dovanų. Mūsiškiai, nors ir būtų buvę rūkoriai, tyčia užsieny būtų nerūkę, nes nebūtų norėję sau gėdos daryti. Vėl nustebsite, kame čia gėda? Gi tame, kad ten beveik visos panos, histerikės ir nervuotos panelės ir ponios rūko, o rimtiems lietuviams gėda su tokiomis nerimtomis, nesusivaldančiomis, suvyriškėjusiomis moteriškėmis kompaniją palaikyti.

Pravažiavome Liežą[1]), kuris jau seniai man buvo žinomas iš to, kad ten gyvena keletas lietuvaičių vienuolių ir kad ten yra ėję mokslus visa eilė lietuvių studentų ir studenčių. Liežas pragarsėjęs yra savo pedagoginiais mokyklos vaikų tyrinėjimais.

Lieže gražiai veikia jaunųjų religinė organizacija „Eucharistijos Karžygiai" (Croisade Eucharistique). Vėliau iš p-lės Marijos Bernadetos Komaraitės, einančios ten mokslus, ir iš spaudos sužinojau, kad viena savaite anksčiau (birž. 12 d.) Lieže buvo didelė tos draugijėlės narių metinė eucharistinė šventė.

Pravažiuojant Liuveną dar gražesnės mintys vaizduotėje pynėsi. Juk čia. Liuveno un-te, dar prieš Didįjį karą sėmėsi sau mokslo ir dvasios jėgų vysk. Reinys, prof. Kuraitis, prof. Maliauskis, kan. Galdikas, kun. Ruškys (Panevėžio kapelionas), kun. Viskontas (Vilniuje gyvenąs), čia yra ateitininkijos užuomazga—lopšys, kadangi čia dar 1909 m. pirmą kartą suplevėsavo at-kų vėliava. Šiandieną, kada ateitininkija gražiausiais asmenybių žiedais jau papuošė mūsų tautos rūmą, kada visos ateities viltys sudėtos į ją,—juk gyvenimas parodė, kad pačiuose kritingiausiuose momentuose vien ateitininkai mokėjo drąsiai stovėti po Bažnyčios vėliava, — ar ne malonu prisiminti jų pirmtakus?! Liuvenas šiandieną duoda ir ateityje daug dar žada duoti mūsų tautai sąmoningų katalikų inteligentų.

Niekados nemaniau, kad Belgija taip kalnuota, nelygi. O dabar mūsų ekspresas nuolatos landžiojo tuneliais ir rėpliojo ilgais geležiniais tiltais, nors, tiesa, važiavome pačia aukštąja Belgijos dalimi.

Pakeliui niekur nematyti blekės stogų: visur dengta pilkomis čerpėmis — dokaukomis ir grifelinėmis lentutėmis, kaip Rokiškio bažnyčios stogas.

Dar kiek pavažiavęs traukinys įšliaužė į Briuselio stotį.

1) Tai didžiausias po Briuselio ir Antverpeno Belgijos miestas, drauge su priemiesčiais turįs 253.000 gyv. Jame nuolatos vyksta įvairiausi katalikiškų organizacijų suvažiavimai, kongresai.

Pusvalandis Briuselyje.

Dar neišspręstas buvo klausimas, ar pro Briuselį grįšime, ar kuriuo kitu keliu. Grįžtant pro Briuselį tektų ilgesniam laikui sustoti ir viską geriau apžiūrėti. Bet priežodis sako: „Geriau žvirblis rankoje, kaip karvelis ant stogo“. Atidėti ir, gal būt, daugiau nematyti Belgų sostinės, svarbiausio Brabanto provincijos miesto, kurio gatvėmis 1931 m. žygiavo net 100.000 organizuotų katalikų vyrų jaunimo, drąsiai šaukusio „Tegyvuoja Kristus Karalius!“, kuriame dar šiemet bal. mėn. 9 — 11 dienomis įvyko tarptautinis katalikų studentų suvažiavimas, ekskursantams būtų nedovanotinas apsileidimas. Trumpai pasitarę, vis dėlto ryžomės pasinaudoti pusvalandžiu miesto apžiūrėjimui.

Trimis taksiukais skriejame meksfaltuotomis Briuselio gatvėmis. Jei reikėtų tiksliai pasakyti kuriomis, galvos neguldyčiau. Berods, maršrutas buvo nedidžiausias. Mūsų traukinys sustojęs buvo Šiaurės stotyje (mieste yra keletas gelež. stočių). Iš jos važiavome į netoliese esantį miesto centrą, pro Tautos namus. Regento gatve privažiavome prie majestotingų karaliaus rūmų[1]), prie kurių tikrai juokingai ir, atrodo, visai beprasmiškai į visas puses skubiai marširavo raudonai apsirengę, didelėmis plaukuotomis kepurėmis ant galvų, karališkos armijos sargybiniai. Stabterėjome ties didingai gotiko bokštu į padanges besistiebiančiais rotušės rūmais, o kiek vėliau prie bronzinės statulos, kurią mielai nufotografavo mūsų Vincas. Šoferis entuziastiškai pasakojo paminklo istoriją: Kadaise paklydęs mieste karaliukas, kurį tik po ilgų vargų suradę toje vietoje dvariškiai; atminimui ir pastatę tą paminklą. Kareiviai jį labai mylį, praeidami jam pagarbą atiduodą; turistai būtinai jį aplanką. Tenka pastebėti, kad užsieny įvairiausi įžymybių vadai labai mėgsta pasakoti panašias pasakas, vedžiodami net po rimčiausius muziejus ar net bažnyčias. Paskutinį kartą taksiukas sustojo prie šv. Gudulos bažnyčios, dviem horizontalefplokštuma besibaigiančiais gotiko bokštais kylančios į aukštį, turinčios nepaprastai gražią iš medžio išdrožinėtą baroko sakyklą. Deja, į bažnyčią neįėjome, kadangi tik su bilietėliais teleido, o mes tam neturėjome laiko. Nepatiko mums tokia užsieniečių tvarka. Vos beįsėdome į automobilį: įvairiausi vertelgos kad užpuolė, norėdami būtinai įsiūlyti, tiesiog kimšte įkimšti, įvairius paveiksliukus ir albomėlius. Geriausia su jais neprasidėti.

Dolerį paėmęs, taksiukas iškratė mus prie gelž. stoties.

1) Belgija tebėra valdoma karaliaus ir Ministerių Kabineto (Conseil des Ministres — min. pirm. ir 10 — 12 ministerių).

„Tai jau ir viskas?“ nejučiomis visi klausėme. „Tik tiek teparodė iš to didžiulio pramonės, prekybos ir kultūrinio gyvenimo centro, turinčio per 800.000 gyventojų? Nebaigė net vežti ligi Teisingumo rūmų kvartalo, visai netoli karaliaus rūmų esančio, paprastai vadinamo „Mažuoju Paryžiumi“, kur spiečias visas mokslinis, literatūrinis ir meninis Belgijos gyvenimas.

Ką mes matėme? Neperplačias gatves su aukštais iš abiejų pusių namais, gausiai marmuru pagražintais, kurių žemutiniuose aukštuose, plačiuose stiklų veidrodžių languose, buvo tikros meno galerijos: aukso ir sidabro išdirbiniai, šilko audeklai, rūbai ir papuošalai, kilimai, — viskas žiba, akį veria. Briuselis rodo, kuo jis garsus: audinių ir gelumbės gamyba, papuošalų išdirbiniais, vilnų, šilko ir įvairiais luksus išdirbiniais, deimanto šlifavimu, auksakalyste, medžio ir odos apdirbimu, muzikos instrumentų fabrikais. Tik tiek tematėme mieste, gyvai alsuojančiame kultūra, turinčiame 2 univ., politechnikos mokyklą, karališkąją muzikos konservatoriją su muziejum, meno ir karališką mokslo akademijas, medicinos mokyklą ir d. k. Vis dėlto džiaugėmės buvę centre valstybės, kur ne vienas lietuvis yra sėmes mokslo, džiaugėmės buvę visos Belgijos širdyje, kur sueina sienos abiejų Belgijos genčių: *flamandų,* gyv. vasaros vakaruose, žemumoje, turinčių kalbą, panašią į olandų, ir *valonų,* gyv. žiemos rytuose, aukštumoje, kurie vyrauja Briuselio gyvenime; centre, vandens kanalais ir geležinkeliais patogiai sujungtame su didžiosiomis anglių kasyklomis ir k. svarbesniais punktais, mieste, kuriame tiek daug katalikų bažnyčių bokštų ir tiek daug katalikiško gyvenimo žymių.

Bėgame į stotį, j peroną. Stoties viršininkas vėliavėle mostiguodamas duoda ženklą išvažiuoti. Vos besuspėjome pasiekti traukinį ir kuliais įsiristi į vagoną. Didžiavomės, lyg Julės Vernės „Kelionėj aplink pasaulį per 80 dienų“ Fogtas, paskutine sekunde pasiekę savuosius, nekantriai visą pusvalandį mūs laukusius.

Trys nuklydėliai. Įspūdžiai Ostendėj.

Traukinys greit išsinėrė iš miesto ir vėl nešė mus į vakarus. Visi buvom e patenkinti tuo, kad suspėjome, ir džiūgaudami šluostėmės nuo kaktų prakaitą.

„Vaje, trūksta žmonių!“ sušuko antrame vagono gale jau visas kūpės apibėgęs Vincas. Net šilta pasidarė. Skaitom. Trūksta trijų: filosofo, viduramžiu žydinčio kamajiškio ir senutėlio klebono. Kur gi dėsis nuklydėliai be vizų!? Laukėm,

ką pasakys mūsų kelionės vadas, profesorius, amžinai flegmatikas, kelionėje po pasaulį pražilęs, daug patyrimo įgijęs. Trumpi, kaip ir visados, buvo jo žodžiai: „Palaukit, pažiūrėsim. Belgijoj labai greit kursuoja traukiniai, gal jie dar pasivys mus Ostendės uoste“. Greit surado geležž. tarnautoją ir pasiteiravęs pats nurimo ir mus nuramino: „Viskas bus gerai; už valandos eina kitas greitasis traukinys“. Bravo Belgija! Geležinkelių tinklo tankumu ir traukinių vaikščiojimo dažnumu ji yra pirmoji Europos valstybė[1]). Ji tuo išgelbės ir mūsiškius.

Dabar traukinys jau bėgo landšaftu, daug panašumo turinčiu su Lietuva. Visur lygumos. Važiuojame Žemąja Belgija. Ta proga tenka priminti, kad visa Belgija, paprastai, dalijama į 3 dalis: Žemąją—šiaurėje, pajūrys, Vidurinę—tarp Žem. Belgijos ir Sambro bei Maso (Mozės) upių, iš nedidelių aukštumų arba plokštumų, molio ir kitų priemaišų, labai derlingą, ir aukštąją—į pietus nuo Sambro ir Maso slėnių, žiemos rytuose, kur tęsiasi Ardėnų kalnai. Dabar važiuojant pro langus slenka žemės ūkiai su tokiais pat javais, kaip Lietuvoj[2]). Gana didelis skirtumas kultūringume: javų laukai geriau išdirbti, visi keliai ir keleliai meksfaltuoti, laukai elektros vielomis nunarstyti.

Pravažiavome Gentą su 217.000 gyv., karų istorijoj ne kartą minimą miestą, dabar garsų savo dideliais audinių fabrikais. Stoty nusipirkau „La Vingtieme Siecle“ ir „La Libre Belgique“, bene didžiausius Briusely leidžiamus katalikų dienraščius, ir „De Vooruit", čia pat Gente leidžiamą socialistišką laikraštį. Pasirodo, Belgijoj gerokai išeina laikraščių tiek katalikiškų, tiek protestantiškų ir socialistiškų. Vyrauja katalikiški. Liberalizmui ir socializmui plėstis labai padeda protestantizmas, daugelyje protų praradęs savo pastovumo principus ir antgamtybę. Jis yra didžiausias socializmo ramstis ir katalikų atakuotojas. Iš jų susiranda ir masonų, kurių Belgijoj nestinga.

Po keletos stabterėjimų išvydome pajūrį. Greit ir visai mūsų traukinys sustojo. Jau privažiavome Ostedę su 44.000 gyventojų. Laikrodis rodė 13 v. 30 m.—pietų laikas. Atidavę nešikams visus bagažus ir ryšulius, suėjome į stoties bufetą,—išalkę kūnai prašyte, prašės maisto. Dauguma užsisakėme pietus. Valgėme pusiau žalią jautieną ir be galo sūrią sriubą,—bufetininkas nori geriausiai pasipelnyti. Na, ir pasipelnė—gėrė alutį beveik visi, išskyrus abstinentus, kurie, reikia pastebėti, laimingesni buvo,—tyras šaltas vandenėlis geriau troškulį nuramino.

1) Belgijoj gelež. yra 11.093 klm. ilgumo, tuo būdu 100 klm. tenka 36,5 klm. Vokietijoj 3 kartus rečiau. Lietuva iš viso teturi 1677 klm. (1930).

-2) Belgija yra pusiau pramonės ir žemdirbiu kraštas. Dirbamos žemės yra 40,6 nuoš., pievų ir ganyklų—17,2 nuoš., mišku—17 nuoš. Vidurinės Belgijos dirva daugiausia susideda iš molio ir kitų priemaišų ir yra labai derlinga.

Po valandos pribuvo ir pražuvėliai, gerą atgailą padarę už užsimiršimą žodžio „nežiopsok!" Nupasakojo ir visą savo istoriją: Briusely važiavę tryse trečiuoju taksi; viename skersgatvy dėl didelio susigrūdimo pametę kitus; vėliau visai žmoniškai važiavę į stotį, bet, lyg tyčia, keliuose skersgatviuose judėjimas buvęs tiek didelis, kad gerokai turėję stovinėti; pavėlavę tik pusantros minutės. Savaime suprantama, kad tokiose sąlygose net pats punktualiausias žmogus, kad ir Fogtas, negali užtikrinti nepavėluosiąs. Todėl būkite išteisinti ir jūs, broliai nuklydėliai. Niekas jūsų nekaltina ir nesmerkia — tik apgailestaujame.

Papietavę norėjome dar apžiūrėti Ostendę, garsų savo vasariniais kurortais ir maudyklėmis, sutraukiantį daug vasarotojų. Deja, nebeteko! Mūsų vadas čia tiek šykštus buvo mūsų akims ir protams, kad absoliučiai nieko jiems nedavė, — viską paaukojo pilvams dievaičiams. Nepykau. Gal vadas geriau išmano ir nori duoti poilsį mintims, kad jos ištikimai visoj kelionėj nepavargusios mums tarnautų.

Ankstokai nužingsniavom į uostą. Prieš akis laivų jūra Stiebuose plevėsuoja įvairiaspalvės vėliavos, ir laivų viršuje knibžda žmonių skruzdėlynai. Paėjėjau dairydamasis pakrante. Mačiau daug gražiai pasirėdžiusių ir krykštaujančių žmonių, bet didesnį man įspūdį padarė suvargę darbininkai. Jie kėlė keliose vietose iš laivų į laivus krovinius, visi suprakaitavę, apdulkėję, apiplyšę. Sunkus ir įkyrus jų darbas. Pradžioje nedrįsau trukdyti kieto ir intensyvaus jų užsiėmimo, lyg gėdijaus nedirbąs juodo darbo. Bet greit perbėgęs mintimis pamačiau, kad visi mes dirbame, kad mūsų darbas dažnai reikalauja gal dar didesnio nervų ir proto įtempimo bei patvarumo, kad dažnai išsėdime klausykloje, prie knygų darbo net 14 val. į parą, o jie—tik 6-8. Nebesigėdijau dabar ir drąsiai priėjęs pasakiau prancūziškai: „Padėk Dieve!" Du ar trys darbininkai pakėlė suveltas galvas ir blausiomis akimis pažvelgė į mane, permesdami nuo galvos ligi kojų. Niūrūs veidai šiek tiek linksmesni pasidarė, ir vienas švelniai atsakė: „Dėku!" Daugiau nešnekėjom. Jie tęsė savo darbą, o aš grįžau atgal pilnas giliausio įsitikinimo, kad po rūsčiais ir suvargusiais darbininkų veidais slepias žmogaus siela, tokia pat karšta, ištroškusi meilės ir užuojautos, kaip mūsų, tik mes patys, to nesuprasdami, darome klaidingas išvadas ir statome kinų sieną tarp darbininkų ir savęs.

Nežinau, ką jie galvoja, matydami čia pat ištaigingai išsipuošusias ponias, šuniukus nešinas ir juos pyragaičiais peninčias. Bet gal tai jų žmonos, kurias patys nori matyti gražiai pasirėdžiusias? Ir spręsk dabar žmogus socialį klausimą!

Užgirdęs švilpuką, šokau į laivą, apleisdamas Belgijos žemę, kurioje taip maloniai praleidau nors keletą trumpų valandų.

Padekalės sąsiaurio bangose

Suėję į laivą, jau radome savo mantą sukrautą viename laivo užkampy. Laisvai bėgiojame laivo paviršiumi, gaudydami įspūdžius. Žmonės mums artimesni — didesnė pusė prisisegusi įvairius ženkliukus,—matyt, ekskursantai į Dubliną. Vadinas, vienas tikslas veda mus į Airiją. Visi Romos sūnus ir dukterys.

Vado adjutantas Vincas pirmą kartą kelionėje mus visus grupėje nufotografavo. Nežinau, gal ir klaidingai, susidarė įspūdis, kad vieni bėgo fotografuotis lyg prie medaus, o kiti labai nenoriai. Gal kai kuriems atrodė per menka ir žema draugystė. Tiesa, vėliau per dažnas fotografavimas įkyrėjo, net vaikiškai atrodė kai kurių noras vis tūpčioti prieš stiklą, bet pirmasis neturėjo dar būti įgrįsęs ir nepriimtinas.

Laivas sujunda, suprunkščia. Vanduo sunkiai kilnoja savo krūtinę. Krante palikę žmonės mosuoja rankomis ir skepetaitėmis. Sausuma tolsta. Tik gerokai pasiyrus į vandens gilumą, Ostendė pasirodė visame savo išdidume ir spindėjime. Visas pajūrys nustatytas prabangiomis vilomis. Daugiau keliavusieji pasakoja, kad reginys labai panašus esąs į Venecijos. Dabar dar labiau nepatenkintas buvau, kad nespėjau arčiau susipažinti su šiuo miestu ir uostu.

Prieš keliolika mėty mokydamasis geografijos, iškalti turėjau Lamanšo ir Padekalės sąsiaurių vardus. Tokie sunkūs buvo! Dabar štai važiuoju Padekalės sąsiauriu ir žinau, kad tie patys vandenys toliau į pietus vadinasi Lamanšu. Taip lengva atminti! Kad taip geografijos mokytojai galėtų savo mokinius tolėliau pavežioti, kaip palengvintų jų darbą!

Laivas tolo ir tolo, kol pagaliau iš visų pusių besimalė vien vanduo. Tik kur ne kur orizonte kyšojo laivų stiebai ir sausumos fabrikų kaminai. Ištikimiausi ir geriausi mūsų kelionės draugai dabar buvo baltosios žuvėdros, kurios dideliu būriu supė visą kelionę mūsų laivą, nuolatos nardydamos laivo sukeltose bangose ir gaudydamos keleivių mėtomo maisto trupinius. Kadangi truputį linojo ir didelis vėjas pūtė, tai greit likęs vienų vienas, ilgą laiką stovėjau antrame laivo gale ir žiūrėjau į ilgą, ilgą vagą, mūsų laivo padarytą. Mano mintys lėkė dabar į Lietuvą, pas savo mylimus tėvelius, brolius ir

sesę. Mačiau prieš akis Panevėžio, Utenos, Biržų, Linkuvos ir daugelio kitų gimnazijų geruosius ateitininkus, kurių gyvenimas gyvai priminė šią banguojančią jūrą. Kiek pasiaukavimo, sunkių kovų šiose valandose! Prisiminiau jus visus, broliai sesės ateitininkai ir pavasarininkai, ir taip norėjau, kad jūs būtumėte čia drauge su manim ir mokytumėtės dar tvirčiau į gyvenimą irtis. Prisiminiau jus, šiauliete Agata Šidlauskaite, panevėžiečiai Jonas Paliukas ir Alfonsas Lukoševičius, pašalintus iš mokyklų, ir klausiau save: „Kažin, kaip jums vyksta egzaminai laikyti?“ Liūdna pasidarė, kad tiek daug jaunuolių negali laisvai kilti idealų sparnais, kuriuos ne vien vėtros laužo, bet ir kerštinga žmogaus ranka riša. Nebeištvėręs pravirkau tą valandą.

Greit nubėgau į laivo kajutę. Nurimau—viską užmiršau. Prieš akis mačiau visą eilę savo draugų, kurių vieni stypinėjo, lyg viščiukai, gerokai bangų išsupti, o kiti net ir visai buvo bepasiduodą „jūros ligai“, nors ir valgė citrinas, kurių atsargai buvo pasiėmę. Jaučiaus visai tvirtas. Pasirodo, baimė yra didžiausia ligos priežastis. Pav., tų pačių metų vasarą moksleivių ekskursija, išplaukusi iš Klaipėdos į jūrą, mažiausia atsparumo parodė ligai todėl, kad iš anksto buvo pasiėmusi visą bagažą vaistų; kai kurie pradėjo sirgti paplaukę nuo kranto vos kelis metrus vien todėl, kad dar krante į virpančias rankas buvo pasiėmę vaistų.

Ekskursantų į Euch. Kongresą tarpe buvo ir tokių, kurie ramiai studijavo anglų kalbą. Gabiausias kalbai pasirodė tauragiškis kapelionas. Sužinojęs, kad steišen — stotis ir keletas kitų anglų kalbos žodžių baigiasi dviskiemeniu e i š e n, tarėsi jau išmokęs pusę anglų kalbos, kadangi jau suprantąs jos dvasią. Jau visai lengvai šnekėjo: steišen, kompaneišen, žulikeišen, nakteišen ir pan. Ponas Juozas ne veltui baigė gimnaziją su anglų kalba: visai laisvai šnekėjo angliškai apie viską, apsiėmė būti ne tik mūsų mokytoju, bet ir vadu. Pats dar keliaudamas geležinkeliais susipažino su vokyte, gyvenančia Anglijoje ir gerai angliškai šnekančia. Užsimezgė net flirtas tarp jųdviejų, privedęs, kaip vėliau pamatysime, ir prie „sužieduotuvių".

„Anglija, Anglija!“ šaukėme pamatę Anglijos krantus. Po trumpos valandėlės kajutėse jau nebebuvo žmonių,—visi išėjo į laivo viršų. Truputį lijo. Prieš akis visu platumu baltavo Anglijos uolos. Miglos dangstė tolimesnį orizontą. Besotės akys žaibu blaškėsi ir erelio žvilgsniu skrodė pilkus rūkus. Anglija — 46 milijonų milžinas, šių dienų didvyris, ne taip jau lengvai įžvelgiama ir suprantama! Juk ir a. a. prot. Jonas Yčas tiek kartų mums Panevėžy, 8-je klasėje, per istorijos ir visuomeninio mokslo pamokas sužavėtas pasakojo apie anglosaksų didybę ir galybę. Dabar aš pats įžengsiu į šią šalį. Kaip smagu!

Anglijos miglose

Visas laivas pasipylė sausumoje. Džiaugiamės mindžiodami Aglijos žemę. Muitininkai dar sutrukdė keletai minučių, padarydami keleiviams smarkią reviziją. MŪSŲ, ekskursantų, nė nelietė, bet drauge su mumis važiavusiai vokytei emigrantei, lygiai ir kitiems, kiaurai čemodanus išvartė.

Lengvutis ekspresas prie pat uosto laukė keleivių j Londoną. Mums, lietuviams, rezervuota I k), vagonas, nors bilietus turėjome III kl. Gal už bekonus atsilygina anglai tokiuo prielankumu. Nors, tiesą pasakius, Anglijoj I klasė mažai kuo tesiskiria nuo III: abejose kl. švaru, minkšta. Užėmę savo vietas, turime laiko pabėgioti ir pasižvalgyti.

Pirmiausia krito j akį tvirto charakterio anglo tipas. Visur šaltumas, ramumas, mandagumas. Raudoni veidai ir stambūs liemens rodo juos esant sveiko ir tvirto organizmo. O. Sw. Marden'o „Gyvenimo mokykla" ir „Jėga, Sveikata, Gerovė“ gana daug duoda visai panašių tipų, kurie, • be čia suminėtų savumų, dar pasižymi dideliu pareigos supratimu ir nepalaužiamu savarankiškumu. Prisipažinsiu, kad. vėliau anglo tipas mane visai pavergė; vokietis, prancūzas, lenkas toli gražu ligi anglo!

Akį viliojo ir reklamos. Juk tiek daug, tiek spalvomis išmargintos, kiek ir kokių prieš tai ir vėliau kitose valstybėse neteko matyti. Jose sieksnio ilgumo raidėmis išrašyti įvairiausi keisti ir mums nesuprantami žodžiai, drąsiu teptuko pabraukimu nupaišyti paveikslai.

Traukinys sujudėjo ir po minutės kitos jau lėkė, lyg paukštis, uolotomis Temzės pakrantėmis Londono link. Važiavome „Žaliąja Anglija“, kur neblogai auga kviečiai ir kiti javai. Bet daug kur matėme ir nedirbamus žemės plotus, kur ganosi didesnės ar mažesnės avių bandos. Juk Anglija ganyklomis turtingiausia visoje Europoje! Vien ganykloms sunaudojama 60% žemės, javų ūkiui—30%, miškams—5%. Keliose vietose pro akis praleidome didelius obuolių sodus, apynynus, daržovių sklypus, vis gyvatvorėmis aptvertus.

Nuolatos slinko pro akis elektros stulpai ir vielos, kuriomis elektrofikuota visa Anglija, gražūs, išsivingiavę meksfaltuoti keliai, geležiniai tiltai ir tuneliai, pro šalį ir tolėliau skrido lengvi traukiniai. Neperderlinga žemė anglosakso rankose visa sukaustyta tapo ir visokeriopai priversta tarnauti jo paties naudai. Visą tą matydamas, „Quo vadis, modernioji Europa?“ autorius sunkiai atsidusęs ištarė: „Ką mano vargšas Gandhi atvažiavęs į šią geležinės rankos šalį? Gal sapnuose subyra jo ilgų metų sunkiose kovose brendintos kilnios laisvės idėjos?! Vargšas...“

Beveik visą laiką važiavome pro pilkus trobesius, didesnes ar mažesnes stoteles, bet niekur traukinys nestojo. Jis neatsikvėpdamas skrido ir skrido į patį Londoną.

Gal klaus ne vienas, ką veikė mūsiškiai uždaryti moderniškoje mašinoje? Vieni dairėsi pro langus, kiti, kunigai, kalbėjo brevijorių, treti šnekučiavosi ir šiaip įvairius šposus krėtė. Čia ir įvyko vienoje kūpėję pono Juozo „sužieduotuvės“ su mums jau pažįstama vokyte. Buvo taip. Prof. K. davė vokytei keletą klausimų, liečiančių jos tautybę, luomą. Panytė šypsodamasi atsakinėjo ir džiūgavo. Gerasis profesorius tada metė jai mintį, ar ji nenorinti turėti sau už vyrą lietuvio inteligento, teisininko. Šis vis šypsojosi. Na, ir prasidėjo supažindinimas, derybos ir „sužieduotuvių“ procedūra, suteikusi gerokai juoko pačiam ponui Juozui ir visiems kitiems mūsiškiams. Vis dėlto vokytės, pusiau anglės, būta inteligentės,—viską ji suprato ne daugiau, kaip nekaltą kelionei paįvairinti juoką.

Stabterėjimas Londone.

Sunku tikrai pasakyti, kada įvažiavome į Londoną. Vien priemiesčiu važiavome bent pusvalandį. Juk tai pats didžiausis miestas visame pasaulyje![1]) Londonas paprastai dalijamas j 3 dalis: rytinį—fabrikų ir darbininkų miestą, skurdo miestą, kuriuo dabar ir važiavome, centrą—senamiestį ir vakarinį—turtuolių rajoną. Priemiestis gana slegiantį daro įspūdį. Namai beveik visi vieno tipo, vieno stiliaus: pilki, susikūprinę, ilgomis virtinėmis, lyg kregždžių lizdai, vienas prie kito prisegti. Žymiai mažiau medžių ir gėlių, kaip Berlyne. Traukinys vis bėgo ir bėgo pro tuos pilkus namus, lindo pro tunelius, geležinius tiltus, važiavo namų stogais, kol pagaliau sustojo, nebegaliu pasakyti, kurioje miesto stotyje.

Temo. Miestas jau maudėsi elektros jūroje. Pasipylę perone žvalgėmės ir džiūgavome atsidūrę ne bet kokiame mieste,

1) Londone 1931 m. buvo 8.292.000 gyv., tuo tarpu kituose didžiuose pasaulio miestuose žymiai mažiau: Neujorke—6.930.000, Berlyne—4.326.000, Čikagoje — 3.376.000, Paryžiuje — 2.871.000.

bet Londone. Ausyse spiegė. Didžiulis judėjimas ir triukšmas vargino mus, ramios ir tylios Lietuvos keleivius. Laukėme poilsio, norėjome greičiau atsidurti nakvynėse. Laimė, stotyje jau laukė mūsų du dideli autobusai ir keletas Londono lietuvių. Mažai ką teprisimenu iš to vakaro. Anglijos Katalikų Asociacijos gener. sekretorius p. Faupel, anglas, turėjo mums viską Londone parūpinti. Šis aukšto ūgio, flegmatiškas, jaunikaitis tuojau ir susodino mus į vežimus, pravežė keliomis gatvėmis ir, privežęs prie 6 aukšty namo, paprašė išlipti. Tiesa, važiuojant mūs akys matė daug įvairių šviesų, reklamų, bėgantį elektros raidžių laikraštį, kurį kiekvienas gatvėje sostojęs gali sekti, languose daug brangenybių ir šiaip įvairiausių monų.

Viešbuty užsiregistravę gavome kiekvienas knygutę su viešbučio pavadinimo įrašu: „The Bedford Hotel. Southampton Row, W. C.“ ir visa eile kitų nurodymų. Liftu pakilę suradome savo kambarius. Kambario įrengimas nieko sau: plati, gražiai padengta ąžuolinė lova, stalas, spinta su veidrodžiais, minkštos kėdės, žemėje ir sienose kilimai, šilto ir šalto vandens kranai ir k. Girdėjau, būk tai Londone vienas iš prastesnių viešbučių. Antroj gatvės pusėj stovėjo 7 aukštų namas su baltais raudonais elektros lempučių žodžiais: „Hotel Cosmo“. Iškišęs pro langą galvą, mečiau žvilgsnį žemyn: vienas po kito bėgo niaurojo įvairiausio tipo automobiliai, knibždėte knibždėjo žmonės. Vadinas, mes turime būti arti miesto centro.

Dar tą vakarą išbandėme anglų kantrumą. Suėjome į salioną vakarieniauti. Nors jau laikrodis įpusėjęs buvo vienuoliktą, tarnautojai laukė mūsų. Nesuprasdami anglų kalbos, bent pusvalandį tarėmės, ką užsisakyti vakarienei, ir nepastebėjome, kad bent vienas tarnautojas parodytų savo nekantrumą ar skatintų greičiau rinktis valgius. Rezultate—nieko beveik nepasirinkome ir neužsisakėme, o tik sugaišome patys ir sutrukdėme patarnautojus.

Nors labai miestas viliojo, bet, berods, visi nuėjome gulti: 40 valandų kelionė nuo Kauno ligi Londono be tikro miego gerokai išvarginusi buvo visus; be to, mūs laukė dar daug įvairiausių įspūdžių. kuriuos sekti tegali nepasilpęs organizmas. Pagaliau, grįždami sustosime Londone net 4 dienoms ir suspėsime pačias įžymybes apžiūrėti, tai ko dabar karščiuotis!

Antradienio rytas išaušo nepaprastai giedras—kas Anglijoj retokai esti.

Pusiau aštuntą val. jau stovėjo prie viešbučio autobusai, pasirengę mus vežti į stotį. Vėliau sukilusieji dar bėgiojo šiaip visados tyliais viešbučio koridoriais ir lengvai davėsi anglams pažinti lietuvio temperamentą. Visi sočiai pasistiprinę angliškais pusryčiais, pilni energijos, dundėjome Londono gatvėmis, godžiai rydami miesto įspūdžius. Išdidūs buvome savo kelione, — važiuojame Londonu!

Stoty švaistėsi, visą galvą aukščiau kitų iškėlęs, buvęs „Šaltinio" redaktorius, dabartinis Londono klebonas, pragarsėjęs savo disputomis Šiauliuose su dr. Jonu Šliūpu, kun. Mažo-nas. Lietuviškai linksmai mus pasveikino p. Kajeckas ir dvi poniutės. Tik vėliau sužinojau, kad tai ponia Šidzikauskienė ir ponia Kajeckienė — Londono lietuvių pažibos, atėjusios mūs palydėti. Londonas valandėlę sulietuvėjo; visi šnekamės lietuviškai, vienas kitą suprantame.

Išvažiuodamas iš Lietuves, svajojau susitikti kelionėje su užsienio jaunimu, ypač moksleivija, bet ligi šiol dar vis tam nebuvo progos. Čia, Londone, jau kelis kartus pastebėjau skautų uniformoje bėgiojančius vaikinus ir mergaites. Nieko nuostabaus, juk čia, Anglijoje, gen. Roberto Baden Powell'io, skautų įkūrėjo ir pasaulio skautų vado, tėviškė, čia bene labiausiai triukšmingų miestų gyventojai išsiilgę tylios gamtos,—čia trys ketvirtadaliai milijono yra skautų. Dabar netoliese pastebėjęs du uniformuotus skautus jau ruošiaus prieiti ir prašnekinti. Bet šie kaip tik tuo metu priėję prie vienos poniutės pasisiūlė padėti įkelti į vagoną jos daiktus. Matyt, jie sąžiningai gyvenime vykdo savo įstatų 3 §: „Skautas naudingas ir padeda artimiesiems". Iš vagono nebeišlipė, ir taip pirmasis mano mėginimas niekais nuėjo. Vėliau šiuo atžvilgiu daug laimingesnis buvau ir galėjau užsienio skautus palyginti su Lietuvos skautais ir ateitininkais.

Stoty didelis susigrūdimas. Dauguma keleivių prisisegę Euch. Kongreso insignijas,—vadinas, visi važiuojame tarptautinėje arenoje unisonu suteikti Kristui Šv. Sakramente pagarbą. Jautėmės besą savųjų tarpe.

Pasivogę iš londoniečių kun. Mažoną su dviem jo palydovais iš Romos, palikę jų vietoje abi su mumis iš Lietuvos atvažiavusias seses ir Uždavinį, pasiryžusį aplankyti Škotijos lietuvius, lydimi skepetaičių ir rankų mostekavimų, apleidome stotį ir po pusvalandžio, pravažiavę vakarinį miesto—turtuolių—kvartalą, visai savaitei palikome Londoną.

Ekspresu skersai Anglijos.

Dabar jau važiavome skersai Anglijos šia kryptimi: Lutonas—Derbis—Česteris—Bangoras—Holihedas. Labai gailėjaus, kad mūsų traukinys nepasukę į Šiaurinę Angliją, kur grupuojasi didžiausi geležies ir anglies fabrikai, kur viskas pajuodę, dūmuose paskendę, kur prakaitu apsipylę darbininkai tukstančių tūkstančiais kruta prie sveikatą greit pakertančių darbų; liūdėjau negalėsiąs išvysti šalies, kuriai „Juodosios Anglijos“

vardas tinkamai esąs prisegtas, kur esanti tirščiausiai gyvenama visame pasaulyje vieta: 33.000 kv, klm. plote gyvena 28 mil. žm., 1200 gyv. viename klm.[1]). Ten j krūvą susispietę esą 25 miestai, turį daugiau kaip po 150.000 gyv., kurie sudarą tartum vieną didžiulį 29 milijonų gyv. miestą. Ten esą statomi laivai, gaminama įvairiausi ginklai ir mašinos. Deja, šią pačią pramoningiausią Anglijos dalį palikome nuo savęs į šiaurę, Kiek didesnis miestas, pro kurį važiavome, buvo Derbis su 140.000 gyv. Berods, 12 stulpų radio stotis pirmiausia krito mums į akis, savo aukštumu dominuojanti visame mieste. Kiti didieji Anglijos miestai, kaip Birmingas su 970.000 gyv., Liverpulis—880.000 gyv., Mančesteris—760.000 gyv., buvo mums kiek iš kelio.

Važiavome vidurine, kiek lygesne, ir vakarine, labiau pakilusia, su visa eile kalvų, per ilgą laiką virtusių plokštakalnėmis, Anglija. Pakeliui landšaftas buvo gana įvairus. Važiavome kloniais, kuriuose teka vandeningos upės ar kanalai, prakasti laivų navigacijai ar laukų irigacijai, su kyšančiais laivų kaminais ar stiebais, važiavome ir pakilnesnėmis vietomis, giliais upių skardžiais ir plačiais grioviais išraižytomis. Pakeliui matėme ir visą eilę didesnių ar mažesnių, ypač kalnų daubose, tvyskančių ežerų.

Rytinėje Anglijos dalyje ne vienoje vietoje baltavo gana gražūs kviečiai, visai panašūs į mūsiškius, ir kai kurie kiti javai. Kiek tolėliau j vakarus privažiavome didžiulius plotus visai nedirbamos žemės. Daug kur aukštoje žolėje matėme beganančias avių bandas ir karvių kaimenes. Žemdirbystei jau, matyt, nebe taip betinkama yra žemė. Temperatūra, tiesa, ne aukšta, ir pietinėje Anglijos dalyje kai kur per žiemą žaliuoja laukuose žolė ir ištisus metus ganosi gyvuliai, bet, matyt, javams pragaištingi yra tie tiršti ir tamsūs rūkai, kuriuos pagamina šiltas jūros oras (Golfo srovės įtakoje), susidurdamas su šaltesniu sausumos oru. Ši diena buvo gana šviesi, bet ūkanotų dienų Anglijoje labai daug,—bent keturi penktadaliai aptraukta yra debesimis. Pagaliau, žemė daugumoje yra dideliais kiekiais lordų rankose[2]), kuriems ir neapsimoka, ar net nėra reikalo, turint kitų pragyvenimo šaltinių, verstis žemdirbyste nederlinguose laukuose. Gyvulininkystė ir pieno ūkis juk taip pat ne mažą duoda pelną. Drauge juk eina ir pramonė: iš vilny gamina įvairiausius audinius. Kas nežino anglų darbo medžiagų, kaip bostono, krepo ir k. Tiesa, ji brangi, bet prof. J. Yčas nekartą

1) Apskritai Anglijoje l kv. klm. tenka 190 žm. (Vokietijoje 138, Lietuvoje 41).

2) 1927 m. žemės ūkiai buvo šiaip pasiskirstę: daugiau kaip po 300 ha—22,7 nuoš. visų Anglijos žemių, po 100-300 ha—43,84 nuoš., po 50-100 ha—17 nuoš., po 20-50 ha—10,4 nuoš., po 5-20 ha—4,9 nuoš., po 1-5 ha—0,93 nuoš. Iš viso ūkių Anglijoje yra 401.734. (Liet. Encikl., I t., 5 s., 621 p. j.

Panevėžy pamokose yra išsireiškęs: „Pigią medžiagą tegali pirkti turtuoliai. Ji greit susidėvi. Anglų darbo, kad ir brangesnės medžiagos, rūbus išnešioji 5 — 10 metų“.

Tenka paminėti, kad Anglijoje išsivysčiusi ir medvilnės pramonė,—50% visos pasaulio medvilnės suaudžiama čia. Švelnus ir drėgnas Anglijos klimatas leidžia suverpti labai plonus siūlus. Tauta turi dideles kolonijas, iš kurių pigiai gauna gana daug žaliavos, turi labai gerą vandenimis susisiekimą ir didelį savo laivyną, kuriuo parsigabena ir vėl jau apdirbtą medžiagą po pasaulį išvežioja ir gana apsukriai išplatina.

Nors viliojo mus Anglijos žemė — vaizdai ir civilizacijos bei kultūros laimėjimai, kiek juos ekspresu pravažiuojant galima sugaudyti, bet galvoje blaškėsi vaizdai būsimo Kongreso, apie kurio didingumą nė tikro nujautimo dar neturėjome. Interesavo mus dabar Airijos istorija, religinė, kultūrinė ir geografinė šalies būklė, Kongresui pasiruošimas ir dienotvarkė. Prof. Grigaitis ir prof. Kemėšis mielai mums apie tą viską pasakojo. Čia ir nusistatėme provizorišką dienotvarkę Dublinui. Dėl visko išrinktas ir triumvyratas iš dviejų profesorių ir panevėžiečio.

Kelionėje atsibosdavo ir kalbos. Stotyse iššokę iš vagono krykštavome, gaudėme vis naujus, mūsų akims nepriprastus, įspūdžius. Niekas čia į mus kreivai nežiūrėjo, niekas net dėmesio nekreipė. Laisvės žemėj dabar gyvename!

Lietuvoj pamėgink tik laisvai atsikvėpti, tuoj kreivai į tave pažvelgs budrios kažkieno akys. 1931. III. 19 d. tuoj po rekolekcijų, taip gražiai dalijomės su šimtu moksleivių įspūdžius Utenos stoties perone, o kiek paskum dėl to buvo nesusipratimų! Prisimenu visą eilę gražiausių moksleivių iškilmių: 1931. I. 25 — Biržuose, 1931. III. 8 — Pasvaly, 1931. V. 25 — Šiauliuose, 1932. V. 15—Ramygaloje, 1932. VI. 12—Šėtoje ir d. k. Tose dienose skaidriai suplevėsavo bažnyčiose naujai pašventintos vėliavos su šūkiu „Omnia restaurare in Christo", o kiek buvo tuo nepatenkintų! Arba koks malonus buvo 1931 m. gegužės 9 d. popietis, kada su 12 moksleivių nardėmės laiveliu ramiose Zarasų ežero bangose! Bet ir ten susirado tokių, kurie pavydėjo nekalčiausio džiaugsmo ir sudrumstė ramią po sunkių darbų poilsio valandėlę.

Trumpu laiku Anglija buvo skersai pervažiuota[1]). Po savaitės grįždami taip greit neapleisime šios didžiulės valstybės, — pasistengsime į ją giliau įžvelgti, ypatingai į jos centro gyvenimą.

1) Anglija turi 910 klm. ilgumo ir 510 klm. platumo. Mes važiavome žiemos rytų ir vasaros vakarų kryptimi; geležinkelio kelio galėjo susidaryti per 600 klm.

Kalbų Babelis laive

Kada sėdome į laivą plaukti Airių jura, saulė jau buvo persiritusi dangaus vidurį ir visu skaistumu spindėjo, gausiais spinduliais apiberdama Anglijos krantus ir padarydama juos pasakiškai gražius. Jūra buvo rami, ir joks pavojus mums negrėsė. Veik visose Anglijos pakrantėse potvyniai ne kartą sukelia bangas net ligi 5 — 7 sieksnių aukštumo, ir kasmet, nors pastatyta per 300 švyturių, sudūžta ir nuskęsta nemaža laivų.

Su Anglija atsisveikinome, bet dar nė nemanome išvažiuoti iš Didžiosios Britanijos teritorijos: ji apima ne vien Didž. Britanijos, bet ir Irlandijos, į kurią dabar važiuojame, salas, o taip pat ir daugybę kitų mažų salelių, kaip Hebridų, Orknejų, Šetlandų ir k.

Labai norėjau pamatyti delfinų, bet niekur jie nesirodė.

Šį kartą žuvėdros dar gausesniu būriu mus lydėjo ir taip artimai su mumis susibičiuliavo, kad kun. Rapolui net pirštą įžnybo. Maistu ir skepetaičių mosavimu visai artiese galima buvo jas prisivylioti.

Gražus oras, nepaprasta gamtos aplinkuma veikė keleivius,—kas tik gyvas buvo laivo viršuje, ir visų veiduose išskaitoma buvo šypsena. Pati žmonių minia buvo gana margaspalvė,—lengvai pastebimas buvo ne tik kalbų, bet ir rasių skirtumas. Visus jungė viena, neišgriaunama pasaulėžiūra.

Geriausia buvo proga susipažinti su svetimšaliais, šiokių tokių žinių iš jų išgauti, pasišnekėti su jais rūpimais klausimais, praktiškai pasimokyti svetimų kalbų. Nieko nelaukdamas, prašnekinau gretimai stovintį kokių 25 m. vaikiną. Paaiškėjo, kad turiu reikalo su bretoniečiu, kalbančiu tik prancūziškai. Dabar prisiminiau epizodą iš Pastero gyvenimo. Kartą vienas jo mokinių — studentų davė šiam garsiajam mokslo vyrui klausimą: „Profesoriau, tiek daug studijavai, tyrinėjai, kaip gi dabar gali betikėti į Dievą?“ Pasteras atsakė: „Kadangi daug studijavau, tai ir tikiu, kaip bretonas, jei dar daugiau būčiau studijavęs, tikėčiau kaip bretone". Profesorius bretonietį paėmė tikėjimo gilumui išreikšti. Žiūriu dabar į šį bretonietį vaikiną ir noriu atspėti jo ir jo tautiečių dvasią. „Visi bretoniečiai yra katalikai!“ atšovė vaikinas, kada dirbtinai pareiškiau abejonę jų religingumu. Vaikinas didžiavosi kataliko vardu ir su užsidegimu kalbėjo apie tikėjimą. Maloniai supažindino su savaisiais: jų laive važiavo lygiai tiek pat, kiek ir lietuvių—viso 21 asmuo. Keletas vaikinų ir merginų buvo apsirengę gana skoningais bretoniečių tautiniais rūbais. Bretoniečiai geri dainininkai: laive sklandžiai sugiedojo keletą giesmelių ir dainelių. Jų tarpe buvo ir garsiausis, kaip jie patys sakėsi, muzikas ir dainininkas, gastroliuojąs pas savo tautiečius ir keliąs tautinį susipratimą. Mielai supažindino kiek arčiau ir su savo istorija bei geografine ir kultūrine būkle. Parvažiavęs palyginau bretoniečio pasakojimus su Herderio enciklopedijos 2 tome, 1931 m. leid., patiekta apie bretoniečius medžiaga. Labai mane nustebino visiškas žinių sutapimas, — bretoniečiai gerai pažįsta savo tautą. Keletą tų žinučių čia paduodu.

Bretoniečių yra per milijoną. Jie gyvena Prancūzijoje, Bretanės pusiasalyje prie Atlanto vandenyno. Į čia atvykę dar 5 š. po Kr. iš Didž. Britanijos ir, būdami keltai, suromanėję. Daugiausia verčiasi žemdirbyste ir žuvininkyste. Dabar pas juos vyksta tautinis atbudimas, norima atgaivinti sena kalba, kuria dar yra kalbančių per milijoną. 1922 m. įsteigta Bret. Akademija ir atgaivinama vaidinimai, labiausia padedą kelti tautinę dvasią. Vos trupiniai iš praeities užsilikę buvusios gausios jų literatūros dabar papildomi naujais, gana vykusiais kūriniais. Bretoniečiai drąsūs, giliai myli savo tėvynę ir tautą. Visiems yra žinomi bretoniečių korsarai.

Vaikinas apie Lietuvą nieko negalėjo pasakyti, net mus paklausė, kur ji yra. Vėliau, įsišnekėjus su kitų tautų keliauninkais, paaiškėjo, kad daugelis labai menką teturi apie Lietuvą supratimą ir mažai ką apie ją težino. Pats Dublino universiteto rektorius savo kalboje lietuvius pavadino slavų tauta. Bet reikia priminti, kad mielai visi klausėsi pasakojimų apie Lietuvą, o vienas kitas net teiravosi apie konfliktą tarp vyriausybės — tautininkų ir Bažnyčios.

Mūsų būrelyje klausėsi kelios kiek skirtingesnės mergaitės. Užklaustos atsakė: „Nous sommes basques“—„mes esame baskės“. Greit paaiškėjo, kad baskų laive esama 25: 11 merg. ir 14 vyrų. Baskų istorija jau gana sena. Jie įsiviešpatavo visoje Pirėnų pusiasalio šiaurėje, nustumdami seniausius pusiasalio gyventojus iberus arba susimaišydami su jais. Ligi šiol baskų teužsiliko kalnuotoje vasaros vakarų Pirėnų pusiasalio dalyje, prancūzų ir ispanų žemėse, viso apie 650.000 gyv.: 480.000 Ispanijoje ir 170.000 Prancūzijoje. Turi savą baskų kalbą. Ligi šiol išsaugojo ir savą kultūrą. Nuo 1919 m. Sen. Sebastijane, Biskajaus įlankoje, daromi baskų kongresai. Turi gana gražius tautiškus rūbus, kuriais keli ekskursantai buvo apsirengę: trumpas margaspalvis švarkas, platus audeklinis diržas ir biretka ant galvos. Baskai—drąsūs jūrininkai ir žvejai,

užsiima žemdirbyste ir gyvulių auginimu. Jie visi labai karšti katalikai, laikosi tradicijų, bet drauge moka pereiti į modernią aktyvią katalikybę.

Airis kunigas, gyvenąs Anglijoje, nugirdęs Lietuvos vardą, pasisakė 1931 m. vasarą pravažiuodamas buvęs sustojęs Kaune, suminėjo net keletą lietuviškų žodžių.

Iš geografijos žinojau, kad senovėje keltai buvo didelė, plačiai apsigyvenusi, gabi ir veikli tauta. Jų tėviškė buvusi ten, kur prasideda keturios didžiosios upės: Dunojus, Elbė, Reinas ir Roda. Dabar jie daugumoje jau išnykę. Geriausiai išlikę Irlandijoje airiai, Pirėnų kalnuose — baskai ir Prancūzijos vakariniame krante—bretonai. Koks nuostabus sutapimas — vieną kitą valandą laiko su visais turėjau progos susipažinti ir pasišnekėti.

Kiekvienas keliauninkas nori iš kelionės parsivežti ko daugiausia įspūdžių, todėl visako prasimano, pav., kad ir autografų rinkimą. Mums būrelyje bejuokaujant, pribėgo inteligentiškų manierų anglė mergaitė ir prisispyrusi maldavo įrašyti jai į albomėlį savo adresą. Atsisakinėjau. Bet anglė nenusileido ir, norėdama įtikinti, atvertė albomėlyje puslapį, kuriame išskaičiau autografą kardinolo Verdier, garsaus Paryžiaus vado, kuris drauge su mumis važiavo laive. Nenorėdamas būti įtartas išdidume, nusileidau ir įrašiau savo adresą. Vėliau primygtinai prašė parodyti Lietuvos vyskupą, norėdama iš jo, kaip ir iš kitų svetimšalių, gauti autografą. Nedrįsau. Kodėl, — čia neatsakysiu... Anglė ilgai pati ieškojo ir su tuo pačiu prašymu dar kelis kartus buvo pribėgusi. Ar surado—nežinau. Tolimesnėje kelionėje, ypač Airijoje, dar daug kartų susidūriau su panašiais autografų rinkėjais: vieniems teko išsikalbėti, kitiems pasirašyti.

Tokioje aplinkumoje kelionė buvo ne tik linksma, bet ir ir pamokanti. Tik vienas dalykas nuotaiką kiek slėgė, tai mūsų senutėlio klebono negalavimas ir rodymas ligos simptomų. Kunigas vienas sėdėjo laivo kampe, lankomas mūsiškių. Ligi šiol buvau skaitęs ir girdėjęs apie prancūzių katalikių gailestingumą ir nuoširdumą. Dabar pats turėjau progos tuo įsitikrinti. Viena prancūzė poniutė, pamačiusi sirguliuojantį mūsiškį kunigą, rūpestingai jį apgaubė savo skara ir šiaip rodė didelį prielankumą ir atjautimą. Kada išlipant iš laivo kunigas dėkodamas norėjo grąžinti poniutei skarą, ši nieku būdu nebepriėmė ir labai maloniai maldavo ją pasilikti sau tolimesnei kelionei. Tikrai gailestingos būta poniutės!

Po trijų be galo smagių ir trumpų plaukimo valandų pasirodė Airijos krantai. Dabar jau tikri buvome tikslą pasieksią, — daugumoje pirmą kartą turėsime laimės dalyvauti Tarp. Euch. Kongrese. Širdis karščiau plakė, ir mintys skrido prie Aukščiausiojo Sosto, reikšdamos dėkingumą už didelę laimę.

Šventojoje Airijoje

„Sveika, didvyrių žemė, šventoji Airija, sveika Irlandija!“ Rodos, kiekvienas keleivis kartojo širdyje tuos žodžius, išvydęs saulėtus kankinių žemės krantus. Prieš akis gulėjo 84.000 kv. klm. sala, su 2.971.992 (be Ulsterio) gyv., ilgus metus mokėjusių garbingai mirti už katalikų tikėjimą.

Prof. Kemėšis, daug visko matęs, pasakoja, kad iš jūros žiūrint Dublino vaizdas labai primenąs Neapolį. Už miesto kyšąs kalnas „Hewth“ (ne vulkanas) jam primenąs Vezuvijų. Iš tikro — vaizdas nuostabiai gražus.

Kingstono uoste, į kurį dabar krypo mūsų laivas, jau iš tolo į padanges kilo iš įvairių valstybių atvykusių laivų stiebai su plevėsuojančiomis margaspalvėmis vėliavomis. Kiek arčiau priplaukęs Airiją ir mūsų laivas iškėlė į stiebo viršūnę ilgą, ilgą juostą su keliasdešimts prikabintų įvairių tautų vėliavų. Laive kilo nepaprastas entuziazmas, sujudimas. Pasveiko ir mūsų senutėlis klebonas. Veltui kelis kartus permečiau akimis visas vėliavas: savo trispalvės jų tarpe nesuradau. Gal jos nebuvo todėl, kad Lietuva neturi savo laivyno, gal dėl kai kurių kitų priežasčių, — tas klausimas liko neaiškus.

Nesenai buvau skaitęs, kad airiai šiame Kingstono uoste projektuoja pastatyti milžinišką Kristaus Karaliaus statulą, kuri busianti apšviečiama elektra, būsianti matoma toli atviroje jūroje ir rodysianti jūreiviams nakties tamsumoje kelią ir priminsianti Amžinybės Uostą, į kurį plaukia visa žmonija. Statula daroma skulptoriaus O'Connor, Rodeno mokinio, būsianti iškalta iš pilko granito, kurios postamentas turėsiąs 70 pėdų aukščio, p pati statula 30 pėdų. Dabar įsmeigęs akis žiūrėjau į uostą, ieškodamas to milžiniško ypatingai charakteringo kūrinio. Nesuradau. Vėliau sužinojau, kad darbas nebaigtas, ir statula dar nepastatyta.

Uoste tarpe šimtų kitų vėliavų surado smalsios lietuvių akys ir savo tautos trispalvę, ir dar karščiau iš džiaugsmo plakė lietuvių širdys. Airiai nepamiršo to siurprizo padaryti ir mums, lietuviams. Uostas visas kiaurai išsipuošęs. Kaip Raila, kad mes plaukiame viena diena vėliau! Vakar į čia atplaukė, lėktuvų eskadrilės, išsirikiavusios kryžiaus pavidalu, lydimas Popiežiaus Legatas kard. Lauri. (Į Euchar. Kongresus

Popiežius siunčia savo atstovą, kuris jo vardu pirmininkauja bendriesiems Kongreso susirinkimams, teikia Kongreso dalyviams Popiežiaus palaiminimą ir k.). Vakar galingai nuaidėjo čia 31 patrankų šūvių saliutas, čia uoste klūpojo Airijos prezidentas De Valerą su savo ministerių kabinetu, Dublino arkiv. Byrne, kitų šalių atstovai ir milijoninė minia, atvykusi pasitikti garbingo iš Romos svečio.

Užteko matyti visko ir mums. Dar ir šiandieną uoste plojo katučiais mums, mostekavo rankomis, aidėjo džiaugsmingi sveikinimo žodžiai. Tos pačios vėliavos, kurios vakar sutiko Popiežiaus atstovą, šiandien lengvučio vėjelio judinamos plevėsavo ir mums ir tūkstančiams kitų, atvykstantiems tuo pačiu tikslu.

Nors nuolatos po kits kito atplaukdami laivai tūkstančius vis naujų ir naujų žmonių paleisdavo uoste, perdidelio susigrūdimo nebuvo ir be didelio vargo radome savo traukinį, pasidabinusį vėliavomis ir žalumynais, turėjusį baigti mus vežti iš uosto į miestą. Ir vėl skridome paskutinius 15 klm. pro iš abiejų pusių išstatytus ir pasipuošusius įvairaus tipo namus. Pro šalį kas kelinta minutė bėgo j stotį vis nauji ir nauji pustušti traukiniai išvežioti iš uosto žmonių. Pakeliui keliose vietose matėme skautų būrelius, einančius sargybinių ir tvarkdarių pareigas. Kaip vėliau matysime, visi tie skautai buvo konfesiniai katalikiški, o ne valdiški, ir geri mano draugai. Pagaliau lengvutis mūsų traukinys sustojo ir pabėrė mus visus plačioje aikštėje, iš kurios prieš akis stovėjo, lyg styga išsitiesusi, plati gatvė, vedanti į miestą. Aikštėje sutiko mus balta juosta ranką persijuosęs (taip buvo sutarta, kad lengviau galima būtų susivaikyti) vyriškis, narys tam tikros anglų katalikų organizacijos (Calholic Association), kuri per savo turistinį skyrių organizuoja maldininkų ekskursijas į įvairias šventas vietas, ir dabar nuo Londono savo globon paėmusi mus buvo.

Miestas gulėjo dar lyg sfinksas mums prieš akis. Teoretiškai jau buvau šiek tiek susipažinęs ir turėjau šiuos davinius:

Dublinas — Airių nepriklausomybės centras, valstybės sostinė su 317.000 gyv. (su priemiesčiu 420.000). Čia reziduoja vyriausybė. Čia yra aukštasis teismas, katalikų ir anglikonų arkivyskupijos, Irlandijos bankas, prekybos rūmai, kai kurių valstybių atstovybės, garsus universitetas (Trinyt College, 1591 m. Elžbietos įsteigtas) su 1400 stud., biblioteka su 400.000 tomų, visa eilė mokslo institutų, tautinis — katalikiškas univ. (ligi 1909 m. buvęs karališkasis univ. su kolegijomis Dubline, Korke ir Galway'e) su 1850 stud.; medicinos, chirurgijos ir meno mokyklos, protestantų šv. Patriko katedra ir k.

Bet tos visos žinios labai miglotai pynėsi galvoje. Tik po kelių Dubline buvimo dienų miestas pasidarė pažįstamas gal net geriau už patį Kauną.

Gerą pusvalandį palaukę, kol susigrūdimui sumažėjus galėjo pravažiuoti mūs laukęs autobusas, susėdome į jį ir leidomės Dublino gatvėmis. Būriais sustoję airiai klykė, plojo, rankomis mosavo. Neatsilikome ir mes, nenorėdami pasirodyti ne-

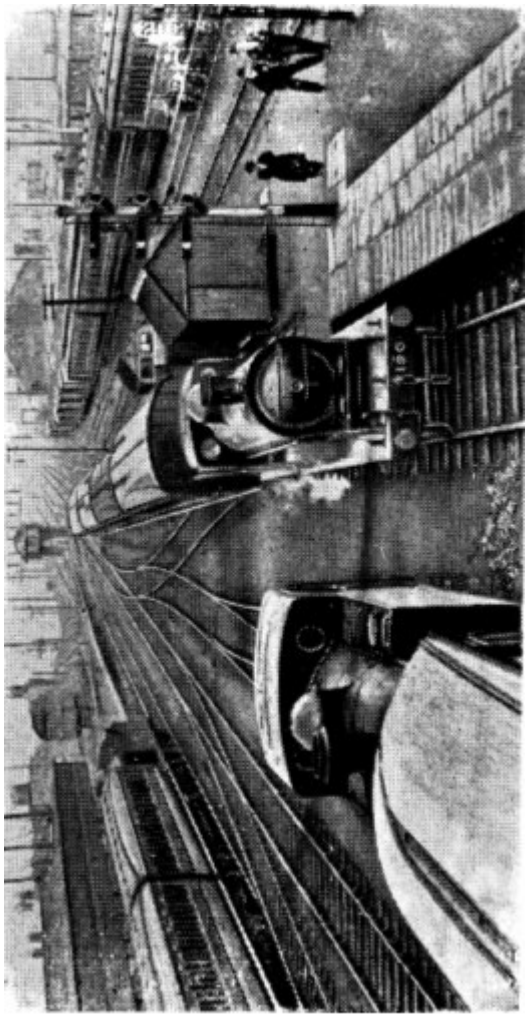

Dublino geležinkelio stotis

mandagūs. Sveikino mus saulės spinduliai, gausiai draikydamies gatvėse, sveikino tūkstančiai vėliavų, plevėsuojančių prie namų ir gatvėse, sveikino didžiuliai plakatai su įvairiausiais anglų ir airių kalbomis įrašais: „Tegyvuoja Kristus Karalius“, „Dieve, laimink Popiežių“, „Kristus gyvuoja, karaliauja, vieš-

patauja“, „Šv. Jėzaus Širdie, laimink mūsų kongresą“, „Dieve, laimink Patriką, kuris atnešė mums tikėjimą“, „Šv. Patrikai, melskis už mus“, „Garbinkime Švenčiausiąjį Sakramentą“, — „Hail Christ the King“, „God bless our Pope“, „Christ our King", „Sacrament Most Holy, Sacramente Divine“, „My God and my all“ ir d. k. Žavėjo mus visos gatvės, aikštės, visi namai, nepaprastai išpuošti airių tautos, Popiežiaus ir specialėmis Euch. Kongreso vėliavomis, gėlių girliandomis, Kristaus, Šv. Panelės Marijos, Šventųjų ir Popiežiaus paveikslais, altorėliais, elektros lemputėmis ir k. Net visi protestantai, kurių mieste yra penktadalis—80.000 gyv., ir žydai papuošę buvo savo namus, tik vienos protestantų bažnyčios kyšojo nuogos, sudarydamos bendroje džiaugsmo nuotaikoje disharmoniją. Sako, būk patys miesto darbininkai sudėję lėšas miestui išpuošti. Automobiliai, tramvajai, vežikai taip pat apsikaišę buvo papuošalais. Niekados brangiosios katalikiškos mūsų šalies sostinė Kaunas, ar provincijos miestai, kaip Panevėžys, Šiauliai, Marijampolė, taip neišsipuošia Dievo Kūno dienomis. Pagonis didvyrius minėdama lietuvių tauta labiau išsipuošia, kaip patį Kristų gatvėmis pro savo namus lydėdama.

Autobusas sustojo „Mountjoy Squer“ —„Kalno Džiaugsmo Aikštėje“ nr. 3, visai netoli miesto centro, prie aukštų rūmų kolonomis paramstyto prieangio. Išėjo pasitikti barzdotas šeimininkas — aristokratas su žmona ir tarnaitėmis (Anglijoje ir Airijoje tarnaitės sutinka atvykstančius svečius, bet iš mandagumo išvažiuojančių neišlydi, kad nepamanytų, jog nori iš svečių pasipelnyti). Daugumoj apsigyvenome dideliame, gražiai išdekoruotame aristokratiškame salione, kuris tuo metu paverstas buvo j viešbutį! ir mums patarnavo visai savaitei. Tik vysk. Staugaitis ir prel. Grigaitis, kaipo Tarpt. Euch. Kongresams rengti Komiteto narys, gavo iš anksto paruoštas gražias patalpas. Pagaliau trečios dienos vakarą, antradienį, atvažiavome iš Kauno į Dubliną.

Pirmasis buvo klausimas, kaip bus su šv. Mišių laikymu, kur gausime tokiame skaitlingame kunigų suvažiavime vietos. Laimė po kojų klojos,—paaiškėjo kad už kelių dešimtų metrų nuo mūsų namo yra tėvų jėzuitų vedama Šv. Pranciškaus Ksavero bažnyčia, kurioje dažnai melsdavosi 1925 m. miręs garsusis darbininkas Matas Talbotas, norimas pripažinti šventuoju. Prof. Kemėšis nuėjęs pas bažnyčios rektorių lengvai susitarė.

Nubėgę į bažnyčią meldėmės už visas 3 kelionės dienas (meldėmės ir kelionėje), meldėmės trumpai, bet karštai: širdis plakė dėkingumu Aukščiausiajam už laimingą kelionę.

Ankstybas rytmetis Dublino Šventykloje.

Kai iš miego pabudusios akys prasivėrė, pro langą krito pirmieji brėkštančio ryto spinduliai ir palengvėl sklaidė naktinius erdvaus kambario siluetus. Laikrodis rodė 4 v. 30 min. Pro pusiau pravirą langą aidėjo tylus bažnyčios varpo garsas. Prisiminęs vokiečių mėgiamąjį posakį: „Morgen Stunde hat Gold im Munde“, šokau iš lovos, nors daugumas dar kietai ir saldžiai miegojo. Trumpam laikui tenuvykus į tolimą šalį, kiekviena valanda yra brangi, juoba rytmetinė, nuo kurios dažniausiai pareina visos dienos produktingumas. Nors principe nesutinku su žmonių kartojamu išsireiškimu: „Kieno vežime sėdi, to ir giesmę giedok“, ypač šiandieną, kada kiekvienas stengias kalbėti ir galvoti taip, kaip kalba ir galvoja vežimo vairuotojai, bet vis dėlto šį kartą, nors ir iš dalies, pasidaviau įtakai airio dominikono Teobo Mathew'o, dažnai savo gyvenime mėgdavusio sakyti: „Gaudyk laiką už skiauteries, nes už uodegos gali nesučiupti“. Greit visoje tvarkoje jau stovėjau ant kojų ir tyliai apleidau saliona, kuriame ir daugiau jau buvo pabudusių iš miego.

Gatvėje tebeviešpatavo prietema. Judėjimas visai silpnas. Žmonės daugumoje skuba, matyt, į bažnyčią. Porą minučių paėjėjęs, atsidūriau prie tėvų jėzuitų vedamos Šv. Pr. Ksavero bažnyčios, apie kurią jau anksčiau kalbėjau.

Dar tik 5 val., o jau pilna bažnyčia žmonių. Reikia manyti, kad ir kitos bažnyčios, kurių Dubline yra per 40, neskaitant, berods, viso 100 koplyčių, taip pat netuščios. Kas charakteringa, kad labai daug jaunų ir vidutinio amžiaus vyrų, kurie kuone visi eina prie Šv. Komunijos. Berods, prieš metus kitus Amerikoje į anketų klausimą: „Kodėl kalėjimuose vyrų daugiau už moteris?" buvęs geriausias atsakymas: „Todėl, kad moterų galima daugiau matyti bažnyčiose“. Dabar, matant bažnyčiose tiek daug vyrų, lyg savaime plauktų išvada, kad Airijoje ir vyrų mažiau yra nusikaltėlių. Gaila, kad neturėjau progos to dalyko ištirti.

Sužinojau, kad ne tik dabar, kongreso metu, tiek daug bažnyčiose žmonių, bet ir visuomet, pav., Dubline iš 320.000 katalikų gyventojų būk kasdieną apie 80.000 išklausą šv. Mišių.

Airiai nežiną, ką tai reiškią sekmadienį neišklausyti šv. Mišių. Ne tik miestų, bet ir provincijos gyventojai visi atlieką savo pareigą: vieni einą ir važiuoją į rytines Mišias, o jiems sugrįžus namo, kiti išeiną ir išvažiuoją į bažnyčią. Tiesa, airiams sąžiningai tą pareigą atlikti gerokai palengvina tai, kad visoje salyje nėra vietos, kur bažnyčia būtų toliau kaip 5 klm., o, be to, keliai daugumoj meksfaltuoti ir takeliai gražiausiai ištaisyti.

Tuo tarpu pas mus dar ligi šiol yra vietų, kur, norint pasiekti bažnyčią, tenka keliauti 8 — 12 klm., ir tai neišbrendamu purvynu. Bet yra miestelėnų, net inteligentų, visai netoliese bažnyčios, gyvenančių ir sekmadienį šv. Mišių išklausymo pareigos neatliekančių.

Airijoje bažnyčiose šventadieniais paprastai esti po 6 ir daugiau Mišių, kadangi kiekvienas kunigas turi teisę binuoti —laikyti dvejas Mišias. Šiaip pamaldose nėra to įvairumo, iškilmingumo ir puošnumo, kaip Lietuvoje. Nėra nei aušrinės, nei mišparų, nei suplikacijų,—visų jų pamaldų turinys ir centras yra šv. Mišios. Per kiekvienas Mišias perskaitoma Evangelija ir daromi reikalingi paskelbimai, tik sumos metu pridedamas trumpas pamokslas ir po jo palaiminimas Šv. Sakramentu. Paskutinės Mišios, kaip ir suma, laikomos 12 val., ir tai dažniausiai skaitytos. Giedotos laikomos tik per didelius atlaidus.

Vakarais miestuose dar esti trumpos vakarinės pamaldos su išstatytu Šv. Sakramentu ir trumpu pamokslėliu.

Airiai gal trumpiau meldžias už lietuvių liaudį, bet nepalyginamai karščiau. Tuo dar neneigiu, kad nebūtų lietuvių mokančių karštai melstis. Nepaprastai stebino mane, o taip pat ir kitus, atvykusius iš Europos kontinento, didelis pamaldų metu susikaupimas. Tylutėlaičiai įeina į bažnyčią, priėję, jei yra vietos, prie sau patinkamo altoriaus, ypač prie kurio laiko ar ruošias laikyti kunigas Mišias, atsiklaupia—taip ir paskęsta maldoje. Atrodo, airis nieko daugiau nemato ir negirdi bažnyčioje, kaip altorių ir tylius Mišias laikančio kunigo žodžius. Pasakoja, būk seniau per Švenčiausio pakilėjimą žmonės sveikindavo Išganytoją, plačiai ištiesdami rankas, žiūrėdami į Ostiją ir sušukdami „Cead mile failte!" — „Tūkstantį kartų sveikas!" Ne veltui jau nuo seno Irlandija pačių airių buvo vadinama: „The land of saints and scholars", —„Šventųjų ir mokslavyrių žemė", arba: „Emerald Isle", — „Smaragdų sala". •

Malonūs jėzuitai lietuviams kunigams paskyrę buvo pirmiesiems atnašauti „Nekruviną Kristaus Auką", žinoma, ir patys paskirtą valandą atlaikydami kasdieną laikomas pamaldas. Tačiau daugelis mūsiškių tiek šįryt, tiek kitomis dienomis pavėluodavo, todėl kartais ir ilgokai tekdavo palaukti, kadangi atvykus kitų šalių kunigams, nors bažnyčioje ir gana daug altorių, nieku būdu nebesuspėdavo aptarnauti. Už pavėlavimus, kaip neužilgo paaiškės, niekas nekaltins lietuvių.

Senai bebuvau taip karštai laikęs šv. Mišias, kaip tą rytą. Jaučiaus tesąs menkutė po svetimas šalis vėjo blaškoma dulkelė, kol pagaliau asmiliuosius su šia žeme ir, laikinai palikęs kūną, tik siela skrisiu į amžinybę Kristaus atpirkimo darbo dėka. Pajautimas savo menkumo šio pasaulio visatoje pastūmėjo labiau atsiduoti Dievo valiai. Ypač visiškas atsidavimas Aukščiausiajam kilo toje tautoje, kurios mėgiamiausia pabaigos maldėlė yra: „Welcome be the holy Will of God!" — „Būk pasveikinta, Šventoji Dievo Valia".

Kiek išsiblaškiau ir priverstas buvau nusišypsoti pabaigoje Mišių: patarnautojas airis vaikutis, užgirdęs nesuprantama kalba kalbant „Sveika Marija", sumišo, nesiorientuodamas, kaip atsakyti. Tik dabar prisiminiau, kad čia ne Lietuva ir ne Panevėžio Katedros Napoleonas ir kiti gerieji patarnautojai, bet Airija. Kada antrą kartą jau kalbėjau lotyniškai: „Ave Maria, gratia pieną..." vaikutis jau drąsiai, nors gerokai iškreipdamas ir anglišką akcentą vartodamas, atsakė: „Sancta Maria, Mater Dei..."

Apleidžiant bažnyčią krito į akis dar du dalyku, pas mus Lietuvoje nepraktikuojamu: prie altorių žvakelių žibinimas ir bažnyčioje savotiškas knygų pardavinėjimas. Čia, o vėliau daugely kitų Dublino, Londono, Paryžiaus ir k. didmiesčių bažnyčių teko matyti prie vieno ar prie kelių altorių žvakides, kuriose visą dieną dega žvakės, kurias patys žmonės, atėję į bažnyčią, uždega ir vietoj sudegusių ar jau baigiančių degti į žvakidę įstato. Labai reikšminga pedagoginė ir psichologiškai suprantama praktika: žmogus jaučias laimingas galįs bažnyčioje Dievui kai ką regima paaukoti, ir drauge šviesa jam primena reikalą visados Aukščiausiam aukoti tyrą karštą savo širdį. Keletą kartų įvairiose vietose ir mes, lietuviai, paėmėme iš ten pat atsargai gulinčių žvakių po keletą jų ir, atitinkamą atlyginimą įmetę į dėžutę, uždegėme jas kitų širdžių, o pirmoje vietoje savo pačių šviesai.

Netoli bažnyčios durų stovėjo įvairiausių religinio turinio knygų lentynos, nė vieno žmogaus nesaugomos. Kiekvienas priėjęs gali pasirinkti, kokios jam tik reikalingos yra, ir už paimtąsias knygas įmeta j dėžutę reikiamą, ten pat nurodytą, už jas atlyginimą. Girdėjau pasakojant, būk nesti atsitikimų, kad kas pasiimtų knygutes už jas neatsiteisęs. Tuo būdu pasitikėjimas žmonėse auklėja juose savigarbą ir laisvą susivaldymą bei atsakingumo jausmą. Plačiau ir sistemingiau apie tuo keliu knygučių platinimą parašysiu vėliau, kalbėdamas apie Londono bažnyčias.

Porą minučių keliaudamas į butą, bene dvejose gatvėse vietose sutikau įvairių ženkliukų, atvirlaiškių, knygučių ir kitokių menkniekių platintojus, nuolat garsiai šaukiančius: „A Congress Souvenir! Souvenir Congres! Souvenir!" Vėliau šimtus kartų teko girdėti panašų gatvėse ir aikštėse šauksmų. Tuo laiku nereikšmingas man buvo jų šauksmas ir nieko nesakė nuskurę jų rūbai. Tik dabar jaučiu, kad tai buvo savos rūšies elgetos, kurių ne vienam gal ir tikrai reikalinga buvo išmalda, kurios tada duoti nesupratau. Keletą kartų Panevėžy jau pamokė įvairūs valkatos, kuriems daug mažiau reikalinga yra Pašalpa už tyliai namuose kenčiančius vargšus, ir todėl abejutiškai žiūriu į visus garsiai šaukiančius.

kupinas sieloje džiaugsmo, kurio negalima suprasti panašiose sąlygose neatsidūrus, ir tebegyvendamas tik ką bažnyčioje patirtais įspūdžiais, artinaus prie namų. Saulės spinduliai, draikydamies gatvėje, stebuklingiau mirgėjo, žmonių veidai linksmiau švietė, miestas gražiau atrodė. Sužavėtas gėrėjaus gražiuoju pasauliu. Tik vienų vieną valandą pagyvenęs maldingumo karščiu liepsnojančioje atmosferoje supratau, kodėl Šv. Pranciškus Asyžietis, nežiūrint vargingiausio gyvenimo, ėjo per pasaulį giedriu veidu ir aplinkui skleidė nepaprastą šilumą. Dabar jau visai paaiškėjo, iš kur jis sėmės nepaprastos jėgos ir įkvėpimo šedevriniam savo „Himnui Saulei“, dėl kurio net nekatalikas prof. J. Yčas kartą Lietuvos universite per istorijos paskaitą pavadino jį gražiausiu ir linksmiausiu viduramžio poetu. — Sielos džiaugsmas vainikuoja visa.

„Kalno Džiaugsmo aikštė“ nr. 3.

Kas Kaune ateitininkams yra Laisvės Alėja nr. 3, tas Dubline mums buvo „Kalno Džiaugsmo Aikštė“ nr. 3. Septynias dienas gyvendami po Airijos saule, nuo čia pradėdavome ir čia baigdavome visus savo darbus. Čia buvo visų mūsų ekskursijų, posėdžių ir pamaldų centras ir ašis. Čia, o ne kur kitur, statėme planus kiekvienos dienos darbų, čia grįžę dalijomės įspūdžiais ir iš visų pusių perkainojome girdėtus ir matytus dalykus, čia darėme savo bloknotuose pasižymėjimus. Šiame name praktiškai ir teoriškai mokėmės anglų kalbos, švebeldžiuodami su angliškai šnekančiais svetimšaliais, skaitydami laikraščius ir kaldami žodžius iš žodyno. Pagaliau čia rašėme laiškus savo broliams ir sesėms lietuviams ir lyginome Airijos gyvenimą su savo tautos vargais ir džiaugsmais. Net naktimis sapne gyvai paskendę buvome šių visų minčių ir darbų sūkuryje.

„Kalno Džiaugsmo Aikštė“ nr. 3 turėjo laimės pas save priglausti ir bene vienintelį į Euch. Kongresą iš Amerikos atvykusį indijoną kun. Pilypą Gordoną. Jis pirmasis mūsų bute tarpe kitų svetimšalių mums krito į akis. Jis vaikščiojo tiek mūsų name, tiek Dublino gatvėmis pasipuošęs indijonų giminės viršininko plunksnomis. Įvairūs korespondentai ir prisiminimų amatoriai gaudė jį kiekviena proga foto aparatais, lyg kokį dyvą. Neatsiliko ir lietuviai. Mūsų Vincas, pasinaudodamas proga, paspaudė knopkę ir užfiksavo mūsų susibičiuliavimą su indijonų ir Airijos katalikais skautais.

Iš susitikimo su minėtu indijonų kunigu užsiliko ir daugiau prisiminimų. Prisipažinsiu, kad, pirmą kartą vienų vienas išvydęs namų prieangyje daug kartų paveiksluose matytas indijono plunksnas ant galvos, net krūptelėjau. Prieš akis stojosi

kruvinos ir žiaurios indijonų kovos, kurias daug kartų gyvai pergyvenęs esu, skaitydamas Kooper'io, Kari May'o. W. Scott'o ir kitų autorių romanus bei apysakas. „Nejaugi ir šis indijonas lupa žmonių skalpus?“ klausiau sau vienas. „Et, kvailas!“ susigriebiau greit. „Juk krikščionybė užgniaužė įgimtą jų žiaurumą ir indijonus padarė dažnai gailestingesnius ir malone-

„...paspaudė knopkę ir užfiksavo mūsų susibičiuliavimą su indijonu ir Airijos katalikais skautais“ (52 pusl.).

snius už moderniosios Europos iškultivuotus ir moksle išdresiruotus, suliberalėjusius ir nutolusius nuo katalikybės principų krikščionis“. Gaila pasidarė indijonų, prisiminus ilgų metų kovas, taip negailestingai baltaveidžių vestas prieš juos. Baltaveidžiai tepaklausė savų kunigų maldavimų ir dažniausiai sunkų jų darbą ir gražiai pražydusį laukinių tarpe tikėjimą vienu mostu

sugriaudavo. Veltui šiandieną indijonams steigia rezervuotas kolonijas Kanadoje su 110.841 gyv. (1927 m.), Suvienytose Amerikos Valstijose su 345.575 gyv. (1930 m.) ir visaip juos globoja nuo išnykimo, — vistiek europiečiai neatlygins skaudžios praeity jiems padarytos skriaudos.

Vėlėliau turėjau laimės susipažinti su tos tautos atstovu ir šiek tiek išsišnekėti. Pasirodo, besama labai švelnaus, stipriai mokyto ir protingo kunigo. Teisingai žmonės sako, kad „velnias nėra taip juodas, kaip jį žmonės piešia". Sis senas Airijos prezidento De Valeros draugas greit patraukė į save mano, reikia manyti, kad ir kitų mūsiškių simpatijas. Kiek kartu vėliau susitikdavome, visados draugiškai pasisveikindavome: „Laudetur Jesus Christus“, „Good—morning“, „Good—day“, „Good _ evening“, o taip pat ir atsisveikindavome: „Good bye“, „Adieu“.

Tik dabar pilnai tesupratau, kaip daug vėlyvesniame gyvenime žmogaus mintijimas priklauso nuo jaunose dienose, ar kiek vėlėliau paskaitytų knygų. Todėl kaip nerimtai galvoja kai kurie moksleiviai ar šiaip jaunimas, kurie ryte ryja vien romanus ir ima nebodami į rankas net šlykščiausias knygas, manydami, kad tai jiems nė kiek nepakenks. Visai nesuprantama, kaip kai kurios mokyklos toleruoja savo bibliotekose Bokačio, Dumas'ų, Viktoro Hugo, Kazanovo, pagaliau net Humanitarinių Mokslų Fakulteto išleistą prof. Dubo „Voltaire'ą“ ir k. panašias knygas, kurios tiek aštrių nuodų įleidžia į gležnų jaunuolio protą. Jungtinių Amerikos Valstijų vyriausybė jau senai išleido draudžiamų knygų indeksą, į kurį kaip tik įtraukta ir dalis čia suminėtų raštų. Gyvenimo mokykla duoda daug sveikų perspėjimų, tik, deja, pervėlai jais dažniausiai pasinaudojame.

Pas mus taip pat gyveno barzdotas, vidutinio amžiaus jėzuitas, kurs darbuojasi Afrikoje misijose. Nepaprastai patiko visuomet gera jo nuotaika, iš akių trykštanti gyvybė ir entuziazmas. Nepadarė jo „seniu" nei skurdus laukinių tarpe gyvenimas, nei sunkus ilgų metų darbas, nei tolimos kelionės. Tai geriausis pavyzdys mūsų 25—40 m. „seniams", nusivylusiems viskuo, sulepšėjusiems, entuziazmo ir idealizmo netekusiems; panašios nuotaikos žmonės daugiau gyvybės įneštų į sustyrusį mūsų dienų gyvenimą. Tumo—Vaižganto jaunatve pasižymį žmonės mums reikalingi.

Pas mus buvo ir daugiau įvairių tipų žmonių, bet perilga būtų kiekvieną jų čia charakterizuoti. Nekartą mūsų namas matė ir gana aukštų svečių, kurių tik vieną kitą ir čia suminėsiu.

Valandėlei užsukęs buvo J.E. Telšių Vyskupas Staugaitis. Namų ponia su tarnaitėmis nepaprastai patenkintos buvo tuo. Ekscelencija apsigyvenęs buvo Žemės Ūkio Kolegijos rūmuose, kuriuose prieš šimtą metų protestantai įkūrė mokyklą. Prof. Kemėšis pasakojo ir rašė kalbėjęsis su minėtosios Kolegijos rektoriumi prof. Drew'u, kuris džiaugęsis vysk. Staugaičio apsigyvenimu. Pirmą sykį jų namuose įtaisytas buvęs altorius ir pirmą sykį buvę prie jo atlaikytos lietuvio vyskupo šv. Mišios. Kongrese metu kasdieną jų namuose laikomos pamaldos padariusios jiems visiems nepaprastą įspūdį, o jų protestantę tarnaitę tiek paveikusios, kad ji pareiškusi savo ponams norą priimti katalikybę.

Vieną dieną laike pietų turėjome net dvi Irlandijos žvaigždes: numylėtą airių tenorą, pagarsėjusį visoje Airijoje, Škotijoje ir Anglijoje, Mac Cormack'ą ir Airijos švietimo ministerį.

Kas mums Kipras Petrauskas, tas airiams Mac Cormack'as. Ir tas žmogus nepatingėjo mažai mūsiškių saujelei sudainuoti porą dalykėlių, už kuriuos nesigailėjom delnų katučių. Mūsų mintys tuojau skrido, prof. Jungferio 1932 m. pasirodžiusios apie Lietuvą knygos antrašte betariant, „Hinter der Seen, hinter der Wäldern“; skrido į numylėtą tėviškę, kur lietuvio siela amžiais rado gražiausį savo atspindį dainose, sužavėjusiose ne tik daugelį lietuvių, bet ir svetimtaučių, kaip Herderį ir kitus.

Ponas švietimo ministeris, lygiai kaip ir minėtasis dainininkas, atrodė vyrai iš stuomens ir iš liemens. Veidai žydėjo šviesumu ir raudonumu, kas pas airius retesnis dalykas.

Ilgametis pedagogas, žurnalistas ir veikėjas kun. Mažonas turėjo progos su ministeriu pasišnekėti Airijos mokyklų sutvarkymo ir skautų klausimu.

Apie mokyklas trumpai tepaminėsiu, patiekdamas kai kurias statistikas iš 1928/29 m. m. Mokyklų tinklas atrodė taip: pradžios mokyklų—5447 (Lietuvoje 1930/31 m. m. 2530 mokykly su 227.505 mokiniais ir 4432 mokytojais), aukštesnių—290, mokytojų sem.—5, univ.—2 (Elisabeth—University su Trinity College Dubline ir National University of Ireland su kolegijomis: Dubline, Korke ir Gahvay'e, o taip pat fil.-teol. St. Patrick's College Maynoth'e,—tai centralė Airijos kunigų seminarija).

Mokyklos daugumoje, ypač aukštesnės, yra vedamos vienuolių. Iš pašnekesių su airiais paaiškėjo, kad visos mokyklos yra visiškoje priežiūroje ir kontrolėje tų klebonų, kurių parapijos ribose jos yra. Tuo būdu mokyklos yra apsaugotos nuo bet kokio indiferentizmo ar nedorovės, nuo ko ypač nėra laisvos daugumoje Lietuvos mokyklos, kuriose mokytojų pasaulėžiūra dažnai margesnė už genio plunksnas. Visai suprantama, kad iš tokių ant religinio pagrindo pastatytų mokyklų išėjusi jaunuomenė neišsineša to religinio indiferentizmo ir kreivo gyvenimo supratimo, kokiu dažnai pasižymi Lietuvos jaunuomenė, išėjusi žemesniąsias ūkio, amatų, sodininkystės, pie-

nininkystės, gyvulininkystės ir kitas tolygias mokyklas. (Turiu galvoje tik valstybines mokyklas). Keista, kad viskas čia dažniausiai vyksta atvirkščiai proporcingai: juo mokslas žemesnis, tuo suliberalėjimas ir subedievėjimas didesnis, nekalbant jau apie pasipūtimą. Čia reikia ieškoti vienos iš priežasčių, kodėl visos panašios mokyklos Lietuvoje ligi šiol dar neturi didesnio sodiečių prielankumo. Dalykas skubiai reformuotinas!

Inteligentas airis užklaustas, koks nuošimtis lanko įvairias jų mokyklas, į bloknotą įrašė šias skaitlines:

Aged	5	years	— Kindergarten	school	100%
„	12	„	— Primary	„	100%
„	15	„	— Secondary	„	60%
„	18-20	„	— University	„	15%

Kiek abejotina, ar galėtų toks didelis nuošimtis lankyti gimnazijas ir universitetus. Žinių patikrinti nebuvo progos. Bet vis dėlto charakteringa, kad airis užklaustas drąsiai demonstruoja skaitlinėmis savo tautos švietimo reikalus. Kiek sykių tą dalyką tyčia palietęs buvau šnekoje su lietuviais inteligentais, nė vienas negalėjo užkluptas patiekti nors apytikrių skaitlinių

Tenka dar pridurti, kad nepersenai visose Airijos mokyklose pradėta dėstyti jau beveik mirusi ir daugumos užmiršta, sava keltų kalba. Tiesa, daugely vietų ji kol kas mokoma tik kaip paskiras dalykas, kaip prieš karą buvo su lietuvių kalba rusiškoj dvasioj vedamose mokyklose. Nedidelėje mokyklų dalyje jau visi dalykai dėstomi airių kalba. Jaunuomenė visa jau gali susišnekėti airiškai. Norisi daryti išvadą, kad visą šimtą metų užmiršime merdėjusi airių kalba po kurio laiko visiškai bus atgaivinta ir grąžinta į gyvenimą. Tačiau ne visi pritaria tai kalbos atgaivinimo srovei. Konservatyviškenė tautos dalis bijo, kad jaunoji karta, perdaug entuziastiškai proklamuojanti airių kalbą, nepamirštų anglų kalbos ir tuo neįzoliuotų savęs nuo anglų ir apskritai nuo vakarų Europos kultūros ir civilizacijos.

Baigiant kalbėti apie airijos mokyklas, dar tenka pastebėti, kad jos visos gana gerai esančios materialiai aprūpintos, turinčios geras patalpas ir sudarančios geras sąlygas ne vien mokyti, bet ir auklėti.

Irlandijoje tiek pradžios, tiek aukštesnėse mokyklose beveik visi mokiniai yra suorganizuoti į įvairias, dažniausiai šventųjų vardais pasivadinusias draugijas. Jos visos yra vedamos kunigų, abiejų lyčių vienuolių ir šiaip katalikų inteligentų. Vis dėlto susidarė įspūdis, kad jose dar nėra gerai išvystyto planingumo, sistemos ir gerai išdirbtų programų. Esanti kilusi mintis tas visas katalikiškas organizacijas gerai centralizuoti.

„Budėk!“

Irlandijos episkopatas rodo didelį katalikiškomis organizacijomis susirūpinimą. Dar 1927 m. visuotiniame savo susirinkime priėmė tokį nutarimą: „Be organizacijų šiais laikais sunku ką žymesnio padaryti visuomenės gyvenime. Tai liečia visas gyvenimo sritis. Katalikai čia neturi būti atsilikėliai. Visos naudingos katalikiškos draugijos turi būti vis uoliau tvarkomos. Vyskupai ragina dvasiškiją, kad sekmadieniais ir šventadieniais prie bažnyčios durų pastatytų bent kokį žmogų, kuris platintų naudingą literatūrą, antai, apie katalikiškų draugijų veikimą ir t. p. O ypatingai reikia jungti į katalikiško auklėjimo ir lavinimo būrelius jaunimą“ („Religinė Airijos būklė“, „Tiesos Kelias“, 1928, 47).

Kiek arčiau teko susipažinti su konfesiniais katalikais skautais. Juos šiek tiek palietė ir kun. Mažonas savo pasikalbėjime su Airijos švietimo ministeriu. Noriu čia apie juos kiek daugiau pakalbėti.

Pilnų statistinių davinių iš Airijos skautų gyvenimo kol kas negaliu paduoti, kadangi neteko į rankas paimti tos rūšies dokumentuotos medžiagos. Pasikalbėjimuose vieni minėjo 20.000, kiti daugiau ar mažiau.

Eucharistiniame Kongrese palaikymui tvarkos ir šiaip įvairiausiems patarnavimams buvo suorganizuota apie 5.000 skautų. Jie buvo ne vien iš Dublino, bet ir iš Korko — pietų pajūryje gulinčio didelio uosto su 79.000 gyv., iš pramone pagarsėjusio Belfasto ir iš kitų Airijos vietų. Jie kongrese buvo didelė jėga: sudarydavo, kur reikia, nepraeinamą sieną, minioje padarydavo svečiams praeiti taką, jie nešiojo ištroškusiems vandenį, stovėjo gatvių kryžkelėse pasirengę patarimais pagelbėti, jie nardėsi laiveliais kanale saugodami, kad kas } vandenį neįkristų, ir važinėjo automobiliais, reikiamus daiktus į vietą pristatydami. Net gaila buvo žiūrėti į juos, ne kartą per ištisas septynias paras visiškai nusikamavusius, privargusius, sušilusius. Bet jų veidai visuomet švietė saulėtumu, ir niekados neteko pastebėti nekantrumo ar supykimo.

Sutikęs juos gatvėje, beveik visados, pridėjęs tris pirštus prie skrybėlės, sakydavau lietuvišką „budėk!“, ir iš jų gaudavau atsakymą: „Bi olef!“ (šį šūkį į bloknotą įrašė airių kalba, kurios rašyba gana savotiška, todėl abejoju, ar gerai išskaičiau). Draugiškas pasisveikinimas dažnai palengvindavo susidraugauti ir reikiamas vietas pasiekti.

Dešimtimis kartų įvairiausiomis progomis teko su jais šnekėtis. Lengviausia buvo susikalbėti su vyresnėmis skautėmis, kadangi jos šiek tiek moka prancūziškai. Airijos gimnazijose mergaitėms dėstoma prancūzų kalba. Netrūko ir vyresnių vyrų skautų tarpe asmenų, šiek tiek mokančių prancūziškai ir vokiškai,

nors šiaip daugumoje tenai šneka angliškai ir airiškai.

Greit paaiškėjo, kad tie visi skautai buvo vien katalikiški konfesiniai, o ne valdiški. Jie Airijoje įsikūrė, berods, 1927 m. ir sparčiai visoje šalyje auga. Vienas iš vadų net pareiškė, kad 1935 m. jie turėsią 20.000 narių, o 1940 m. —30.000. Jie aktyviai prisideda prie kat. dvasios kėlimo ir visame rodo atsidavimą kunigams, vyskupams ir Šv. Tėvui. Dėvi pilną skautų uniformą su reikalingais pridėčkais (mažutę vaistinėlę, vandens bonką ir k.). Reikšminga, kad nei Airijos, nei Prancūzijos, nei Olandijos valdiški skautai nepasisavino sau Baden - Powell'io skautų uniformos monopolio, palikdami pilną laisvę dėvėti ją ir kitiems. Tuo tarpu Lietuvos valdiški skautai neišlaikė tame korektiškumo ir gerokai parodė skautams nederamo egoistiškumo. Juk „Lietuvos Skautų Sąjungos Įstatymas“ (Vyr. Žin. Nr. 338, eil. Nr. 2321) turi punktą: „Sąjungos vartojamų arba panašių uniformų, ženklų ir vėliavų negali vartoti kiti susivienijimai“. Labai gaila, kad būnant Londone neteko pavažiuoti tuo reikalu pasišnekėti su pačiu gen. Baden-Powell'iu. Tikras esu, kad pasaulio skautų šefas, nedrįsęs į skautybę įnešti kurios vienos pasaulėžiūros principų arba jų užgauti, palikdamas juos išvystyti kiekvienos religijos kampetetingiems organams, vien todėl, kad skautai būtų visoms pasaulėžiūroms prieinami, nepagirtų mūsiškių skautų ekskliuzivistinio žygio.

Airijoje skautai išoriniai skiriasi tik emblemomis: katalikiški konfesiniai turi prie krūtinės prisisegę juostelę su airišku įrašu „katalikai skautai" ir skrybėles puošia kryželiu. Taip pat visose vėliavose, kurių gana daug teko matyti, išsiūtas kryžius. Tiek vyresniųjų, tiek jaunesniųjų skautų emblemose lengvai pastebimas dobilo trilapis. Viena vyresnė skautė paprašyta paaiškino, kad tai esąs Airijos apaštalo šv. Patriko ženklas ir reiškiąs Šv. Trejybę (Dievą Tėvą, Dievo Sūnų — Kristų ir Šv. Dvasią), kuriai skautai esą ištikimi. (Ženklo istorija gana paprasta. Kartą šv. Patrikas atsidėjęs skelbė pagonims Šv. Trejybės paslaptį, bet šie ilgai nesuprato, kaip gali būti trys dievai viename Dievuje. Tada šv. Patrikas paėmė dobilo lapą, parodė jį pagonims ir tarė: „Ar matote šitą dobilo trilapį? Čia vienas dobilo lapas, o betgi jame yra trys lapai. Taip ir viename Dievuje trys asmenys“).

Suminėjus Airijos skautų konfesiškumą, galima kiek ilgėliau apsistoti prie paties skautizmo pagrindų svarstymo, kad geriau paaiškėtų konfesinių skautų reikalas. Šiandieną, minint 25 metų skautizmo jubiliejų, — juk 1907 m. Baden-Powell'is sukūrė pirmą skautų būrį,—jau daug ką galima pasakyti apie skautizmo laimėjimus ir pralaimėjimus tautų ir grupių kovų arenoje. Kaip kiekviename judėjime, taip ir šiame retkarčiais net naudinga yra apžvalga, jei norima, kad visas veikimas eitų teigiama kryptimi.

Nesuprantama yra psichika žmonių, bijančių net paties skautizmo klausimo iškėlimo. Nejaugi neaiškumas, miglotumas naudingesnis yra už dalyko nušvietimą? Kataliko net pareiga yra per katalikiškos pasaulėžiūros prizmę perleisti kiekvieną vykstantį judėjimą, o tuo pačiu ir skautizmą. Kaip tik dėl tos pareigos nesupratimo ne kartą net draugininko, paskautininko ar skautininko asmenyje, nekalbant jau apie eilinius skautus, nustojama pusiausvyros, — Bažnyčios autoritetas ir bažnytinė drausmė dažnai tampa pavergta skautizmo autoriteto ir skautiškos drausmės. Katalikui skautui svarbu žinoti, ką yra pasakęs Baden-Powell'is, bet dar svarbiau, ką jam sako tuo klausimu Bažnyčia. Tik „clara pacta claros amicos faciunt“ (aiškumas padaro draugus).

Pirmoje vietoje turi stovėti tiesa. Jau prieš 6 šimtus metų genialusis Dantė yra pasakęs: „Su tiesos šviesa pažinsi tamsybių gelmes". Tiesos bailiu nedera būti: „Jeigu būsiu perdaug bailus tiesos draugas, bijau, kad nenustočiau gyvenimo tuose, kurie dabartį vadins senove“ (Dantė, Prag., XVII). Pagaliau prisimintinas Senekos perspėjimas: „Nesirūpink tavo gerbėjų skaičiumi, bet jų ypatybėmis: neįtikti blogiems yra girtina“.

Nors ne kuklu yra kalbėti pro domo sua, bet kartais negalima to išvengti, nenorint skaitytojuose sudaryti klaidingo įspūdžio. Todėl tenka prisiminti, kad rašančiam šias eilutes ne svetima yra skautiška dvasia. Dar 1920 m. rūgs. mėn. .15 d. teko laimės įstoti į I-ją Panevėžio Skautų Kęstučio Draugovę. Pono Rozmano, dabartinio Biržų apskr. viršininko, globa buvo nebloga. Pavartęs iš gimnazijos laikų archyve užsilikusias nuotrupas, radau iš 1924 m. skautų vadovybės išduotą raštą, suteikiantį teisę nešioti keturių metų skautuose dalyvavimo ženklą. Iš tų pat metų radau porą paskaitų, kurias teko laikyti Panevėžio tunto skautams. Užsiliko iš to laiko tarpo gana daug ir kitokių prisiminimų, susijungusių su skautišku veikimu.

Ką gi galima pasakyti apie patį skautizmą? Tą, kad jis nėra viso ko alfa ir omega, o tėra tam tikra praktinio ugdymo sistema, kaip ir daugelio kitų žymiųjų pedagogų sistemos. Kiekviena panaši sistema tėra priemonė ugdymui, bet nieku būdu negali būti galutinis ugdymo tikslas, todėl dar neišlaisvina katalikiškos skautiškos jaunuomenės nuo svarbiausio idealo siekimo. Kadangi katalikiškas idealas absoliučiai nesuprantamas yra be drausmės bažnytinei vyriausybei, tai katalikas skautas nieku būdu negali iš tos drausmės išsiveržti. Kitaip— nublunka ir jokios prasmės nebeturi ir skautiška drausmė, kaipo nepalyginamai žemesnė už bažnytinę. Kalti yra visų tautų skautų vadai, kurie to dalyko neišaiškina katalikams skautams. Tuo tarpu skautizmas kai kuriose tautose virto beveik religija (Ž. Manchester Guardian Weekly, 1927, vas. 15 d., 150 p.).

Kuriant skautų organizaciją, svarbiausias Baden-Powell'io

tikslas buvo padėti miestų jaunimui ir labai nepalankiose miesto sąlygose išugdyti sveiką asmenybę. Tą gražiai nusako prof. Šalkauskis: „Skautizmas suprato pavojų, ir todėl jis stato jaunimą į sveiko išsivystymo aplinkybes, iš miestų atmosferos, prisisunkusios smalkėmis, jis veda jaunimą į didingą gamtos pasaulį. Miestų kultūrinis konfortas, nekalbant jau apie nelemtą kinų, kabaretų fokstrotų įtaką, užmuša žmonėse paskutinius vyriškumo likučius, nes šito komforto įstaigos lepina savo patogumu ir migdo savo šabloniškumu“ („Skautai ir pasaulėžiūra“; Kelias į laimę, 1930, 13-14 p.) Visai suprantama, kodėl skautai labiausiai įsigalėjo didmiesčiuose, o šiaip mažesniuose miesteliuose, kur gamta jau vietoje yra, mažesnį turi pasisekimą.

Kiekvienas rimčiau galvojantis tuojau paklaus: „Nejaugi skautizmas tenkinasi vien čia suminėtu tikslu, nieko aukštesnio neturėdamas? Kokia gi jo pasaulėžiūra?“ To klaus rimtai, kadangi gerai supranta kiekvieno judėjimo ir veikimo beprasmiškumą, jei jame nėra gilesnės minties. Juk ar bent kiek prisidėjo prie laimės padidinimo Schopenhauerio, Hartmano, Mainlaenderio, Leopardi, Heines, Lenau'o ir kitų rašytojų kūriniai, pilni pesimizmo ir verkšlenimo? Nė kiek. Neturėjimas aukštesnės pasaulėžiūros visą jų kūrybą ir sunky ilgų metų triūsą padarė žmonėms ne tik kad nenaudinga, bet dar net kenksmingą. Ir dideli darbai neturi vertės, jei juose nėra paslėpto gaivinančio eleksiro. Skautizme vis dėlto yra ir religiniai pagrindai. Jie geriausiai išreikšti skauto įžodyje ir skautų įstatuose. Galima keliais žodžiais apie juos pakalbėti.

Skautų įžodis gana trumpas: „Brangindamas savo garbę, aš pasižadu visomis jėgomis tarnauti Dievui ir tėvynei, padėti artimui ir vykdyti skautų įstatus“. Įstatuose nieko naujo nepasakyta: „Skautas ištikimas Dievui ir tėvynei". Kiek daugiau pasako lietuvių skautų kalbama stovyklos malda: „Gražios gamtos ir viso pasaulio Kūrėjau, Dieve, stiprink mūsų brangios Lietuvos skautų dvasią, kad mes tobulėtumėm šviesaus proto žiniomis, kilnių jausmų švelnumu ir veiklios valios tvirtumu. Padėk mums, Visagali, semtis reikalingų jėgų iš Tavęs, kursai esi tiesos, grožio ir gėrio šaltinis, kad, nugalėdami visas kliūtis ir kasdien eidami geryn, su ramia sąžine ir linksmu veidu dirbtumėm mūsų tėvynės ir žmonijos naudai. Amen“. Rytmetinės ir vakarinės skauto maldos nieko naujo neįneša. Jos trumpos: „Visagalis Dieve, padėk man šiandien būti geresniam, kaip vakar buvau", ir „Visagalis Dieve, padėk man rytoj būti geresniam, kaip šiandien buvau“. Pats Baden-Powell'is yra pasakęs generaliniam Belgijos skautų patarėjui. „Skautas yra visų pirma tikintysis žmogus; atmetu bet kurį skautizmą, kuris neturi savo pagrinde religijos“. Kita proga yra išsireiškęs, kad „žmogus maža tėra vertas, jei jis netiki į Dievą ir nesilaiko Jo įsakymų“.

Prof. Šalkauskis skautizmo santykius su krikščionybe reziumuoja šiais žodžiais: „Reik visų pirma žinoti, kad į tą tejistinės pasaulėžiūros minimumą, kuriuo principaliai ir oficialiai remiasi skautizmas, krikščionybės esmė neįeina. Skautizmas, būtent, pripažinęs Dievo buvimą ir Jo įsakymus, stengiasi kiek galėdamas apsiriboti prigimtųjų doros dėsnių sritimi, kad tuo pačiu galėtų pasidaryti priimtinas didžiausiai žmonių daugumai" („Skautai ir pasaulėžiūra“, ten pat 20 p.).

Iš to, kas čia išdėstyta, turi būti aišku, kad skautizmas neturi vienos kurios konfesijos pasaulėžiūros, kad jis yra priimtinas tiek katalikui, tiek protestantui, tiek žydui, tiek kurios kitos teistinės pasaulėžiūros sekėjui. Todėl visai suprantama, kad kai kurių šalių ir grupių skautų vadai pradeda savo nariams įkalbinėti klaidingą Lessingo („Die Erzaehlung von den drei Ringen“) mintį, kad visos religijos esančios geros. Galima gerbti svetimas religijas, bet neleistina savojoje apsileisti, susilpnėti. Katalikas skautas gerai turi nusimanyti, kad jam nieku būdu nėra užtektina skautiška pasaulėžiūra, ir ji turi būti papildoma ir užbaigiama katalikiškos pasaulėžiūros pertekliumi.

Labai juokinga atrodo, kai užklupti skautai pradeda aiškintis: „Juk mes meldžiamės, Dievą garbiname, tai *ko* iš mūsų daugiau norite?“ Norisi tokius skautus pasiųsti nors šiek tiek susipažinti su katekizmu ir duoti galimumo suprasti, kad katalikams būtinas yra ir Kristaus mokslas.

Bespalvis, į kofesijos rėmus neįdėtas skautizmas labai lengvai gali būti panaudojamas įvairių gaivalų. Todėl ir matome, kaip beveik nuo pat skautų įsikūrimo vyksta Europoje kovos tarp katalikų, protestantų ir masonų dėl skautų patraukimo į savo pusę. Taip „Viestnik viššavo monarchičeskavo Sovietą“ (L'aigle Russe), leidžiamas Bielgrade (Jugoslavijoj) 1929, Nr. 31, rugp. 18 (31) d. išspaudino straipsnį: „Buduščeje voisko masonow“, kur 1499 p. rašoma: „Masonai ir už jų stovinčioji tarptautinė žydija saviems tikslams siekti nuolat naudojasi nustatytu metodu. Tas metodas šitoks: padėjus tos ar kitos organizacijos pamatan teisingą dėsnį, kuris visokios rūšies žmonėms yra simpatingas, paskui — besiplėtojant palaipsniui iškreipti pagrindinį gerą dėsnį, ir nepastebimai vesti organizaciją savo tamsių tikslų tarnystėn. Tuo pamėgtu metodu žydiška masonerija pasinaudojo ir skautams organizuoti“.

Ten pat kiek tolėliau sakoma: „Aiškios Europos masoniškos organizacijos visados rodė skautams savo simpatijas. Prancūzijos Didžiųjų Rytų Konvente 1925 m. vienas kalbėtojų pareiškė: „Sportinės draugijos, skautų būriai ir į tuos panašūs yra puiki dirva, kurioje masonų propaganda turi būti vedama su dideliu pasisekimu“ (Conv. C. O. de France, 1923, 301 p.).

Atrodo, kad čia tai, kas liečia skautus, nesuderinama yra su prof. Šalkauskio išvedžiojimais, kad skautai, nors ir nėra

tobuli religijos atžvilgiu, bet vis dėlto vedami į krikščionybę, o ne į masoneriją: „Bet jei galima sutikti, kad skautizmo kodeksas pasaulinės kultūros šviesoje yra atspindys aukščiausiojo žmogiškojo idealo, prie kurio pajėgė civilizacija pakilti, tai kitaip teks spręsti apie skautizmo idealą religinės pasaulėžiūros, pav., Evangelijų atžvilgiu. Pasirodys, kad, jei skautizmas ir neprieštarauja nė kiek Evangelijų dvasiai, tai vis dėlto jis yra jau ne atbaigiamasis, bet tik įžengiamasis laiptas, kuris tik veda į evangeliško idealo pusę“ („Skautai ir pasaulėžiūra“, ten pat 13-14 p.).

Kiek kitokioj plotmėj dalykas atsistos įsiskaičius į tolimesnius išvedžiojimus jau minėtame straipsnyje „Buduščeje voisko masonow“ (1499 p.): „Iš pirmo pažvelgimo skautų programa nė kiek nesiriša su antimoraline ir antivalstybine masonų programa; tačiau skautų auklėjimas pašalina vaiką nuo palaimingos šeimos įtakos, įkvepia jam tam tikrą kolektivizmo dvasią, kurią labai lengva išugdyti ir panaudoti reikiamojoje masonams kryptyje. Vaikas visai pakliūva savo vadų įtakon ir papranta prie aklo paklusnumo. Skautą suinterisuoja žaidimais, uniforma, ypatingais įstatymais, priesaika ir tolygiais dalykais, nepastebimai ir palaipsniui paima jį į rankas ir nejučiomis įskiepija jam masonų idėjas“.

Savaime aišku, kad viskas priklauso nuo to, kas skautams vadovauja: jei masonai — ves į masoneriją, jei Katalikų Bažnyčia—ves prie Kristaus, gerose, sąžiningose rankose skautizmas gali būti labai gražiai panaudojamas aukštiems idealams realizuoti, o blogose, užkulisinių minčių turinčių žmonių rankose tas pats skautizmas gali būti panaudojamas kovai su religija. Spauda, elektra, radio, teatras — visi geri ir naudingi dalykai, bet kaip dažnai panaudojami blogam !

Po šių trumpų pastabėlių, tariu, kiekvienam jau bus suprantamas naivumas asmenų, nuolatos šaukiančių: „Skautizmas—geriausia organizacija! Skautizmas jaanuomenę išganys!“ Pasaulio neišganė mokslas, neišganė civilizacija, neišganys ir skautizmas. Skautizmas tegali padėti jaunuomenę auklėti, bet tą uždavinį tepajėgs atlikti būdamas tampriuose ryšiuose su religija ir su jos atstovais.

Ne vienas skautas pilnai sutiks su čia pareikštomis mintimis, tik užginčys tai, kad jis gali būti lengvai suvedžiojamas blogos valios skautų vadų. „Aš nesu aklas ir matau, kur mane veda", arogantiškai pasakys. Tokiam trumpai galima atsakyti: „Taip, tu nesi aklas, bet vis dėlto neatsargus, kadangi perdaug lengvapėdiškai pasitrauki nuo Bažnyčios globos. Įžymiųjų galvotojų žemiški protai, dieviškos malonės netekę, klaidžioja tamsybėse ir neišbrenda iš paklydimų labirinto, o ką tu, jaunuoli, gali pasitikėti savo ir panašių savo globėjų proto autonomija ir neklaidingumu? Kas užtikrins, kad tu neklysti?“

Reikia žinoti priešininkų taktiką. Šiandieną jau visai iššifruota yra masonų darbai. Spauda gana daug paduoda apie juos medžiagos. Visame pasaulyje masonai sistemingai ir organizuotai, nesiskaitydami su jokiomis priemonėmis, varo krikščionijos ir dorovės griovimo darbą. Gudrūs jie žmonės! Labai *gražiai* ir apsukriai jie moka apdumti žmonėms akis. Priesaika, kurią daro asmuo, įstodamas į pirmą masonų laipsnį, neatrodo bedieviška: „Stovėdamas prieš Didįjį Pasaulio Architektą... prižadu ir iškilmingai prisiekiu visados išlaikyti paslaptį ir niekam neišduosiu nė dalelės tų paslapčių, kurios priklauso masonams ir masonerijai, kurias *aš dabar žinau ir vėliau žinosiu, kada man bus suteiktos*... Taip padėk man, Dieve“ (Gruber, in Cath Encycl., „Masonry“, Hill S. J., The catholic's ready answer, New York, Cincinati, Chicago, Benziger Brothers, 1915, 427 p.).

Kaip matome, kad net stojantiems į pačią masonų sąjungą iš karto nepareiškiama ateistiškumas. Tik kada narys palaipsniui priimamas vis į aukštesnį masonerijos laipsnį, palengvėl išnyksta Dievas ir bet koks aukštesnis tikėjimas. Todėl ir gražiausi skautų priesaika dar negarantuoja, kad viskas tvarkoje su jų pasaulėžiūra, kad jai negresia joks pavojus. Perdaug gudrūs yra masonerijos vadai, kad iš karto visus savo siekimus ir tikslus atidengtų taip jautriai ir prie jokio vyliaus nepalinkusiai jaunuomenei. Palaipsniškumas—viso jų pasisekimo priežastis. Bedievybė ir krikščionybė, naktis ir diena, juodukas negras ir baltaveidis europietis, mažasis bušmenas ir aukšto ūgio patagonietis — vis tai gana skirtingos ar net daugumoje, diametraliai priešingos sąvokos, bet labai sunku pasakyti, kur yra jų susidūrimo riba. Juo didesnį skaičių į jų tarpą įsprausime tarpinių sąvokų, tuo tas skirtumas mažiau tebus pastebimas, ir nepastebėsime, kada naktis virto diena, kada baltaveidis virto juoduku, kada bušmenas virto patagoniečiu, kada krikščionis virto laisvamaniu. Lygiai taip pat ir subedievėjęs skautas negali nurodyti, kada jis pakliuvo į masonerijos įtaką. Viena tenka konstatuoti, kad nepaklausymas vyskupų ir Bažnyčios visose šalyse yra pirmas pats didžiausis laipsnis atsitraukimo nuo Bažnyčios ir subedievėjimo.

Jei paklaustumėme paties Baden-Powell'io, tai jis, norėdamas būti objektyvus, negalės užginčyti, kad tuo, o ne kuriuo kitu keliu kai kuriose valstybėse, kaip Anglijoje, Prancūzijoje, jo įkurtieji skautai buvo ir iš dalies tebėra patekę į masonerijos globą. Reikėtų todėl ir visiems geros valios skautams atsikratyti vaikiškos pažiūros į gyvenimą ir mokėti blaiviomis akimis pažvelgti į gyvenimo tikrovę. Galima jauniems laisvai be rūpesčių, lyg peteliškėms, skraidyti, bet reikia atminti, kad yra ir ugnis, kurioje lengvai galima netekti sparnų. „Feliciter is sapit, qui periculo altero sapit“, — „laimingai pasimoko tas,

kuris pasimoko iš kito nelaimės“. Reikėtų iš anksto apsigalvoti ir apsižiūrėti, kad neprisieitų vėliau drauge su Ovidijumi raudoti:

„Cum repelo noctem, qua lot mini cara reliqui, abitur ex oculis nunc quoque gulla meis“, -„Kai prisimenu naktį. Kurioje liek daug brangaus nustojau, dar ir dabar rieda ašaros iš mano akių“,

Nejaugi nėra priemonės skautizmą apsaugoti nuo šunkelių ir nuo visokių „izmų“? Yra ir dešimtimis tūkstančių skautų naudojasi jąja. Kas ji yra? Gi visiškas atsidavimas Bažnyčiai ir jos dieviško autoriteto globai. Čia katalikams tėra tikras, neklaidingas ir neapgaulingas kelias, kuriuo eidamas skautizmas jau daugelyje šalių pasiekė ir dar pasieks tikslą—Kristų. Tai tegalima pasakyti vien apie konfesinius katalikus skautus, kurie visame katalikiškame pasaulyje eina po Šv. Tėvo vėliava, nepaisydama viliojimų kitų žemesnių autoritetų. Tarp šių ir tarp valdiškų skautų begalinis skirtumas: katalikai konfesiniai skautai visur ir visados klauso vien Bažnyčios autoriteto, remia visą katalikišką judėjimą, jautrūs yra kiekvienai tikėjimui ar Bažnyčiai daromai skriaudai, drąsūs yra kariaujančios Bažnyčios kariai, o valdiški apie tokius dalykus net negalvoja. Valdiški skautai niekur pasaulyje nėra in gremio įėję į didžiulį katalikiškų organizacijų tarptautinį Areopagą ir ne tik kad negali užimti bažnytiniame frontę tam tikrų pozicijų, bet dažniausiai dar yra fronto ardytojai. Štai kame pagrindiniai skirtumai tarp konfesinių ir valdiškų skautų.

Konfesiniai katalikai skautai užsienyje kaip tik ir randa didelių simpatijų visuomenėje. Paimkime Prancūziją. Čia, gerokai subedievintame krašte, dar prieš 1914 m. įsisteigė Prancūzijos Žvalgai (Eclaireurs de France) — neutralūs — valdiški. Beveik tuo pat laiku įsisteigę Prancūzijos Unionistai Žvalgai (Eclaireurs Unionistes de France)—su protestantiškomis tendencijomis ir vadovybe, apima visų konfesijų berniukus, jei tik jie išpažįsta tikėjimą. Katalikų Bažnyčia nerado galimumo remti šių dviejų skautų asociacijų, kadangi religinė būklė jose miglota. Tarptautinis Prancūzijos skautų komisaras ir „Office International de Scouts Catholiques“ redaktorius Jacques Sevin'as yra prisiuntęs Lietuvos katalikams (dabar oficialiai neegzistuojantiems) 1931. XII. 18 d. adresuotą laišką, kuriame ir nusako tą religinę būklę pirmoje asociacijoje: „Oficialiai (tikyba), ignoruojama' Prancūzijos Žvalgų (tačiau tarp jų yra ir katalikų, net praktikuojančių), bet neparodoma priešingumo prieš jos vykdymą. Tačiau bendra atmosfera ne labai vaisinga augti antgamtinei dvasiai berniukuose. Tai, tariant prancūzišku žodžiu, .laicistinė federacija'“[1]).

Apie protestantus skautus, savaime aišku, nebėra kalbos.

1) „Tiesos Keltas", 1932, 7-8 Nr., 551 p.

Sevin'as dar aiškiau nusako, kodėl reikalinga atskira Katalikų Federacija:

„a) Tai yra tikrojo krikščioniškojo auklėjimo reikalas, kad katalikus išauklėtų krikščionybės apimtose aplinkybėse.

b) Reikalas turėti tikrų katalikų skautų, kad skautų mi stika susilietų su katalikų idealu, kad mūsų berniukai perdėm —stovykloje, skautų susirinkimuose — gyventų savo religija.

c) Formali Prancūzų Episkopato valia pripažinti tik aiš kiai katalikišką organizaciją".[1])

Reikia atminti, kad taip kalba ne bet koks skautas, bet gilaus proto žmogus, smulkmeniškiausiai išanalizavęs skautizmo dvasią ir raidą tiek didžiuliame savo veikale „Skautizmas“ [2]), tiek visoje eilėje straipsnių šiaip periodinėj spaudoj. Jei nereikėtų skaitytis su rašymo ekonomija, galima būtų iš suminėto veikalo pacituoti šimtus gražiausių ištraukų, liudijančių nepaprastą to asmens įsigilinimą į skautizmą. Net klasiškas mūsų filosofas prof. St. Šalkauskis, rašydamas jau čia cituotą straipsnį „Skautai ir pasaulėžiūra“, daugiausia naudojosi Sevin'o veikalu.

Prof. St. Šalkauskis, šioje knygoje minimo straipsnio „Skautai ir pasaulėžiūra“ autorius su žmona.

1920 m. ir buvo Prancūzijoje įsteigta trečioji skautų federacija Prancūzijos Skautai (Scouts de France) — grynai katalikiška, laiminama ir globojama Bažnyčios. Tais pačiais metais

1) „Tiesos Kelias“, 1932, 7-8 Nr., 551 p.
2) Le Scoutisme, Editions Spes, Paris, 1930, 313 p.

pradeda leisti savo žurnalą „Le chef“ („Vadas“). Pradžioje masoniška prancūzų vyriausybė labai nepalankiai žiūrėjo į šią federaciją. Tik 1927 m., karo, vidaus ir užsienio reikalų ministeriams pasiūlius, Prancūzijos vyriausybė oficialiai pripažino katalikus skautus naudingus valstybei. Katalikai skautai išeina iš katakombų į viešumą. 1930 m. gr. 29-31 d. visu iškilmingumu Paryžiuje atšventė savo 10 metų gyvavimo sukaktuves. Visi, atlikę išpažintį ir priėmę šv. Komuniją, pasižadėjo būti *katalikų veikimo* ritieriais.

Konfesiniai katalikai skautai, nors žymiai vėliau įsisteigę, Prancūzijoje yra tikri laimėtojai. Pažvelgę į oficialines Tarptautinio Skautų Biuro statistines žinias iš 1931 m. rudens[1]), randame tokius davinius:

Ecl. de France (Prancūzijos Žvalgai) .....8.563.

Ecl. Un. de France (Prancūzijos Unionistai Žvalgai) 8.412.

Scouts de France (Prancūzijos Skautai) .....28.620.

Šie konfesiniai katalikai Prancūzijos skautai leidžia net 4 laikraščius: „Le Bulletiu des liaison des Aumôniers" (vadams), „Le chef“ (vadams), „Le Scout“ (berniukams) ir „Le Louveteau“ (vaikams). Federacijos veikimas teka labai gilia vaga. Laisvamaniškoji Prancūzijos vyriausybė, pripažindama katalikų skautų judėjimo reikšmę, jų vyriausiam dvasios vadui vyriausiame štabe kan. Cornetti 1930 m. suteikė garbės legiono ordeną. Federacijos vyriausias vadas yra generolas Guyot de Salins, labai nuoširdus katalikas.

Gal kai kam įdomu, kaip tos trys Prancūzijos skautų federacijos sugyvena tarpusavy. Tekalba Sevin'as: „Tos trys federacijos yra nepriklausomos. Tačiau jos sudaro ‚Interfederacijų biurą', vedamą šių trijų asociacijų atstovų. Ten nagrinėjami klausimai apie skautizmą ir prancūzų valstybę, o. taip pat liečiami ir tarptautiniai klausimai. Visos trys asociacijos turi tą patį garbės pirmininką p. Marėchal Lyautey“ [2]).

Milžino žingsniais žengia pirmyn taip pat Anglijos, Belgijos ir kitų šalių konfesiniai katalikai skautai. Anglijoje gražiai katalikus skautus globoja kardinolas Bourne. Masonai daug kur nebeišlaiko pozicijų, — jaunuomenės prisirišimas prie Bažnyčios toks didelis, kad nieks neįstengia jos atplėšti. Pats gen. Baden-Powell'is, nors protestantiškai išauklėtas, labai reiškia

1) Lietuvos moksleivių ir skautų kalendorius „Budėk!“ 1932 m., 253 p.
Sevin'as paduoda kiek kitokią statistiką: Prancūzijos Žvalgų apie 7000, Prancūzijos Unionistų Žvalgų apie 7000, Prancūzijos Skautų (katalikų) apie 35.000. („Tiesos Kelias“, 1932, 7-8 Nr., 552 p.).
Prancūzijos Generalinis Jaunimo Sekretorijatas 1931 m. Prancūzijos Skautų priskaito 28.000. (Juventus Catholica, Rex, Verlag S K J V, Zug, 1932, 56).
2) „Tiesos Kelias", 1932, 7-8 Nr., 552 p.

simpatijas Katalikų Bažnyčiai ir vyriausiam vadovui Popiežiui. 1925 m. rugp. m. 30 d., kada 754 anglų katalikų skautai, vadovaujant kard. Bourne, išvyko aplankyti Amžinojo Miesto, Romos, skautų įkūrėjas išvykstantiems pasakė tikrai gražią kalbą: „Būkite jiems (atvykusiems iš kitur į Romą skautams) broliai ir reikale patarnaukite; tačiau aš reikalauju iš jūsų dar Vieno didelio dalyko: parodykite savo elgesiu vyriausiai savo Bažnyčios vadovybei Romoj, kad jūs, kaip skautai, *neturite dviejų viešpačių, bet vienas tėra jums vadovas — Dievas ir jūsų Bažnyčia.* Jūsų viršininkai ir vadai yra tiktai vyresnieji broliai, nurodą, kaip jūs galite geriau atlikti savo, kaip gero, kataliko, pareigas. Prašau tai prisiminti ir *būti savo Bažnyčios klusniais sūnumis*“ [1]). Dabar jau kiekvienam bus suprantama, kodėl kiek anksčiau buvo pasakyta, kad skautui svarbu yra žinoti, ką tuo ar kitu klausimu sako B.-Powell'is ir kiti skautų vadai, bet dar svarbiau, ką sako Bažnyčia (Šv. Tėvas, vyskupai, kunigai).

Žinoma, skautiško auklėjimo pagrindimai elementai nėra blogi: „Plėtojimas veiklumo, atsakomybės ir drausmės jausmo, garbingumo ir teisingumo, tėvynės gamtos ir žmonių meilės, karžygiškas santykis su silpnais ir bejėgiais, ugdymas pastabumo ir praktiškumo“[2]). Todėl nieko stebėtina, kad Bažnyčia juos panaudoja aukštųjų tikslų tarnybai. 1925 m. rugsėjo mėn. pradžioje, Šv. Tėvo jubiliejaus proga, į Romą buvo suvažiavę apie 10.000 katalikų skautų iš Prancūzijos, Anglijos, Škotijos, Belgijos, Portugalijos, Šveicarijos ir net Palestinos pareikšti Šv. Tėvui nuolankumo ir ištikimumo jausmus. Ten jie, kaipo katalikai skautai, kartojo tokius priesaikos žodžius:

„Savo garbe ir Dievo malonės tikėdamasis pasižadu visomis savo jėgomis tarnauti Dievui, *Bažnyčiai* ir kraštui, visuomet padėti savo artimui ir laikytis skautų įstatų, garbės, pasišventimo ir nekaltybės reikalavimų“ [3]).

Pats Šv. Tėvas, po iškilmingų pamaldų, aikštėje priėmė skautų paradą ir pasakė gražią kalbą, primindamas, ką reiškia būti kataliku skautu. Tarp kitko pasakė: „Jūsų pasiaukavimas nėra tuščių nuotykių ieškojimas, bet dvasios ugdymas dideliems darbams atlikti“[4]).

Šiuos žodžius ypatingai reikėtų įsidėti į galvą daugumai mūsų skautų.

Kita proga Šv. Tėvas Pijus XI yra pasakęs: „Štai daug turime augančių sūnų—sūnų gražių ir drąsių. Bet tai dar ne visa, nes Jūs esate ne tik katalikiškas jaunimas, bet jaunimas skautai katalikai. Katalikiški skautai daug pasako tam, kas teisingai

1) „La Croix", 1925-1X-15; „Ateitis“, 1925, 431 p.
2) „Buduščeje voisko masonow“, 1499 p.
3) „La Croix", 1925-IX-17; „Ateitis“, 1925, 498-499 p.
4) Ten pat 500 p.

galvoja ir sugeba įvertinti tų žodžių prasmę“ [1]).

Pasaulio katalikai skautai, tiek vyrai, tiek mergaitės, susilieja akcijoje su visų šalių katalikiškomis organizacijomis à la pavasarininkais, ateitininkais ir iškilmingai žygiuoja per pasaulį po Šv. Tėvo vėliava, skelbdami Linksmą Naujieną tiesos pasiilgusiems žmonėms. Dešimčių milijonų katalikiškų organizacijų armijoje — didžioje šių ir ateities dienų galybėje — ir katalikai skautai užima ne paskutinę vietą.

Viso pasaulio katalikiškosios jaunuomenės globėjas Šv. Aloyzas.

Katalikams skautams geriausiai galima pritaikyti Sevin'o žodžius, parašytus straipsnyje „L'Ame du Scoutisme“: „Be to,

1) Diskorso agli Esploratori cattolici, 6 sett 1925.

kad oficialiai save vadina ‚broliu‘, jų (skautų) gyvenama atmosferoje vienos didelės šeimos, kurioje broliška dvasia nėra vien tuščias žodis ‚Fraternitatem diligite‘. Tas šv. Petro (l Petr.. 11,17) įsakymas nėra vien negyvi žodžiai pas kiekvieną tikrą skautą, kokios šalies jis bebūtų“ [1]). Broliškumo daugiausia ir tenka ieškoti katalikų skautų tarpe.

Kaipgi yra su Lietuvos skautais? Visa Lietuvos skautizmo istorija gana daug savyje turi tragizmo. Didelis neapsižiūrėjimas buvo pirmųjų Lietuvos skautų steigėjų ir pijonierių, kad jie nepadėjo pagrindan konfesiškumo. Norėta, kaip visur, taip ir čia išlaikyti neutralumas. Bet jei jau katalikams daugiau ar mažiau pavojingas yra neutralus sportas, gimnastika, tai juo labiau neutralus skautizmas, kuris liečia ir pasaulėžiūrą. Lietuvos skautų 14 metų gyvavimo istorija užtektinai duoda faktų, liudijančių to tvirtinimo tikrumą. Kas galėjo nepastebėti nuolatinio trynimosi dėl pasaulėžiūros Skautams Remti Draugijoje. Vienais metais (berods, 1924) buvo norinčių net išmesti iš skautų įžodžio žodį „Dievui“. Tas pats nuolatinis trynimasis beveik visą laiką reiškėsi Lietuvos Skautų Brolijoje. 1924 m. rudenį kai kuriose draugovėse jau buvo susikūrusios katalikiškų skautų skiltys. Ligi pat 1930 metų skautų suvažiavimuose eidavo smarkūs ginčai dėl būsimojo Vyr. Skautininko ir Vyriausio Štabo. Aiškūs katalikai norėdavo savo pozicijas Vyr. Štabe išlaikyti, o indiferentai savo. Todėl labai klysta tie, kurie visados kartoja: „Kodėl gi seniau viskas būdavo gerai ir kunigai dalyvaudavo“. Tiktai nesusipažinę su Lietuvos skautų istorija gali taip kalbėti.

Pagaliau 1930 m. skautų suvažiavime buvo prieita prie susitarimo leisti tvarkytis konfesiniais pagrindais. Štai keletas žodžių iš tų metų periodikos (laikraščių): „Ligi šiol mūsų skautų organizaciniai vienetai buvo mišraus pobūdžio religijų atžvilgiu, nors visur yra išimtinai katalikų jaunimas. Tas, žinoma, sudarydavo nepatogumų. Paskutinis skautų suvažiavimas, matydamas šį nenormalumą, pasisakė jau už galimumą organizuotis konfesiniais pagrindais, tai yra, vienos religijos, kas žymiai palengvins auklėjamąjį darbą“ [2]).

Bet ar kiekviena katalikų organizacija jau bus katalikiška? Ne kiekviena. Reikia žiūrėti, ar organizacija turi esmines katalikiškos draugijos žymes, kurios yra šios:

1) Darbas dirbamas kataliku tikybos ir dorovės dėsniais.
2) Nariai — katalikai.
3) Vadai — geri ir praktikuoją katalikai.
4) Priklausyti Bažnyčiai.

1) Le Scoutizme, Editions Spes, Paris, 1930, 36 p.
2) „Tiesos Kelias“, 1930, 6 Nr., 375 p.

Lietuvoje, pagal Lietuvos Episkopato Direktyvas Katalikų Akcijai Lietuvoje, 1930 m. 23 spal., kiekviena organizacija, kuri nori vadintis katalikiška, turi: „1) savo įstatuose garbingoje vietoje turėti straipsnį, kuris sako, kad organizacijos nariai turi būti praktikuoją katalikai, 2) gauti iš Vyskupo savo įstatų patvirtinimą, 3) patiekti prašymą K. V. Centrui priimti į savo narių tarpą, 4) gauti iš K.V.C Vyriausios Valdybos priėmimo nutarimą, 5) prisiimti į savo valdybas pilnateisius narius Vyskupo skiriamą dvasios vadą, kuris yra organizacijai Vyskupo atstovu ir turi veto teisę tikybos ir doros dalykuose, 6) patiekti savo dvasios vadui metinės apyskaitos vieną egzempliorių“ [1]).

Tiesa, organizacija gali ir nepriklausyti prie K. V. C., bet tada turi gauti Vyskupo dekretą, kad organizacija yra pripažinta katalikiška.

Užsienyje katalikų skautų susivienijimai kaip tik ir turi pirmas keturias pagrindines katalikiškų organizacijų žymes. Jas 1930 m. turėjo ir Lietuvos katalikai skautai, iškeldami ir beveik pravesdami katalikų skautų reikalą. Deja, skaudžios Lietuvos skautų žaizdos nebeteko užgydyti, kadangi skautai tų pačių metų rudenį buvo suvalstybinti. Plačiau apie juos kalbėti nebėra prasmės, kadangi kiekvienas, rimčiau galvojąs, susipažinęs su tuo, kas ligi šiol buvo pasakyta, lengvai orientuosis skautų dienos klausimuose.

Galima dar čia orientacijos dėliai priminti prof. Šalkauskio žodžius: „Apskritai, sunku yra auklėti piliečiai solidarumo ir vienybės linkme, kai vieni iš jų jaučiasi privilegijuotais nariais ir kai kiti yra posūnių padėtyje. Koks iš tikro gali būti solidarumas tarp vienų ir antrų, kai pirmieji neatsisako nuo privilegijų, tuo tarpu kai antrieji turi ginti savo prigimtąsias teises?“ [2]). Pedagogai negali nežinoti auklėjimo istorijos tiek kitų tautų, tiek prieškarinės Lietuvos, duodančios tiek daug ryškių faktų, pakankamai įrodančių privilegijų netikslumą auklėjimo darbe. Vardan tautos gerovės reikėtų ir dabartinę mokslus einančią jaunuomenę apsaugoti nuo panašių dalykų, kad vėliau netektų apgailestauti. P. A. K. jau dabar rado reikalo parašyti „N. Romuvoje“ [3]): „Iš antros pusės perdaug išsisiūbavę skautai irgi daug visokių lepsusų padaro, kompromituoja ne tiktai save, bet teršia visos organizacijos vardą".

Visi sutinkame, kad „errare humanum est, in errore perseverare tantum diabolicum“. Kiekvienas skautas katalikas privalėtų turėti tiek tvirtos valios, kad lengvai galėtų pasiduoti kiekvienam katalikui privalomai disciplinai, kai tik ją sužino. Silpnavališkumo neturėtų rastis jaunuolių tarpe. Jau Šekspyras yra pasakęs: „Kam trūksta tvirtos valios, tam trūksta proto".

1) „Tiesos Kelias“ (Of. dal.), 1930, 11 Nr., 184 p.
2) Visuomeninis auklėjimas, 1927-1932, 103 p.
3) 1932, 47 Nr., 1023 p.

Airijos skautų gilus religingumas, pasiaukavimas, Bažnyčiai atsidavimas mums, lietuviams, darė didelį įspūdį. Turėjęs progos kiek arčiau su jais susipažinti, negalėjau nepasvarstyti padės skautizmo principų ir nepadaryti aliuzijų į kitų šalių skautizmo judėjimą. Iš to turėjo paaiškėti, kaip turėtų būti sprendžiamas Lietuvos skautų klausimas.

„Budėkit, Airijos ir viso pasaulio katalikai skautai!"

Klaidžiojimai Dubline.

Pirmą rytą, grįžę iš bažnyčios ir papusryčiavę, kiek arčiau susipažinome su „Kalno Džiaugsmo Aikštės" Nr. 3 gyventojais. Bet nebuvo laiko ilgai namuose sėdėti. Judrusis miestas viliojo ir mus į savo sūkurį. Visus mūsiškius palikę valandėlę namuose, leidomės su ponu Juozu į banką iškeisti sau ir draugams dolerių į anglų ar airių valiutą.

Miestas žmonių pritvinęs. Judėjimas didelis. Skubame. Po valandėlės atsidūrėme jau žinomoje O'Connell'io gatvėje, o iš ten jau pasiekėme ir didelius banko rūmus. Laikrodis rodė keletą minučių po aštuonių. Nieko nelaukdami, pastūmėme duris ir įsibrovėme į vidų. Didelių šepečiu dulkes valąs sargas pakėlė tamsias akis ir keistai į mus pažvelgė. „Atėjome“ pinigų išsikeisti", pusbalsiu angliškai sumikčiojo Juozas. „Dar anksti", šaltai atsakė budėtojas. „Kada gi atidarys“? — „Už valandos". Nieko nepešę, stebėdamies apleidome koridorių. Eidami gatve galvojame ir negalime išsiaiškinti, kodėl airiai tokie miegaliai, ir taip vėlai pradeda veikti jų įstaigos. Tik vėliau dalykas paaiškėjo. Prisiminėme, kad Airija jau už Grinvičo, trisdešimties[1]) dienovidinių tarpas skiria Airiją nuo Lietuvos. Saulė Airijoje teka dviem valandom vėliau, kaip Lietuvoje. Todėl ir visos įstaigos pradeda veikti nors vieną valandą vėliau. Džiaugėmės, kad drauge nebuvo buvusių mūsų geografijos mokytojų — tikrai būtų prisėję raudonuoti dėl taip greito geografijos pamiršimo. Galutinai įsitikinome, kad tarp teorijos ir praktikos yra didžiulis skirtumas, kuris, deja, pas daugumą mokslus išėjusiųjų retai kada darniai išsprendžiamas: teorija nuvažiuoja savo keliu, o praktika vėl savo.

Tik dabar paaiškėjo, kodėl 4 v. 30 m. keliantis dar tebebuvo tamsoka. Taip pat čia reikia ieškoti priežasties, kodėl mūsiškiai kunigai rytais pavėluodavo 5 v. nueiti į bažnyčią:

1) Dublinas yra 7-me dienovidyje vakarų ilgumo, o Kaunas 24-me rytų ilgumo.

daugiau žiūrėdavo į išaušimą, negu į laikrodį, todėl ir apsigaudavo.

Tikras vargas kelionėje po svetimas šalis su pinigais. Visai bloga, jei jokių pinigų kišenėje nėra, bet taip pat nepergeriausia neturint iš anksto išsikeltus kurios didesnės valstybės pinigų. Dubline po pirmojo nepasisekimo vėlėliau suradome atidarytus bankus, bet niekaip neprisiprašėme išsikeisti lietuviškų pinigų į angliškus. Panašus vargas buvo net Berlyne, Londone, Paryžiuje ir kituose didmiesčiuose, kur, atrodo, bankai turėtų visų šalių pinigus keisti. Geriausis patarimas visiems važiuojantiems į užsienį — dar namuose išsikeisti lietuviškus pinigus į dolerius, o su doleriais jau nebepražūsi pasaulyje— juos visur galima išsikeisti į bet kokią valiutą.

Tenka dar pažymėti, kad anglų ir airių piniginiai vienetai gana nepatogūs skaičiuoti ir atminti: l svaras (37 lit.) — 20 šilingų; l krona—5 šilingai; l floriną—2 šilingu; l šilingas—12 pensų. Greit susimaišo. Pirkdami kokias smulkmenas ar mokėdami už tramvajinį bilietėlį, pradžioje turėdavome gerokai nesusipratimų. Jei sąžiningi buvo pardavėjai, tai gal ir neprigavo, bet jei sąžiningumo jiems trūko, tai galėjome turėti ir didesnių nuostolių.

Nė kiek ne geriau vyko su laiškų siuntimu į Lietuvą. Prirašę po glėbį korespondencijos, dviese išėjome ieškoti pašto dėžutės. Praėję net kelias gatves, niekur nė vienos jų neradome. Ir vėl ėmėme įtarinėti airius, būk blogai esąs pas juos sutvarkytas paštas. Grįžę į butą, net nusiskundėme šeimininkui. Šis juokdamasis išvedė mus pro duris, ranką parodė netoliese gatvėje išsikišusį žalią stulpelį ir tarė: „Štai dėžutė!" Daug buvome gatvėse matę žalių stulpelių, bet negalėjo nė į galvą ateiti, kad tai yra laiškų dėžutės, — ieškojome jų, kaip kad Lietuvoje, prikabintų prie sienų. Pasirodo, neišmintinga yra svetimame krašte ieškoti visai panašios tvarkos ir papročių, kaip savajame.

Tą pačią dieną, trečiadienį, sutarta buvo organizuotai apžiūrėti miestą ir jo įžymybes. Lygiai 11 valandą jau stovėjo gatvėje prie mūsų bendrabučio ilgas, dailus atidengtu stogu, auto. Susėdo per 30 žmonių. Sunkvežimis sujudėjo ir palengvėl riedėjo žmonių perpildytomis miesto gatvėmis. Daug kur sustodavo, praleisdamas nuolat skersai ir išilgai skriejančius didelius, dviejų aukštų tramvajus, automobilius ir besigrūdančius žmonių būrius. Airis „guidas" (vadas) nuolatos rodė ranka čia į vieną gatvės pusę, čia į kitą, pasakodamas žymesnių rūmų ir paminklų vardus bei istoriją.

Vežimas sustojo prie Tautinio Muziejaus (National Museum). Patalpos iš oro turi šiek tiek panašumo į Kaune Aleksote pastatytus Technikos Instituto rūmus. Šį muziejų kitą

dieną dar kartą teko gerai apžiūrėti. Pirmiausia krito į akis sena ir turininga airių tautos praeitis. Yra visa eilė akmeninių ir kitokių išdirbinių iš 1000 metų pr. Kristų, auksinė juosta, 27 nuncijų svorio, iš 6 š. pr. Kr., bronziniai išdirbiniai iš 6-5 š. pr. Kr. Šiokiu tokių kultūros pėdsakų jaučiama jau iš 2-4 š. po Kr. Bet ypač ryškus yra kultūroje kilimas pradedant 5 š., ka-

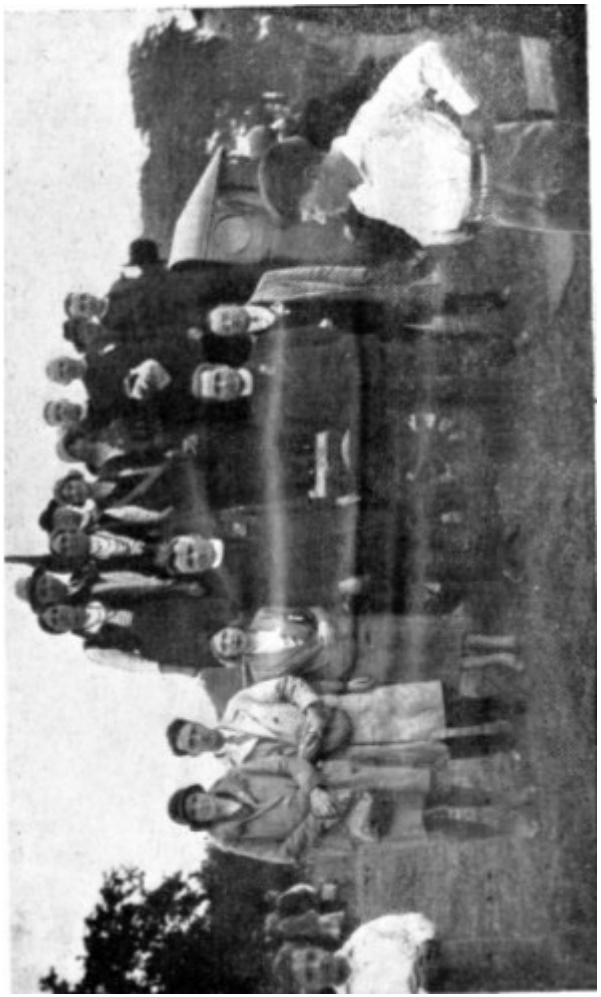

Dubline lietuvių ekskursantų vienos dienos kelionė į Eucharistinio Kongreso aikštę.

da Irlandija buvo sukrikščioninta. Net pavydas ima airių tautai, kad ji visu tūkstantmečiu anksčiau įžengė į krikščioniškų tautų areną už mus lietuvius. Airijos praeitis yra gyvas pavyzdys, kaip krikščionija eina per pasaulį lyg stebuklingas burtininkas ir beria į tautų dirvoną aukso grūdus, iš kurių išauga tikroji kultūra. Apskritai, apžiūrint svetimųjų tautų didesnius

muziejus, perdaug ryškus yra tas bruožas, kad su krikščionija prasideda tautų žydėjimas, ir tik tenka stebėtis, kad Jonas Šliūpas ir j jį panašūs nesugeba ar tiesiog nenori to pastebėti.

Į akis krinta dar kitas dalykas, būtent, mokėjimas branginti savo praeitį ir rūpestingumas renkant senienas bei įžymybes. Surinkta ten visa, kas rišasi su jų tautos praeitimi: iš 5 š. mažutis šv. Patriko varpelis, senovės mediniai vieno medžio laivai (vienas jų 52 pėdų ilgio), ginklai, rūbai ir parėdalai, medžio išdrožinėjimai, aukso, sidabro ir kitu metalų indai ir papuošalai, akiniai visoje savo raidoje, tinklai žuvims gaudyti, vyžos, 1916—21 m. kovų už Airijos nepriklausomybę vėliavos ir daug kitų dalykų. Kaip Kauno Karo Muziejaus kiemelyje yra pristatyta visa eilė medinių Lietuvos kryžių iš netolimos praeities, taip ten gana daug akmeninių kryžių iš 10-12 š.

Tenka pažymėti, kad Lietuvos kryžiai, nors daug vėliau Lietuvoje atsiradę, nepalyginamai gražesni yra už Airijos monotoniškus, daugumoje vieno tipo akmeninius kryžius. Pas mus kryžiuose įdėta daug sielos, daug liaudies meno, kūrybos, o ten to visko nematyti[1]).

Ir pas mus Kaune pastatytas už 4 mil. litų muziejus, bet ką mes jame talpinsime? Mūsų praeitis nesena, gana nesudėtinga. Nebent surinktumėtn paskutinių šimtmečių gana vertingas liekanas, kurių tiek daug baigia žūti mūsų kaimuose. Bet nedaug tesusiranda generolų Nagevičių, Elisonų, Būtėnų, kurie turėtų tiek pasišventimo gelbėti brangų turtą.

Kelioms minutėms sustojome prie 1591 m. kar. Elžbietos įsteigtos Trinity College — protestantiško universiteto su 1400 stud. Įėjome į knygyną, įsteigtą 1724 m. Bėgte perbėgome ilgą salę su tūkstančiais lentynų iš abiejų pusių, kuriose sukrauta 400.000 tomų įvairiausių knygų. Pirmą kartą savo gyvenime vienu pažvelgimu teko matyti tokią biblioteką. Gimnazijoj būnant stebino Panevėžio gimnazijos ir p-lės Juodinskaitės rūpestingai vedamas Centralmis knygynas, Kaune gėrėdavaus Metrop. Kunigų Seminarijas ir Lietuvos Universiteto knygynais, bet dabar nauji pasauliai atsiveria prieš akis. Kiek prigalvota, kiek darbo padėta ir sielvartų pakelta jas visas parašant. Kad vienas žmogus galėtum sukrauti į menkutį savo protą visą šiose knygose išlietą išmintį, tai jau drąsiai galėtum tvirtinti, žinąs, kaip maža žmonės težino.

Ši biblioteka Airijoje pati didžiausia. Kokią vietą ji užima kitų pasaulio bibliotekų tarpe, parodys pasaulio bibliotekų statistinės žinios iš 1924—25 m., kurias paduodu pasinaudodamas

1) Labai gerai padarė Varnas, surinkdamas didesnį skaičių senesnio darbo Lietuvos kryžių nuotraukų.

Buči.[1]). Visame pasaulyje tais metais buvo 1038 bibliotekos[2]) su 181.633.000 tomų knygų. Iš to skaičiaus Europai be Rusijos tenka 669 bibliotekos su 119.670.000 tomų; Šiaurės Amerikai 314 bibliotekų (Jungtinėse Amerikos Valstijose 300 bibl.) su 54.141.000 tomų; Azijai 23 su 3.983.000 tomais, Centro ir Pietų Amerikai 22 su 2.392.000 tomais; tuo tarpu Afrikai tik 3 bibl. su 276.000 tomais.

Bibliotekoje teko matyti ir gana didelių knygų, su kuriomis arčiau susipažinti neteko. Kad knygų gali būti didelių, parodo šis pavyzdys. 1933 m. Čikagoje, pasaulinėje parodoje, bus išstatyta bene didžiausia knyga „Didžiojo Kurfiursto atlasas", dovanota Brandenburgo kurfiurstui Fridrichui Vilhelmui 1665 m., l m. 70 c. aukštumo ir l metro platumo, sverianti 250 kilogramų (15 pūdųV Popiežiaus knygyne Vatikane yra žydiškoj (hebrajiškoj) kalboj ranka rašytas šventraštis, kuris sveria daugiau kaip 320 svarų (8 pūd.).

Apleidę biblioteką, stūmėmės pirmyn. Pravažiavę keletą užsisukimų, atsidūrėme prie Airijos apaštalo šv. Patriko bažnyčios, garsiausios visame Dubline. Nustebome radę ją protestantų rankose. Tai vis žymės ilgų amžių anglų hegemonijos ant vargšės Airijos. Lengva suprasti, kaip skaudu turi būti Airijos katalikams, kad jų širdis—šventovė, su kuria tiek daug yra surišta praeities pergyvenimų, dabar svetimose rankose. Iš tikrųjų istorija yra liudininkė daugelio gana skaudžių dalykų. Lietuviai, pilnai tą atjausdami, vėliau savo sekcijos posėdyje priėmė nutarimą pasiųsti sveikinimą Dublino arkivyskupui su linkėjimais artimiausiu laiku atgauti tą bažnyčią iš protestantų rankų.

Pati bažnyčia statyta 1190 m., pakartotinai sunaikinta ir 19 š. vėl atnaujinta. Gana erdvi: 300 pėdų ilgumo ir 56 pėdų aukščio (ligi skliautų). Stilius gotikos, su gražiais langų vitražais. Vidų puošia daugelis vyskupų ir menininkų biustų — tikrai vertingų skulptūros kūrinių, sukabinta daugelis praeities kovų vėliavų. Tik, deja, ji svetimųjų pagrobta.

Prislėgta nuotaika apleidom garbingą šventnamį.

Dar poroj vietų stabtelėję, privažiavom *kapines*. Prieš akis tesėsi be galo be krašto akmeninių kryžių miškas. Visur išvedžiota takai ir takeliai, pastatyta paminklai, tvarkingai susodinta gėlės ir medžiai. Airiai moka gerbti mirusiuosius!

Tuojau už milžiniškų geležinių vartų, tarpe baltų kolonų Įspraustas, stovi bene didžiausias visose kapinėse paminklas, pastatytas garbingajam O'Connell'iui. Išmūrytas tiesiog ištisas,

1) Būčys, Teologijos Enciklopedijos Kursas, 1925, 196-197 p.
2) Čia teturima galvoje didelės bibliotekos, turinčios ne mažiau kaip 50.000 tomų knygų.

apvalus panteonas, berods, su 42 vietom, laidoti kitiems žymiems Airijos vyrams. Panteone didelėmis raidėmis įrašyti žodžiai: „Mano kūnas — Irlandijai, mano širdis — Romai, mano siela — dangui".

Tiek dabar, tiek vėliau dar kartą atsilankius į kapines krito į akis antkapių įrašai. Juose primenama sielos nuėjimas pas Dievą, žmogaus amžiaus trumpumas šioje žemėje, prašoma pasimelsti ir p. Tikrai krikščioniški žodžiai ir mintys! Tuo tarpu Lietuvoje jau buvo prieš karą, o dabar dar labiau įsigali paprotys dėti visai beprasmius, grynai pagoniškus įrašus, pav.: „Tebūnie tau lengva Lietuvos žemelė", „Ilsėkis žemės motutės prieglobstyje", „Čia ilsis įeit. Ignas X., pragarsėjęs mūšiuose su lenkais". Ką bendra tie visi posakiai turi su žmogaus siela ir amžinybe?! Prof. Dovydaitis jau senai kritikuoja mūsų kapinių supagoninimą netinkamais antkapių įrašais.

Prie kapinių vartų prisipirkę „Sauvenir'ų", leidomės autobusu namo. Pravažiuodami policijos mokyklą, matėme didelį būrį policininkų, juodais rūbais su baltomis šniūrėmis ir šviesiomis kepurėmis ant galvų. Ruošėsi kongresui. Dar užsukome į zoologijos muziejų, ne daug ką geresnį už kauniškį ir nelabai mus tesužavėjusį. Ilgai nebeužtrukdami grįžome į namus pietų.

Tuo baigėme trečiadienio priešpietinį klaidžiojimą Dublino mieste.

Misijų parodoje.

Eucharistinio Kongreso proga Dubline buvo suruošta misijų paroda. Lankydami Dublino įžymybes, negalėjome neužtikti ir jos. Nieku būdu negalėjo ji lygintis su nuolatine milžiniška, visus Laterano rūmus užimančia Romoje misijų paroda. Ypač gana ankštos ir nepatogios parinktos buvo jai patalpos. Bet vis dėlto paroda paminėjimo verta.

Parodoje atvaizduota buvo dabartinė misijų būklė pasaulyje ir airių misijonierių nuopelnai tiek praeityje, tiek dabar misijų darbe. Beveik visų girdėtų krikščioniškų tautų vardai buvo didelėmis raidėmis įrašyti įvairiausiose diagramose, tik Lietuvos vardo niekur neteko užtikti. Mažutė airių tauta jau 15-tą šimtmetį siunčia į visas šalis savo misijonierių kadrus ir materialiai misijas stipriai paremia. Dabartiniu laiku airių vien kunigų misijonierių darbuojasi Azijoje 51, Afrikoje 42, Amerikoje 29, Okeanijoje 2, — viso 124. O kiek dar visose šalyse darbuojasi brolių ir seserų?! Belgų misijonierių kunigų misijų šalyse darbuojasi 815, olandų 606, kitų šalių kiek daugiau ar mažiau.

Kad ir mūsų mylimam jaunimui ir šiaip žmonėms arčiau prie širdies būtų misijų darbas, noriu kiek arčiau supažindinti su misijų sąjūdžiu pasaulyje.

Misijų pagrindas yra Kristaus žodžiai, pasakyti savo mokiniams, prieš įžengiant į dangų: „Eidami į visą pasaulį, skelbkite evangeliją visam sutvėrimui" (Mork. 16,15). Apaštalai ir buvo pirmieji misijonieriai. Šv. Povilas, vadinamas Tautų Apaštalas, perėjo beveik visą anų laikų žinomą pasaulį, skelbdamas Kristaus mokslą. Jis buvo pirmasis, galėjęs apie save pasakyti: „Jie yra Kristaus tarnai (kaip neprotingas sakau), aš daugiau: daugiau pakėliau darbų, daugiau kalėjimų, kirčių be galo, buvau dažnai mirties pavojuose, nuo žydų gavau penkis kartus po keturias dešimtis kirčių be vieno, tris kartus buvau rykštėmis plaktas, kartą akmenimis muštas, tris kartus nukentėjau laivo sudužimą, dieną ir naktį buvau jūros gilumoje, dažnai kelionėje, pavojuose upių, pavojuose galvažudžių, pavojuose nuo vientaučių, pavojuose nuo pagonių, pavojuose miestuose, pavojuose tyruose, pavojuose ant jūros, pavojuose tarp netikrų brolių, varge ir skurde, daugelyje budėjimų, alkyje ir troškime, daugelyje pasninkų, šaltyje ir nuogume: be to, kas kitaip atsitinka, kasdieninis veržimasis prie manęs, rūpestis visomis bažnyčiomis" (2 Kor. 12, 23-28).

Nuo to laiko, kai šv. Petras įsteigė Romoje visų katalikų sostą, per ištisus 19 šimtų metų plaukia iš ten į visas pasaulio šalis, į visas tautas ir rases misijonieriai skelbti Kristaus mokslo. Iš Romos imperijos ribų, Konstantinui Didžiajam suteikus 313 m. krikščionims laisvę, Kristaus Kryžius pasiekė germanų tautas: gotus, vestgotus, germanus ir k. 5-me šimt. buvo pasiųstas ir į Britaniją, dabartinę Angliją, misijonierius Augustinas platinti krikščionybės. 5-6 š. Airijoje darbuojasi mums jau žinomas šv. Patrikas, Vokietijoje šv. Bonifacas. Slavai — lenkai Kristaus mokslą gavo pažinti apie 968 m., rusai apie 980 (šv. Vladimiras, šv. Kirilas ir Metodijus). Vėliausiai Europoje Kristaus mokslas pasiekė Lietuvą (Lietuvos krikštas 1387).

Azijoje garsiausias Kristaus mokslo skelbėjas yra šv. Tomas apaštalas, kurs buvo nuvykęs net į pačią Indija. Mahomedas 7 šimt. (622 m. Mahomedo bėgimas iš Mekos į Mediną) įkūrė naują tikybą—mahometizmą ir ją platino kardu. Krikščionių misijonierių darbas buvo visiškai sutrukdytas. 16 šimt., atradus kelią į Indiją, daugiausia pranciškonai ir dominikonai misijonieriai įkūrė ten bažnyčią. Indijos apaštalu laikomas šv. Pranciškus Ksaveras. Jis ten pakrikštijo apie 3 milijonus žmonių, pastatė 45 bažnyčias. Atvykę anglai gerokai sutrukdė misijų darbą.

Afrikoje, panašiai kaip ir Azijoje, užplūdęs mahometizmas išgriovė visas ligi 7 šimtmečio ten jau įsisteigusias baž-

nyčias. Tik apie 16 š. misijonieriai pasiekė vidur. Afriką. Afrikos misijų patronu yra skaitomas šv. Petras Klaverinas, afrikietis negras. Misijonieriai davė pirmuosius civilizacijos pradus Afrikoje.

Amerikoje misijos prasidėjo 16 šimt. Labiausiai pasidarbavo Las Casas, įvairiausiai gindamas spalvotuosius amerikiečius nuo europiečių išnaudojimo.

Visur misijonierių darbas buvo sunkus, reikalavo herojiško pasišventimo ir visiško savęs išsižadėjimo.

20-me šimt. misijų sąjūdis pasidarė dar didesnis. 1919 m. misijų būklė nekatalikų kraštuose buvo tokia: „28 arkivyskupijos, 57 vyskupijos, 181 apaštališkų vikarijatų, 69 apaštališkos prefektūros, 2 abatijos, 13 misijų. 1918 m. misijose darbuojasi 12.377 kunigai, 3.200 brolių, 19.373 seserys, 35.262 katechistai, — turi 190 seminarijų su 7.527 seminaristais, — turi katalikų 17.548.854, katechumenų 1.093.000, bažnyčių 31.516, pradžios mokyklų 25.591, mokinių 1.093.406"[1]).

1931 m. vien prancūzų vedamos misijos atrodė taip: Ma žesnės seminarijos: 95 su 3.779 mokiniais; didesnės semin. 42 su 1.227 mok.; kitos mokyklos: 13.809 su 651.604 moki niais; universitetai: 3; bažnyčios arba koplyčios: 23.346; ligoni nės: 222 su 137.367 ligoniais; našlaičių namai: 674 su 35.805 našlaičiais; senelių namai: 115 su 5.858 seneliais; vaistinių: 731, kurios išdavė 6.179.137 receptus; spaustuvės: 64; raupsuotųjų įstaigos: 32 su 5.290 raupsuotųjų[2]).

Vien vyskupų misijose dabar yra per 300.

20 š. pasirodė ir didžiosios misijų enciklikos: „Maximum illud" ir „Rerum Ecclesiae" (1926). Pagaliau 1928 m. pasirodė enciklika: „Rerum Orientalium", kur labiausiai keliamas susirūpinimas subolševikėjusia Rusija.

Krikščioniškoji Europa visokeriopai paremia didžiulį misijų darbą: tiek žmonėmis, tiek maldomis, tiek turtu. Įvairiose Europos ir Amerikos valstybėse yra įsikūrę per 300 misijoms remti sąjungų. Į jas buriasi kunigai, klierikai, ponai ir ponios, paprasti vyrai ir moterys, darbininkai, studentai, gimnazistai, jaunimas, net vaikai. Kasmet misijų reikalams surenka šimtus milijonų litų. O pinigai labai reikalingi yrą tiek seminarijoms,

1) Andriuška: Enciklika „Rerum Orientalium" ir Lietuvos prie misijų darbo prisidėjimas, „T. Kelias", 1928, 11 Nr., 653 p. Dabar statistiniai da viniai yra šiek tiek pasikeitę, bet gana nežymiai. Plg. 1931 ir 1932 m. „Mi sijų numerius."

2) „Misijos", 1932, 7-8 Nr., 186 p.

1932 m. vasarą Paryžiuje prancūzai suruošė didžiulę misijų parodą, kurioje buvo atvaizduotas visas prancūzų misijonieriu darbas. Turiningas jos įrengimas visus imponavo. Prancūzams misijų darbe tenka pirme nybė. Net žymus katalikai pasaulininkai prisideda prie misijų, pav. ir Pa rodos Rengimo Komiteto nariais buvo viceadmirolas Zacaze, buvęs mini steris, Pierre Benoit, buvęs Prancūzų žurnalistų pirmininkas, ir daug kitų.

mokykloms ir prieglaudoms išlaikyti, tiek misionieriams susisiekimo priemonėms parūpinti, tiek visai eilei kitų misijų reikalų.

Misijų reikalais išeina visa eilė knygų, žurnalų ir laikraščių, pav.: „Missionsblätter" (St. Ottilien, Oberbay), „Die katholischen Missionen" (Bonn), „Steyler Missionsbote" (Steyl), „Akademische Missionsblätter" (Münster i W.), „Stadt Gottes" (Kaldenkirchen), „Christi Reich" (vokiečių moksleivių laikraštis), „En terre d'Islam" (Rivet — Alger), „La Mission du Madure" (Tričinopoly), „Les Missions Catholiques" (Lyon), „Revue missionnaire" (Louvain), „Connaitre" (Lille), „Apostolos" (Innsbruck) ir d. k. Kai kurie iš tų žurnalų yra labai rimtai vedami, pav., „Apostolos" redaguojamas prof. Dr. A Dressel, padedant žymiems asmenims, kaip Dr. Van Bulck, T. Gaston S.J. (Louvain), Dr. P. Schulien, S.V.D. (Roma) ir k. Žurnale yra rimtų straipsnių vokiečių, anglų, prancūzų, italų kalbomis. Laikraščių tiražas taip pat nemažas. Venecijoj leidžiamo misijų laikraščio išeina 52.000 egz. Išeina ir rimti misijų metraščiai, pav., Paryžiuje pasirodė „L'Année missionaire 1931".

Misijų dvasia šiandieną ypatingai gyvai alsuoja jaunimas. Visur misijų darbe jaunimas parodo daugiausia užsidegimo ir pasišventimo. Misijos — jaunimo reikalas!

Akademiniam jaunimui, kaipo geriau susipratusiam, tenka pirmoji vieta. Protestantų „Student Voluteer missionary Movement" jau išsiuntė 11.000 savo narių j misijas. 1926 m. vien Anglijos universitetai davė 93 protestantus misijonierius. Apskritai tenka pasakyti, kad protestantai savo misijomis labai yra susirūpinę ir misijų reikalams aukoja didžiules pinigų sumas.

Katalikai studentai negali užsileisti protestantams, net turėtų žymiai juos pralenkti, kadangi katalikai savo pasaulėžiūroje yra nepalyginamai stipresni.

Belgijoj prie Louveno universiteto 1925 m. įsisteigė pirmoji studentų misijų draugija „Academica Unio Catholica Adjuvans Missiones", kuri trumpai vadinama „Aucam". Šiandien šioji draugija išsiplėtusi ne vien Belgijoje, bet ir svetur. 1931 m, kat. jaunuomenės parodoje Briuselyje buvo išstatyta, ką šioji draugija yra nuveikusi per kelis savo veikimo metus. Draugija turi įsisteigusi misijų knygyną, kuriuo platina misijų literatūrą savo krašte ir užsieniuos. „Aucam'o" studijų rateliai išleidžia savo paskaitas, išstudijuotus klausimus, kuria kuopas moksleivių tarpe, daro paskaitas, rodo filmas provincijoje.

Jungtinėse Amerikos Valstijose 1918 m. įsteigta draugija „Catholic Students Missions Crusade" (C.S.M.C.). Jos centras Cincinate. Ši draugija gerai centralizuota. Visas kraštas padalytos į 16 provincijų, kurios savo keliu jungia atskirų miestų kuopas, sudarydamos rajonus. Draugija turi 500.000 narių su

2600 kuopų. Esti metiniai suvažiavimai misijų propagandai. Veikimo priemonių yra labai daug, kurių žymesnės yra šios: studijų būreliai, paskaitos, filmos. Leidžia 8 kartus į metus išeinantį laikraštį: „The Shield“. Amerikos studentai turi gerus misijų knygynus ir patys važinėja po provinciją laikydami paskaitas.

Vokietijoj veikia draugija „Missionskreuzzug der studierenden Jugend“. Ji visai panašiai tvarkoma, kaip Amerikoj misijų kuopos. Turi savo organą „Weltmission“, kuris tarpe kitų misijų laikraščių anksčiau jau buvo suminėtas.

Prancūzijoj visas prancūzų katalikų naujųjų laikų misijų sąjūdis gimė Lyone. Šiandieną Prancūzijoj beveik nėra kolegijos, kurioje nebūtų jaunimo misijų kuopos. Prancūzai studentai net daro misijų kongresus. Pirmąsyk toks kongresas įvyko 1931 m. Paryžiuje. 1932 m. toks pat kongresas buvo sušauktas Lyone ir jame dalyvavo vien studentų per 500. Prancūzai studentai susiorganizavę panašiai į belgų.

Tarptautinė katalikų studentų sąjunga „Pax Romaną“ pastaruoju laiku pradeda kreipti ypatingą dėmesį į misijų reikalus.

Ruošiami tarptautiniai akademiniai misijų kongresai. 1929 m. rugp. mėn. 5 — 8d. toks kongresas, jau šeštasis, įvyko Austrijoje, Moelinge, netoli Vienos, kuriame dalyvavo 21 tautos per 1000 atstovų. Į kongresą atsilankė ir net aktyviai dalyvavo Austrijos prezidentas Dr. Miklas, keletas ministerių, Šv. Tėvo Nuncijus Sibilia, kard. Piffl su eile aukštųjų dvasiškių, keletos valstybių pasiuntiniai ir daugelis pasaulinio vardo mokslininkų — profesorių. Skaityta visa eilė paskaitų: „Misijos ir Apreiškimas", „Misijos ir Visuotinoji istorija", „Misijos ir pasaulinė politika“, „Misijos ir visuotinoji Bažnyčia“, „Religinės supozicijos socialiniam tautų gyvenimui“, „Misijos ir tautos", „Šeimyna ir Kasta“, „Misijos ir industrializacija“, „Ekskliuzyvinė katalikų misijų teisė“, „Europos kaltė primityvėms tautoms" ir k.[1]).

Iš to, kas buvo čia pasakyta, jau galima šiek tiek nusimanyti apie misijų judėjimą akademinio jaunimo tarpe. Jis yra daug didesnis, kaip mes jį čia galime įsivaizduoti. Visų fakultetų studentai gali bendradarbiauti misijų judėjime. Teisininkas, medikas, technikas, ekonomistas, kalbininkas—visi tinkami yra misijų darbui. Belgijos, Prancūzijos, Amerikos un-tų visų fakultetų veikią rateliai pilnai tą patvirtina. Vieni studentai pasiunčia gerai apdirbtus visų sričių straipsnius į Indijos, Kinų, Japonijos ir k. šalių žurnalus ar dienraščius, kiti ruošia knygas, brošiūrėles ir platina jas misijų šalyse, treti renka aukas misijoms, ketvirti platina misijų idėją savo šalyje paskaitomis, penkti daugiau meldžiasi už misijų pasisekimą ir d. k.

1) Plačiau su tuo kongresu galima susipažinti iš Pr. Dielininkaičio straipsnio: „Šeštasis tarptautinis akademinis misijų kongresas“ („T. Kelias“, 1929, II d, 331 — 341).
Su misijų sąjūdžiu mokslus einančioj jaunuomenės tarpe šiek tiek galima susipažinti iš T. Belecko straipsnelio: „Misijų sąjūdis mokslus einančios jaunuomenės tarpe“, tilpusio „Misijose“, 1932, o Kr., 97-99 p.

Ypač sparčiai veikia medikai. Würzburgo ir Lillio un-se veikia misijonierių medikų kursai. Jungtinėse Amerikos Valstijose 1931 m. iš Vašingtono išsiuntė 3 katalikes gydytojas į misijas.

Kai kuriuose Amerikos, Belgijos ir Prancūzijos un-se veikia misijų katedros. Moelingo šeštasis tarp. akademinis misijų kongresas vienu balsu priėmė nusistatymą steigti misijologijos katedras katalikų un-se.

Misijų šalyse.

Romoje Kongregacija Tikėjimui Platinti 1931 m. pastatė didelius namus, kuriuose telpa daugiau kaip 24 tautų studentai iš įvairiausių pasaulio kraštų. Studentijos sąjūdis misijų darbe pasidaro visuotinis.

Baigusieji mokslus, net profesoriai, tampa misijų sąjungos nariais ir savo keliu dirba misijų darbą.

Neatsilieka ir mokytojai. Olandijoje jie įkūrė didelę misijų sąjungą. Austrijos Katalikų Mokytojų Sąjungoj labai sėkmingai veikia misijų grupės, kurios net pasiryžusios teikti

informacijų ir kitų kraštų kat. mokytojai. Minėtasis Moelingo kongresas priėmė nusistatymą visose šalyse katalikų mokytojų tarpe steigti misijų grupes.

Neblogai veikia ir moksleivių misijų draugijos. Jos jau yra Italijoj, Prancūzijoj, Vokietijoj, Belgijoj, Lenkijoj ir k. kraštuose. Dažniausia jos veikia katalikiškų moksleivių organizacijų tarpe. Kadangi Lietuvoj trukdomas katalikiškų moksleivių organizacijų veikimas, tai negali tinkamai išsivystyti nei misijų, nei abstinentinis, nei pagaliau eucharistinis judėjimas.

Belgijoj 1913 m. įkurtoji misijų sąjunga „Pro Apostolis“, dabar turinti apie 30.000 narių, 1922 m. pradėjo leisti laikraštėlį „Apostolos“, labiausiai pritaikintą jaunimui. Daugelyje kitų katalikiškų valstybių šiaip jaunimo tarpe misijų sąjūdis vis daugiau randa atgarsio.

Ką pagaliau Katalikų Bažnyčia savo apaštalavimu laimėjo per visą 19 šimtmečių? Tą, kad kiekvienas amžius vis daugiau ir daugiau duoda Kristaus sekėjų. Skaitlinės geriausiai tą parodo. Pirmame šimtmety po Kristaus gimimo buvo pusė milijono katalikų, 2-me—2 milijonai, 3-me—5 mil., 4-me—10 mil., 5-me—15 mil., 6-me—20 mil., 7-me—25 mil., 8-me—40 mil., 9-me—48 mil., 10-me—58 mil., 11-me—70 mil., 12-me—80 mil., 13-me—85 mil., 14-me—90 mil., 15-me—100 mil., 16-me—125 mil., 17-me—175 mil., 18-me—250 mil., 19-me—315 mil., 20-me — iš 2.017.215.300 visame pasauly esamų žmonių katalikų yra per 350.000.000 (1932 m. statistika). Bet tai tik 19%! O kur kiti 81%? Jie tebėra klaidžiatikiai arba pagonys. Kaip gaila! Visai suprantama, kodėl kun. Jonas Lemoyne[1]), aprašydamas kilnios sielos vyro pal. Bosko gyvenimą, pasakė: „kiek kartų kun. Bosko, pažvelgęs į žemėlapį ir pamatęs tokius didelius pasaulio plotus, paskendusius stabmeldystės tamsybėse, būtų norėjęs paukščio sparnais lėkti ten, kur dar nė vienas misijonierius nebuvo įkėlęs kojos“.

Bet ligi šiol nieko dar nebuvo pasakyta apie šių laikų misijų kryptis, darbo sritis ir ateities perspektyvas. O su tais klausimais turėtų būti gerai susipažinęs kiekvienas, kuris nori būti šių laikų misijonierius.

Plačiau pažvelgus, paaiškėja, kad visos spalvotosios rasės mažiausiai tėra priartėjusios prie Kristaus. Baltaveidžiai ne visados suprato gerai jų psichologiją ir ne visados turėjo juose reikiamą pasitikėjimą, todėl ne visados buvo jų tarpe tinkami apaštalai. 20-tas amžius revoliuciją padarė misijų darbe, bet teigiamą. Bažnyčia suprato, kad tada tiktai spalvotosios pagoniškos tautos nueis prie Kristaus, kada iš jų pačių tarpo kils

1) Palaimintas Kunigas Jonas Bosko, Lietuvių saleziečių leidinys, Torinas, Italija, 1930, 273 p

rnisijonieriai, kurie turės savo tautiečių tarpe didesnį pasitikėjimą. Todėl moderniųjų 20-to amžiaus misijų vyriausias uždavinys yra paruošti čiabuvius kunigus ir vienuolius, kurie patys valdytų savo tautų bažnyčias ir patys apaštalautų be didesnės svetimųjų pagalbos savųjų tarpe.

Šiam naujajam misijų sąjūdžiui pradžią davė Benediktas XV savo enciklika „Maximum illud“. Bet tikrąja naujųjų laikų misijų programa yra Pijaus XI enciklika „Rerum Ecclesiae“. |oje rašoma: „Koks gi yra pagaliau misijų tikslas, jei ne įsteigti stabmeldžių kraštuose pastovią ir normalią Bažnyčią? Ir kame gi būtų šito tikslo įgyvendinimas, jei ne tuose pačiuose reikaluose, kaip kad mūsų šalyse augo katalikybė, t. y. kad kiekviena šalis turi būti valdoma savo šalies, savo tautybės dvasininkų, abiejų lyčių vienuolių“. Pagaliau Pijus XI 1926-X-28 d., įšventindamas šešius pirmuosius kiniečių vyskupus ir pavesdamas jiems valdyti jų tautiečių katalikų vyskupijas, praktikoje pradėjo vykdyti naujųjų laikų misijų programą.

Propagandos sekretorius ir popiežiaus misijų darbo pirmininkas arkiv. Salotti 1932 m. sausio mėn. 14 d. savo kalboje pareiškė, kad abi minėtos enciklikos ir kiniečių įšventinimas vyskupais yra tie trys kertiniai akmens, ant kurių bus statoma ateities Bažnyčia stabmeldžių kraštuose,

Bet kol kas nepaprastai sunku yra šiuo keliu užsibrėžtą tikslą siekti. Katalikų Bažnyčia tegali pavesti stabmeldžių kraštams patiems tvarkyti savo šalių reikalus, pirmiausia juos išauklėjusi ligi tam tikro laipsnio. Neišauklėti ir neišmokslinti spalvotieji dvasininkai lengvai galėtų savo šalyje sukompromituoti katalikybės idėją ir ne tik kad nepatraukti naujų žmonių prie Kristaus, bet juos dar net priešingai nustatyti prieš katalikybę. Yra daug ir kitų sunkumų.

Tačiau, neatsižvelgiant j visa tai, atrodo, kad šiandieną jau visose tautose padėti yra čiabuvių kunigų augimui pamatai[1]). Misijų šalyse (Azijoje, Afrikoje, Amerikoje ir k.) čiabuvių kunigų iš viso jau yra 3.734[2]), kurių Azijai tenka — 3.486, Afrikai — 127, Amerikai — 109 ir Okeanams — 12. Greitu laiku bus dar daugiau, kadangi didelis skaičius spalvotųjų lanko kunigų seminarijas: 1918 m. seminarijose mokėsi 6.318 mokinių, 1932 m. jų skaičius siekė jau 9.506. Kunigų tarpe 899 yra vienuoliai. Jau per dvidešimt misijų šalyse vyskupijų valdomų yra vietinių—čiabuvių vyskupų. Neatsilieka ir moterys: moterų vienuolių

1) Čiabuviu kunigų augimo klausimą šiek tiek yra nušvietęs Bouchrer, straipsnyje: „Nuveikti darbai, sunkumai, naujos viltys“ („Misijos“, 1932, 10 Nr., 220-222 p.). Kai kurios skaitlinės ir čia bus imtos iš minėto straipsnio.

2) Ark. Salotti, Prop. Kongr. sekretorius, 1932 m. spalių 23 d., misijų sekmadienio proga, pasakė kalbą, kurioje paminėjo, buk jau esą 5.000 čiabuvių kunigų. Pagalbos laukią 490 kraštų.

spalvotųjų šalyse yra 11.399, kurių tarpe svetimšalių tėra 1.314. Spalvotosiose šalyse katalikų skaičius jau pasiekė 23 milijonus. Taip atrodo bendras vaizdas šių laikų misijų sąjūdžio spalvotose tautose.

Pravartu kiek arčiau susipažinti su paskirų kraštų misijomis ir jų ateities perspektyvomis.

Pirmiausia meskime žvilgsnį į tolimuosius Rytus—į Aziją. Ten šiandieną kuriama naujos Indijos, Kinų, Japonijos kultūros, daug vilčių žadančios dvasinės pusiausviros nustojusiai Europai ir Amerikai. Rytuose religinė dvasia dar neišseko! Jau nuo seno kartojamas posakis „omnis religio ab oriente“ — „visa religija iš Rytų" dar ir šiandieną tebeturi galios. Azijai tenka pirmoji vieta ir šių laikų misijų sąjūdyje, kadangi joje čiabuvių kunigų yra daugiau, negu kur kitur.

Pradėkim nuo *Anglų Indijos*. Joje čiabuvių kunigų yra 683 (svetimšalių—1259): tikrojoj Indijoj —549, Ceilone[1])—100 ir Birmoje—34. Tikrosios Indijos čiabuviai kunigai išsiblaškę yra taip: Bombėjaus srityje, kur yra Tukorinas, Tričinopolis—38, Verapoly—135, Kalkutos—48, Madraso—37, Pondičery—80 ir kt.[2]). Ceilone prieš Didįjį karą misijose darbavosi ir lietuvis arkiv. Zaleskis. Be jau suminėtų čiabuvių kunigų Indijoje yra dar priklausančių Propagandos kongregacijai: apie 740 kunigų priklauso Syro — Malabrijos apeigoms ir 800 goaniečių kunigų Portugalijai. Visoje Indijoje veikia 28 mažosios kunigų seminarijos su 775 auklėtiniais ir 16 didžiųjų su 576 aukl.

Katalikai kolkas tarpe kitų Indijos religijų tėra mažutis taškelis. Paskutiniojo gyventojų surašinėjimo[3]) daviniai yra tokie: hinduistų (bramanų)—238.330.912 žm., mahometonų—77.743.928, budistų—13.000.000 (pačioj Indijoj 400.000, kiti Birmos srityje), animistų—7.138.211, krikščionių (protestantų ir katalikų)—5.961.794, sikų—4.366.442, jenistų—1.205.235, parsi religijos—106.973.

Kaip matome, hinduizmo religija, lyg galingos okeano bangos užliejusi yra visą Indiją. Hinduizmas kiaurai persunkęs yra visą Indijos gyvenimą ir žmonių papročius. Jis kietas, kaip plienas, kadangi nenugalėjo jo kadaise visą Indiją užliejęs budizmas, neįveikė jo ir audringasis mahometizmas—islamas. Nejaugi hinduizmas bus ir ateityje Indijos religijų širdis? Ar neužleis jis vietos katalikybei? Didelį klaustuką tenka kolkas statyti.

1) Ceilone gyvena 4.000.000 žm., kurių 400.000 yra katalikų.
2) Labai patartina pasiėmus žemėlapį geriau susipažinti su tomis vietomis.
3) „Misijos“, 1932, 1 Nr., 20 p.
Herderio enciklopedijos statistiniame tome daviniai panašus, tik šiek tiek senesni. 1931 m. bendras Indijos gyv. skaičius siekė 351.450.689. Juodosios ir geltonosios rasės tėra apie 79 mil., visi kiti — baltosios.

Pažvelgę į paskutiniųjų laikų Indijos religijų raidą, ne daug ką tegalime pasakyti, kadangi ji labai nežymi. Per 10 metų hinduistų skaičius padidėjo 12 milijonų, mahometonų—3 mil., krikščionių—1.450.000. Imant visas religijas proporcingai,

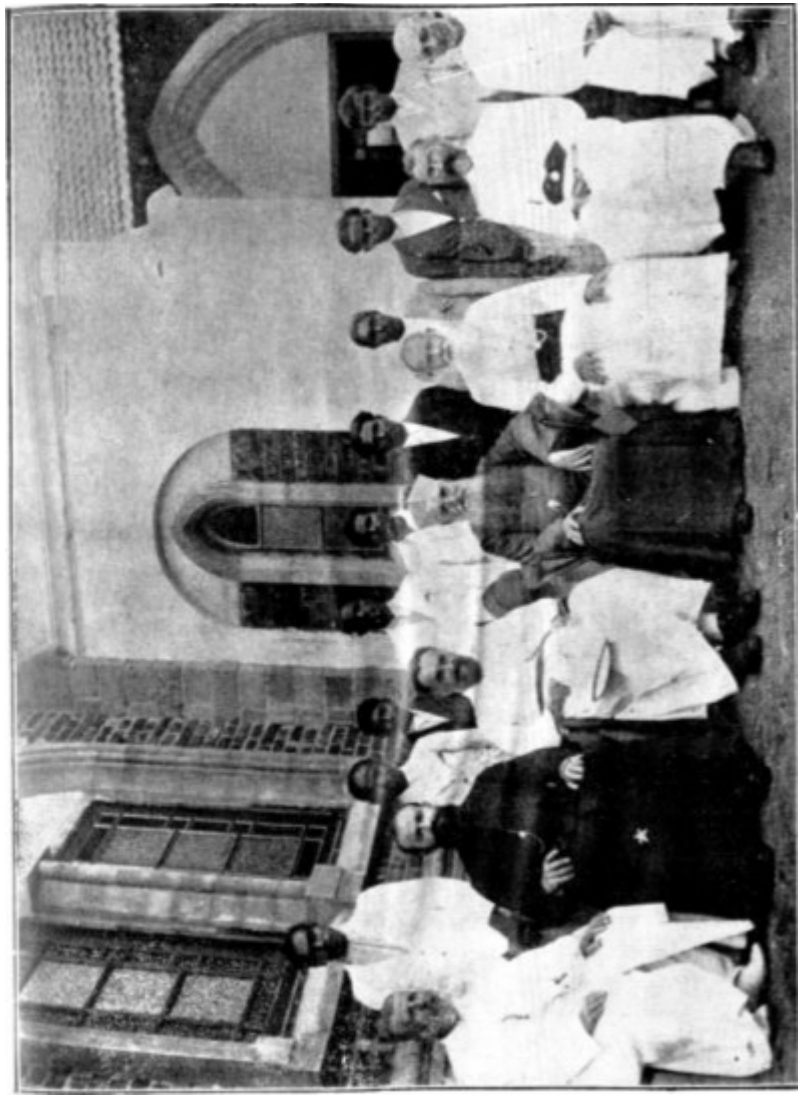

Iš Ceilono salos tėvai jėzuitai. Vidury sėdi J.E. vysk. Robienez, S.J. Už tėvų — salos krikščionys.

krikščionybė daugiausia laimėjo. Indų katalikų skaičius per paskutinius 6 metus padidėjo 24 proc. 1932 m. Indijoj jau buvo 3.682.133 katalikai (1756 m. katalikų buvo tik 1.059.000). Katalikai išlaiko pirmosios rūšies mokyklas Kalkutoj, Bombėjuj, Tričinopoly, Mangalore, Madrase, Palankote, Bangalore ir Kobe-

gijas vien mergaitėms Mangalore, Tričinopoly, Ernakulume. Taip pat gimnazijas: Bombėjuje tris, Poonoj, Karači, Ranči, Randi ir k. Katalikai viso turi 47 prireng. katal. mokyklas, o taip pat 5.158 pradžios ir vidurines mokyklas. 1932 m. jau buvo 1.740 bažnyčių su 3.762 kunigais[1]). Katalikai 1930 m. laimėjo 530.000 Indijos jakobitų sektantų (vardą jie gavo nuo vysk. Jokūbo Baradai, mirusio 578 m., tepripažinusio Kristui vieną prigimtį), gyvenančių Malabrijos pajūry, pietų Indijoje. Tais metais įtakingas jakobitų vadas arkiv. Mac Ivanios ir jo pavaduotojas Teofilas perėjo į katalikybę ir patraukė su savim didesnę pusę sektantų. Jakobitų liko 400.000, kurie dalijasi j 3 sektas: 100.000 anglikonų, 120.000 reformatų ir 180.000 tikrų jakobitų.

Grįžtant iš Irlandijos į Londoną vagone teko įsišnekėti su Pietų Indijos Vijayapuro vyskupu Bonav. Arana, gyv. Kataymo mieste. Barzdotas senelis vyskupas džiaugėsė, kad iš 5 mil. tos šalies (Travancoro) gyv-jų jau 1.095.000 yra krikščionys (50% katalikų ir 50% protestantų sektantų). Žemėlapyje mielai išaiškino savo kraštą ir visas vietas, kuriose geriau vyksta misijų darbas.

Hinduizmas vis labiau ir labiau nebepatenkina indų—jie neranda jame absoliučios tiesos. Protestantizmas indiečių dvasiai labai svetimas —persausas ir šaltas. Kam teko skaityti garsaus šių laikų indiečių poeto filosofo Kab. Tagorės raštus, tas negalėjo nepastebėti, kaip persunkti jie yra dvasios, mistikos. Šių dienų indiečių vadas Gandhir), kuris, lyg pranašas, perėjo savo tauta, keldamas iš amžių glūdumos indiečių dvasią, ir tiek daug baimės įvarė anglams, yra ryškiausis dvasingo žmogaus paveikslas. Katalikiškoje pasaulėžiūroje tokia dvasinga hinduisto asmenybė rastų gražiausį savo atbaigimą. Kai Indijoj susiras daugiau čiabuvių kunigų ir kai indiečiai daugiau galės susipažinti su katalikybe, reikia manyti, Indijoj milžino žingsniais eis katalikybė laimėjimų keliais.

Kolkas gerokai dar trukdys Indijoje vyraująs paprotis skirti žmones luomais, vadinamomis kastomis. Žemiausias luomas—tai parijai. Parijams griežtai draudžiama bendrauti su kitomis kastomis. Jie turi gyventi toli nuo žmonių, kur miškuose; jie negali pasirodyti gatvėje, šventykloje; jie turi savo šulinius. Artindamies prie trobesių, parijai turi barškalais barškinti, kad gyventojai žinotų ir nuo jų nusisuktų. Su laisvaisiais indiečiais parijai turi kalbėti užrištomis akimis. Esant tokiai luomų nelygybei, savaime, katalikų misijonieriams sunkiau yra prie indiečių prieiti. Bet ledai jau palaužti — ir iš parijų

1) Herderio encikl. Katalikų Bažnyčios būklė Indijoje tokia: apašt. delegatas Bangalore, 10 ark-jų, 34 vyskupijos, 3 apašt. vikarijatai, 8 apašt. prefektūros, 2160 čiabuvių kun. ir 1400 svetimšalių.

2) Su Indijos gyvenimu ir Gandhi asmeniu neblogai supažindina R. Rolland'o veikalas „Mahatma Gandhi“ (Kaunas, 1932, 128 p.).

tarpo yra katalikų kunigų[1]). Bedugnė tarp luomų turės vis mažėti.

Sparčiai kyląs Indijoje mokslas taip pat turės suvaidinti didelį vaidmenį. Per paskutinius 70 metų Indija įsteigė 17 un.,

Krikščioniška šeimyna iš Bombėjaus. („Misijų“ klišė).

kuriuos lanko 73.000 studentų ir 2000 studenčių. Kalkutos univ. turi 23.000 stud., Madraso - 12.500, Bombėjaus - 8.400[2]).

1) 1897 m. buvo pirmasis žmogus iš parijų kastos pašventintas į kunigus. Taip pat maravų kasta pietinėje Indijoje hindų laikoma „negry-na“ Bet 1931 ir 1932 m. ir iš tos kastos jau du asmenys buvo įšventinti į kunigus 2) 1926-27 m., be pradžios mokyklų, veikė 12.099 vidur. ir aukš. mokyklos,10261 specialės m., 236 meno ir mokslo m., 15 aukštūsų mokyklų. Indijioje yra ir didesnių miestų, pav.: Kalkuta su 1.161.000 gyv., Bombėjus-1.158.000 gyv.

Krikščioniškoji literatūra vis dažniau ir dažniau patenka į indiečių rankas. Didžiausis Madraso laikraštis „The Madras Mail“ 1932 m. birž. 18 d. savo skiltyse įdėjo visą tekstą Pijau-XI enciklikos „Caritate Christi“.

Tik visa nelaimė, kad Europos ir Amerikos krikščionys kompromituoja save prieš pagonis. Indiečiai ir kitokie pagonys vis abijutiškiau ir abijutiškiau žiūri j Europą, materializmo ir laisvamanybės apnuogintą, dvasios vis labiau netenkančią. Kokią naudą beturi visi elektros ir radio stulpai, greitieji traukiniai ir milžiniški laivai,—visa žvilganti civilizacjja, jei joje nebėra dvasingo žmogaus ?!

Indiečiai ar tik nebus pašaukti priimti krikščionybę, ją gyvenime įkūnyti ir tuo padaryti gėdą europiečiams?!

Indų-Kinuose ir Siame 1931 m. buvo 1.124 čiabuviai kunigai. Ateity tikimasi turėti daugiau čiabuvių darbininkų, kadangi veikia 14 mažųjų seminarijų su 1516 mokiniais ir 11 didžiųjų su 473 mkn. (1931 m. statistika). Gana žymi yra Penango seminarija čiabuviams kunigams ruošti, kuri veikia jau 267 metus ir Bažnyčiai davė 92 kankinius. Svetimšalių misijonierių beliko 357,—čiabuviai užima, bažnyčioje visas pozicijas.

Esti masyvinių atsivertimų. Pav., 1932 m. Ha-trao kaimo gyventojai visi perėjo į katalikų tikėjimą. Inteligentija domisi katalikų tikėjimu. Redemptoristai kunigai Hue mieste kiekvieną sekmadienį laiko paskaitas aukštesniųjų luomų stabmeldžiams (prieš pietus vyrams, po pietų moterims) ir susilaukia gerokai klausytojų, ypač iš jaunesniųjų inteligentų tarpo.

Siame dabar yra 61 katalikų bažnyčia ir koplyčia, 74 kunigai, 113 seminaristų ir 33.000 tikinčiųjų.

Kinuose misijų darbe padaryta didelė pažanga. 1918 m. misijonierių kunigų buvo 2.361, o 1932 m. pasiekė jau 3.662. Čiabuvių kunigų jau yra apie 1.500. Ateityje bus dar daugiau, kadangi 1932 m. ten jau veikė 63 mažosios seminarijos su 2.312 mokinių ir 32 didžiosios su 720 mokinių. 19'26 m. susilaukė 6 pirmuosius savo vyskupus, o 1930 m. buvo paskirti dar du nauji kiniečiai vyskupai, kuriuos šventino Kinų apašt. pasiuntinys. Dabar Kinuose yra 12 vyskupijų.

Tikinčiųjų skaičius dar ne didelis: iš 470 mil. gyventojų katalikų tėra vos per pustrečio milijono. Atsivertimų skaičius pusėtinas, pav., 1929 m. priėmė katalikybę 47,000 asmenų. Didelę įtaką daro mokyklos, kurių katalikai savų misijonierių vedamų turi per 2000 (iš jų apie 200 aukštesniųjų). Katalikai iš-

laiko ir 3 universitetus: Pekine[1]), Šanghajuje[2]) ir Tientsine (iš viso Kinuose 35 univ.).

Reikia tikėti, kad Kinuose, konfucionizmo religijai palengvėl silpnėjant ir bendrajai kultūrai kylant, katalikybė užkariaus vis naujus plotus. Nemažą rolę turės suvaidinti ir tas, kad paskutiniuoju laiku kiniečių studentų per 3000 eina mokslus Amerikos ir Europos universitetuose, kur beveik kiekviena knyga ir visa kultūra daug bendra turi su krikščionybe. Krikščioniškosios idėjos turės būti žinomos ir platesniems Kinų inteligentų sluoksniams ir negalės nedaryti jokios įtakos, Jau dabar viešoji opinija nebėra nustatyta prieš krikščionybę, kaip kad dar nesenai būdavo. Kinų respublikos prezidentas 1931 m. Šanghajuje šalia įvairių kitų tautos atstovų priėmė audiencijai ir katalikų misijonierius.

Kinietis valgo su dviem pagaliukais be šaukštų.

Ir mažiukas juokiasi.

(„Misijų“ klišė).

Jau ir dabar yra žymių ir įtakingų asmenų, priėmusių katalikybę. Čia ypatingai paminėti galime Juozapą Lo-pa-hong'ą[3]), gimusį 1874 m., gyvenantį Šanghajuje ir darantį didelės įtakos į Kinų katalikus. Jis valdo anglių kasyklas ir plieno fabrikus, yra prekybos rūmų pirmininkas, tramvajų ir laivininkų direktorius, miesto valdybos narys. Kasdieną klauso šv. Mišių, kurioms pats dažnai patarnauja, ir beveik kasdieną, eina prie Šv. Komunijos. Savo namuose turi gražią koplytėlę. Jo dėka katalikai gavo leidimą eiti j visas miesto ligonines. 1928 m. jis pa-

1) Čia un-tas įsteigtas 1924 m. Pradžioje, 1925 m. teturėjo 23 stud., o 1932 m. jau apie 1000. Nesenai prie jo pradėjo veikti net atskiras skyrius mergaitėms.

2) Kinu šviet. ministerija davė trims Sanghajaus katalikų mokslo įstaigoms visas valstybines teises: jėzuitų universitetui, Ignaco kolegijai ir „Rytų Žvaigždės“ mokyklai. Universitete veikia medicinos, teisių, techni kos ir literatūros (filos.) fakultetai. Ignaco kolegija, įkurtą 1849 m., lanko 516 mokinių—tai būsimieji mokytojai ir katechistai. Sanghajus turi 2.674.000 gyv.

3) Skaityk: „Misijos“, 1931, l Nr., 7-9 p.

krikštijo apie 1000 žmonių. Eina apaštalauti ir j kalėjimus. Prieš sušaudymą atverčia daug pasmerktųjų plėšikų, pav.: 1926 m. —337 asmenis, 1927—27, 1928 — 50. Pats moko katekizmo tiek vaikus, tiek suaugusius. Visomis išgalėmis remia katalikų spaudą, mokyklas ir k. panašius katalikų reikalus. Savo paja mas sunaudoja šelpimui savo ligonių, našlaičių prieglaudų, raupsuotųjų namų ir k. Visi tie namai talpina 3000 krikščionių ir stabmeldžių. 8 vargšų namuose kasmet aprūpinama 500.000 —600.000 žmonių. Šv. Tėvas pakėlė jį į Šv. Gregoriaus Di džiojo ir Šv. Silvestro ritierius. 1926 m. jis dalyvavo Tarp. Euch. Kongrese Čikagoje (Amerikoje), kur turėjo garbės būti kard. Mundelaino palydovu ir nešti procesijoj baldachimą. Pa sakoja, būk to kongreso reikalams jis paaukojęs 3 milijonus dolerių. Į tą patį Čikagos Euch. Kongresą buvo iš Kinijos at važiavęs ir Mikalojus Tau, turtingas laivų statytojas.

Kinų katalikai smarkiai nukentėjo nuo 1900 m. ten prasidėjusio taip vadinamo boksininkų sukilimo, nukreipto prieš europiečius, o ypač prieš besiplečiančią krikščionybę Kinuose. Vienoje tik Tchely apylinkėje iš 50.000 katalikų apie 5.000 paguldė galvas už tikėjimą.

Dabar misijų darbą smarkiai trukdo po Didžiojo karo kilęs ir 1933 m. tebesitęsiąs vietinių komunistų judėjimas, kurs dažnai misijoms daug nuostolių pridaro. Pav., 1931 m. geg. mėn. italų pranciškonų vadovaujamame apašt. vikarijate Laohokowe vietinių komunistų gauja iššudė beveik visus misijonierius kunigus ir klierikus. Bet neramumams ir sauvaliavimui visados yra galas. Vis dėlto neišmintinga būtų nekreipti dėmesio j milžiną, 470 mil. Kinų tautą, kuri ateityje tautų gyvenime gali suvaidinti didelį vaidmenį.

Japonijoje katalikų tikėjimas ligi šiol gana silpnai teįleidęs šaknis. Vaizdžiausiai parodo Japonijos religijų statistika[1]). Visi 64.447.724 Japonijos gyventojai (1930 m.) konfesijomis skirstosi: budistų—46.000.000, šintoistų—16.000.000, protestantų — 178.000, *katalikų—96.000,* ortodoksų—15.000. Budistai turi 71.341 šventyklų ir 54.500 kunigų, šintoistai—49.516 šv. ir 14.900 kun., protestantai—1734 parapijėlių ir 3145 japoniečius ir 385 svetimšalius kunigus, katalikai—Apašt. Delegatą Tokijo mieste, l ark. ir 4 vyskupijas, 2 apašt. vikarijatus, 5 apašt. prefektūras ir J misiją, 63 vietinius[2]) ir 150 svetimšalių kunigų, 800 katechistų ir mokytojų.

Aukštesniuose japonų sluoksniuose daugiau randa katalikybė pritarimo. Daug daro įtakos Tokijo[1]) katalikų universitetas, kuris 1932 m. vasarą buvo atidarytas naujuose rūmuose. Iškilmių proga „Keio“ un-to rektorius visų Tokijo miesto un-tų vardu sveikino katalikų „Sofijos“ un-to vadovybę, linkėdamas patvariai varyti mokslo darbą Japonijos sostinėj[2]). Savo kalboje priminė visus vargus, kuriuos kat. un-to vadams reikėjo kęsti per 20 metų. Be to, pažymėjo, kad kat. un-tas mokslu, programa ir laimėjimais stovįs kitų un-tų pryšaky. Un-to biblioteka jau turi 50.000 knygų. Studentų tėra 700.

Japonijos berniukas. („Misijų“ klišė).

Vienas žymiausių Japonijos katalikų vyrų yra japonų laivyno vadas admirolas Yamamoto, gimęs 1887 m. Katalikybę jis priėmė 1893 m. Dalyvavo 1919 m. Versalio konferencijoj. Tuo laiku jis padėjo iškovoti laisvę katalikų misijoms Karalinuose, Marijanuose ir Maršale. 1921 m. jis lydėjo Japonijos princą Hiro - Hito į Europą ir nuo to laiko pasidarė nuolatinis

1) Kaip čia, taip ir daugelyje kitų vietų statistinės žinios imamos iš Herderio enciklopedijos 1932 m. statistinio tomo.

2) Pirmas vietinis kunigas buvo pašventintas 1883 m.

1) Japonijoj mokyklų tinklas 1926|27 m. buvo toks: 25.490 pradžios mkl, 14.970 tolimesnio lav. mkl., 1102 techn. m., 31 gimn., 62 mok. sem., 121 specialės aukštosios prekybos, teisės, medicinos, literatūros ir k. mo kyklos, 24 univ.

2) Tokiją yra Japonijos sostinė ir turi 2.070000 gyv.

Japonijos imper. rūmų svečias. Dabar yra ir daugiau žymių japoniečių katalikų. Kadangi Japonijoj įvesta visiška religijų laisvė, tai, reikia tikėtis, kad katalikybė vis labiau plis visame krašte. Čiabuviams kunigams ruošti įrengtos kelios seminarijos.

Indijoj, Kinuose ir Japonijoj 1932 m. jau 21 vyskupija turėjo čiabuvius vyskupus, kurių keletą teko matyti ir Dublino Euch. Kongrese, o su dviem net susipažinti ir pasikalbėti. Į Kongresą buvo atsilankęs ir jakobitų vadas arkiv. Mac Ivanios.

Kitų Azijos šalių, kaip Turkijos, Arabijos, Persijos, Palestinos, o taip pat net ir labai didelių ir gausiai apgyventų salų, kaip Borneos, Sumatros, Celebes, Javos, Filipinų (kur Manilos un-te profesoriavo ir lietuvis Šivickis) čia nebetenka liesti, kadangi prisieitų perilgai užtrukti.

Darant apie Aziją konkliuziją, su skaudančia širdimi tenka konstatuoti, kad didžiuliame 44 milijonų kv. klm. (29,3% viso pasaulio sausumos) plote, turinčiame 1120 milijonų gyv. (didesnę pusę visos žmonijos — 55,5%), katalikų tėra 16.536.000. [1])

Milžinas Azija laukia pagalbos. Jos ateitis priklausys nuo racionalios, įtemptos propagandos, paremtos ant modernaus misijų sąjūdžio pamatų. Islamas — mahometizmas, ypač paskutiniais laikais sparčiai plečias Azijoje savo propagandą, tegalės būti sulaikytas nemažesnės katalikų misijonierių jėgos.

Afriką ir kitus žemynus beteks trumpai paliesti. Atsivertę Afrikos žemėlapį ne ką geresnį vaizdą turėsime: 29,8 milijonų kv. klm. žemės plotas ($^1/_5$ viso pasaulio sausumos), 3 kartus didesnis už Europą, apgyventas 144 milijonų žmonių (vien negrų 120 mil.), katalikų teturi 5.330.000.

Iš dalies suprasime, kodėl krikščionybė Afrikoje tiek maža teįleido šaknis, jei prisiminsime, kada ji pradėjo bendrauti su Europa. Seniausios europiečių kolonijos yra Afrikos pietuose, amžinai vandenų plaunamuose ir gana derlinguose: Kaplando srityje europiečiai įsikūrė prieš 300 m., Transvalio, Oranžės srityse—prieš 100 m. Vidurinė Afrika atrasta tik naujaisiais laikais. Baltaveidis mokslininkas Livingstonas, 1857 m. važinėjęs po Afriką, pirmas pranešė Europai apie čiabuvių Afrikos gyventojų negrų gyvenimą. Tik nuo to laiko pradėjo į Afriką važiuoti belgai, anglai, prancūzai, vokiečiai ir k. europiečiai.

Misijų darbas Afrikoje todėl dar visai nesenas ir neišbujojęs. Be to, misijonieriai Afrikoje susidūrė su visa eile sunkumų. Daugiausia pakenkė europiečiai, atvykę į Afriką pasinaudoti afrikiečių turtais ir juos pavergti. Misijonieriams teko daug kartų kovoti su baltaisiais beginant juodukų teises.

1) 1932 m. statistika.

Daug kenkė ir pačių negrų tarpe įsivyravusi rasių viršenybė, nuolatos siaučiančios peštynės, nuolatiniai kivirčiai, karai. Pagaliau, paaiškėjo, kad negrai labai nepažangūs, negabūs, siauros orientacijos, neturi to didelio veržimosi į mokslus, kokiu pasižymi kiniečiai, indiečiai, japonai. Prof. Pakštas, aprašydamas „Ryte" savo 1930 m. vasarinės kelionės įspūdžius po Afrika, gerokai palietė ir kai kuriuos čia suminėtus negrų psichologinius bruožus.

Negriukas. („Misijų“ klišė)

Bet iš antros pusės turime pripažinti, kad palyginamai trumpu laiku katalikybė Afrikoje gerokai pažengė pirmyn. Dabar Afrikoje yra jau arti 150 čiabuvių kunigų. Daug vilčių duoda seminarijos, daugumoje dar nesenai įsteigtos, kurių Afrikoje yra apie 80 ir kuriose mokosi arti 2500 mokinių. Negrų šventinimas į kunigus ligi šiol dar patiems negrams tebėra lyg koks dyvas. 1932 m. Paryžiuje Notre-Dame (Dievo Motinos) katedroje įšventino 25 m. negrą Juozą Faye. I iškilmes buvo atvažiavę apie 20 Afrikos negrų karaliukų, kurių dauguma jau yra atsivertę.

Drąsiai galima tvirtinti, kad Afrikos užkariavimas Kristui paskutiniais laikais nė kiek neblogiau vyksta kaip Azijos.

Yra apylinkių jau visai katalikiškų, pav., Bolivijoje (Pietų Afrikoje), Beno vikarijate, apimančiame 400.000 kv. klm. su 60.000 gyv., katalikų yra 55.000.

Daug priklauso nuo to, kaip kurioje vietoje pastatytos misijos. Pav., Belgų Konge[1]) su 10.000.000 gyv., iš kurių tarpo tėra 23.280 baltųjų, apaštalaujant kruopštiems belgams misijonieriams, katalikų jau yra 662.300 (6,6% visų gyv.). Bažnyčios būklė ten tokia: 12 apašt. vikarijatų, 9 apašt. prefektūros, 667 svetimšaliai ir 24 vietiniai (čiabuviai) kunigai, per 7.000 katechistų.

Afrikos ateitis priklausys nuo misijonierių sugebėjimo suprasti negrų dvasią, prisitaikyti atskiroms gentims, kurių tiek daug Afrikoje yra, ir patenkinti kilnius afrikiečių troškimus.

Nepersenai Afrikoje įkurta didžiulė „Visų negrų pažangos lyga," kurios tikslas iškovoti visišką laisvę Afrikai. Judėjimas yra nukreiptas prieš visus europiečius—baltuosius, neišskiriant nė misijonierių. Negrai į tą kovą žiūri labai rimtai. Į lygą naujai priimami nariai turi prisiekti: „Aukščiausiojo Dievo ir čia susirinkusiųjų akivaizdoje iškilmingai pasižadu visą gyvenimą dirbti, kad motina Afrika būtų laisva ir vieninga. Pasižadu būti klusnus lygos nariams.“ Lyga yra numačiusi įkurti savo kariuomenę. Jaunimas privalo burtis į draugijas. Moterys privalo dalyvauti „Juodajame kryžiuje", draugijoje, daug panašumo turinčioje į baltųjų „Raudonąjį kryžių.“ Misijonieriai gerai supranta tą juodosios rasės afrikiečių judėjimą ir todėl, reikia manyti, mokės išvengti nesusipratimų su negrais; o be to, vis augąs pačių negrų kunigų ir tikinčiųjų skaičius pilnai užtikrina Afrikoje katalikų tikėjimui laisvę ir šviesią ateitį.

Amerikoje, nusitęsiančioje 15.000 klm. ilgumo ir 5.500 klm. platumo, turinčioje per 260 milijonų gyventojų, krikščionybė yra žymiai labiau įleidusi šaknis, kaip kad Azijoje ar Afrikoje. Kristupui Kolumbui, italui iš Dženovos, bet tarnavusiam Ispanijos karaliui, 1492 m. suradus Ameriką, greitu laiku prasidėjo misijonierių kelionės ir šiaip europiečių emigracija į naująsias žemes. Jau pačioje srtaipsnio pradžioje minėtas Las Casas buvo pirmasis, sugebėjęs plačiu maštabu varyti amerikiečių tarpe

1) Šalis pavadinta nuo Kongo upės, kuri ten teka, nusitęsdama 4650 klm.

Prie Kongo misijų prisideda ir daugelis lietuvių, rinkdami ir siųsdami misijų reikalams suvartotus pašto ženklus. „Senų pašto ženklų Rinkimo Draugija“—„Oeuvre des vieux Timbres“, kuri veikia Lieže (Belgijoje), per 30 savo veikimo metų (ligi 1926 m.) yra surinkusi už parduotus senus pašto ženklus per 250.000 frankų, už kuriuos Belgų Konge yra įtaisiusi 5 sodžius, 28 bažnytėles ir vieną ligonine.

Draugijos adresas: „Oeuvre des vieux Timbres“. Grand Séminaire Liege (Belgique).

misijas ir svalvotuosius smarkiai gynęs nuo europiečių išnaudojimų. Tikrai daug misijonierių paguldė galvas, skelbdami Kristaus mokslą Amerikos raudonodžiams. Pastangos ir aukos nenuėjo veltui — šiandieną Amerikoje yra 109,556.000 katalikų, kurių tarpe didelį skaičių matome patekusių vien misijų dėka. Gal bus naudinga nors trumpai perbėgti visą Ameriką ir šiek tiek susipažinti su religijos būkle paskirose Amerikos dalyse.

Pietų Amerikoje, 7500 klm. ilgumo ir 5200 klm. platumo, apimančioje 18,4 mil. kv. klm. žemės plotą, gyvena 81.900.000 žm. Baltieji, indiečiai ir negrai (paskutiniųjų buvo atvežta 4 mil. iš Afrikos įvairiems darbams) tesudaro pusę gyventojų, o kita pusė yra metisai — mišrios indiečių ir baltųjų kilmės ir mulatai — mišrios negrų ir baltųjų kilmės. Didelė dalis visų rasių žmonių jau yra katalikai. Štai paskirų valstybėlių charakteristika.

Kolumbijos su 7.992.990 gyv. (indiečių 2%) valstybine religija yra katalikų tikėjimas. Šalyje yra apašt. nuncijus, 4 arkivyskupijos, 11 vyskupijų, 4 apašt. vikarijatai, 7 ap. prefektūros, apie 900 parapijų, 1100 pasaul. ir 500 vienuolių kunigų.

Venecuelos su 3.157.025 gyv. (90% — maišytų, 5%-juodukų, 2% — indiečių, 2% —europ. baltųjų) valstybinė religija yra taip pat katalikų. Šalyje yra ap. nuncijus, 2 ark., 8 vysk., 1 ap. vik., 404 parap.

Pietų Gvajanoj su 309.676 gyv. katalikų tėra 8%, Niederlandų Gvajanoj su 153.306 katalikų — 26.980, Prancūzų Gvajanoj su 47.341 beveik visi yra katalikai.

Ekvadore su 2.000.000 gyv. (baltųjų 8%, o visi kiti indiečiai, negrai ir k.) daugumoje katalikai. Šalyje yra l ark., 6 vysk., 3 ap. vikar., l ap. pref., 382 par., 502 pas. ir 211 vien. kunigų.

Peruvijoj su 6.147.000 gyv. (maišytų — 53%, indiečių — 24% ir k.), 4 univ., nekatalikų tėra 520.000.

Brazilijoj su 40.272.750 gyv. pagonių yra 850.000, liuteronų—195.000, o visi kiti katalikai. Bažnyčia atskirta nuo valstybės. Šalyje yra ap. nuncijus, 16 ark., 50 vysk., 18 misijų sričių, 20 kun. sem., 2233 par.

Bolivijoj su 2.911.300 gyv. (indiečių — 54%, maišytų - 32%, baltųjų — 13%, juodų — 1%, nekatalikų tėra 20.000.

Argentinoje su 11.192.700 gyv. nekatalikų tėra 478.000, Uragvajuje su 1.955 801 gyv. nekat. — 185.000, Paragvajuje su su 1.065.000 gyv. nekat.--50.000, Gylės valstybėje su 4.287.445 nekat. — 70.000.

Visoje Pietų Amerikoje čiabuvių kunigų tėra apie 70.

kadangi veikia kelios kunigų semin., tai, reikia manyti, ateitis bus dar šviesesnė.

Vidurinėj Amerikoj, apimančioj 2,8 mil. kv. klm. (5000 klm. ilgumo ir 1100 platumo) su 33,8 mil. gyv. būklė kiek panaši.

Meksikoj su 16.404.030 gyv. daugumoj katalikai, bet šiaudiniai. Šalis padalinta į 25 vykupijas.

Gvatemaloj su 2.454.000 gyv., Hondūre su 859.761 gyv., Salvadore su 1.437.611 gyv., Nikaragoj su 718.184 gyv., Costoj Rikoj su 503.856 gyv., Panamoj su 467.459 gyv. — beveik visi katalikai.

Visoje šalyje čiabuvių kunigų tėra vos per 10.

Vakarų Indijoj (Didžiųjų ir Mažųjų Antilų salose) su 10,8 mil. gyv. tas pats. Kuboj su 3.707.919 gyv., Haiti su 2.291.248, Dominikonų respublikoj su 1.200.000 — daugumoje katalikai.

Šiaurės Amerikoje, apimančioje 21,7 mil. kv. klm. (7240 klm. ilgumo ir 5400 platumo) su 133,5 mil. gyv., kiek blogiau.

Kanadoje su 10.353.778 gyv. katalikų tėra 3.390, Neufandlande su 264.089 katalikų tėra 97.500.

Jung. Amerikos Valstybėse, apimančiose 7.839.063 kv. klm. su 122.775.046 gyv. (baltųjų — 94.820.915, juodukų — 10.463.131, indiečių — 244.437, japonų — 111.010, kiniečių — 61.639) katalikų tėra 18.880.000 (16%). Blogiausia yra su negrais. 1860 m. atsikratę vergystės daug kame per tą laiką jie pažengė pirmyn. Tik, deja, tikėjime tebėra klajūnai. Iš 11 mil. negrų 5 mil. yra protestantų, o katalikų tėra per 250.000. Mokyklų tinkle (254.726 pradž. mkl., 26.448 aukšt. mkl., 339 mok. sem., 1078 univ., 651 prekybos ir daug kitų) katalikai vaidina svarbią rolę.

Aliaskoje su 58.758[1]), (baltųjų — 50%, indiečių ir eskimų — 45%) visu tempu tebeina misijos. Dabar veikia arti 40 misijų stočių.

Visoje Siaurės Amerikoje čiabuvių kunigų misijose tėra apie 50.

Indiečiai, kurie seniau visą žemyną buvo užėmę ir kurių šiandieną iš viso drauge su eskimais beliko apie 30 mil., dar reikalingi krikščioniškos šviesos, kadangi daugelis jų tebeklaidžioja stabmeldybėje ir protestantizme.

Australijoje, apimančioje 7.703.850 kv. klm. (4100 klm.

1) Visos ligi šiol suminėtos iš Amerikos gyvenimo statistikos yra parankiotos iš 1932 m. statistinio tomo ir daugumoje yra iš 1930 m.

ilgumo ir 3200 platumo) su 6.552.707 gyv. (1931 m.) katalikybė taip pat negeriausioj būklėj. Konfesiniai gyventojai taip pasiskirstę: anglikonų—2.373.090, katalikų—1.134.000, presbiterijonų — 630.000, metodistų — 632.000, kitokių krikščionių — 491.000, mahometonų ir pagonių—68.000[1]). Katalikų Bažnyčia taip su-

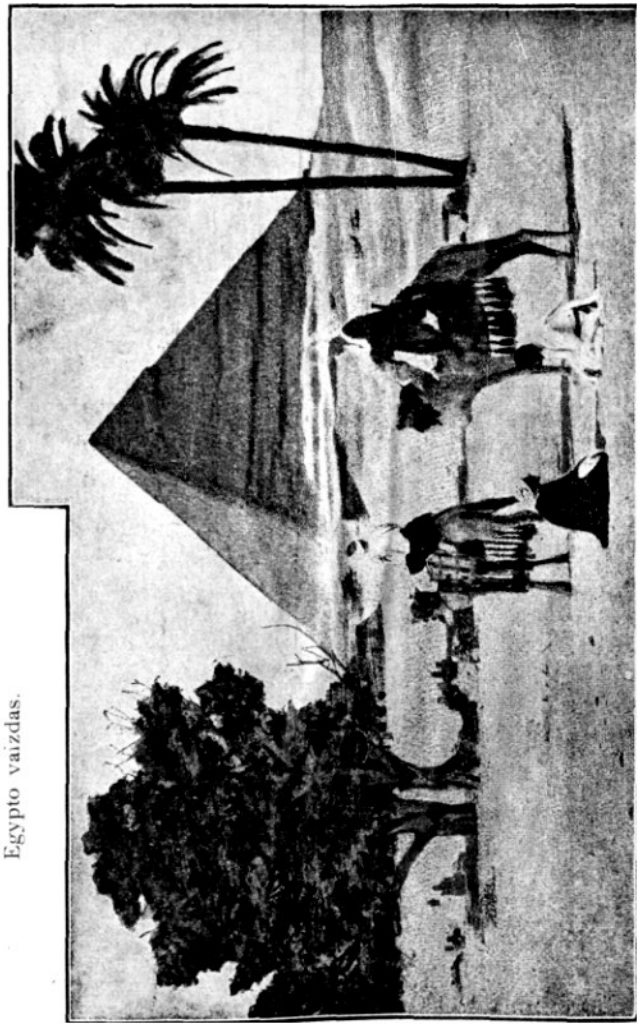

Egypto vaizdas.

sitvarkiusi: ap. deleg., 6 ark., 16 vysk., 2 ap. vikar., 4 ap. pref., 690 parapijų, 1120 pas. ir 390 vienuolių kunigų.

1) 1921 m. statistika.

Mokyklų tinkle (1926/27 m. buvo univ., l aukšt. techn. mkl., l meno mkl. ir k.) katalikai pusėtiną vaidmenį vaidina.

Nauj. Zelandijoj su 1.528.674 gyv. katalikų 1931 m. tebuvo 175.000.

Okeanuose (su Malezija) 1930 m. veikė 7 maž. sem. su 164 mokin. ir 2 didž. su 24 mokin.

Europoje, apimančioje 10 mil. kv. klm. su 494 mil. gyv., katalikų yra 43% (208.382.000), prot. 24%, graikų ort. 28%, žydų ir mahometonų—2%.

Iš viso, kas ligi šiol buvo pasakyta apie visas 5 pasaulio dalis, atrodo, kad Europa ir Amerika toliausiai yra katalikybėje nužengusi laimėjimų keliais. Bet šios dvi pasaulio dalys šiandieną turėtų įtempti visas jėgas gynimuisi nuo neopagonybės bangų, kurios stengiasi užlieti katalikų sąžines ir protus. Išbujojusi technika ir susikomplikavęs šių dienų gyvenimas padarė žmogų nejautrų svetimoms kančioms. Reikalingas yra pačių katalikų tarpe didesnis misijų sąjūdis ir susirūpinimas tolimųjų šalių misijomis, kad patys katalikai atgimtų dvasioje, o ypač kad Europos ir Amerikos tautų valdovų smegenys jautresnės būtų katalikų tikėjimui ir netrukdytų jam viešajame gyvenime reikštis.

Reikėtų taip pat pamatyti pavojų, gresiantį iš susikompromitavusio protestantizmo, kuris, netekęs autorito Europoje ir Amerikoje, stengias sau pozicijas atgauti misijų šalyse, o ypač Indijoje, Kinijoje, Japonijoje, Australijoje. Šiandien misijų šalyse yra 14.464.000 krikščionių, išpažįstančių protestantų tikėjimą. Protestantų misijose dirba 28.188 misijonieriai, 152.000 čiabuviai agentai, 42.426 protestantų" mokyklose eina mokslus 2.440.148 moksleiviai, 101 universitetą[1]) lanko 23.000 studentų. Be to, misijose turi 858 ligonines ir 1.700 vaistinių, kuriose darbuojasi 801 gydytojas ir 356 gydytojos. Lengva protestantizmui plėstis labiausia todėl, kad amerikiečiai sudeda tam reikalui milžiniškas pinigų sumas (pav., 1924 m. misijų reikalams protestantai suaukojo 69.555.148 dolerius), kuriais tiesiogiai ar netiesiogiai daugelį ir privilioja. O jei dar pridėsime, kad protestantai savo sekėjams beveik jokių religinių pareigų nededa ir nieko nekalba apie dorovę, tai visiškai suprasime, kodėl lengvesnio būdo žmonės pasiduoda protestantizmo glėbiui.

Protestantizmas be galo pavojingas ne tik katalikybei, bet ir pačiai krikščionybei: pagonys, priėmę protestantizmą, greit apsivilia, nerasdami jame pastovių principų, ir nebenori tikėti nė vienu, kalbančiu apie Kristų. Kasmet šimtai spalvotųjų protestantų pereina į katalikybę, kurioje suranda tikrą Kristaus

t) Katalikai misijose teturi 6 nniv.

mokslą,—bet tas prieinama tik giliau mąstantiems ir esantiems geros valios[1]).

Dar reikėtų pakalbėti apie pravoslavus, bet tam bus progos kiek vėliau.

Prisiminęs misijų parodą, norėjau nors truputį prieš akis atskleisti pasaulio misijų ir religijų žemėlapį ir parodyti, kas ligi šiol jau laimėta ir kokie darbai dar laukia ateityje. Tą dariau

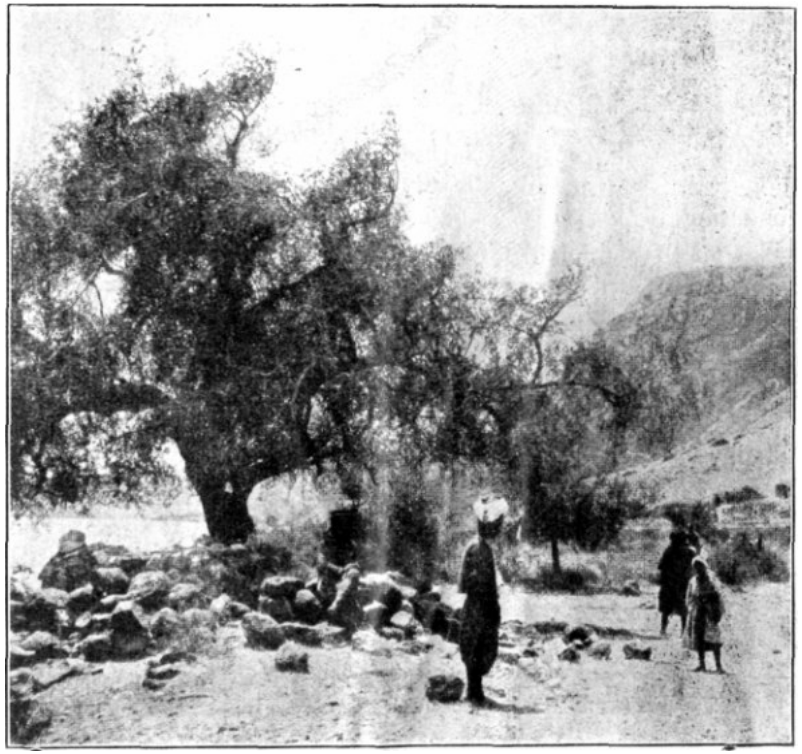

Vaizdas iš tolimųjų šalių.

todėl, kad pačioje parodoje labai gražiai buvo atvaizduota viso pasaulio religijos, misijose nuveikti laimėjimai ir tamsūs žemės plotai, kurie dar laukia mūsų pagalbos.

Airijos misijonierių darbas varomas po visą pasaulį išsklaidytose provincijose: šv. Patriko draugijos kunigai darbuojasi Nigerijoje, dominikonai — Trinidade, jėzuitai — Hongkonge, redemptoristai—Filipinų salose, lazaristai—Pekine, kapucinai—

1) Protestantizmo pastangos misijų darbe yra šiek tiek nušviestos T. Belecko, S. J. straipsnyje: „Nesantaika krikščionių tarpe“, įdėto „Misijose“ (1933, l N., 1-2 p.), kuriuo čia ir pasinaudojau.

Rodezijoje, oblatai, karmelitai, saleziečiai ir pranciškonai—Afrikoje, Ceilono saloje, Šiaurės Kanadoje, Kinijoj, Palestinoj ir Pietų Amerikoj. Iš viso priskaitoma apie 400 airių misijonierių. Dar apie 3000 airių kunigų dirba tarp angliškai kalbančiu. Be to, dar yra misijose per 1000 vienuolių gailestingų seserų ir 257 broliukų, kurie rūpinasi katalikiškomis mokyklomis.

Parodoje tas viskas gana ryškiai buvo atvaizduota.

Dėkui Dievui, ir Lietuvoje saleziečiai savo laikraščiu „Saleziečių Žinios“, o ypač jėzuitai „Misijomis“ smarkiai judina misijų klausimą.

1932 m. spalių 16 d. raštu Propag. Kongregacija paskyrė kan. Jokubauskį Misijų Sąjungos pirmininku Lietuvoje. Jis vadovauja ir kunigų Unio Cleri[1]) misijų draugijai Lietuvoje. Duok Dieve, kad greitu laiku misijų sąjūdis kiaurai perimtų visą mūsų tautą.

Visas pasaulis turi būti krikščioniškas, jei nori išvengti ateities sukrėtimų ir pasiekti išganymą, o toks bus vien intensyvių misijų dėka. „Misijų klausimas tolimuose kraštuose primena misijų reikalingumą čia pat vietoje... Visur misijoms yra tinkama dirva, ir čia turi būti išplėstas veiklus apaštalavimas, kurio tikslas—pašalinti nuo krikščioniškųjų tautų dvigubą gėdą: neturėjimą tvirto įsitikinimo religijos dalykuose kaip šviesuomenėje, taip ir liaudyje ir religijos srityje nežinojimą. Mes turime išmokti katalikiškai protauti, nuo protavimo prie darbo, nuo darbo prie apaštalavimo" (Pijus XI). Dar tebelaukia šviesos 840 mil. stabmeldžių, 240 mil. mahometonų ir visos nuo Katalikų Bažnyčios nutolusios sektos.

Prie Mato Talboto kapo.

Vieną vakarą, beklydinėdami su ponu Juozu po miestą, atsidūrėme Dublino kapinėse. Jos kažkaip kitaip atrodė, negu kad pirmą kartą su visa ekskursija užsukę jas įsivaizdavę buvome. Dabar jos sudarė klaikų kryžių ir medžių mišką. Ilgai vaikščiojome, žiūrinėjome. Pro šalį praleidome daug į mus panašių klajūnų. Kiek didesnį mūsų dėmesį atkreipė kelių šimtų uniformuotų vyrų ir moterų ekskursija. Užkalbinę vieną iš ekskursijos vadų, sužinojome, kad tai Olandų katalikiškų jaunimo organizacijų nariai. Mergaitės dideliame skaičiuje buvo gralietės, organizacijos „Der Gral“ nariai, kurių judėjimas jau gana žymus yra ne tik Olandijoje, bet ir Belgijoje, Anglijoje ir prasideda Vokietijoje. Jie grįžo nuo Mato Talboto kapo, kuris labai gausiai visas Kongreso dienas buvo lankomas.

1) Popiežiai Bened. XV ir Pijus XI raginte ragino, kad visose tautose butų įsteigta kunigų draugija, pavadinta „Pia Unio Cleri pro Missionibus“. Balsas veltui nenuėjo, ir daugelio šalių kunigai stojo j misijų darbą.

Kiek paėjėję nurodyta kryptimi, pastebėjome vienoje vietoje kiek daugiau susispietusių žmonių. Prisiartinę nieko daugiau neradome, kaip paprastą kapą su nuo žemės pakilusiu prastučiu, kukliu kryžiumi. Pradžioje nenorėjome tikėti, kad čia tas garsusis, visų lankomas kapas, bet visas abejones išsklaidė antkapio įrašas:

A. M. D. G. Sacred To
The Memory
of
Matt Talbot 7-the
June 1925, Aged 68.

Dar nepraėjo 8 metai nuo Talboto mirties, o jį jau norima šventuoju pripažinti. Tą patvirtina prie kapo po stiklu padėta specialiai sustatyta malda, kuria prašoma Dievo malonių apreikšti mirusiojo šventumą, kad galima būtų jį kanonizuoti.

Net labai aukšto rango ir gilaus proto asmenys atiduoda mirusiam Talbotui pagarbą. Pav., garsusis Paryžiaus kardinolas Verdier atsilankė į namelius, kuriuose Talbotas gyveno, ir į tą vietą, kur jis gatvėje apalpęs parkritęs mirė, atsiklaupęs meldėsi po 10 minučių ir po to prašneko į minias.

Daugelis pamanys, kad Talbotas turėjo būti mokytas ir garsus žmogus, daug didelių darbų nuveikęs,—juk kaipgi kitaip būtų galėjęs tokios garbės pasiekti! Taip galvodamas smarkiai apsiriktų, kadangi Talbotas tebuvo paprastas, beveik visai bemokslis darbininkas, visą laiką Dubline gyvenęs ir beveik niekam buvęs nežinomas. Dievas kitą mastą turi žmogaus didybei saikoti, kaip kad mes, mirtingieji žmonės.

Kad geriau būtų suprantama, kame glūdi žmogaus šventumas ir kad kiekvienas gali jį pasiekti, nors trumpai perbėkime per Talboto gyvenimą.

Gimė 1856 m. gegužės m. 2 d. iš paprastų darbininkų, be didesnio išsimokslinimo, bet labai religingų tėvų, priklausiusių prie Nekalto Prasidėjimo sodalicijų Dubline. Talbotų šeima buvo gausinga, — net iš 14 asmenų: tėvo, motinos, 8 berniukų ir 4 mergaičių. Matas pragyveno visus savo brolius. Dar mažas būdamas pasižymėjo dideliu gyvumu ir buvo padykęs. Sulaukęs 12 metų, apleido mokyklą ir pristojo tarnauti pasiuntiniu vyno prekyboje, kur greitu laiku išmoko girtauti. Pasiekęs 17 m. tapo mūrininku, — norėjo atsikratyti

tarnystės, teikiančios daug progų girtauti. Ir vėl draugai vedžiojo ištvirkavimo keliu, taip kad net kartą batus pragėrė. Maldose vis labiau ir labiau apsileisdavo, tikėjime silpnėjo.

1848 m. laikomi Mato atvirtimo metais. Gal atsivertimas dar ir nebūtų įvykęs, kad ne viena, jei ,taip galima pasakyti, laiminga nelaimė. Kartą Matas labai ištroškęs buvo gerti, bet visai nebeturėjo pinigų. Manė, kad draugai užfundys už savo pinigus. Bet nesusiradę nė vieno, kuris nelaimėje atsidūrusio būtų pasigailėjęs ir troškulį numalšinęs. Matas susimąstė. Pasiryžo nebegerti bent 3 mėnesius ir atliko išpažintį. Pirmojo pasiryžimo - pasižadėjimo dienoje jis įsirašė į Nekalto Prasidėjimo sodaliciją. Kad geriau galėtų ištesėti, nutarė kas rytą 5 val. išklausyti šv. Mišių šv. Pranciškaus Ksavero bažnyčioje, Aukštojoj Sargų gatvėj (kur ir mes būdami Dubline laikydavome Mišias), o pasibaigus dienos darbams eiti į vieną tolimesnę bažnyčią valandėlei pasimelsti. Po trijų mėnesių jis panaujimo visiškos abstinencijos priesaiką vieneriems metams, o praėjus metams padarė ją jau visam amžiui.

Nuo 1892 m. Matas susirado darbo ponų Martinų firmoj, kur jis pradžioj dirbo laikiniu, o paskum nuolatiniu darbininku. Į čia atsikėlė todėl, kad senojoje darbavietėje nebebuvo galima rytais išklausyti šv. Mišių ir eiti prie Šv. Komunijos, o čia kaip tik galėjo tuo pasinaudoti, kadangi darbai prasidėdavo tik 8 val. ryto. Iš pradžių Matas dirbo paprastu darbininku, kaip ir kiti tos rūšies jo draugai. Daugiausia tekdavo krauti medžiagą iš laivų į vežimus. Po kelių metų buvo paskirtas dailidystės ir baldų darbui džiovinamos rąstų medžiagos prižiūrėtoju. Jo darbas buvo išrinkti materiolą, reikalaujamą ypatingais užsakymais arba dailidystės darbams. Darbas buvo atsakingas, reikalavo didelio sąžiningumo. Matui atsakomybės pajautimo ir sąžiningumo ne tik kad netrūko, bet kartais net perdaug buvo, taip kad pats kartais nuo to nukentėdavo.

Ligi pat savo mirties išbuvo čia suminėtose atsakingose pareigose. 1925 m. birž. 7 d., išklausęs bažnyčioje šv. Mišių ir priėmęs Komuniją, ėjo į darbą. Gatvėje parvirto — ir mirė.

Matome, kad Matas savo jaunatvėje ir tolimesniame darbe niekuo nesiskiria nuo tūkstančių kitų panašių darbininkų. Labai teisingas yra kažkieno posakis, kad „ir šventieji puodus lipdo". Tuo norima pasakyti, kad ir šventieji savo žemiškame gyvenime dirbo visus tuos pačius darbus, ėjo tas pačias pareigas, kokias eina ir visi kiti žmonės. Atvertę Bažnyčios pripažintų šventaisiais katalogą, aiškiai įsitikinsime, pav.: šv. Juozapas buvo dailidė, šv. Gutmanas — siuvėjas, šv. Krispinas — kurpius, šv. Menignas—kalvis, šv. Izidorius—artojas, šv. Simeonas ir šv. Vendelinas — piemenys, šv. Servulas — elgeta, šv. Teresėlė Kūdikėlio Jėzaus — paprasta mergaitė vienuolė. Žinoma, taip pat rasime garsius filosofus šv. Augustiną ir šv. Tomą Akvinietį, 75 popiežius, visą eilę karalių, didikų ir k.

Kame gi visa Mato didybė? Tame, kad šalia kasdieninių paprastų savo pareigų mokėjo ištvermingai žengti dvasinio tobulėjimo keliu ir siekti šventumo. Pirmiausia, kaip jau matėme, atsikratė girtavimo, kaipo stabdžio į šventumą. Vėliau metė ir rūkymą — naujai nusipirktą pypkę ir tabaką atidavė paprašiusiam gatvėje pasirūkyti savo darbo draugui ir daugiau j rankas jos nebeėmė.

Matas, jau kartą pradėjęs eiti į gera, nebesustojo pusiaukelyje. Pradėjo sąžiningai atlikinėti religines pareigas ir dažną religinę praktiką. Kasdien klausydavo šv. Mišių, imdavo Komuniją, daug ir karštai melsdavosi. Melsdavosi daug už save, už mirusius, už nuklydėlius nuo Dievo, už misijas, už Bažnyčią, už vargstančius žmones ir už daugelį kitų įvairių reikalų. Ypač daug melsdavosi vakarais ir sekmadieniais, kada daugiau laiko turėdavo. Darbo dienomis, suskambinus bažnyčioje varpui „Angelas Dievo“, nusiimdavo skrybėlę ir kalbėdavo Dievo Angelą paprastai ir be noro pasirodyti.

Pats sau užsidėjęs buvo didelius pasninkus. Dažnai į darbą eidavo pusalkanis. Sunkiai uždirbtų pinigų tik mažutę dalelę tesunaudodavo savo reikalams, o visus kitus išdalindavo neturtėliams, labdarybės draugijoms. Dažnai aukodavo slapta, nenorėdamas, kad kiti, sužinoję, gailestingu vadintų. Smarkiai rėmė misijas.

Miegodavo ant pliky lentų, pagalve pasidėdavo kaladę. Ant rankų ir kojų slapta nešiojo sunkius grandinius. Tą viską tesusekė po jo mirties, nes jis, būdamas gyvas, niekam apie grandinius nesakydavo, o lova būdavo užklota paprasta antklode, ir niekam neateidavo nė į galvą pasižiūrėti, kas po ja yra. Nežiūrint to, kad buvo bemokslis, dirbo paprastus darbus, daug melsdavosi, dar surasdavo gerokai laiko skaitymui. Skaitydavo ir gilesnius dalykus. Užsilikusiuose jo užrašuose randame ištraukų, liečiančių gana gilias religines ir filosofines tiesas.

Pradžioje darbininkai pasityčiodavo iš Mato šventumo. Bet vėliau gražus Mato pavyzdys tiek paveikė, kad arti jo nebesigirdėjo netikusių kalbų, keiksmų, kurių tarp darbininkų gana daug pasitaikydavo. Bet, gink Dieve, Matas nebuvo niekam įkyrus arba „linksmumo gadintojas“ — jis pats visados buvo linksmas, tik su saiku.

Visas Mato gyvenimas aiškiai parodo, kad šventumas visiems yra galimas, tik reikia tvirtos valios ir pasiryžimų, ko kaip tik daugumai mūsiškių trūksta[1]).

1) Lietuvių kalba taip pat yra parašyta apie Matą knygutė: Kun. Andruška, Darbininkas Matas Talbotas, Kaunas, 1929, 121 p.

Airių tauta gana daug turi šventųjų iš senesniųjų laikų, bet taip pat ir dabar duoda kandidatų į šventuosius. Be Mato Talboto dabar Airijoje labai įgarsėjęs yra kun. Vilius Doyle, S.J., gimęs 1873. III. 3 d. ir kaipo karo kapelionas 1917. VIII. 16 d. žuvęs mūšio lauke. Jis pragarsėjęs kaipo misijonierius, uždarų rekolekcijų specialistas, gilus religinio turinio knygų rašytojas[2]). Prieš keletą metų, dar būnant klieriku, teko apie jį skaityti didoką, kelių šimtų puslapių knygą „Verborgenes Heldentum“, kuri man tada buvo padariusi tokį gilų įspūdį, kad visas atostogas tiesiog liepsnojau apaštališku užsidegimu ir tenorėjau būti auka už žmonių prasižengimus.

Ta proga noriu pažymėti, kad daugely kitų tautų ir paskutiniais laikais yra gana daug šventųjų, o taip pat kandidatų į šventuosius. Bažnyčia kasmet visą eilę jų ir ant altorių pastato. 1932 m. pradžioje Šv. Apeigų Kongregacija Romoje paskelbė naują sąrašą visų asmenų, kurie manoma paskelbti šventaisiais bei palaimintaisiais. Tokių kanonizacijos bylų yra suskaityta net 551 asmens. Iš jų 57 norima paskelbti šventaisiais, o 494 palaimintaisiais. Tautų atžvilgiu kandidatai skirstomi: italų—271, prancūzų—116, ispanų—55, belgų—13, anglų —6, vokiečių—6, *airių—3,* olandų—2, šveicarų—2, portugalų — 2, lenkų—2, pagaliau austrų, čekų, pietų slavų ir romunų —po 1.

Nejaugi mes, lietuviai, neturime savo šventųjų? Nejaugi mes esame blogesni katalikai? Reikia tiesą pripažinti, kad mes, lietuviai, temokėjome pasinaudoti kitų mums atnešta dvasia, bet ar patys kada sušvytravome ekspansyviu katalikiškumu? Ne! Kur mūsų apaštalai, misijonieriai, kankiniai už tikėjimą, Bažnyčią? Kur didvyriai šiandieną, kada reikia parodyti visišką Bažnyčiai paklusnybę ir ištikimybę? Nedaugiausia jų tėra.

Bet iš antros pusės reikia pripažinti, kad kitos tautos labiau moka pasirūpinti savo šventai gyvenusius mirusiuosius šventaisiais pripažinti. Mes, lietuviai, ligi šiol tame visiškai apsileidę. Vienintelį teturime savo tautietį šventąjį, būtent, Kazimierą, bet ir jį svetimieji nori savintis. Negalima sakyti, kad pas mus nebūtų šventai gyvenusių žmonių. 1929 m. aplankęs Žagarę pats turėjau progos įsitikrinti, kaip vietos žmonės gerbia *Barborą Umiastauskienę.* Jos palaikai mielai žmonių yra lankomi ir tikima jos stebuklais. Gal ne mažiau žmonių yra lankomas didžiojo ir pirmojo Lietuvos botaniko vienuolio tėvo *Jurgio Pabrėžos* kapas Kretingoje. Daugelis eina aplink kapą keliaklupčiais, o patį velionį laiko ko ne šventuoju ir dideliu žmonių geradariu. Vysk. *Merkelis Giedraitis, arkiv. Matulevičius, tėvas Jerominas* (palaidotas Kretingoje) - tai vis žmonių gerbiami ir laikomi šventais. Tereikėtų labiau susirūpinti, ir mes turėtumėme viešai šventaisiais paskelbtųjų lietuvių.

2) Ir į Lietuvių kalbą yra išversta viena jo knygelė: „Ar tik nebūti man kunigu?“

Dublino panteone

Nušvitusiais veidais ir gerai nusiteikę stovime atsirėmę į bažnyčios prieangio kolonas ir akimis sekame gatvės judėjimą. Pro šalį slenka be galo margaspalvė minia, šviesiaveidžiai, tamsiaodžiai, geltonukai, juodukai ir dar kitokie tipai, ausyse skamba girdėtų ir visai nepažįstamų kalbų garsai. Šiaip kur sutikęs niekados nepamanytumei, kad jie visi yra katalikai, išpažįsta tą patį tikėjimą ir meldžias prie to paties Kristaus. Dabar, matydamas Eucharistinio Kongreso emblemas prie jų krūtinių ir kaip jie visi praeidami pro bažnyčią pamaldžiai kelia kepures, o moteriškės nulenkia galvas ir persižegnoja, nebegali įtarti ir abejoti jų tikyba. Dauguma praeivių ne tik praeidami pro bažnyčią atidavė pagarbą, bet širdingai sveikino ir mus, pakeldami kepurę, nulenkdami galvą.

Po kelių minučių sulaukę savo kelionės vadą, užpuolėme: „Malonusis profesoriau, vesk mus parodyti to, kas mieste gražiausia ir vertingiausia. Vesk!" Vadas, pakrapštęs pakaušį ir pagalvojęs, pasakė: „Eikime apžiūrėti svarbiausių Dublino gatvių ir paminklų". To ir tereikėjo. „Būsime Dublino panteone!" džiūgavau sau vienas, nes kas nežino, kad geriausiai galima atspėti tautos charakterį, praeitį, dabartį ir net ateitį iš to, kam ji stato savo panteone paminklus, kam ji paveda savo širdį. Mums, atvykusiems dalyvauti Airijos širdyje ruošiamame Euch. Kongrese, ar galėjo būti kas įdomesnio, kaip pažinti geriau tautos sielą, kad galima būtų suprasti vėliau patį Kongresą. Po kelių minučių, praėję du gatvės užsisukimu, atsidūrėme O'Connell'io gatvėje — Dublino Laisvės Alėjoje. Prieš akis mirgėjo dar už mus geriau nusiteikusių žmonių minios, skriejo lengvi automobiliai, dundėjo dviejų aukštų sausakimšai prisigrūdę žmonių tramvajai. Kiek tolėliau vakaro prieblandoje kyšojo visa eilė didesnių ar mažesnių paminklų. Čia — Dublino centras, Airijos širdis, į kurią venomis — provincijos gatvėmis — suplaukia airiai ir prie didžiųjų paminklų, brangiai atpirktos savo laisvės liudininkų, atgaivinę savo dvasią, vėl bėga į periferijas naujomis jėgomis nešti kasdienės savo gyvenimo naštos.

Koks didelis kontrastas tarp Berlyno Siegesalee—Pergalės alėjos ir Dublino O'Connell'io gatvės! Berlyne dvelkia šiurpi militarizmo dvasia; išstatyta paminklai visų didžiųjų vokiečių karo didvyrių, ne tiktai gynusių vokiečių laisvę, bet ir sumaniai variusių vokiečių „drangą" į kaimynines šalis. Jie visi primena ginklo triumfą, kruvinas, kerštingas kovas, nepažabotą ambiciją — dvasios pavergimą. Čia, Dubline, iš paminklų dvelkia žmoniškumo, idėjų branginimo ir taikos dvasia.

Pirmiausia j akis kritu vidury gatvės, ant aukštų papėdžių pastatyta Kristaus statula, vaizduojanti Jėzaus Širdies meilę. Aplinkui rūpestingos rankos prižiūrimas nepaprastas gėlių klombas. Dažnas airis praeidamas pro statulą kelia kepurę. Centrinėj miesto vietoj stovinti Kristaus statula vaizdžiai rodo giliai religingą airio sielą; rodo taip pat ir airių sąmoningumą.

Dubline O'Connell'io gatvė su didvyrių paminklais.

Ir mūsų brangioje tėviškėje Lietuvoje per paskutinį dešimtmetį įvairiuose miestuose ir miesteliuose daug pristatyta įvairių paminklų, bet, neduok Dieve, kaip daug jų atitrūkę nuo mūsų tautos kūno ir dvasios, kiek juose pagoniškumo! Nė neieškok juose bent kokios religinės minties — gerai dar kad jos neužgauna. Juk į ką panašus Rokiškio mieste bene už 30.000 litų 1931 m. pastatytas paminklas? Į ką pagaliau panašūs daugumos okupuotosios Lietuvos pasienio miestelių paminklai? Vargu katalikas ras juose savo dvasiai peno. Kam duoti progos lenkams užsispyrus kartoti posakį: „Paganie litwini“? Susidaro įspūdis, kad mūsų menininkai ir paminklų statytojai nė trupučiuko nesupranta lietuvio psichologijos ir tikro lietuvio dvasios elementų, — stato paminklus, kurie atvaizduoja falsifikuotą lietuvių dvasią.

Elektros šviesomis miestą apibėrus, dar ryškiau pasirodė O'Connel'io, O'Brien'o, Parnell'io, Gray'o, Mathew'o ir Nelsono paminklai. Visi jie, išskyrus Nelsono, gražiai aptverti, gėlių klombais apsodinti, rūpestingai prižiūrimi. Tai daugumoje vyrai, kurie paskutinio šimtmečio laikotarpyje suvaidino Airijos bažnyčios ir tėvynės istorijoje svarbiausią vaidmenį.

Norint geriau suprasti istorinę paminklų reikšmę, pravartu kiek arčiau susipažinti su ankstyvesne Airijos istorija.

Airijos istorijos ramusis etapas.

Sala, kurioje dabar gyvena airiai, nuo seniausių laikų vadinama Hibernia—vakarų žemė, vėliau anglosaksų buvo praminta Ireland. Seniausieji jos gyventojai keltai — škotai vėliau pradėta vadinti airiais.

Salą sukrikščionino dar 4 amž. pietų Galijos vienuoliai. Bet tikruoju Airijos apaštalu laikomas šv. Patrikas, Popiežiaus įšvęstas Armagh'o miesto vyskupu, miręs 459 m. Šv. Patriko dvasia persisunkusi yra į Airijos kūną ir kraują, ligi kaulų smegenų įsigyvenusi tautoje ir jos papročiuose, gyvai dar ir šiandieną tebegyvena kiekvieno airio širdyje ir tebekursto joje heroizmą.

Irlandijos sala, gana apsčiai turinti pelkių, durpynų, ežerų ir lėnai tekančių upių, neperdaug gali pasigirti savo augmenija. Bet užtat ji yra labai dosni tikėjimu—nuo pat Patriko laikų ji pasižymi ekspansyviu krikščioniškumu. 6 — 7 šimt. savotiškai prisitaikiusi Airijos bažnyčia buvo kultūringiausia visuose vakaruose. Jau 6—11 šimt. Airijos misijonieriai skelbė Evangeliją, steigė vienuolynus ir plėtė kultūrą šiaurės, vidurio ir vakarų Europoje. Ypatingai užsilikęs yra tautos tradicijoje Kolumbano vardas, ir įsikūrusi yra draugija, pasivadinusi „Kolumbano vyčiais“. Airijos misijonierių nuopelnas yra didelės dalies Europos, o ypatingai Vokietijos, atvertimas į krikščionybę. Dar 7-me amž. Glendelyje turėjo airiai didelę misijonierių mokyklą, kuri sugriauta buvo 10 amž. Pačioje Airijoje bažnyčia visiškai suromėjo tik 12 šimt., kai Armagh'o arkivyskupas liko jos primasu (1152). 12 šimt. baigiasi ramusis Airijos istorijos etapas.

Plėšomas Airijos kūnas.

1171/72 m. airiai neteko laisvės: įsibrovę anglai paėmė juos tvirton savo priespaudon. Tiesiogiai juos valdė anglų karaliaus gubernatorius (Kings Lieutnant), gyvenąs Dubline. Nuo to laiko ir prasideda Airijai ilga skausmų istorija, pradžioje, tiesa, ne taip dar skaudi, kadangi religijos laisvė nebuvo dar uzurpuota. Anglų tauta, nuo 13 š. turinti konstituciją, duodančią tautos atstovams didelę įtaką valstybės valdyme, amžiais pripratusi buvo branginti savo laisvę, todėl kurį

laiką, jei taip galima sakyti, žmoniškai elgėsi su pavergtaisiais. Irlandiečiai, ne mažiau gerbdami savo tautos laisvę, net rizikuodami gyvybę, pakartotinai sukildavo prieš anglus ir dviejų rožių karo laikais beveik įgijo nepriklausomybę.

Kitokie pasidarė anglai priėmę protestantizmą: šioji religija primetė laisvę gerbiantiems anglams svetimų įsitikinimų neapykantą ir pastūmėjo prie didžiausio fanatizmo. Henrikas VIII († 1547) ir Elžbieta, reformavę Anglijoj katalikų bažnyčią, įsteigė ją ir Airijoj. Nuo to laiko Irlandija, kadaise atlikusi didžiulę apaštalavimo misiją Vakarų Europoje, pradeda eiti tikrais Golgotos keliais, nuolatos plėšomas ir draskomas jos tautos kūnas, kankinių krauju laistoma jos žemė. Pilnus 300 m. airiai gėrė skausmų taurę. Kietoje, šimtų tūkstančių kankinių reikalaujančioje, kovoje, kuri tada ėjo, katalikai airiai su tikru krikščionišku heroizmu atsižadėjo ir ramaus gyvenimo, ir pilietinės laisvės, žodžiu, visų žemiškų gėrybių, kad tik išsaugotų katalikų tikėjimą ir Popiežiui ištikimumą. Anglų istorikas Hallan sako, kad Airijoj katalikų suspaudimas tegalįs būti prilygintas žydų suspaudimui Jeruzolimos išgriovimo laikais. (70 m. po Kr. Titas sugriovė Jeruzalę, kuriai liūdnas likimas buvo išpranašautas Danieliaus, o vėliau Kristaus. Juozas Flavijus[1]) vaizdžiai aprašo tą įvykį: Romėnai apkasę pylimais Jeruzalę, į kurią Velykoms susirinkę buvę daug žmonių. Ištikęs badas, kilę riaušių. Viena moteriškė iš bado išvirusi savo kūdikį, pusę suvalgiusi pati, kita puse pavalgydinusi riaušininkus. Kai kurie maitinęsi mėšlais. Per 3 mėn. išmirę badu daugybė: 60.000 lavonų išmetę mieste per mūrus, o 115.000 išnešę pro vartus. Sugautus pabėgėlius Romos kareiviai kaldavę prie kryžių ir tuos kryžius statydavę taip, kad būtų matyti iš miesto). Negalima čia plačiau atvaizduoti visų persekiojimų ir nupiešti šiurpulingų ir drauge heroiškų scenų, kurias pernešė Anglijos, drauge ir Airijos katalikai. Čia paduodu bendras žinias[2]).

Henrikas VIII palietė Airijos širdį—panaikino vienuolynus, kurie ilgus amžius buvo jų apšvietos ir kultūros pagrindas, jų dvasios susitelkimo ir ugdymo centrai. Airiai skaudžiai atjautė sau daromus smūgius ir pakartotinai sukildavo prieš Britų imperijos viešpatavimą. Tas tik dar labiau pasunkindavo jų vargą. Anglai sukilimus numalšindavo, konfiskuodavo žemes, įkurdindavo jose anglus kolonistus.

1) „De bello Judaico“ VI, 6.

2) Kas norėtų plačiau susipažinti su tomis 3 šimtm. kovomis ir irlandiečių kruvinais keliais, tepasiskaito Spillmann'o 5 tomuose veikalą: „Katholiken—Verfolgung in England“ (Herder, Freiburg im Breisgau). Čia paduodama žinios sekant Spillmann'ą ir enciklopedijų straipsnius apie Airiją. (Der grosse Brockhaus“, 9 t., 222-224 p., „Herders Konversations—Lexikon“, 4 t., 885-891 p., „Lietuviškoji enciklopedija“ 1 t., 113-121 p.).

Ypač skaudus buvo airiams 1648 — 1652 m. sukilimas. Airijos Lord Lieutnant H. Cromwell'is, vadas independentų (kurie nepripažino tikėjimo dalykuose jokios dvasiškos valdžios, valstybės valdyme priešingi buvo karaliaus valdymui) ir jo įpėdiniai Ireton'as ir Ludlow'as žiauriai numalšino sukilimą. Kromwell'io kareiviai baisiai nuteriojo Irlandiją ir žudė visa, ką tiktai galėjo pasiekti jų kalavijas: beginklius, moteris ir nekaltus vaikus, pav., kruvinos skerdynės Drogheda'os ir Wexford'o miestuose. Apie 500.000 buvo iššudyta, apie 100.000 ištremta arba patys emigravo. Apie 8 milijonus akrų žemės buvo atimta Irlandijos katalikams ir atiduota protestantams, atgabentiems iš Škotijos ir Anglijos. Airiai liko nuomininkai.

Kataliko karaliaus Jokūbo II laikais airiai kiek atsikvėpė ir tikėjosi visai laisvę atgausią. Bet Jokūbas pralaimėjo varžytinėse dėl Anglijos sosto, laimėtoju išėjo Vilhelmas III. Anglų parlamentas, keršydamas airiams už rėmimą Jokūbo, ėmė griežtai ir sistematiškai juos persekioti, katalikai prelatai buvo ištremti, kunigų veikla susiaurinta. Nuo pabaigos 16 š. iki 18 š. uždrausta buvo Airijoj kultas—viešai praktikuoti katalikų apeigas. Neleido katalikiškai šviesti ir laikyti kunigų seminarijų. Katalikai turėjo mokėti dešimtinę protestantų kunigams, bet nebeturėjo teisės nei valdininkais būti, nei rinkti parlamento. Nuo 1702 m. visai buvo uždrausta į Airiją įžengti kunigams ir už tai buvo skiriamos smarkiausios bausmės. Už susekimą ir nurodymą jų valdžiai buvo skiriamos premijos: už vyskupą 2400 litų, už kunigą 1000 lt. ir už pasaulininką mokytoją 500 lt.

Štai keletas tų valdžios įsakymų iš pirmos pusės 18 š., priimtų anglų parlamento anglų karaliaus Vilhelmo III laikais: „Kas po 1700 m. kovo mėn. 17 d. padės suareštuoti katalikų vyskupą, kunigą arba belaikantį Mišias ar beatliekantį kitas kulto pareigas jėzuitą, tas gaus 100 svarų dovanų... Katalikų vyskupas, kunigas, jėzuitas, sugauti laiką mokyklą, užsiima auklėjimu ir besirūpiną jaunimu, turi būti iki gyvai galvai pasmerkti kalėjiman... Kiekvienas, kuris yra mokinęsis pas katalikus arba išpažįsta katalikų tikėjimą, netenka turtų paveldėjimo teisės: tos teisės atitenka jo giminėms protestantams... Po 1700 m. balandžio 10 d. nė vienas katalikas neturi teisės įsigyti nuosavybės ir imti pelno iš valdymo žemės".

Karolio II laikais buvo nustatyta tekstas priesaikos, kurią turėjo padaryti įtariami esą katalikai, jei norėjo, kad jiems nebūtų atimtos nuosavybės teisės: „Per konsekraciją neįvyksta transubstanciacija duonos ir vyno į Kristaus kūną ir kraują. Šventųjų pagalbos maldavimas ir Marijos garbinimas... tai prietarai ir stabmeldybė...“

Tiems, kurie norėjo gauti kokią valdišką tarnybą, reikėjo prisiekti, kad Popiežiaus valdžia yra bedieviškas ir eretiškas

dalykas, kad joks svetimtautis negali turėti jokios ir dvasinės valdžios ant Anglijos piliečio. Šiaip neprisiekę neturėjo balsavimo teisės renkant j savivaldybes ir j parlamentą.

Įvairiausi parsidavėliai, šnipai, dažniausiai perėjūnai iš Anglijos, tik ir vertės dvasininkų sekimu. Katalikai ir kunigai buvo apšaukti ne patriotais, valstybės priešais, klerikalais ir politikieriais, kaip kad ir Lietuvoje daro socialistai ir įvairiausi liberalai, todėl reikia jų nusikratyti, kad lengviau būtų galima apsidirbti su tauta. Kiekvienas j anglikonus pereinąs kunigas, be savo algos, dar gaudavo kasmet žymią sumą priedo; pasaulininkas, tapęs protestantu, įgydavo teisę visą savo katalikų giminių turtą pasisavinti. Todėl suprantama, kad atsirado ir tokių, kurie skatinami materialės naudos, atsižadėdavo katalikų tikėjimo. Tačiau nedaug tokių parsidavėlių atsirado. Nepabūgo katalikai net didžiausio vargo ir nepasidavė labai masinantiems anglų valdžios viliojimams. Kunigai, išėję mokslus užsieniuose, grįžo į šalį ir, civiliai persirengę, ėjo iš vienos savo tėvynės vietos į kitą, kad sustiprintų alkstančią tautą.

Irlandija ligi šiol nebuvo parodžiusi organizuotos sistemingos kovos. Airiai kentėjo, nešdami Anglijos jungą, bet laisvės ilgesys vis augo ir augo ir brendo jų širdyse. Kovose įgudę protingesni tautos vyrai darė naujus, daugiau laimėjimui vilčių teikiančius planus, priešų ginklą ir patys nutarė panaudoti.

Kai protestantai sudarė vadinamąsias oranžininkų (Orangemen) draugijas Anglijos valdžiai ir tikybai sustiprinti, savo rėžtu ir airiai ėmė organizuoti slaptas draugijas, kurios teroru persekiojo anglų valdininkus ir kurstė revoliucinę tautos nuotaiką. Ypač ji įsigalėjo per Anglijos karą su Amerikos kolonijomis. Airiai vienu balsu reikalavo, kad Anglija nustotų juos varžiusi. Amžiais įsikerėjęs laisvės jausmas padėjo ir patiems anglams nusikratyti protestantizmo įdiegto fanatizmo ir pakeisti negarbingą airių persekiojimo taktiką. Gerai suprastas valstybės reikalas ir pabudęs žmoniškumas privertė Anglijos vyriausybę sustabdyti savo ir Irlandijos katalikų persekiojimą. Airiams katalikams prasidėjo kiek geresni laikai nuo 1778 m., kada buvo išleistas įstatymas „Catholic Relief Act“, kuriuo suteikiama katalikams nuosavybės paveldėjimo ir žemės nuosavybėn įgijimo teisė ir teisė statyti koplyčias, kurių ligi tol negalėjo turėti ir kurios tegalėdavo viešai egzistuoti svetimų katalikų valstybių atstovų namuose. Šiaip katalikams ligi tol tekdavo slapta rinktis pamaldoms, šv. Mišių klausyti kur į urvus, į požemius—katakombas ar kitokias kokias policijai nežinomas vietas. 1781-1782 m. Anglijos parlamentas sušvelnino ir atmainė tą nelaimingą kraštą varžusius griežtus įstatymus: atšaukė įstatymus, baudžiančius už priklausimą Katalikų Bažnyčiai, leido katalikams viešą kultą, davė teisę steigti mokyklas.

1791 m. šiaurinėje Irlandijos dalyje, Belfaste, iškilo „Sujungtųjų Airių" sąjunga ir, greit praplitusi po visą Airiją, kėlė mintį eiti prie nepriklausomos Airijos respublikos. Anglai bijojo atbundančios katalikų dvasios ir nuolaidose ėjo vis toliau: atmainė įsakymus katalikams priverstinai dalyvauti protestantų pamaldose (1793), leido katalikams būti valdininkais ir dalyvauti parlamento rinkimuose. Bet daliniai palengvinimai negalėjo pilnai patenkinti irlandiečių,—jie svajojo apie visišką laisvę; įkurtoji sąjunga, kad ir anglų uždrausta, stiprėjo ir slaptai ruošė sukilimą. Mėginimas nenusisekė, ir anglai skaudžiai nubaudė visą kraštą (1798).

Anglų parlamentarai Pitt'as ir Castlereag'as, matydami katalikų visišką beteisiškumą politikoje, jautė neteisybę ir suprato reikalą visiškai pertvarkyti Anglijos santykius su Airija. Jie sudarė iš Anglijos ir Airijos vieną karalystę, priversdami Airijos parlamentą susijungti su angliškuoju. Kai 1801 m. buvo įkurta toji „Didžiosios Britanijos ir Airijos Sąjunga", ir airiai galėjo išrinkti bendrą parlamentą, tai į aukštesniuosius rūmus airiai išrinko 28 atstovus ir į žemesniuosius 100; tik visa nelaimė, kad katalikai į parlamentą tegalėjo rinkti protestantus. Pagaliau 1825 m. vyriausybė paleido stipriai veikiančią katalikų sąjungą.

Dabar jau svarbiausią rolę suvaidina O'Connell'is ir k. asmenys, prie kurių paminklų stovime.

Danielius O'Connell'is.

O'Connell'is yra pats reikšmingiausis tarpe kitų Airijos vyrų. Pats paminklas jau daug ką pasako. Stovi garbingas vyras, pridėjęs ranką prie širdies. Gilios jo akys įsmeigtos į tolį. Iš visų pusių supa jį žmonių figūros: vyskupai, pasaulininkai, inteligentai, vyrai, moterys ir vaikai. Kiek žemėliau kampuose sėdi angelai. Tuo norėta atvaizduoti visos Airijos dėkingumas ir prisirišimas prie garbingo vyro. Paminkle įrašas visai trumpas: „O'Connell“. Tas rodo, jog O'Connell'is tiek airiams yra žinomas, kad nebėra reikalo dar ką prie jo pavardės pridėti.

Gimė 1775 m. rugp. 6 d. žiemos vakarinėje Irlandijoje, Kerry grafystėje, prie Cahersiveen miestelio. Jo gimtieji namai buvo šniokščiančio upelio pašlaitėj. Giliai religingi tėvai nuo pat jaunų dienų kvėpė į Danieliaus sielą pamaldumą ir artimo meilę. Kadangi airiai tuo metu dar neturėjo įsisteigę savų katalikiškų mokyklų, tai O'Connell'io tėvai, gerai suprasdami konfesinės mokyklos reikšmę, 1791 m. pasiuntė savo sūnų į

Prancūziją, kur šis įstojo į jėzuitų kolegija St. Omer'e. Jau tada vaikinas pasiryžo ginti tikėjimą Irlandijoje. Dėl kilusios Prancūzijoj revoliucijos O'Connell'is 1793 m. grįžo į savo tėvynę ir Dubline studijavo teisę.

O'Connell'io paminklas.

1797 m., teturėdamas vos 23 metus, tame pat mieste ėmės advokatūros. Trumpu laiku jaunas advokatas dėl savo majestotiškos, imponuojančios išvaizdos, neišsemiamo mokslo ir turtingo sąmojaus bei žavinčios iškalbos pasidarė garsus ir autoritetingas. Nuo 1798 m. jis jau buvo žymiausias Dublino advokatas.

Bet kilnios sielos vyro neprivilio jo karjera ir ištaigingas gyvenimas. Jis matė mylimąją savo Airiją apnuogintą, pažemintą, vergijos prislėgtą, be teisių ir be geresnių ateities vilčių. Matė savo brolius katalikus visokiais būdais protestantų slegiamus ir išnaudojamus. Viskas skaudžiai gėlė jautrią jo širdį, religingą sielą. Ilgai svarstęs, pasiryžo visas savo jėgas paaukoti tėvynei išlaisvinti, iškovoti katalikams laisvę, pastatyti juos lygiateisiais su kitais, išvaduoti Airiją iš Anglijos hegemonijos. Taip dideliam žygiui atlikti reikėjo turėti daug pasiaukojimo, savęs išsižadėjimo ir ištvermės, bet to O'Connell'iui ir netrūko. Tai darbo ir maldos vyras. Keldavosi rytą 4 val. ir dirbdavo ligi vėlyvos nakties, karšta malda pradėdavo ir baigdavo kiekvieną didesnį pasiryžimą ir darbą.

1800 m. sausio mėn. 13 d., iš visų pusių žvangant anglų ginklams, O'Connell'is pasakė katalikų susirinkime Dubline pirmą viešą politinę kalbą. Jo pasiryžimas ir drąsa sužavėjo savuosius ir neleido išsišokti priešams.

O'Connell'is aiškiai pasakė savo tautiečiams: anglų mes ginklu nenugalėsime, bet organizuokime pasyvų pasipriešinimą. 1823 m. kartu su Ričardu Laloru Sheil'iu vietoj paleistos sąjungos sukūrė Airių Katalikų Asocijaciją (Irish Catholic Associaton[1]), į kurią įtraukė visus šalies kunigus, o šie įsąmonino visą tautą: liaudis suprato savo teises, ir 9.000 katalikiškų mokyklų su 40.000 mokinių, jau laisvi nuo anglų vyriausybės įtakos ir kontrolės, varė didelį kultūros darbą. Palengvėl plačioje Anglijos valstybėje kūrėsi kita valstybė. 1825 m., kaip jau minėta, anglai uždarė šią katalikų Sąjungą. Jos vieton O'Connelis įkūrė kitą, pavadindamas ją Naująja Katalikų Asocijaciją (New Cath. Ass.).

1826-28 m. didvyris perėjo skersai ir išilgai visą Airiją, darydamas susirinkimus ir šaukdamas tautą pabusti. Jo uolumas ir kalbos užkūrė šalyje ugnį—katalikai virto veiklia jėga. 1828 m. O'Connell'is buvo išrinktas į parlamentą, tuo tarpu kai nuo nebeatmenamų laikų į jį nebuvo patekęs nė vienas katalikas. Jo išrinkimo proga palydėjo jį iš Enniso į Limerick'ą apie 60.000 žmonių. Rinkimų metu anglai varė smarkią propagandą ir darė papirkinėjimus, bet retas iš airių tesutiko būti išdaviku. Parodyta tikrai daug herojiškumo.

Štai vienas pavyzdys. Neturtingas airis Pruenty už skolas savo ponui sėdėjo kalėjime. I kalėjimą nuėjo jo ponas ir sakė: „Dovanosiu tau skolą, išlaisvinsiu tave iš kalėjimo, tik nebalsuok už O'Connell'į“. Airis ilgai galvojo ir, prisiminęs žmonos ir vaikų skurdą, nutarė priimti pono pasiūlymą. Išėjęs iš kalėjimo sutiko žmoną ir pasakė savo sumanymą. „Nedaryk

1) Pasiturintieji mokėdavo po svarą per metus, biednesnieji po šilingą.

ta! Prisimink savo sielą ir tautos laisvę!“ sušuko žmona. Vyras paklausė ir sugrįžo į kalėjimą.

Kiekviena proga O'Connell'is anglų parlamentarams įrodinėjo neteisingą anglų elgimąsi su airiais. Ilgai parlamente kovojo dėl vadinamosios katalikų emancipacijos: reikėjo sutraukyti pančius, kuriais anglai laikė sukaustę 7 mil. Irlandijos katalikų. Visados turėjo drąsos ginti katalikų reikalus. Kartą parlamente savo opozicijonieriams pasakė: „Ak, ponai, liaukitės, pagaliau, kovoję su Katalikų Bažnyčia! Veltui jūsų pastangos! Kad jūs ir kažin kaip norėtumėte sutrypti tą Kristaus pasodintą gėlelę, Katalikų Bažnyčia vis tiek gyvuos“.

Reikėjo parlamente rasti šalininkų savo idėjoms paremti. Vien savomis jėgomis nepasitikėdamas, pagalbos jis meldė Mariją, kurią nuo pat kūdikystės taip uoliai garbino. Važinėdamas po savo kraštą ar dalyvaudamas parlamento posėdžiuose, dažnai pasitraukdavo į nuošalesnę vietą ir susikaupęs kalbėdavo rožančių, kai tuo pat metu jo priešai nėrėsi iš kailio, rėždami piktas pikto šmeižto kalbas. Greitu laiku susirado šalininkų. Pirmiausia jį parėmė senas kariuomenės vadas, kovų prieš Napoleoną veteranas hercogas Velingtonas, pasisakydamas už Irlandijos teises ir laisvę, paskui garsus valstybės vyras Robertas Peel, lordas Russel, rašytojas lordas Baironas, kuris ypač smarkiai spaudoje plakė barbarišką anglų fanatizmą prieš savo brolius katalikus. Galop 1829 m. bal. 13 Velingtono ir Peel'io Anglijos kabinetas pripažino katalikus beveik lygiateisiais su protestantais; parlamentas priėmė įstatymą, vadinamąjį Emancipation Bill, kuris suteikė Irlandijos ir Anglijos katalikams visišką tikėjimo laisvę ir jų teises sulygino su protestantų teisėmis ne tik rinkti, bet ir dalyvauti (aktyvią ir pasyvią rinkimų teisę) parlamente bei valdžios vietoms užimti. Panaikinta katalikus įžeidžianti priesaika. Katalikai gavo teisę palaikyti santykius su Šv. Tėvu Romoje, valdžia atsisakė kištis į vyskupų rinkimus. 1829 metai airiams svarbiausieji yra ir toki pasiliks visoje jų istorijoje. Tų metų balandžio 14-tąją dieną teisingai O'Connell'is galėjo pavadinti pirmąja laisvės diena.

Visos teisės tais metais dar nebuvo atgautos, ir O'Connell'is visas jėgas dabar nukreipė į politinį Airijos išlaisvinimą. Labai populiari tapo naujoji didvyrio programa, vadinamasis „Unijos išsižadėjimas“ (Repeal of Union), reikalaująs atsikratyti unijos su Anglija. Anglų parlamentas pabūgo ir išleido raštą, duodantį Airijos gubernatoriui teisę drausti susirinkimus ir net skelbti karo stovį. Net kariuomenė buvo nusiųsta į Airiją. 1838 m. anglai susiprato panaikinti katalikams uždėtą pareigą mokėti dešimtinę protestantų dvasininkams. Pirmėliau išsižadėjęs savo Asocijacijos, O'Connell'is vėl ją atgaivino 1841 m. Bet šiame Repeal įatsiskyrimo) judėjime ne taip jau puikiai sekėsi. jis jau nebeturėjo už savo pečių visos tautos. 1844 m. buvo apšauktas „valstybės priešu“ ir turėjo kalėti. Tik Aukštieji (Lordų) Rūmai, bijodami paliesti tiek simpatijų Airių tautoje turintį vyrą, jį išteisino.

Nors O'Connell'iui nevyko Airiją atskirti nuo Anglijos, bet vis dėlto tikslo dalelė pasiekta—Airijos katalikai religijoje laisvi. Teisingai O'Connell'į istorija vadina „Irlandijos išvaduotoju“. Tiek laisvių savo tautai 19 šimtmety tik vienas O'Connell'is yra iškovojęs. O tačiau, būdamas tiesios krikščioniškos dvasios politikas, jis nesinaudojo suktais diplomatiškais keliais. Ir šit, kada atsiskyrimo nuo Anglijos judėjime Prancūzija ir Amerika oficijaliai pasiūlo pagalbą, jis jos nepriima, nes tai būtų Anglijai nelojalumas, kurį jis buvo prižadėjęs.

Ilgų metų kovose ir nenuilstamame darbe O'Connell'is prarado sveikatą. Gydytojai patarė jam Italijos klimatą. To ir tereikėjo, — lyg gaivinąs balzamas veikė pažeistą jo širdį gydytojo patarimas. Nuo seniai siela traukė jį į Romą, į krikščionijos centrą. Šiek tiek sutvarkęs reikalus, išvažiavo. Lijone pasijuto visai nusilpęs. Vargais negalais pasiekė dar Genuja, bet ligos suimtas turėjo atsigulti. Iš to miesto senutėlio, 88 m. amžiaus, arkivyskupo priėmė paskutinius sakramentus. Likusiam 40 val. laikotarpy jis nieko daugiau nekalbėjo, kaip maldas. Prieš mirtį paskutiniai jo žodžiai buvo: „Mano kūną — Irlandijai, mano širdį—Romai, mano sielą — Dangui!“ Žemiškosios jo liekanos, kūnas, tą patį mėnesį buvo parvežtos į Irlandiją ir kuone karališku pagarbumu Dubline sutiktos. Laidotuvės atšvęsta su didžiausiu iškilmingumu. Reikia manyti, kad jo siela jau seniai danguje ir, gausiai semdama Dievo malonių, beria jas iš dangaus ne tik savo tautai, bet ir viso pasaulio katalikams.

Rašytojas Bluntschli taip aprašo O'ConnelI'į: „Niekados istorija nėra turėjusi taip ryškaus pavyzdžio taikaus tautos vado, kaip Airijos išvaduotojas O'Connell'is. Jis pasiekė savo tautoje absoliutaus karaliaus autoritetą. Paniekintą Irlandiją nušvietė jo garbės spinduliai, pavergti airiai pajuto savo garbę ir lygybę su savo pavergėjais. Iš tylių, kenčiančių airių sukūrė jis galingą, augančią tautos partiją. Jo kalbos sujudino milijonus, kurie godžiai klausė kiekvieno jo žodžio, sekė paskui kiekvieną jo mostelėjimą. Jis stojo prieš galingiausį ir politiškai subrendusį priešą, Angliją, ir pasiekė geriausių vaisių. Jis įveikė išdidžią ir kietą Anglijos aristokratiją ir privertė ją būti teisingą jo tėvynei. Jis nevartojo brutalios jėgos, kuria naudotis taip įpratę yra vadai ir tautos. Stipriausis jo ginklas buvo moralė tautos jėga, tautos, kurios kančios drauge buvo jo sielvartai. Jo kariuomenė buvo laisvos organizacijos, dideli tautiečių susirinkimai, jo ginklai — gyvas žodis ir ramios re-

zoliucijos. Nuo Periklio laikų nebuvę žmogaus, kuris taip puikiai būtų supratęs ir atjautęs visus tautos sielvartus ir mintis, kuris būtų valdęs, nesisavindamas jokios valdžios ir egoistiškai neišnaudodamas moralinio autoriteto, kurį jam visa tauta buvo patikėjusi. Skaistus tautos dvasios kėlėjas! Galėjo būti didesnių valstybės vyrų, bet nėra buvę didesnės ir ideališkesnės tautos tribūnos". [1])

Atsisveikindami su paminklu pakėlėme skrybėles. Gatvėje stovėjusieji airiai patenkinti buvo mūsų gestu.

O'Brien'as ir Parnell'is.

Dar kiek tolėliau stovėjo paminklas su įrašu: *„Wiliam Smith O'Bnen.* Born 7 — th october, 1803; sentenced to death for High Treason on the 9-th october 1848. Died 16-th june 1864", — „Vilius Smith O'Brien'as. Gimė 1803 m. spalių 7 d.; 1848 m. spalių 9 d. nuteistas mirti. Mirė 1864 m. birželio 16 d". Po baisaus 1845 — 46 m. bado patį O'Connell'į prašoko naujoji tikrai revoliucinė „Jaunosios Airijos" partija, kurios tikslas buvo Airijos nepriklausomybė, ir vienu jos pirmaeiliu vadu kaip tik ir buvo O'Brien'as. Jis net mėgino sušaukti nacionalinį konventą Dubline. Bet vyriausybė nuveikė maištą ir O'Brien'ui pritaikė mirties bausmę, kurios vis dėlto nedrįso įvykdyti.

Dabar airiai laukė pagalbos iš savo brolių, emigravusių ir dabar gyvenančių Amerikoje. 1861 m. ten ir susiorganizavo Airių Sąjunga tėvynei išvaduoti, pasivadinusi f e n i j a i s. Ji tolimesnėje Airijos istorijoje ir vaidina svarbiausią rolę. 1862 m. fenijų kongresas Naujorke net sudarė nepriklausomos Airijos vyriausybę. Sąjunga plito ir pačioje Airijoje, bet čia ji greit susikompromitavo savo teroristiniais darbais.

Didesnės reikšmės turėjo Gladstono reformos, kuriomis sumažinta rinkėjų cenzas, panaikinta protestantų bažnyčios privilegijos Airijoje ir kiek pagerinta žemdirbių būklė. Tačiau šios reformos airių nepatenkino. Fenijo Davitt'o įsteigta „Žemės Lyga" reikalavo, kad nuomininkai būtų pripažinti savo žemių savininkais, o airių grupė parlamente — politinės Airijos savivaldybės: parlamento ir atsakingo ministerių kabineto Dubline (Home Rule, iš ko homrulininkai). Pastarąją suorganizavo Butt'as 1872 m.

Davitt'o „lygą" ir Butt'o grupę sujungė *Parnell'is,* prie kurio paminklo atsidūrėme kiek paėję nuo O'Brien'o. Vietoj

1) Steeger, Das Ende grosser Menschen, Regensburg, 1927, 79-80 p.

vyriausybės paleistos „Žemės Lygos" Parnell'is įsteigė „Nacionalinę Lygą". Parnelininkai smarkokai terorizavo ir boikotavo dvarininkus. Neberasdamas išeities, Gladstonas pagaliau parlamentui pasiūlė priimti jau minėtą homrulį ir išpirkti žemes iš savininkų bei dalyti jas nuomininkams (1886); tačiau pasiūlymas nebuvo priimtas, ir būtina žemės reforma nebuvo įvykdyta. Ne kas kita, kaip žemių atėmimas iš airių buvo viena svarbiųjų Airijos tautinio susilpnėjimo priežasčių. 1841 m. Airijos gyventojų skaičius siekė 8 200.000, o 1901 m. tas skaičius nukrito ligi 3.760.000; mat dauguma airių, ieškodami duonos kąsnio, emigravo į Ameriką ar kitas šalis. Pagaliau 1903 m. buvo padaryta žemės reforma: Anglijos parlamentas užtvirtino įstatą, kuriuo valstybė apsiima išpirkti nuo Anglijos lordų žemes, atimtas senėliau Irlandijoje nuo katalikų, ir atiduoti jas išsimokėjimo sąlygomis airiams. Nuo to laiko sumažėjo ir emigracija. Taip pat suteikta buvo Airijai plati autonomija su seimu Dubline. Bet įsigalėję parlamente ir Airijos savivaldybės organuose homrulininkai reikalavo vis radikalesnės politinės reformos. Be jų Airijoj iškilo nacionališka respublikoniška sinfeinų (sin fei—patys sau) partija.

De Valera ir dabartinis Airijos žydėjimas.

Visa tolimesnė ligi pat paskutiniųjų laikų Airijos istorija susijusi yra su *Eamonu de Valera.* Jam turės būti Dublino panteone pastatytas paminklas greta O'Connell'io. Kas amerikiečiams yra Vašingtonas, turkams — Kemal Paša, tas airiams yra De Valera. Jis gimė 1882 m. Naujorke iš emigrantų tėvų. Po tėvo mirties motina su 4 metų Eamonu grįžo į Airiją ir apsigyveno gimtajame Charlevilles mieste. Baigęs specialią katalikų mokyklą ir vėliau Dublino universitetą, Eamonas pradėjo ramų mokytojo darbą vienoje Airijos mokytojų seminarijoje, visai nesikišdamas į politiką. Prieš pat Didįjį karą De Valerą įstojo į airių karišką organizaciją ir 1916 m., sukilus sinfeinams, iš kuklaus matematikos mokytojo virto dideliu laisvės kovotoju: stojo sukilimo pryšaky ir paskelbė Dubline respubliką.[1])

De Valerą su savo štabu pateko į nelaisvę, ir anglų karo

1) Airiai užtektinai turėjo laiko ir pajėgų rūpintis savo tautos reikalais, kadangi nedalyvavo tuo metu siautusiam Didžiajam kare. Jos vyrai buvo mobilizuoti, tačiau į karą atsisakė eiti, padarydami bažnyčiose priesaika, vadovaujant visam Airijos episkopatui ir dvasininkams. Anglija, nenorėdama vesti naminio karo, pamojo ranka, pasiryžusi Airiją panaudoti karo metu intensingam gaminimui maisto. Nusisekusio boikoto faktas nulėmė ir pačios Airijos išsilaisvinimą. Didysis karas tik padėjo Airijai atsikvėpti ir sustiprėti.

teismas pasmerkė jį mirtin kaipo valstybės išdaviką. Tačiau dėl didelės airių tautoje jo moralinės įtakos nedrįso jam anglai mirties bausmės įvykdyti, pakeisdami ją iki gyvos galvos kalėjimu, nors kiti sukilimo vadai, kaip Connol'is, Casement'as, buvo sušaudyti. 1917 m. vasarą, sudarius laikiną airių anglų sutartį dėl Airijos autonomijos, De Valerą buvo paleistas iš kalėjimo, kadangi airiai būtiną statė sąlygą paleisti jį ir kitus nuteistuosius savo brolius. Tais pačiais metais De Valerą buvo išrinktas į Anglijos parlamentą kaipo sinfeinų narys, ir čia vėl akis į akį susidūrė su savo priešais. Dabar jau nieko nebegalėjo padaryti ir Lloyd George'o 1917 m. liep. 25 d. Dubline sušauktas nacionalinis konventas. Valerininkai, jei taip juos galima pavadinti, patys organizavo Airijos parlamentą ir vyriausybę (1918). Amerikoje airių emigrantų tarpe pradėta varyti propaganda už Airijos nepriklausomybę davė gerų rezultatų: trumpu laiku buvo surinkta apie 6 mil. dolerių. Po šitų pasisekimų De Valerą viešai ėmė skelbti Airijos respublikos sudarymą ir 1920 m., grįžęs į Airiją, už surinktus pinigus pradėjo organizuoti tautinę airių kariuomenę. Ir vėl prasidėjo anglų represijos bei pilietinis karas. Po ilgų derybų 1922 m. buvo pasirašyta anglų—airių sutartis, kuri suteikė airių tautai laisvę. Šia sutartimi vadinamasis Ulsteris — šiaurinė Airijos dalis, apgyventa protestantų, gavo autonominės teises suvienytos Anglijos karalystės ribose, o pietų Airija sudarė nepriklausomą valstybę (Irish Free State) su savo dviejų rūmų parlamentu ir dominijono teisėmis, bet pripažino valdžią Anglijos karaliaus, kuriam Airijoj atstovauja Lord Lieut-nant. 1923 m. jau laisvos valstybės parlamentas priėmė žemės reformos įstatymą, verčiantį didžiuosius savininkus parduoti nuomininkams žemes. Savininkams mokama už žemę 75% rinkos kainos, gi naujieji ūkininkai išsimoka per metų, mokėdami kartu su amortizacija 4,75% žemės vertės.

Kiek keistoka, kad, iškovojus laisvę, į prezidentus buvo išrinktas ne de Valerą, kuris daugiausia yra paaukavęs tautai jėgų, guldęs už ją galvą ir laimingai vedęs kovas, privedusias prie laisvės, bet kitas. Vis dėlto nepersunkiausiai galime tą išaiškinti. Nors pietų Airija dabar yra jau visai laisva, turi savo vyriausybę, parlamentą, kariuomenę, naudojasi tokiomis pat teisėmis Britanijos sąjungoje, kaip ir Australija, Pietų Afrika, Naujoji Zelandija, Kanada, bet valerininkai tuo viskuo nepasitenkina ir ligi šiol eina prie visiško nuo Anglijos atsipalaidavimo. De Valeros pasekėjai yra įsitikinę, kad reikia tik Airijai virsti visiškai nepriklausoma respublika, ir iš karto pranyks visi jos vargai, kurių airiai visais laikais užtektinai turi dėl neturėjimo gerai išvystytos savo pramonės ir dėl kitų priežasčių. Daugelis, kaip greit matysime, kitaip galvoja ir bijo didesnių nelaimių.

Bet vėliau De Valerą vistiek prasimušė į prezidentus ir ligi šiol tebevaro propagandą dėl galutinio Airijos išlaisvinimo nuo bet kokios Anglijos globos.

Tačiau Airija nėra pavojinga Anglijai, kol ji ekonomiškai jos priklauso. 80% viso Airijos importo eina iš Anglijos ir 90% jos eksporto eina į Angliją. Didelis Airijos patrijotas — Ž. Ū, Kolegijos rektorius prof. Drew kartą Dubline prof. Kemešiui pareiškė, kad jei šiandien Airija gautų visišką nepriklausomybę, tai jau rytoj ji pati pradėtų rūpintis sudaryti su Anglija prekybinę bei politinę sąjungą, nes geresnės rinkos savo produktams Airija vis vien nerasianti. Todėl suprantama, kodėl De Valerą ne visuose turi pasitikėjimo ir kodėl su materialiai nuskurusiais valerininkais respublikininkais kovoja fermeriai, kurie iš nuomininkų tapo žemės savininkais. Jie nenori jokių „bandymų“, o nori gyventi su Anglija — vienintele jų produktų rinka — geruoju. Būdami realistai, jie, gink Dieve, neatsisakydami savo šalies, kaipo laisvo krašto, nepriklausomybės, drauge yra už sąjungą su Anglija. Šnekučiuodamasis su kai kuriais aukštesniais Euch. Kongreso tvarkdariais taip pat radau nepritariančių De Valeros linijai, — bijo didelių muitų ir materialės anglų priespaudos. Dauguma kunigų neslepia užuojautos pilnos nepriklausomybės kovotojams. Vyskupai vieni visiškos nepriklausomybės šalininkai, kiti nevisiškos.

1929 m. airiai iškilmingiausiai Dubline šventė savo tikybinės laisvės šimtametes sukaktuves. Iškilmėse dalyvavo apie 500.000 žmonių. Iškilmingų vaikštynių su Švenčiausiu metu baldakimą nešė valstybės prezidentas, senato pirmininkas, parlamento pirm., švietimo ministeris ir universiteto rektorius.

Airija dabar jau laisvai gali ugdyti savo religiškai tautišką kultūrą. Visokiausių „izmų“ pavojai kol kas jai dar visai negresia. Organizuotos bedievybės tenai nėra. Net paskiros antireliginės nuodijančios literatūros ir laikraščių à la mūsų geltonoji spauda taip pat nepasirodo. Nėra nė vieno aiškiai socialistiško laikraščio, tik vienas kitas šiek tiek prijaučiąs. Airiams brangi yra katalikybė, už kurią jie tiek daug kovojo ir kentėjo. Nejučiomis prisimena mūsų tauta, kuri per maža tėra kovojusi už tikėjimą, todėl nemoka branginti savo tikybos ir pasaulėžiūros.

Gražiai klesti visas religinis gyvenimas. Kasmet auga skaičius jaunuolių, stojančių į kunigų seminarijas ir vienuolynus. Didžiojoj Maynoth'o seminarijoj, kuri tėra viena visam kraštui, per 600 klierikų eina teologijos mokslus. Prie diecezijų yra mažosios seminarijos, kuriose drauge su Maynoth'o studijuoja 2.900 klierikų. Kunigų yra 3.900[1]). Lietuvoj klie-

1) Katalikų Airijoje yra 2.750.000 (92,6 nuoš.), protestantų — 165.000 (5,5 nuoš.). Katalikai susispietę yra į 920 parapijų.

rikų tėra apie 400 ir kunigų apie 900, tuo tarpu kad katalikų skaičius tik vienu trečdaliu mažesnis. Akivaizdoje šių skaitlinių visai nesuprantamas darosi VII „Kultūros kongreso“, kuriam labiau tiktų „Bankroto kongreso“ vardas, įvykusio 1932. XI. l d. Kaune, dalyvių verkšlenimas dėl klerikalizmo įsigalėjimo Lietuvoje. Taip pat nerimtas yra tautininkų įsivaizdavimas, būk perdaug esą Lietuvoje kunigų ir kandidatų į kunigus, kadangi tiek daug esą kunigų seminarijų. Reikia priminti, kad Airijoj dar yra kuo ne visi vienuolių ordenai,[1]) gana gausūs nariais, daug kame pagelbstį kunigams apaštalavimo darbe.

Bažnytinę vyresnybę sudaro l kardinolas, 3 arkivyskupai ir 32 vyskupai. Šalis padalinta į 29 vyskupijas, bemaž mūsų dekanato dydžio, kurios gana gerai yra aprūpinamos ir prižiūrimos savo ganytojų vyskupų. (Protestantai Airijoj susitvarkę taip: l ark. ir 8 vyskupijos).

Airiai nepaprastai prisirišę yra ir gerbia savo ganytojus ir kunigus. Liaudis paprastai vadina „holy priest“ — ,,šventas kunigas“. Kunigų gerbimas labiausiai yra išaiškinamas tuo, kad kunigai daug atvejų buvo vadai religinių ir tautos nepriklausomybės kovų arenoje, arba bent daug prisidėję. Reikia pripažinti, kad Airijos kunigai ir šiaip savo pavyzdingu gyvenimu užsipelno tos pagarbos. Jie nesivaiko garbės ir aukštesnių vietų, daugumoje ligi pat senatvės tenkindamies vikaro pareigomis, nors paprastai yra aukšto išsimokslinimo ir didelių sugebėjimų. Jie yra tikrai klerikalai[2]), kokiais kunigai ir turi būti, pilnai bažnytinės dvasios, tarpusavy vieningi ir savo ganytojams drausmingi. Visados mokėjo ir moka jie stovėti Bažnyčios ir tikėjimo sargyboje tiek gyvu žodžiu, tiek raštais, tiek darbais.

Bet tas dar nepasako, kad Airijoje jau tikras dangus, kad absoliučiai jokių blogumų ten nėra. Ir Šventoji Airijos sala nėra izoliuota nuo dechristianizacijos, ir galinga banga besiveržiančių moderniosios kultūros nuodų, vienur kitur jau pasireiškia dorų papročių ir gyvenimo perversija. Airijos episkopatas 1927 m. rugp. 3 — 13 d. Maynothe įvykusioje savo konferencijoje rado reikalo išleisti ganytojišką laišką, kuriame nurodoma visa eilė neigiamų reiškinių, kaip: nepadorūs, skaistybei pavojingi šokiai, demoralizuojanti literatūra, demoralizuojančios filmos, nepadorios mados, ir kreipiama dėmesio į meilės ir teisingumo dorybes, gailestingus darbus, darbininkų būklę, katalikišką mokslą ir auklėjimą, katalikiškas organizacijas ir susivienijimus. Pavojams laiku už akių už-

1) Airijoj yra 205 vyrų vienuolynai ir 450 moterų.

2) Prof. Kemėšis „N. Romuvoje“ (1932,34 - 35 Nr. 735 p.) neteisingą davė airių kunigų apibudinimą, pavadindamas juos „ne klerikalais ir ne politikieriais“.

bėgti visai yra protinga, ir tas dar nemažina irlandiečiams sunkiomis kovomis užsipelnytos garbės.

Airijos katalikams iš tikro yra vienas pavojus tame, kad jie neskiria katalikybės nuo savo tautybės. Juk argi nenukentėjo katalikybė Lenkijoje dėl to, kad jie nemokėjo ir dabar dar nemoka katalikybės skirti nuo savo tautybės? Bet gal neleis airiams nukrypti į visokius kraštutinumus Šv. Kolumbano vyčiai, — prieš keliolika metų įsteigta slapta jaunosios Airijos sąjunga, turinti apie 8000 narių. Yra tai katalikų inteligentų organizacija, telkianti savitarpinei paramai ir bendram veikimui politikos, švietimo ir labdarybės dirvoje. Plačioji visuomenė nors nemato svarbiausios jos veikimo dalies, tačiau gyvai jaučia, nes su tos organizacijos pagalba airiai baigia paveržti visas svarbiąsias vietas iš anglų protestantų ir masonų. Organizacija pirmoj eilėj nukreipta prieš masoneriją, kuri buvo atėjusi kartu su Anglijos protestantizmu. Labai reikšminga, kad organizacija stipriai palaiko inteligentų tarpe katalikiškas tradicijas ir nusistatymus.

Baigiant Airijos istoriją, tenka padaryti išvadą, kad Airija po visų sunkių kovų dabar visoje pilnumoje pražydo ir ateičiai žada daug gerų vaisių.

Kun. Teobas Mathew'as ir Airijos nublaivinimas.

Noris nors trumpai apsistoti dar prie vieno Dublino panteone stovinčio marmuro paminklo su įrašu:

„Father Mathew
The apostle of temperance
Centenary statue 1890,“ —

„Kun. Mathew'as (Metju). Blaivybės apaštalas, šimtui metų paminėti statula iš 1890 m.“. Tai didelis O'Connell'io laikų labdarys ir ypač blaivybės apaštalas. Nors jis tiesiogiai ir nevedė religinio bei tautinio Airijos išlaisvinimo, bet netiesiogiai labai daug prie to prisidėjo.

Norint jo reikšmę Airijai suprasti, tenka prisiminti materialį jos skurdą, kurį atnešė jai anglai, atimdami žemes ir su pasitenkinimu pavesdami jas kolonistams iš Anglijos ir Škotijos, apribodami turto įsigijimo kiekį ir palikdami be jokio materialio aprūpinimo. Žemių savininkai liko nuomininkais. Nepakeliama nuoma ir blogi derliai tūkstančius įstūmė į didelį skurdą, privedė prie grabo ir net į kapus nuvarė. Dar 1845-46 m. dėl tos pat priežasties visoje Airijoje siautė baisus badas. Daugelis

airių, norėdami užmiršti savo vargą, įklimpę buvo į didelį girtavimą ir tuo dar labiau sunkino savo gyvenimo naštą, atmesdami visas geresnio gyvenimo mintis. Ypač vargingi Airijai buvo 1847-52 m. Vien 1847 m. emigravo į kitas šalis, daugiausia į Ameriką, 220.000 žm., o per visą tą laikotarpį 1.303.000. Šelpti teko nemažas skaičius: 1849 m. —620.747 asm., 1850 m. —307.970 ir 1851 m.—209.187 asmenys. 1849 m. šelpimui išleista 2.177.651 svaras sterlingų. Tai vis darbo sritys, kurios reikalavo kun. Mathew'o pagalbos. Geriausia bus padarius trumpą jo gyvenimo ir darbų apžvalgą.

Teobas gimė 1890 m. Thomastown'e iš visai nepasiturinčių tėvų. Viso buvo devyni broliai. Dar mažutis būdamas pareiškė motinai būsiąs kunigu, nors kiti broliai iš to tik juokėsi. Pažadus ištesėjo ir 1816 m. buvo įšvęstas į kunigus. Paskirtas į vieną mažutį provincijos miestelį, pasišventė darbininkams, materialio skurdo prislėgtiems.

Greit buvo perkeltas į didelį miestą Korką. Čia buvo tikras darbo pelė. Viską, ką tik gaudavo, atiduodavo vargšams ir ligoniams. Jo vargonininkas mėgdavo pasakoti: „Jei visos Korko gatvės būtų išgrįstos aukso akmenimis ir pavestos būtų Teobo priežiūrai, tai greit atsidurtumėm ant plikos žemės. Kun. Teobas viską išdalintų pavargėliams, nė viena aukso dulkelė neliktų nesunaudota“.

Ponas Martynas, kvakeris, užsidegęs blaivybės skleidėjas, pastebėjęs didelę Teobo asmenybę, prisispyręs kvietė jį imtis Irlandijos blaivinimo darbo. Kvietimui panaudojo visą savo iškalbą ir žinias. Kartą taip įkalbinėjo: „Pirm pusantro tūkstančio metų Nolos vyskupas Paulinas parsidavė vergystėn, kad už paimtus pinigus išpirktų žmogų iš nelaisvės. ‚Baltojo nuodo‘ naguose milijonai belaisvių. Išpirkimui jų — parsiduok tam darbui, į kurį aš tave kviečiu“.

Pagaliaus Teobas po ilgo svarstymo ryžosi pasišvęsti blaivinimo darbui. Kada į pirmą šaukiamą blaivininkų susirinkimą nedaug teatsilankė dalyvių, ponas Martynas vėl kalbėjo: „Šaukštas mielių iškelia pūdą miltų, vienu degtuku galima uždegti visą laužą, viena ugnies kibirkštėlė didžiausius kalnus išgriauna".

Teobui skatinimai nebereikalingi buvo: kartą darbą pradėjęs tęsė jį ligi galo. Jam gaila buvo visų, bet ypatingai besimokančios jaunuomenės. Jis kreipiasi į ją šiais žodžiais: „Mano draugai, jūs turite brangiausį turtą—jaunystę. Kuom gi jūs ją puošiate? Kokį sau guolį taisote, kokią sėklą sėjate? Jums atverti yra mokslo rūmai ir meno šventovė; prieš jus atskleistas visas pasaulis su jo gražybėmis; jus — viltis ateinančiųjų laikų. Ir kokio pasigailėjimo jūs verti, jei tą savo brangenybę

išmainote į degtinės butelį, jei savo talentą, savo jaunas jėgas aukojate tam nelabajam dievaičiui—degtinei. Kokią naudą atnešite jūs žmonijai? Gyvenimui reikalingas tvirtas, blaivus protas, o jūs jį temdote alkolio nuodais. Nejaugi inteligentiškas žmogus, studentas, narys mokslo organizacijų, lyg tas kurpius ar neaptašytas žemės kasėjas, negalįs savęs suvaldyti, neįstengia surasti sau kito malonumo, kaip tik taurėje ar prie žaliojo staliuko“.

1838 m. jis įsteigė pirmą blaivybės skyrių Korke. Per 3 mėn. kun. Teobo sąjunga turėjo 25.000 narių. Dar per 3 mėn.—jau 131.000 narių, o metų gale tas skaičius pakilo ligi 200.000. Per 5 metus blaivininkų sąjunga, kun. Teobo vedama, priskaitė per du milijonu narių.

Susirado daug priešų. Patys didžiausi ir aršiausi priešai buvo tikri jo broliai ir giminės, laikiusieji bravorus. Į visus prikaišiojimus kun. Teobas jiems atsakydavo Kristaus žodžiais: „Jeigu kas myli pačią, tėvą ar brolį daugiau už Mane, tas nevertas Manęs“.

Kviečiamas buvo j kitas šalis varyti blaivinimo darbą: važinėjo į Londoną, Ameriką, net į Australiją. 1846 m. grįžęs į tėvynę rado joje jau anksčiau minėtą didelį badą. Paeiliui dvejus metus niekas neužderėjo. Kun. Teobas ėmė rūpintis šelpimu. Dviejų metų laikotarpyje per jo rankas perėjo per 150 milijonų litų nelaimingų badaujančių gerovei.

Visiškai neteko sveikatos ir buvo suparaližuotas. Po kurio laiko pasveiko. Vėl išvažiavo į Ameriką. Išbuvo 2 metus, per kuriuos apvažinėjo 25 valstybes, aplankė apie 300 miestų ir miestelių, išvažinėjo apie 37.000 mylių ir pritraukė j blaivininkų sąjungą 600.000 visų luomų ir tikėjimų žmonių.

Ne viskas Teobui gyvenime sklandžiai ėjo. Dėl begalinio savo gailestingumo įklimpo į skolas ir buvo pasodintas į kalėjimą. Per pasigailėjimą greitu laiku vėl buvo paleistas.

Mirė 1856 m. gruodžio 2 d. ir palaidotas Korko kapinėse. Dėkinga tauta pastatė kun. Teobui paminklą Dublino panteone, šalia „Airijos išvaduotojo“ O'Connell'io.

Teobas brangus yra ir mūsų tautai, kadangi jis įkvėpė Lietuvai mūsų blaivybės apaštalą vyskupą Motiejų Valančių, milžiniškus darbus atlikusį blaivybės ir mūsų tautos atbudimo darbe.

Bet neužilgo po Teobo mirties Airija vėl išgarsėjo tarpe kitų tautų savo girtavimu, ir airis girtuoklis vėl tapo pajuokos objektu ne tik kaimyninėje Anglijoje, bet ir tolimesnėse valstybėse.

1890 m. Dublino bažnytinės provincijos vyskupai ir arkivyskupai tarėsi, kaip galima būtų kovoti su ta blogybe. Jie; pagaliau išleido ganytojišką laišką, ragindami steigti parapijose abstinentų sąjungą („Temperance Society"). Prasidėjo abstinentiškas judėjimas. Vyskupai reikalavo ir šiandien tebereikalauja nuo visų priimančių sutvirtinimo sakramentą visiško susilaikymo nuo alkolio bent ligi 21 m. amžiaus. Taip pat nuo visų kandidatų į kunigus jie reikalavo pilnos abstinencijos per pirmus penkeris kunigystės metus.

1898 m. gruodžio 28 d. P. Cullen'as įkūrė „Švč. Širdies pionierių" Sąjungą, kurios nariai po dviejų metų bandymo pasižada susilaikyti nuo alkolinių gėrimų. Jie visados viešai nešioja prisegamą ar prikabinamą ženklelį, kuriame atvaizduotas Jėzaus Širdies paveikslas. Jų principai matyti iš „karžygiško pasiaukojimo", kurį jie atnaujina rytą ir vakarą, — pilną ir amžiną abstinenciją, tuo pagerbdami ir suramindami Jėzaus Širdį, duodami gerą pavyzdį kitiems, praktikuodami savęs išsižadėjimą ir melsdami girtuoklių atvirtimo. P. Cullen'as ligi 1905 m. sutraukė 43.000 narių į savo įkurtą sąjungą.

1905 m. spalių m. airių dvasiškoji hierarchija paskyrė garbingą uždavinį kapucinams skelbti „tautinį kryžiaus karą nesaikingumui". Šį uždavinį tėvai kapucinai *gražiai* atliko ir jau per vienerius metus jie patraukė 200.000 asmenų, kurie pasižadėjo negerti. 1912 m. jie laikė 2038 blaivybės misijas, rekolekcijas ir 3 dienų pamaldas ir priėmė 1.141.191 susilaikymo pasižadėjimų.

Dabar Airija jau beveik išgelbėta nuo girtavimo. Būdamas 7 dienas Airijoje, temačiau vieną vaikiniuką truputį įkaušusį.

Grįžęs į Lietuvą gavau iš Airijos katalikų skautų Vyriausio Stabo laišką, kuriame tarpe kitų katalikiškų jaunimo organizacijų priskaitoma ir visiškos abstinencijos pionierių sąjunga, turinti 125.000 narių.

Kad ir brangiojoj mūsų Lietuvoj bent pusė tiek būtų jaunimo tarpe visiškų abstinentų, daug drąsiau galėtumėme žiūrėti į mūsų tėvynės nublaivinimą ir šviesesnę ateitį.

Panteoną apleidžiant.

Tą tat byloja ir tokias mintis prieš akis pastato Dublino panteonas. O'Connell'io, O'Brien'o, Parnnell'io ir Mathew'o asmenybės skaidriai šviečia Airijos padangėje. De Valerą—dar tik ateities paminklas. O'Brien'as—kiek smulkesnis. Nelsonas kurio obeliskas aukščiausiai kyšo (ž. 106 psl.),—airiams sveti-

mas. Paminklas pastatytas pačių anglų savo admirolui Nelsonui, kilimu airiui, sunaikinusiam Napoleono laivyną jūros kautynėse ties Trafalgaru ir tuo davusiam Napoleonui galutiną smūgį. Paminklas labai nemėgiamas yra airių ir jau esąs įneštas į Dublino parlamentą įstatymo sumanymas jį nuversti, kaipo nereikalingą anglų hegemonijos liudininką. Nors už mažą atlyginimą galima į jį įlipti pasigrožėti Dublino vaizdais, bet to malonumo atsisakėme, nenorėdami užsitraukti neprietelingo airių įtarimo.

Išskaičius Airijos istoriją, lengviau bus galima suprasti, kodėl toks, o ne kitoks išėjo Dublino Euch. Kongresas.

Eucharistinis Kongresas

Kaip kadaise rytų šalies išminčiams, keliavusiems tyrais į Jeruzolimą, pasirodžiusi aukštumoje žvaigždė buvo rodyklė, privedusi prie gimusio Išganytojo, taip dabar mums, tūkstančius kilometrų keliaujantiems, nuolatos kartojamas Dublino Eucharistinis Kongresas buvo kelrodys, turįs privesti ir parodyti Eucharistinio Kristaus garbę ir didybę. Visa, kas tiktai ligi šiol buvo iš Airijos minėta, vyko sąryšyje su Euch. Kongresu. Priėjo dabar tenka kiek ilgėliau ir apsistoti. Tinkamiausia bus pradėti nuo istorijos, — tas padės geriau suprasti ir šį Kongresą.

Eucharistinių Kongresų istorija.

Kiekvienam katalikui turi būti gerai žinoma, kad Eucharistija yra Bažnyčios siela ir širdis. Atimk iš Kat. Bažnyčios Šv. Sakramentą, ir ji nustos būti tuo, kuo dabar yra,—neteks prasmės kunigystė, užges Kristaus įkurtas Naujosios Sandaros meilės laužas, nebebus gyvybės.

Visai suprantama, kodėl visais amžiais Šv. Sakramentas iš vienos pusės turėjo daug uoliausių garbintojų, net gyvybę paaukojusių už Jį, o iš antros pusės niekados netrūko asmenų, tiesiog velnioniškų įsiutimu su Juo kovojusių: vienų buvo nuoširdžiausiai remiamas, o kitų smarkiausiai atakuojamas,—išgriovus kertinį akmenį, turėtų griūti ir visas Bažnyčios rūmas.

Stebėtinas sutapimas — Eucharistijos garbė labiausiai pasireiškia tada, kada ji labiausiai būdavo griaunama. Pirmuosius tris šimt. krikščionys susilaukia iš pagonių baisiausių priekaištų

dėl Šv. Sakramento garbinimo. Tačiau krikščionių prisirišimas prie Eucharistijos ne tik kad nesumažėjo, bet gerokai dar padidėjo. 313 m. Konstantinas Didysis Milano ediktu suteikia krikščionims laisvę, išneša Eucharistijos garbinimą j viešumą ir paskleidžia Jos garbę. 12-13 š. albingensams ir įvairiems kitokio plauko žmonėms niekinant Šv. Sakramentą, įvedama Dievo Kūno šventė, kuri šiandieną daugely tautų taip triumfališkai yra švenčiama. Pagaliau, jansenistams pradėjus statyti nežmoniškai regoristiškus reikalavimus einantiems prie Šv. Komunijos, pasirodo Šv. Tėvo Pijaus X bulė, raginanti dažniau eiti prie Šv. Komunijos, ir tuo žmogus vėl priartinamas prie Eucharistinio Kristaus.

Euch. Kongresų lopšio tenka ieškoti 19 š. antroje pusėj, kada iš vienos pusės liberalizmas panoro Kristų išstumti iš viešojo gyvenimo, o iš antros pusės jau į madą buvo beįeiną įvairiausi kongresai, kaipo gera priemonė Įvairiems dalykams propaguoti. Juos šaukti mintį davė dievota belgė Fr. Tamisier († 1911). Jos ir Filiberto Vro († 1906), labai turtingo šilko fabrikanto, rūpesnio ir propagandos dėka pirmas eucharistiniu tikslu maldininkų suvažiavimas įvyko 1874 m. Avinjone. Nuo 1881 m. panašūs suvažiavimai įgavo tarptautinių Kongresų pobūdį, nors kai kuriuos jų dar vis galima būtų pavadinti vienos šalies kongresais.

Pijus X (1908. VIII. 4 — 1914. VIII. 20), kurio gyvenimo programa buvo „Omnia restaurare in Christo“[1]), kuris turėjo drąsos 1907. IX. 8. išleisti prieš po Bažnyčios pagrindais besiknisančius modernistus garsiąją savo encikliką „Pascendi dominici gregis“, bene daugiausia prisidėjo prie Eucharistinių Kongresų išaukštinimo. Eucharistijos Popiežius Pijus paima Kongresus į ypatingą savo globą ir nuo 1906 m. skiria jiems pirmininkauti Kardinolą — Legatą.

Nuo 1914 ligi 1922 m. Eucharistiniai kongresai buvo uždrausti. Nuo 1922 m. jie ruošiami kas antri metai įvairipse pasaulio šalyse ιρ įvairiose valstybėse. Δαβαρτιnis Popiežius Pijus XI visais galimais būdais juos remia ir privedė ligi milžiniško dydžio. Ligi šiol jų buvo 30, o Dublino jau 31-sis. Štai jų visų sąrašas:

Nr.	Laikas.	Vieta.	Pirmininkas ar Legatas. Tit.-
1.	1881. 6. 28-30.	Lile	vysk. Monnier Ark. Harley,
2.	1882. 9. 14-17.	Avinjone	Avinjonas. Ark. Duquesnay.
3.	1883. 6. 5-10.	Lieže	Kard. Mermillod.
4.	1884. 9. 9-13.	Friburge	
5.	1886. 6. 20-24.	Tulūzoje	
6.	1888. 7. 2-6.	Paryžiuje	Kard. Richard, Paryžius.
7.	1890. 8. 16-21.	Antverpene	Kard. Goosens, Malinos.
8.	1893. 6. 28-30.	Jeruzolimoje	Kard. Langėnieux, Reimsas.
9.	1894. 7. 25-29.	Reimse	„ „ „
10.	1897. 9. 20-24.	Paray-le-Moniale	Kard. Perraud
11.	1898. 7. 13-17.	Briusely	Kard. Goosens, Malinos.
12.	1899. 8. 7-11.	Liurde	Kard. Langėnieux
13.	1900. 9. 4-9.	Anžėre	Vysk. Rumeau, Anžėras.
14.	1902. 9. 3-7.	Namiūre	Kard. Goosens, Malinos.
15.	1904. 7. 20-24.	Angulėme	Kard. Lecot, Bordas.
16.	1905. 6. 1-4.	Romoje	Kard. Respighi, Roma.
17.	1906. 8. 15-19.	Turnė	Kard. V. Vanutelli, Roma.
18.	1907. 8. 6-11.	Mėce	„ „ „
19.	1908. 9. 9-13.	Londone	„ „ „
20.	1909. 8. 4-8.	Kelne	„ „ „
21.	1910. 9. 6-11.	Montrealyje	„ „ „
22.	1911. 6. 25-29.	Madride	Kard. Aguirre y Gardinaux.
23.	1912. 9. 12-15.	Vienoje	Kard. V. van Rossum.
24.	1913. 4. 24-28.	La Valettoje	Kard. Dom. Ferrata.
25.	1914. 7. 22-26.	Liurde	Kard. Pignatelli di Belmonte.
26.	1922. 5. 25-29.	Romoje	
27.	1924. 7. 22-27.	Amsterdame	Kard. V. van Rossum.
28.	1926. 6. 22-24.	Čikagoje	Kard. Giov. Bonzano.
29.	1828. 9. 6-9.	Sidniejuje	
30.	1930. 5. 7-11.	Kartaginoje	Kard. Lepicier, Roma.
31.	1932. 6. 22-26.	Dubline	Kard. Lor. Lauri Roma.

Kaip matome, ligi 1900 m. didesnė dalis Kongresų įvyko prancūzų teritorijoje, o vėliau jau daugumoje vyksta įvairiose kitose šalyse. Pradžioje Kongresai nebūdavo didingi ir neatkreipdavo pasaulio dėmesio, bet vėliau jau vis labiau ir labiau stebino pasaulį. Galima į kai kuriuos jų bent kiek pažvelgti.

1908 m. Londone sušauktame Kongrese negalėjo procesija eiti gatvėmis, kadangi liberališka anglų vyriausybė neleido.

1909 Kelno Kongresas labai įspūdingas. Popiežiaus Le gatui vokiečiai davė specialų laivą plaukti Reino upe, kur pa kelėje buvo didžiausios iškilmės.

1910 pirmą kartą Kongresas buvo suruoštas Amerikos žemyne, Kanadoje Montrealyje, kur neblogai pavyko.

1912 m. Vienoje suruoštasis Kongresas nustelbė visus ligi tol buvusius. Kongrese aktyviai dalyvavo ir procesijoje ėjo pats Austro-Vengrijos karalius Pranas Juozapas su visais savo dvariškiais bei artimaisiais.

1) Tą šūkį paėmė Lietuvos ateitininkai, padėjo savo programos pagrindan ir rūpestingai gyvenime jį vykdo.

Triumfališkiausias buvo 1926 m. Čikagos Kongresas, į kurį suvažiavo 10 kardinolų, 40 ark., 260 vyskupų ir per milijoną svetimšalių maldininkų. Kongresą raštu pasveikino pats prezidentas Coolidge, pažymėdamas, kad J. A. Valstybės brangina religiją. Tą raštą perskaitęs ministeris Davis dar nuo savęs pasakė gražią prakalbą, pažymėdamas, kad jisai, nors nekatalikas, bet gerbiąs tuos, kurie savo tikybą brangina. Procesijoje baldakimą nešė J. A. Valstybių armijos generolas, tvirtovės Sheriden komendantas Lemhan, tų pačių valstybių karo laivyno admirolas Benson, Ed. Hurley ir turtuolis kinietis Lo-pa-hong.

1928 m. Sidniejaus Kongrese žmonių dalyvavo dar daugiau, kaip Čikagoje.

1930 m. Kongrese Afrikoje, Kartaginos mieste, buvusioje Šv. Augustino rezidencijos vietoje, užsiregistravusių dalyvių tebuvo 25.000. Nežiūrint nedidelio dalyvių skaičiaus, vis dėlto gilų įspūdį darė ne tik išvidinis ir išorinis pasiruošimas prie Kongreso, bet dar labiau Kartaginos griuvėsiai, kurie suvažiavusiems bylojo apie šv. Augustino širdgėlą, kai jo mylimojoj Numidijoj priešai trukdė Kristaus Bažnyčios plėtimąsi. Šv. Perpetuos, šv. Felicijos ir daugelio kitų kankinių krauju apšlakstyta Numidijos žemė elektrizavo dalyvių dvasią. Kongresą parėmė Prancūzijos prezidentas, o taip pat teikė visokeriopą pagalbą ir Tuniso karalius.

1932 m. Dublino Kongresas buvo tiesiog gigantiškas. Apie jį tuojau teks čia ir kalbėti.

Šalia tarpt. Kongresų dar ruošiami tautiniai, provincialiniai ir dieceziniai. Italijoje tokių kongresų buvo suruošta 1931 m. —29, 1932 m.—34. Jų reikšmė taip pat labai didelė, o dažnai net didesnė už tarptautinių, kadangi j juos gali visi atsilankyti. Jie taip pat dažnai esti grandioziniai. Pav., 1932 m. vasarą Vokietijoje, Kelno mieste, buvo suruoštas 71-sis Euch. Kongresas, j kurį daug buvo suvažiavę angliakasių, fabrikų darbininkų iš Vestfalijos ir Ruro kraštų. Ant kalno buvo padarytas altorius, prie kurio paskutinę dieną klausė Mišių per 250.000 žmonių.

Lietuvoje pirmas Euch. Kongresas buvo sušauktas 1928 m. Panevėžyje. 1931 m. toki Kongresai buvo surengti Kaišiadoryse, Šiauliuose, Telšiuose ir Vilkaviškyje. 1933 m. panašūs Kongresai įvyko Panevėžyje ir Švėkšnoje.

Tai tokia yra trumpai suglausta Euch. Kongresų istorija. Ligšioliniai Kongresų eigai labai tinka gražioji Kristaus parabolė apie Dievo karalystę: „Ji kaip garstyčių grūdas, kurs, sėjamas į žemę, mažesnis už visas esančias ant žemės sėklas, pasėtas gi išauga, darosi didesnis už visas daržoves ir išleidžia didelių šakų, taip kad jo ūksmėje gali gyventi dangaus paukščiai.“[1])

1) Mork. 4,31—32.

Kongresui pasiruošimas ir Legato sutikimas.

Dubline Euch. Kongresas buvo šaukiamas Airijos Apaštalo šv. Patriko 1500 m. jubiliejaus proga. Todėl, suprantama, pats Kongresas Airių tautai dar artmesniu tapo, nes įgavo dvigubos šventės pobūdį.

Pasaulinio masto iškilmėms turėjo būti proporcionalus pasiruošimas. Kiekvienas triumfas yra tik intensyvaus darbo vaisius. Airiai labai gerai tą suprato ir labai rimtai prie Kongreso ruošėsi.

Kada 1930 m. galutinai buvo nustatyta Tarp. Kongreso vieta Dublinas, užvirė tuojau ir darbas. Sudaryta ne tik vyriausis komitetas, bet taip pat visa eilė pagelbinių komitetų, kaip: spaudos ir priėmimo, transporto, butų parūpinimo, palapinių pastatymo, muzikos ir ceremonijų, miesto papuošimo ir k. Ištisas organizatorių štabas su gausiomis šakomis, skyriais ir skyreliais visu rimtumu pradėjo varyti darbą. Greit buvo išdirbta smulki Kongreso programa, atspausdinta ir išsiuntinėta į visą tautą ir į visą pasaulį.

Spauda ir radio visus metus plačiai pranešinėjo pasiruošimo eigą ir propagavo Kongreso idėją. Krautuvėse ir kitose viešose vietose plakatai, ant laiškų štampai reklamavo Kongresą. Visą pusmetį gyventojai nešiojo prisisegę prie krūtinių specialius metalinius Kongreso ženklelius ir apdovanodavo jais svetimšalius svečius.[1])

Kadangi Euch. Kongresas yra dvasios pasireiškimas, tai ir pasiruošimas daugiau ta kryptimi buvo varomas. Dar prieš metus visas kraštas susiorganizavo į tam tikrą maldos organizaciją vien tuo tikslu, kad nusisektų Kongresas. Kiekvienoje parapijoje buvo šimtai narių, kurie kas sekmadienį ta intencija ėjo prie Šv. Komunijos, aukojo kasdieninius savo darbus, maldas. Sustatyta buvo tam tikslui specialė malda su 300 dienų atlaidų už kiekvieną atkalbėjimą. Štai ji:

> ,,O Jėzau, mes tikime, kad visoje pilnybėje esi Šv. Sakramente. Kasdieną aukoji save laike šv. Mišių dėliai mūsų pašventinimo ir išganymo. Tu esi Šv. Komunijoje mūsų sielos penas. Visados pasilikdamas Šv. Sakramente, Tu esi mūsų nesibaigianti paguoda ir stiprybė šioje ašarų pakalnėje.
>
> Palaimink ir apvainikuok pasisekimais šį beprisiartinantį Kongresą, kad visų mūsų žmonių protuose ir širdyse

1) Stud. Jonas Masiulis dar per Velykas buvo nuvažiavęs iš Paryžiaus i Dubliną svečiuose ir jau tada gavo ženklelį, kurį man vėliau Paryžiuje rodė.

gilesnis būtų Švenčiausiojo Sakramento pažinimas ir meilė, kad mūsų protas būtų toli nuo visų pasaulinių reikalų ir drauge jo blogybių, kad Viešpaties dvasia apgaubtų mūsų kraštą ir visą pasaulį.

Įžiebk mūsų širdyse Jėzaus meilę savo šv. Mišių auka ir nuolatiniu buvimu Šv. Sakramente. Leisk, kad dažna ir nuolatinė Komunija būtų praktikuojama visose pasaulio šalyse, kad Šv. Širdies meilė apimtų visų žmonių širdis ir protus. Šv. Jėzaus Širdie, palaimink šį Kongresą. Mūsų ir Jėzaus Motina, melskis už mūsų šv. Sakramentą. Šventas Juozapai, Bažnyčios Globėjau, melskis už mus. Šv. Paskaliau Baylon'ieti, Eucharistinio Kongreso Globėjau, melskis už mus. Šv. Patrikai, Šv. Laurynai O'Tode'jieti ir visi Irlandijos Šventieji, melskitės už mus".

Kas dieną kilo iš airių širdžių maldos prie Aukščiausiojo Sosto, ir ilgesys Kongreso vis didėjo.

Kongresui gausiai buvo išrūpinta atlaidų. Visuotinius atlaidus galėjo gauti visi tie, kurie, atlikę išpažintį ir priėmę Šv. Komuniją, aplankys bet kurią bažnyčią, o taip pat tie, kurie dalyvaus paskutinėje Kongreso procesijoje. Visiems vienaip ar • kitaip prisidedantiems prie Kongreso taip pat išrūpinta didesni ar mažesni atlaidai.

Per 2 savaites prieš Kongresą 100 misijonierių 50-je Dublino ir Pajūrio bažnyčių visu įtempimu darbavosi su rekolekcijomis. Birž. 5 d. pradėta rekolekcijos mergaitėms ir moterims visose Dublino ir Pajūrio bažnyčiose. Birž. 12 d. visoje Airijoje moterims Šv. Komunija ir rekolekcijų užbaigimas. Tą pačią dieną prasideda rekolekcijos vyrams. Birž. 19 d. visoje Airijoje vyrams bendra Šv. Komunija. Birž. 21 d., šv. Aloyzo dienoje, visos Airijos vaikams Šv. Komunija.

Buvo sudaryta ir daugiau progų dvasiniai pasiruošti Kongresui. Dublinas pasipuošė ir išoriniai. Jis gražiau pasidabino, negu jaunavedė prieš savo jungtuves: visur žėrėjo, spindėjo, gėlių vainikuose skendo. Dauguma gyventojų atremontavo savo butus, sutaisė visa, kas buvo iširę.

Ypatingai daug rūpesčio kėlė klausimas, kur sutalpinti atvykstančius svečius, kadangi buvo tikėtasi sulaukti apie milijoną žmonių. Tam tikslui buvo paimta visi Dublino viešbučiai, visos mokyklos, o taip pat transatlantiniai laivai paversta viešbučiais, soduose atsargai sustatyta palapinės.

Laimingas Dublinas tuo, kad turi tokį parką, kokio neturi nė viena kita Europos valstybė. Užmiestyje, bent trijų klm. atstume, stovi gražus Penikso (Phöniks'o) parkas, 712 ha didumo, su zoologijos sodu ir 62 m. aukštumo Velingtono granitiniu abelisku. Jis kaip tik ir buvo panaudotas visoms didžiosioms Kongreso iškilmėms.

Viešose Dublino vietose buvo pastatyti du brangūs altoriai: vienas Penikso aikštėje, kur buvo laikomos beveik visos didžiosios pamaldos ir iš kur turėjo prasidėti didžioji eisena, kitas—miesto centre, ant O'Connell'io tilto, prie kurio buvo paskirtas Kongreso uždarymas.

Su susisiekimu nebuvo daug bėdos: Airijoje labai gerai veikia geležinkelių tinklas, tramvajai; be to, labai daug yra autobusų ir lengvųjų automobilių. Gerokai padeda ir kanalai, tinkami laivų susisiekimui. Ir pats Kongresui rengti komitetas daug turėjo automobilių savo žinioje, — juos paskolino Dublino apylinkės turtingesnieji katalikai.

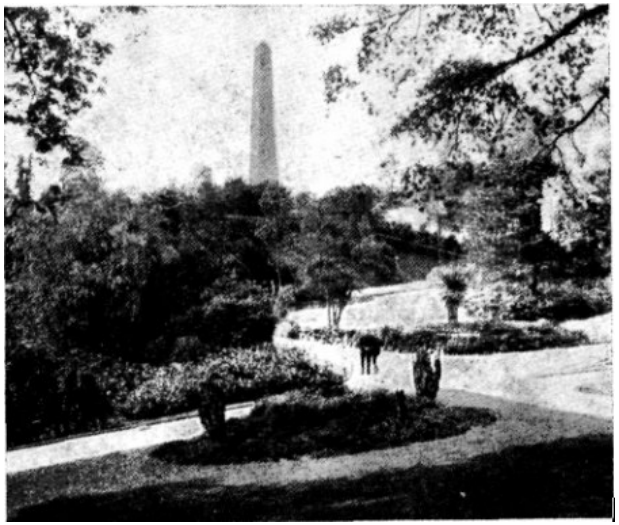

Didysis Penikso parkas su Velingtono paminklu.

Atvykstantiems svečiams organizacinis komitetas išleido tikrai vertingą informacinę brošiūrą: „The Handbook of the Eucharistic Congress“, 160 p., kurioje kiekvienas lengvai galėjo rasti visa, kas Kongreso dalyviui galėjo būti reikalinga ar naudinga.

Visais atžvilgiais pasiruošimas labai rimtai buvo atliktas. Pramatyta buvo net tūkstančiai smulkmenų ir kitokių galimumų.

Airija išsiilgusi laukė Popiežiaus Legato. Nekantriai gaudė žinias iš Paryžiaus ir Londono, pro kur jis vyko. Laikraščiai praneša, kad ir Prancūzijoje, ir Anglijoje jis buvęs labai džiaugsmingai sutiktas. Prancūzų valdžia Paryžiuje Legatui davė pui-

kų viešbutį, ant kurio visą ten buvimo laiką plevėsavo Šv. Tėvo vėliava, o prie durų stovėjo garbės sargyba. Londono Addison Road stotyje pasitiko 5000 žmonių minia, kuri, prasiveržusi pro policijos užtvarą, širdingai jį sveikino ir atsiklaupusi priėmė palaiminimą.

Airiai j paskutinį Anglijos uostą atsiuntė naują, gražų laivą, kuris plaukė 5 valandas. Birž. mėn. 20 d. pirmą kartą po 300 metų Popiežiaus atstovas įžengė į laisvą Airijos žemę. Keliu šimtų tūkstančių minia susirinkusi buvo sutikti. De Valerą gražiai pasveikino. Legatas atsakydamas pareiškė, kad siųsdamas jį Popiežius pasakė: „Vyk mano vardu Airijon ir pasakyk ten susirinkusiai airių tautai, kad Popiežius ją myli ir jai siunčia ne paprastą, bet ypatingą savo palaiminimą“.

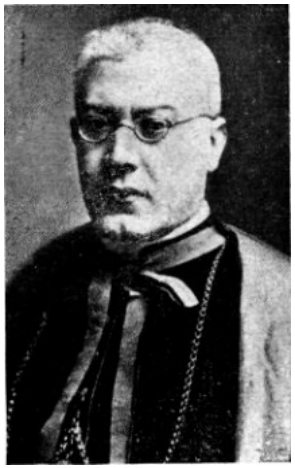

Karei. Lorenzo Lauri, Popiežiaus Legatas Dublino Euch. Kongrese, gimęs 1864 m. Romoje, 1917 m. įšvęstas Efezo ark., 1921 m. paskirtas Nuncijum Lenkijai, 1926 m. pakeltas į kardinolus.

Iš uosto Legatas važiavo į miestą, lydimas šimto automobilių. Abipusiai išpuošto 12 klm. kelio, vedančio į Dubliną, stovėjo 70.000 išsirikiavusių mokinių garbės sargyba, kuri pravažiuojantį svečią džiaugsmingai sveikino.

Automobilis sustojo prie miesto vartų, kur burmistras pasveikinęs įteikė Legatui miesto raktus.

Sidabro trimitai skelbė visam miestui nepaprasto svečio atvykimą. Birž. 21 d. 15 val. Dublino arkiv. Byrne suruošė didelėse Blackrock College patalpose Legatui pagerbti priėmimą, j kurį buvo sukviesta ir atsilankė apie 20.000 asmenų. Dalyvavo airių, anglų, amerikiečių, italų, prancūzų, vokiečių, slavų, švedų, belgų, lietuvių, indų ir k. tautų atstovai.

Panašų priėmimą kitą dieną suruošė Airijos valdžia. Atsilankė apie 4000 garbingiausių Airijos asmenų. Priėmimas įvyko Senojo Dublino pilyje, kurios kalėjime seniau trūnijo airiai belaisviai.

Kongreso atidarymas.

Kongreso atidarymas buvo paskirtas trečiadienį (VI. 22), 15 val. Dar visa valanda anksčiau jau visos gatvės, vedančios į prokatedrą, kur turėjo įvykti atidarymas, sausakimšai perpildytos buvo žmonių. Kai kurių Dublino laikraščių pranešimu gatvėse buvę per 300.000 žmonių. Tik rūpestingi ir sumanūs tvarkdariai pajėgė palaikyti tvarką.

Lietuviai tik keliese turėjome drąsos eiti pasižiūrėti Kongreso atidarymo ir susimaišyti minioje, — visi kiti, vistiek nesitikėdami arčiau prieiti, paliko namuose. Mums pavyko geriau, kaip galėjome tikėtis: tvarkdarių ir kai kurių mūsiškių „žaltiško gudrumo“ dėka atsidūrėme netoliese arkikatedros.

Į pavyzdingų mokyklų centralę, gulinčią prieš pat bažnyčią, po kits kito važiavo kardinolai, vyskupai, ministeriai ir k. dideli asmenys. Minia pravažiuojantiems entuziastiškai šaukė valio ir griausmingai plojo rankomis. Lygiai 15 val. pasigirdo trimito balsas. Minia sustingo. Iš mokyklų centralės prasidėjo iškilminga procesija į prokatedrą. Akis įsmeigę viską sekame. Pryšakyje eina Popiežiaus Legatas, jam iš dešinės Dublino ark. Byrne, o iš kairės Namiūro vysk. Heylen. Toliau po vieną išsirikiavę kardinolai: Paryžiaus — Verdier, Vestminsterio (Londone) — Bourne, Malinu — van Roey, Palermos — Lavitrano, Lenkijos — Hlond, Filadelfijos — Dougherty. Visi turi savo palydovus ne vien dvasininkus, bet ir šiaip garbingus pasaulininkus. Dar toliau po du išsirikiavę arkivyskupai, vyskupai ir prelatai.

Legatui įeinant į bažnyčią, iš vidaus pasipylė „Ecce sacerdos magnus“ balsai. Gatvėse išstatyti radio ruporai giesmės akordus perdavė visam miestui. Po valandėlės gatvėje jau nebesimatė vyskupų ir kitų didelių asmenų — visi buvo suėję į bažnyčią, kur buvo leidžiami tik su bilietais. Lietuviai, kaip ir kiti svetimšaliai, niekuo nesiskyrėme iš margaspalvės 300.000 lauke stovinčios minios ir negalėjome pretenduoti būti įleisti į bažnyčią. Bet širdys nerimo, ir niekaip negalėjome įsitikinti, kad 3.000 klm. važiavę negalėsime matyti Kongreso atidarymo, lygiai kaip buvę Romoje nematytumėm Popiežiaus. Nutarėme pabandyti patys susirasti kelią į vidų. Pajudėjome. Mandagūs tvarkdariai ne tik kad nekliudė, bet vienas iš jų vadų mums dar net padėjo praeiti pro minią ir maloniai suleido į bažnyčią.

Viduje nebuvo jokio susigrūdimo, kadangi neperdaug žmonių tebuvo įleista, ir lengvai priėjome visai arti kardinolų. Specialiai parengtame soste sėdėjo Legatas, o netoli jo kardinolai. Kiek žemėliau sėdėjo arkivyskupai ir vyskupai, kurių

Organizuotos katalikės airės sveikina Legatą.

buvo apie 200. Greit akimis suradome ir savo Ekscelencijas Vyskupus Būčį ir Staugaitį. Prel. Grigaitis, kaipo Eucharistiniams Kongresams rengti Komiteto narys, sėdėjo tarpe kardinolų ir vyskupų. Čia pat buvo ir Airijos prezidentas De Valera su visais ministeriais ir eile kitų aukštų asmenų.

Pirmiausia buvo perskaitytas Šv. Tėvo raštas lotynų kalba, o paskum anglų, kurį dėl jo turinio svarumo čia vertime ir paduodu:

Numylėtam Mūsų Sūnui Laurinui Tit. š. Pankracijo S. R. E. Kunigui Kardinolui Lauri, Didžiajam Penitenciarijui.

PIJUS P. P. XI.

Numylėtasai Mūsų Sūnau, pasveikinimą ir Apaštališką Palaiminimą.

Seniai jau žinome, jog žaliuojanti „Šventųjų sala“ ir didvyrių augintoja Airija stebėtinu uolumu ir triūsu ruošia Eucharistinį visų tautų Kongresą ir jam išrinktą vietą, įžymiausį miestą Dubliną, prisirengia visokeriopais spindinčiais pagražinimais didžiausioms Švenčiausiojo Sakramento iškilmėms. Ir laikas viešam ir iškilmingam „Tikėjimo Paslapties" nušvietimui negalėjo būti geriaus ir patogiaus parinktas, nes šiais metais kaip tik sueina tūkstantis penki šimtai metų, kai pati Airija laimingai atsivertė į Kristaus tikėjimą. Teisingiausiai tat visas katalikiškasai pasaulis jungiasi šiandien su besilinksminančiais Airiais, kurių proseniai į tiek Europos kraštų, į šiaurinę Ameriką, vidurinę Afriką, į tolimas Australijos ir Naujosios Zelandijos šalis pirma įvedė tikrą religiją, paskui kuoplačiausiai ją paskleidė. Atsižiūrint į didelį bažnyčių skaičių, — būtent, apie aštuonis šimtus — šv. Patrikui pašvęstų, kur draug su Švenčiausiuoju Kristaus Kūnu užlaikomas ir stiprinamas katalikų tikėjimas, teisingai galima tvirtinti apie Airius, kaip ir apie pirmuosius mūsų tikėjimo skelbėjus: „Į visą žemę išėjo jų garsas“ (Rom. X, 18; Ps. XVIII, 5). Bet tuomet tik Airių tikėjimas ir dora labiausia sužibėjo, kai iškilo anas katalikų kankinimas, per ilgus šimtmečius nesiliovęs siautęs. Kiek tai dabar Airiams džiaugsmų ir nesiliaujančių Dievui dėkojimų priežasčių!

Anose liūdnose dienose atimtos Katalikų Bažnyčios šventyklos buvo parduodamos atskalūnams. Dangiškoji Auka slapčia ir su baime buvo aukojama skardžių kalnų urvuose, miškuose, slėnių balose, kokiose nors paslėptose vietose; išvarius ištrėmiman kunigus ir sielų ganytojus, patiems pasauliečiams katalikams uždrausta buvo turėti ir nuosavybę ir mokyti vaikus. Šitai pasigailėtinai audrai besiaučiant,

Šv. Tėvas Pijus XI (Achilles Ratti), gimęs 1856 m. Titui ark. 1919 kardinolu 1921, Milano ark. 1921, 265-uoju Popiežiumi 1922 m, 1920 m buvo atsilankęs į Lietuvą. Kauno Metrop. Kunigų Seminarijos salėje yra marmuro lenta su įrašu:

Pius XI P. M.
e. t. Archiep. Achilles Ratti
Visitator Apostolicus Lituaniae
A. d. MCMXX III Kalen Febr.
Seminarium nostrum ex_hoc
suggestu est locutus

visi airiai su didžiausiu tvirtumu ir ištverme bevelijo geriau iškęsti įvairias priespaudas, kaip apleisti tėvų tikėjimą ir nors kiek atsitraukti nuo iš senovės priprasto Šventajam Sostui ištikimumo: „Ta yra pergalė, kuri nuveikia pasaulį, mūsų tikėjimas“ (I Jon. V. 4). Dabar gi laisvai ir viešai galima Airiams laikyti šv. Mišias, per iškilmes vežti Eucharistinį Karalių ir, žmonių minioms džiaugiantis, iškilmingiausiai aukoti. Jeigu tat visa krikščionių visuomenė nori pasidalinti su Airiais jų džiaugsmu ir jame ruošiasi dalyvauti dievotais ir gausingais maldininkų būriais, Mes pirmiausia kupini esame gražiausio džiaugsmo ir norime kokiu nors būdu dalyvauti Eucharistiniame Kongrese. Mes žinome, kokiu ryšiu pasiliko iki šiol Airiai sujungti su Šv. Petro katedra: žinome, kokią pagarbą, kokią karštą meilę reiškė Šv. Petro įpėdiniams. Todėl, kad mes galėtumėme būsimuosiuose katalikų susirinkimuose pirmininkauti ir juose dalyvauti, Tave, Numylėtas Mūsų Sūnau, kuris, kadaise mokydamas teologijos Urbano Kolegijoje de Propagande Fide, tiek Airijos aliumnų patraukei prie savęs, šiuo kartu skiriame Mūsų Legatu — pirmininkauti Mūsų vardu ir autoritetu, pareiškiant tėviškus Mūsų nurodymus ir pageidavimus. Paskelbk, jog Šv. Sakramento garbinimas Airiuose vis labiaus ir labiaus stiprėja ir auga; paragink juos, kad tėvų papročius ištikimai sekdami, nesiliautų siųsti į misijų vietas tikėjimo skelbėjus ir juos remtų; pakelk jų širdis, kad, niekados neužmiršdami „Uolos Mišių" laiką, Šv. Eucharistijos garbinimą laikytų tikėjimo ženklu ir kad stengtųsi jį laikyti ir platinti apsigynimui nuo klaidų. Jei šitiems Mūsų norams ir pageidavimams Airiai pilnai prisitaikins, neabejojame, kad jie laimės gausius vaisius ne tiktai katalikų vardo sustiprėjimui, bet ir garsios jų žemiškos tėvynės pažangai ir gerovei. Prakalbėsi ne tiktai į Airius, bet ir į visus iš visų žemės kraštų į vieną vietą susirinksiančius, kad vieningomis sielomis ir sujungtais į Dievą prašymais, kaip kad daug kartų neseniai raginome, būtų sulaikyta tiek daug žmonių giminei grasinančio pikto, ir kad tokiame tautų skirtingume ir priešingume įvyktų ant galo kada nors viena ir ta pati valia.

Tuo tarpu gi, kai tikimės iš Dievo šiam susirinkimui taikos ir meilės dangiškųjų dovanų, Tau, Numylėtasai Mūsų Sūnau, taip pat Garbingam Broliui Dublino Arkivyskupui, kitiems Airijos Ganytojams Vyskupams ir visiems vaikams, kurie dalyvaus šiame Eucharistiniame Kongrese, gausinga meile suteikiame Apaštališkąjį Laiminimą.

Duota Romoje. Prie šv. Petro, 26 d. gegužės, Švenčiausiojo Jėzaus Kūno šventėje, 1932 m.

Mūsų Popiežiavimo XI.

- Pijus P. P. XI.

Po to trumpas kalbas iš sakyklos pasakė Dublino ark. Byrne ir Namiūro vysk. Heylen, Tarp. Euch. Kongresams rengti Komiteto Pirmininkas, kuris Šv. Tėvo atstovo įgaliotas paskelbė Kongresą atidarytu.

Paskutinį žodį turėjo Legatas. Kalbėjo angliškai. Suminėjo Popiežiaus laišką, abiejų vyskupų kalbas, šv. Patriko 1500 m. jubiliejų, Šv. Sakramentui pagarbos atidavimo reikalą, pagyrė airių prisirišimą prie tikėjimo ir Bažnyčios. Palinkėjo Kongresui didžiausio pasisekimo. Per šią Legato kalbą De Valerą su ministerių kabinetu pamaldžiai klūpėjo.

Po to buvo suteiktas palaiminimas Šv. Sakramentu.

Išeinančius iš bažnyčios aukštus svečius lydėjo minios ovacijos. Tik po gero pusvalandžio galima buvo pradėti šiek tiek laisviau gatvėje judėti.

Kada grįžę į butą pasidalinome įspūdžiais su namuose pasilikusiais mūsiškiais, kažkas padarė išvadą, kad lietuviai nėra tokie jau liurbiai, kokiais juos laikė okupacijos metu vokiečiai, ir dažnai apsukresni yra už kitų tautų žmones. Tą parodo ir tas faktas, kad lietuviai užsienių universitetuose dažnai prasimuša moksle į pirmąsias eiles.

Naktinės pamaldos ir Airių pamaldumas.

Nuo Kongreso atidarymo iki vidurnakčio visose Dublino miesto ir arkidiecezijos bažnyčiose buvo išstatytas Šv. Sakramentas. Žmonių visą laiką pilnos bažnyčios.

Gal niekados nakties metu Dublinas savo gatvėse nėra matęs tiek žmonių, kiek šią ir kitomis Kongreso naktimis. Ypač viliojo įvairiausios šviesos, kuriose maudėsi miestas. Visuose Dublino namų languose degė žvakės. Dešimtimis tūkstančių įvairiausiai sukombinuotų elektros lempučių draikė savo spindulius. Milžiniški prožektoriai padangėse raižė įvairias figūras ir žodžius, kaip: „Adoramus“, „Laudamus“, „Benedicimus“ ir k. Naujųjų laikų elektrotechnikos pagalba naktis buvo paversta diena Aukščiausiojo garbei. Miestelėnų būriai vakare išėjo į artimus Kappure kalnus, norėdami iš aukšto pasigėrėti įspūdingais žmogaus kūrybos prajovais.

Vidurnaktį, tuojau po dvyliktos, visose miesto ir priemiesčių bažnyčiose buvo laikomos šv. Mišios. Ne tiktai bažnyčios sausakimšai perpildytos žmonių, bet ir gatvės užtvenktos. Kas nepaprasčiausia, kad gatvėse visi — dideli ir maži, vyrai ir moterys, prastutėliai ir inteligentai — suklaupę kalba rožančių, gieda giesmes ar kitaip meldžiasi. Niekados niekur nebuvau matęs tokio didelio visuotinio pamaldumo. Ir pas mus Šiluvoje, Tytavėnuose, Daujėnuose, Krekenavoje suplaukia daug žmonių ir labai karštai meldžias, bet maldininkų tarpe dažniausiai neperdaug tepamatysi vyrų ir apskritai inteligentų.

Šį iškilmingą vidurnaktį ir kitomis dienomis be galo daug žmonių ėjo prie Šv. Komunijos. Bažnyčiose tam kartui daug buvo paruošta provizorinių altorių Komunijai dalinti. Kun. Gillet, domininkonų vyresnysis, per vienas savo Mišias sakosi išdalijęs 5000 komunikantų. Seserys vienuolės dieną ir naktį darbavosi, gamindamos juos.

Turėjau daug progų įsitikinti, kad airiai ligi kaulų smegenų persisunkę yra savo tikėjimo meile, jį viešai išpažįsta, juo didžiuojasi.

Kartą su p. Juozu ir Ramygalos kapelionu kun. Mozūru nuvykome į Dublino užmiestį, kur įėjome į vieno sodo aikštelę. Ten stovėjo Liurdo Šv. Panelės Marijos statula, gražiai tvorele aptverta. Štai dviračiu atvažiuoja kokių 25 m. bernaitis, inteligentas, dviratį nuošaliai pasistato, prieina prie grotelių, atsiklaupia, rankas dievotai sudeda ant krūtinės, akis pakelia į Marijos veidą ir keletą minučių karštai meldžiasi. Pasimeldęs ramiai nuvažiuoja toliau.

Daug kartų stebėjome praeinančius pro bažnyčias žmones: vieni palenkia galvą, kiti dievotai persižegnoja, treti įbėga minutėlei j bažnyčią pasimelsti. Taip daro ne tik senesnieji, bet ir jauni vyrukai bei mergaitės.

Girdėjau, kad Dubline sektantas negalėjęs paskaitai išsinuomuoti jokios salės ar kambario, kadangi niekas, gerbdamas katalikų tikėjimą, nenorėjęs net už didžiausius pinigus jam leisti klaidingą mokslą skelbti.

Net protestantai pasiduoda religingumo dvasiai. Vieną dieną Dublino gatvėje prof. Kemešį užpuolė protestantė ir prašė pasimelsti už jos tėvą, kad pasitaisytų.

Be galo didelis airių prisirišimas prie kunigų. Buvau trumpai apsirengęs, tik su koloratka, kaip ir visi Airijos kunigai, bet neperdėsiu sakydamas, kad per kelias dienas turėjau Dubline bent 30.000 kartų pakelti skrybėlę arba bent pirštus prie jos pridėti (tas Airijoje praktikuojama). Dideli ir maži, miestelėnai ir sodiečiai, valdininkai, kariškiai ir studentai,— visi sveikina kunigą. Vaikai, kurių murzinų, neišsipraususių tūkstančiai žaidžia. Dublino gatvėse, pribėgę, nors „švebelsuodami“, taria: „Bless me father!“ Sužinoję, kad Airijoje yra paprotys į tokį pasveikinimą atsakyti: „Bless you God“ — „Telaimina tave Dievas“, stengėmės, kiek sugebėdami, ir pa-

tys panašiai atsakyti. Tą patį pasveikinimą dažnai kartoja ir suaugusieji, o moterys ir vaikai dar prideda „reveransą“.

Neatsilieka ir darbininkai. Kada vieną dieną važiavome pro didelį jų būrį, sunkiai besidarbuojantį prie uolų tąsymo darbo, susilaukėme didžiausių ovacijų. Darbininkų veiduose nematysi to pykčio ir antagonizmo, kuris dažnai blogos valios žmonių sukeliamas kitų šalių ir mūsų tautos darbininkuose.

Vysk. Blois, prancūzas, džiaugsmo perimtas, viename Dublino užmiesčio kvartale išdalijo šiems geraširdžiams airiams 1200 medalikėlių ir sakosi matęs, kaip iš džiaugsmo verkė šie paprasti darbo ir vargo žmonės, kurių širdys kupinos karštos meilės.

Motinos nuo pat kūdikystės dienų pratina vaikus prie kunigų gerbimo. Šimtus kartų pats turėjau progos matyti, kaip motinos kreipia vaiko pagarbą į kunigą. Vienas prancūzas kunigas sakosi pamatęs gatvėje motiną su vaikučiu. Jam beartėjant, motina kreipėsi į savo vaiką, sakydama: „Susitelkime, štai kunigas!" Tuos žodžius ištarusi atsiklaupė ir paprašė palaiminimo.

Kai matomas toks didelis žmonių prisirišimas prie kunigų, ne tiek kaipo prie žmonių, bet kiek kaipo prie Bažnyčios atstovų, ir kai tas prisirišimas visų sutartinai yra ugdomas, visai suprantama darosi, kodėl Airijoje gražiai klesti tikėjimas.

Vyrų diena.

Ketvirtadienis (VI. 23 d.) buvo paskirtas vyrams. Svarbiausia tos dienos programos dalis — iškilmingas vyrų susirinkimas 20 val. Fenikso parke, 5 klm. ilgio ir 3 klm. pločio, gulinčiame į vakarus nuo Dublino.

Turėdamas gražaus laiko ir norėdamas labiau apsidairyti, išvykau trim valandom anksčiau. Pasukęs kiek didesniu ratu priėjau gražius gėlių klombus, švarius vandens tvenkinius, tvarkingai išvedžiotus takelius. Girdėjau, būk čia vasaros popiečiais, o ypač sekmadieniais, susirenka beveik visas miestas laisviau atsikvėpti ir pasilsėti. Dabar didesnė parko dalis pavesta buvo Kongresui, todėl ir visi gražieji tos dalies klombai bei kiti papuošimai vieniems metams paaukoti buvo, — viskas buvo panaikinta, išlyginta, kongresui parengta.

Keliose vietose užkalbinau kitus panašius praeivius. Visa ko būta,—prancūzų, belgų, ispanų, italų ir k.

Prieš pat 20 val. aikštėje jau buvo apie 350.000 vyrų, daugiausia jaunų. Į iškilmes atvyko prez. De Valerą, visi ministeriai, Dublino gubernatorius, šeši kardinolai, keletas auksu žibančių generolų, daug uniformuotų valdininkų ir visa eilė paprastų kaimiečių ir miestelėnų darbininkų. Lygiai 20 val. pasirodė Legatas. Milžiniška vyrų minia, pirma triukš-

Atvyksta į iškilmes Legatas.

mingai plojusi prezidentui, dabar dar galingiau suūžė, sugaudė. Galingas krykštavimas nuaidėjo banguojančia žmonių jura, įelektrindamas net pačius nerangiausius kai kurių tautų žmones.

Lietuviai aikštėje turėjome sau rezervuotą vietą visai artiese altoriaus. Todėl viską galėjome lengvai sekti. Legatas prisiartino prie altoriaus, iškelto bent 6 metrų aukštumon, prie

kurio iš abiejų pusių pusračio forma buvo pastatyti sparnai — puikios galerijos su kolonomis, kur buvo nuskirtos vietos kardinolams, arkivyskupams, ir sėdosi į jam specialiai parengtą sostą.

Po to buvo pasakyti du pamokslai: vienas apie šv. Mišias, o kitas apie Eucharistiją, kaipo meilės ir taikos Sakramentą. Mikrofonas gaudė kalbėtojų garsus, dešimtimis ruporų perdavė juos miniai ir miestui, ir radio bangos išnešiojo juos j platųjį pasaulį.

Pradėjo temti. Minios rankose suliepsnojo žvakės. Legatas, palypėjęs aukštėliau laiptais ir paėmęs į rankas monstranciją, suteikė Švč. Sakramentu palaiminimą. Vyrų laukas prisigūžė ir nulenkęs galvas garbino Eucharistinį Kristų. Plynas, giedras dangus, globiąs Penikso parką, pirmą kartą Dublino užmiestyje, kalnų pašlaitėje netoli ošiančios jūros, matė tokio didelio vyrų būrio susikaupimą. Dar kartą nuaidėjo giesmės balsai Švč. Sakramento garbei.

Legatas sėdosi j automobilį ir didelio būrio garbingų vyrų lydimas palengvėl apvažinėjo kvartalais vyrus. Ovacijoms ir krykštavimams nebebuvo galo. Visą laiką aidėjo galingas airiškas valio, viršuj galvų skraidė kepurės, pliaukšėjo rankos.

Palypėjęs j kiek aukštesnę vietą, iš viršaus žiūrėjau j aikštę. Kiek tik akys siekė, iš visų pusių marguliavo prieblandoje žmonių galvos ir dešimtimis tūkstančių žvakių liepsnų paslaptingai mirksėjo. Dar niekados savo gyvenime nebuvau matęs taip įspūdingo vaizdo ir nebuvau jautęsis taip galingas ir drauge menkutis. Žmonių jūra, žvakių žiburėlių jūra, elektros šviesose besimaudąs miestas, dangaus žvaigždės, vos įžiūrimos kalvų viršūnės, automobilių signalų balsai, — viskas pynėsi, maišėsi.

Grįždamas į namus susidraugavau su 3 airiais karininkais. Nors susišnekėti beveik nemokėjome, bet jautėmis lyg geriausi pažįstami besą,—širdis daugiau pasako, negu iškalbingiausia žmogaus kalba. Priėję miestą atsisveikinome. Tuo pasibaigė vyrų dienos įspūdžiai.

Pilnumo dėliai tenka priminti, kad tą pačią dieną prieš vyrų iškilmes dar buvo visa eilė kitų programos punktų.

Rytinės pamaldos. Kaip šį, taip ir kitais rytais bažnyčiose buvo laikoma labai daug šv. Mišių, kai kuriose bažnyčiose net ligi 200. Labai daug ėjo prie Komunijos.

Pontifikalinės šv. Mišios prokatedroje 11 val. Dalyvavo kardinolai, vyskupai, prezidentas, ministeriai ir daugelis kitų aukštų asmenų, kuriuos gatvėse su didžiausiu triukšmu žmonės sutiko ir išlydėjo.

susirinkimas įvyko 13,30 v. ketvirtadienį ir penktadienį. Dalyvavo iš visų šalių suvažiavę kunigai. Ypač pirmą dieną beveik visi kalbėtojai suminėjo šovinistinį nacionalizmą kaip labiausiai šiais laikais kenksmingą Bažnyčios tikrajam mokslui ir jo vienumui.

Didžiuliai susirinkimai visų tautų dalyviams įvyko 15 v. Karališkame teatre (airių k.) ir savoy teatre (airių k.).

Paskirų tautų sekcijų susirinkimai. Visų atvykusiųjų tautų asmenys sudarė tautines sekcijas. Tų visų tautinių sekcijų posėdžiai įvyko valstybinio katalikų universiteto patalpose. Lietuvių sekcija taip pat padarė du posėdžiu.

Paskirų tautų sekcijų pamaldos prasidėjo šiandieną įvairiose bažnyčiose ir tęsėsi ligi sekmadienio. Vienos suruošė po 2 pamaldas, kitos po daugiau ar mažiau. Lietuviai turėjo dvejas pamaldas.

Moterų diena.

Penktadienis (VI. 24 d.) buvo paskirtas moterims.

Visos kitos priešpietinės ir popietinės šios dienos iškilmės nieko nesiskyrė nuo vakarykščios. Mieste buvo pastebimas kiek didesnis judėjimas dėl vis naujai atvykstančių žmonių.

Moterų iškilmės įvyko tame pačiame Penikso parke, kaip ir vyrų. Taip pat ir laikas buvo paskirtas tas pats, būtent 20 val. Sužinojęs, kad visiems, turintiems bilietus, įėjimas galimas, pasistengiau dalyvauti.

Moterų, daugiausia mergaičių, susirinko apie 250.000, vadinas, visu 100.000 mažiau už vyrus. Žinant, kad moterys ir mergaitės dažniausia yra religingesnės ir religinėse iškilmėse paprastai gausingiau dalyvauja, darosi kiek nesuprantama. Gal mažiau tebuvo pavaryta moterų propaganda, gal moterys daugiau buvo užimtos namų ruošos darbais, o gal šiek tiek įtakos darė ir tas, kad Airijoje moterų mažiau už vyrus, būtent 1000 vyrų tenka 982 moterys[1]). Iškilmėse gerokai dalyvavo moterų ir kitų šalių, kaip: Amerikos, Belgijos, Olandijos, Prancūzijos ir iš kitur.

Daugelis mergaičių apsirengusios buvo įvairių katalikiškų organizacijų, kongregacijų, brolijų uniforma. Daug dalyva-

1) Kitose šalyse 1000 vyrų tenka toks skaičius moterų: Am. J. Valstybėse—961, Australijoje—966, visoje Britų imperijoje—1031, pačioje Anglijoje—1096, Vokietijoje—1066, Lenkijoje—1071.

vo seserų vienuolių ir Marijos sodalisčių. Prieš akis marguliavo baltų, žalių, ružavų, juodų, mėlynų ir k. spalvų mergaičių grupės. Tas didelis rūbuose įvairumas ir drauge vienodumas darė savotiškai skoningą vaizdą.

Legatas, kardinolai, vyskupai ir kiti dideli asmenys buvo sutikti su didžiausiomis ovacijomis. Iškilmėse sekė pamokslai, Šv. Sakramentu palaiminimas. Gerai paruoštas mergaičių choras prie mikrofono sugiedojo keletą anglų ir airių kalbomis giesmių, kurių balsas ruporais perduotas buvo visai miniai ir miestui.

*

Programai išsisėmus, Legatas taip pat, kaip ir vakar, apvažinėjo kvartalais pasiskirsčiusias moteris, visą laiką laimindamas jas, o tos rankomis plojo, šaukė, kėlė ovacijas, nors gal šiek tiek kukliau už vyrus.

Pasibaigus iškilmėms, dar ilgai gėrėjaus iš aukštesnės vietos stebuklingu naktiniu reginiu. Padangės liepsnojo prožektorių šviesomis, miestas skendo elektros jūroje, po kojomis plesdeno dešimtys tūkstančių žvakelių liepsnelių.

Į lengvutį vasarinį paltą įsisukęs, niekieno nepažįstamas, lengvai plaukiau drauge su minia į miestą.

Vienoje gatvių kryžkelėje pasišalinau kiek iš minios ir, prisišliejęs prie pilko granito sienos, prastovėjau visą pusvalandį. Gražu buvo žiūrėti į vieną gatvę besiveržiančią iš Penikso parko galingą gyvų žmonių srovę, o antra—į tūkstančius palengvėl šliaužiančių automobilių, sausakimšai perpildytų Kongrese dalyvių. Nepaprastai įdomu buvo žiūrėti į policininkus, nė kiek nesikarščiuojančius ir labai sumaniai sugebančius palaikyti tvarką. Ir žmonės kultūringi— vieni kitų nestumdo ir griežtai laikosi nurodymų.

Gatvės šiek tiek pratuštėjo. Lengvai pasiekiau namus. Nors laikrodis terodė 24 val., bet visi jau saldžiai miegojo.

Vaikų diena.

Šeštadienis (VI. 25 d.) buvo paskirtas vaikams. Iškilmės numatyta tame pačiame Fenikso parke 12 val. dienos.

Nors vaikai prie Komunijos priėję buvo 4 dienomis anksčiau, bet tą rytą visose bažnyčiose tūkstančiai jų vėl ėjo prie Dievo Stalo.

Nuo pat ryto pradėjo iš visų pusių į užmiestį plaukti jaunųjų būriai, visi tramvajai jais perpildyti, iš provincijos atvyk-

Legatas laimina vaikus.

stą automobiliai jų prikimšti. Prieš 12 val. jų jau suplaukė per 100.000.

Rūbuose dar didesnis įvairumas, — visi guprėmis uniformuoti. Airijos vaikai daugumoje lanko įvairių vienuolių vedamas mokyklas, darželius, priklauso prie įvairiausių draugijėlių, gildijų, ir kiekviena jų turi savo skirtingą uniformą, emblemas. Apėjęs paskiras grupes, išskaičiau šiuos pavadinimus: šv. Patriko gildija, šv. Vincento g., šv. Domininko g., šv. Pranciškaus Ksavero g., šv. Brigytos g. ir d. k. Keli mokytojai ir vedėjai paprašyti įrašė man į bloknotą tikslų jų pavadinimą.

Kiekvienas vaikas turėjo ant kaklo pakabintą lentelę su savo pavarde, tėvų antrašu. „Paklydėlis“ būk tesusiradęs vienas, kurį automobiliu tiesiog parvežę tėvams.

12 val. atvyko Legatas kiti kardinolai, vyskupai ir d. k. aukštų svečių. Po atviru dangumi laikomos iškilmingos šv. Mišios. Prie altoriaus su nuogais kardais stovi karininkų kapitono laipsnyje garbės sargyba. Laike pakilėjimo per visą minią nuaidi melodingas karių trimitų garsas. Mišių metu giedojo puikiai išmokytas vaikų choras.

Po Mišių į vaikus prakalbėjo Legatas. Jis savo kalboje pabrėžė matąs šiuose mažyčiuose Bažnyčios ir Airijos ateitį, ragino juos būti geriausiais Bažnyčios vaikais. Po to suteikė Šv. Sakramentu palaiminimą.

Legatas sėdo į automobilį ir, lydimas organizuotų vyrų ir katalikų skautų garbės sargybos, apvažinėjo kvartalais vaikus, visą laiką juos laimindamas. Vaikai šaukė, kiek įmanydami, mosavo vėliavėlėmis, kurias dauguma turėjo, plojo rankomis. Entuziazmas visuotinas. Gražu buvo iš šalies žiūrėti iš vienos pusės į žilagalvį maloniai besišypsantį Legatą ir iš antros pusės į gyvenime dar neprityrusius, vos gyvenimo slenkstyje atsistojusius, nušvitusiais angeliškais veidais vaikučius.

Ypač gražu buvo iš pakilesnės vietos stebėti j vaikučių minią ir gėrėtis nepaprastu reginiu. Visai suprantama darosi, kodėl J. E. vysk. Būčys, dalyvavęs 1926 m. Euch. Kongrese Čikagoje, parašė:

„Matęs Alpių kalnus, kelis syk plaukęs skersai Atlantiką, prityręs Neujorke ir Londone gatvių kamšaties, aš mintijau, kad negali būti daikto, kuris mane nustebintų savo didumu. Tačiau, kada lydėdamas arkivyskupą išėjau iš Field Muziejaus ir dirstelėjau j pietus, taip nesijusdamas nustebau. Kaip tik akis siekė į tolį ir į šalis, visur žmonių galvos. Stadijone arba kareivių lauke yra vietos 250.000 žmonių patogiai sėdėti. Visos tos vietos užimtos. Visa arena baltuoja vaikų giesmininkų[1])

1) Vaikų chore dalyvavo 62.000 asmenų.

rūbais, visi stadijono portikai ir jų daliu briaunos aplipę žmonėmis. Visas laukas aplinkui taipgi pilnas žmonių, kaip tik užmatyti“[2]).

Sugrįžęs prie altoriaus Legatas suteikė visiems Apaštališką laiminimą. Iškilmės buvo baigtos, ir milžiniška vaikučių minia pasipylė j visas puses namo.

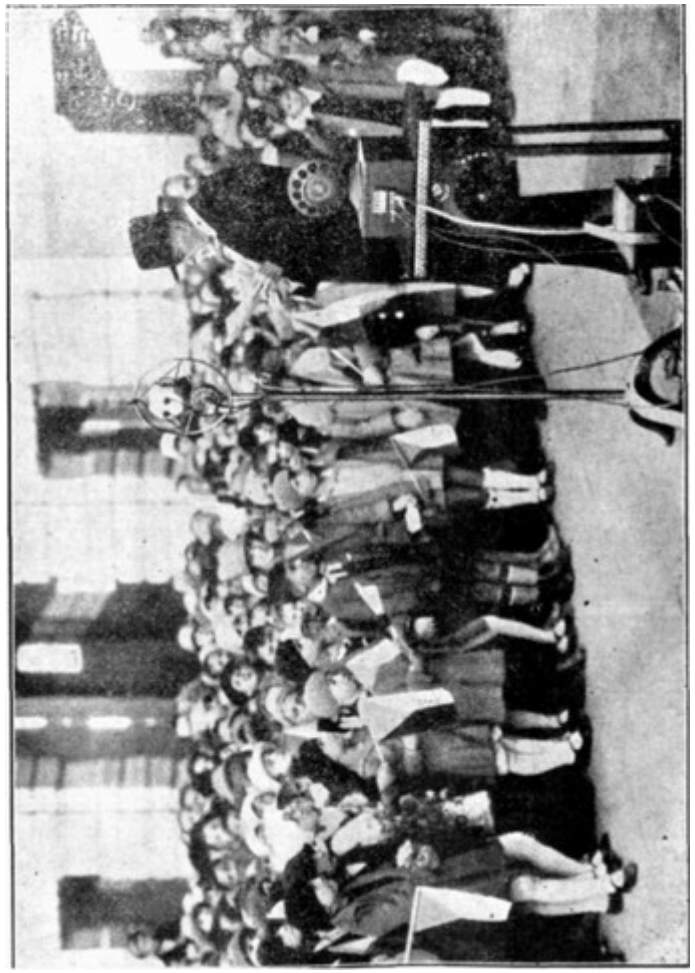

Čekoslovakvų prez. Masarykas kalba vaikams.

Prisimena ir tas, kad mes permažai vaikučiams suteikiame džiaugsmo. Švedai jau 1922 m. įkūrė komitetą vaikų dienai organizuoti. Sudarė vaikų namus, darbo vietas ir švenčių

2) „Tiesos Kelias“, 1926, II t., 138 p.

kolonijas. Šventės tikslas—tiekti vaikams ko daugiausia gėrio. Tą dieną visi žmonės gražiau pasipuošia. Mažos tautinės vėliavėlės visur plevėsuoja. Dalinamos vėliavėlės praeiviams, kurie už tai duoda piniginę auką. Gatvių kioskuose pardavinėjami bilietai loterijai. Tauta nejučiomis susideda dideles sumas vaikų būklei pagerinti. Šis tas panašus yra Šveicarijoje, Belgijoje, Anglijoje, Čekoslovakijoje.

„Angelo Sargo" Sąjunga jau tūkstančiams vaikų įžiebė skaidresnio gyvenimo pasiilgimą, tik reikėtų visiems, ypač pedagogams ir valdžioje stovintiems, nuoširdžiai ją remti.

Jei daug būtų tokių asmenų, kaip kl. Titas Narbutas, studentės Jadzė Petraitytė, Seliutė Rindzevičiutė, Adelė Stanionytė ir k.[1]), kurie su tokiu dideliu pasišventimu ir atsidėjimu Panevėžy globojo mažutėlius gimnazistus, arba kaip studentai Juozas Klevečka ir Vladas Sližys, kurie taip sumaniai vadovavo 1930 — 1932 m. Panevėžio ateitininkams ir ypatingą dėmesį kreipė j jaunuosius, greitu laiku visi Lietuvos vaikai susiburtų į „Angelo Sargo" draugijėlę ir ne tik kad niekieno nedemoralizuojami, bet dar gražiau auklėjami, galėtų augti j laimingus žmones.

Iškilmingos sekmadienio pamaldos.

Sekmadienis (VI. 26) buvo paskirtas rimčiausiai ir svarbiausiai Kongreso daliai—bendroms Šv. Sakramentui pagerbti pamaldoms ir procesijai.

Visai suprantama, kodėl airiai dar seniai prieš Kongresą karštai meldėsi, prašydami Dievą, kad tik Kongreso metu, o ypatingai sekmadienį, nebūtų lietaus,—bijojo, kad oras nesutrukdytų iškilmių. Rytas išaušo ne koks: tamsūs debesys niūriai slankiojo virš miesto, ir truputį linojo. Bet laimė, — dangus greit nustojo rasoti, ir visą dieną pilki debesys dengė žmones nuo saulės spindulių, taip kad geresnio oro nė negalėjo būti.

Nuo pat anksto ryto visi keliai pilni buvo žmonių, keliaujančių į miestą pėsčia, automobiliais, tramvajais, traukiniais ir k. susisiekimo priemonėmis. Penikso parkas vis turtėjo žmonėmis. Juk ne juokais Kongreso metu į uostą atplaukė visa eilė transatlantinių ir šiaip nemažų, laivų, į Dubliną atvažiavo 140 specialių traukinių, tūkstančiai provincijos automobilių įkinkyti buvo į darbą!

1) Daug čia dar būtų galima išskaičiuoti vardų gerųjų Panevėžio seminaristčių ir kitų mokyklų auklėtinių, tiek daug atjautimo parodančių mažutėliams, bet nei gyvenimo sąlygos, nei kuklumas nei atsargumas, nei vieta neleidžia to daryti.

Penikso parke susirinko per milijoną žmonių. Apie 12 val. pasirodė prelatai, vyskupai ir kardinolai. Pro akis praleidau auksu ir šilkais išsipuošusi Dublino gubernatorių, raudonomis togomis apsidengusius ir dideles aukso grandines ant krūtinių užsikabinusius miesto savivaldybės atstovus, kukliai pasirėdžiusį, petingą, su dideliais ūsais garsųjį Anglijos rašytoją Čestertoną[1])

G. K. Čestertonas.

ir daug kitų aukštų asmenų. Pasirodė šalies prezidentas. Minia pradėjo ploti, bet tuojau vėl nustojo, šiam mostelėjus ranka,—jis šiandieną lygus visiems.

Pasigirdus skardžiam trimitų garsui, pasirodė karininkų, kapitono laipsnyje, garbės sargyba iš kokių 50 asmenų ir pusračiu sustojo aplink altorių.

Pagaliau l2 val. 30 min. atvyko Legatas. Minia sukėlė didžiausias ovacijas: rankomis plojo, skarelėmis mosavo, kly-

1) G*ilbertas Keithas Čestertonas (Ghestertonas),* vos 60 m. amžiaus, gyvenąs Anglijoje, netoli Londono, yra vienas reikšmingiausių Anglijos rašytojų. Jis yra ne tik rašytojas (žurnalistas, poetas, romanistas), bet ir politikas, filosofas, apologetas". Jis brangus yra airiams, kadangi nuo 1898 m. savo raštais gynė Airijos laisvę, o dar labiau artimas katalikams, kadangi, perėjęs pagonybę, agnosticizmą, spiritizmą, pagaliau 1922 m. surado tiesą katalikybėje, ją priėmė ir dabar stovi Anglijos katalikų judėjimo pryšakyje. Dirba ne tik per spaudą, bet ir gyvu žodžiu: važinėja, à la mūsų ateitininkų tėvas prof. Dovydaitis, su paskaitomis po Angliją ir Ameriką, eina į disputas su žymiausiais kitų pasaulėžiūrų žmonėmis. Į lietuvių kalbą jo yra išversta: „Žmogus, kuris buvo ketvirtadieniu“ (The Man who was Thursday), „Mėlynasis Kryžius“ („Židinys“, 1932, 10 Nr.), „Trys mirties įrankiai“ („N. Romuva", 1931, 41 Nr.) ir k., o taip pat apie jį buvo rašyta „Židinyje“ (1931, l Nr.), „N.Romuvoje“ (1931, 41 Nr.), „Šv. Keliuose“ (1931, 586-591 p.) ir k.

kė—viskas susiliejo j vieną audringą ošimą. Legatas atsisėdo į specialiai jam šalia altoriaus paruoštą sostą.

Prie altoriaus sėdėjo 9 kardinolai, per 200 vyskupų[1]), keli tūkstančiai kunigų ir kelios dešimtys tūkstančių svetimų val-

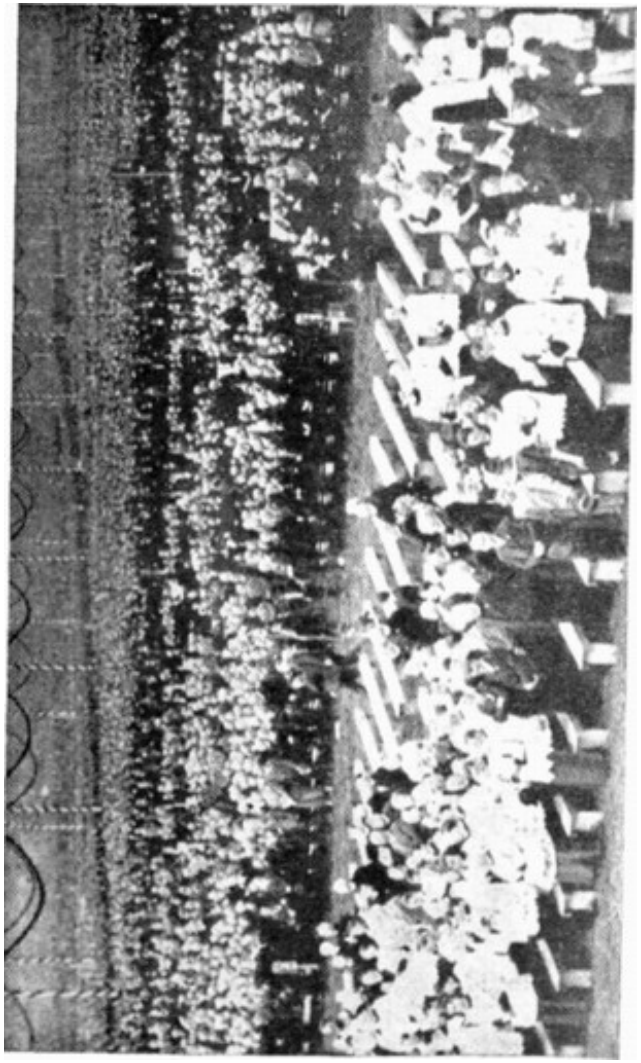

Kongresistai Penikso parke klauso šv. Mišių.

stybių ir pačios Airijos atstovų. Visa gi kita milijoninė minia bangavo kiek tolėliau.

2) Visame pasaulyje 1932 buvo per 1000 vyskupų ir 312.000 kunigų taigi vyskupų į Euch. Kongresą buvo suvažiavę vienas penktadalis tuo tarpu kunigų žymiai mažesnis nuošimtis.

Iškilmingas šv. Mišias už pasilpusį Legatą atlaikė Amerikos Baltimorės ark. Curley. 400 garsiakalbių, išstatytų įvairiose aikštės ir Dublino vietose, visa, kas dėjosi prie altoriaus, perdavė miniai ir miestui, o radio transliavo jas visam pasauliui.

Po Evangelijos Legatas pasakė trumpą pamokslą, ragindamas širdingai pamylėti Euch. Kristų, kuris netrukus iškilmingai pereis Dublino gatvėmis.

Offertorium metu mums jau pažįstamas Mac Cormack'as pagiedojo himną „Panis Angelicus“. Kitas šv. Mišių dalis giedojo 500 vyrų ir berniukų gerai paruoštas choras.

Per pakilėjimą skambino šv. Patriko varpeliu. Tylus, švelnus balsas varpelio iš 5 šimt. po Kr. Tik airis suprato to varpelio skambesį, kuris priminė jiems ilgų amžių sunkiai pakeltas kovas už šv. Patriko atneštą į Airiją katalikų tikėjimą. Jau prieš daug metų bebuvo juo skambinta.

Airių laikraščiai su nepaprastu pietizmu ir švelnumu aprašė tą skambesį. Gal dar amerikiečiai kiek galėjo tą suprasti, kadangi ir jie turi Filadelfijoj varpą, perskilusį, kuriuo skambino 1776 m. atgavę Amerikai laisvę, o taip pat 1926 m. minėdami 150 m. sukaktuves.

Per šv. Mišias padangėse nardė orlaiviai, darydami kryžiaus ženklą ir kitokias figūras.

Pasibaigus šv. Mišioms, skardus trimitų balsas pranešė, kad kalbės pats Šv. Tėvas. Minia, lyg stabo ištikta, sustingo. Iš Romos[1]) skambėjo švelnūs Pijaus XI žodžiai:

„Vardan Tėvo ir Sūnaus ir Šventosios Dvasios. Štai ir aš esu su jumis!

Mylimiausieji Kristuje vaikai.

Pirmiausia esu su jumis kaip Tėvas su besidžiaugiančiais vaikais, kad ir ne tik per Mūsų Pasiuntinį, bet ir Mes patys asmeniškai dalyvautume jūsų eucharistiškame džiaugsme ir triumfe.

Toliau, kad draug su jumis melstumėmės, kad Visagalis ir Gailestingas Dievas, savo Bažnyčios maldomis permaldautas, šiame visų tautų suspaudime malonėtų suteikti vienybės ir taikos dovanų, kurios po Eucharistijos paslaptimis yra teikiamos. Pagaliau Mūsų širdis ir Mūsų lupos jums atvertos, kad savo tėviškus linkėjimus pareikštume ir Apaštališkąjį Palaiminimą iš visos širdies suteiktume.

1) Šv. Tėvas kalbėjo iš Vatikano radio stoties, kurią 1931 m. pastatė bevielio telegrafo išradėjas Marconi,

Taigi per maldas ir nuopelnus Šv. visuomet Panos Marijos — Airijos Karalienės, švento Mykolo Arkangelo, šventųjų Apaštalų Petro ir Povilo, švento patriarko Patriko, Airijos ir visų Šventųjų, Visagalio Tėvo ir Sūnaus ir Šv. Dvasios palaima tenužengia ant jūsų, ant visos jūsų, o ypač Mūsų numylėtos Airijos, ir visuomet pasilieka".

Minia užkerėta tylėjo. Koma ir Dublinas, Šv. Tėvas ir kongresistai—viskas išvien, kelių tūkstančių kilometrų tarpas pašalintas. Tik orlaivių tarškėjimas šiek tiek trukdė, ir ne viską buvo galima aiškiai girdėti.

Vėl sugaudė garsiakalbiai. Paskelbė pusvalandžio pertrauka ir visus didesnius svečius bei svetimųjų valstybių atstovus pakvietė užkąsti—prieš procesiją pasistiprinti, kad vėliau perdaug nepasilptų. (Dauguma Kongreso dalyvių iš namų atsinešė užkandžiams buterbrodus). Nenorėjau tikėti, kad galima būtų pasotinti kelių dešimtų tūkstančių žmonių minią, ir buvau įsitikinęs, kad Kongreso komitetas, tą skelbdamas, galvoje turėjo ką kita, greičiausia, pačią Eucharistiją. Pasiryžau ištirti. Būdamas iš toli atvažiavęs ir laikydamas save dideliu svečiu (turėjau pagrindo, kadangi lietuviams aikštėje buvo rezervuota vieta, visai arti altoriaus), nuėjau drauge su kitais svečiais už altoriaus. Čia buvau priverstas savo nuomonę pakeisti. Prieš akis stovėjo didelis, iš visų pusių aptvertas pievos laukas, kuriame buvo pastatytos ilgiausios palapinės su tūkstančiais tarnautojų. Visi nuėjusieji į vieną ranką gavo užlietos ir saldytos kavos puodelį, o į kitą sausainių lėkštelę. Viskas nemokamai. Gražiausias buvo vaizdas, kai toje pačioje žolėje susėdo kardinolai, vyskupai, lordai, profesoriai, generolai ir paprasčiausi darbininkai. Stebuklingo duonos padauginimo vaizdas!

Kelis kartus apibėgau „valgomąją salę“. Įsižiūrėjęs į labiau „guzikuotus“, pakišau bloknotą, prašydamas įrašyti savo pavardes ir titulus. Visi mielai įrašė, nė kiek neišsistatydami.

Ir vėl sugaudė trimitų balsai — ženklas ruoštis procesijai. Po valandėlės visi jau buvo savo vietose. Vyriausias tvarkdarys, vienas iš Airijos kariuomenės generolų, per garsiakalbius davinėjo paskutinius įsakymus. 20.000 paskutinei dienai suorganizuotų vyrų tvarkdarių, tūkstančiai katalikų skautų ir iš visos Airijos į Dubliną Kongreso dienomis sutraukta policija padėjo tvarkyti ir palaikė tvarką.

Prasidėjo procesija, nusitęsusi 8 klm. ilgio. Ėjo šioje tvarkoje:

Raita kavalerija.
Šv. Sakramento vėliavos.
Vyrai po 32 eilėje (4 gretos po 8).
Kryžius ir akolitai.

Vienuoliai broliukai po 16 eilėje.
Pirmoji choro dalis.
Dvasiškija po 16 eilėje.
Kunigų choras.
Metrop. Kapitulos kanauninkai po 8
Fakelų nešėjai. Turibininkai.
Švenčiausis Sakramentas. (Iš abiejų šonų kapitonų garbės sargyba).
Baldakimo nešėjai: dabart. prezid. De Valerą, buvęs prezidentas Cosgrave, universiteto rektorius, vyriausis Dublino burmistras.
Kardinolai ir jų palydovai po 1.
Arkivyskupai po 2.
Vyskupai po 2.
Kiti prelatai po 4.
Ministeriai po 4.
Antroji choro dalis
Seimas.
Senatas.
Apygardų reprezentatoriai.
Popiežiaus titulų nešėjai.
Dublino korporacijos.
Kitos įvairios korporacijos.
Valsčių tarybos.
Uostų tarybos.
Įvairių profesijų tarybos.
Miestų savivaldybių tarybos.
Reprezentantės moterys. Visos likusios moterys (4 gretos po 8).

Eisenos tvarką tyčia čia išskaičiau, kad galima būtų susidaryti bent šiokį tokį vaizdą apie Kongreso dalyvių sąstatą.

Patogioje vietoje atsistojęs, visą procesiją praleidau pro šalį. Daugiau kaip tris valandas išstovėjau, kol visas milijonas praėjo pro akis. Žygiavo, palyginant, gana skubiai.

Kokių tautų žmonių dalyvavo procesijoje! Vien iš 22 valstybių suvažiavusių dalyvių buvo apie 200.000, kurie visi dabar pro šalį ėjo, nešdamies plakatus ar vėliavas. Kiek didesnį dėmesį atkreipiau į negrus, indėnus, japonus, kiniečius, ispanus, italus, olandus (jų vėliavų buvo daugiausia ir pačios didžiausios). Kada pro akis slinko trispalvė lietuvių vėliava, nešama vieno mūsiškio, asistuojant tautiškuose rūbuose dviem iš Škotijos lietuvaitėms, net širdis ėmė smarkiau tvaksėti. Taip buvo gera ir smagu!

Patys airiai, kurių procesijoje buvo visų daugiausia, turėjo dar daugiau plakatų ir vėliavų. Pasiskirstę buvo vyskupijomis ir didesnėmis apylinkėmis. Organizacijos ir kongregacijos bendruose būriuose sudarė paskirus vienetus. Įvairios ant ranko-

vių per pečius perjuostos, ant krūtinių prisegtos stūgos, sodalicijų uniformos (ant kaklo užkabinti dideli škaplieriai, rožančius) organizacijų emblemos lengvai padėjo atskirti vienus nuo kitų, ir kiekvienas, šiek tiek arčiau susipažinęs su religiniu ir organizaciniu Airijos gyvenimu, be didelio vargo galėjo susekti, kurios provincijos vietos ir kokios grupės gražiausiai Euch. Kongrese pasireiškė.

Labai gilų įspūdį darė nepaprastas procesijos dalyvių susikaupimas ir pamaldumas. Visa milijoninė minia karštai meldėsi,— lygiai susikaupę buvo dvasiškiai ir pasaulininkai, kardinolai ir ministeriai, paprasčiausi vienuoliai broliukai ir fabrikų

Vyskupai Kartaginos Kongreso eisenoje.

darbininkai. Išsiblaškiusių ir „vėjus gaudžiusių" procesijoje beveik nebuvo. Net policininkai ir kitokie tvarkdariai niekuo nesiskyrė nuo kitų procesijos dalyvių,—lygiai su visais nuoširdžiai meldėsi.

Airijoje labai giliai yra įleidęs šaknis rožančiaus kalbėjimas, ir kiekvienoje šeimoje priimta yra kasdien jį kalbėti. Visai suprantama darosi, kodėl dabar jį turėjo kiekvienas procesijos dalyvis, neišskiriant pačių aukščiausių procesijos asmenų ir paprasčiausių policininkų. Rožančių daugiausia procesijoje ir kalbėjo.

Patyliai jį kalbėjo paskiros maldininkų grupės, bet taip pat per ruporus skambėjo bendra visos procesijos dalyvių rožančiaus malda, kuriai vadovavo būrelis choristų, pasilikusių

aikštėje prie mikrofono. Pro ruporus nuolatos skambėjo pirmoji maldų dalis:

„Our Father, Who art in heaven: hallowed be Thy name: Ty kingdom come...“,—„Tėve mūsų, kurs esi danguje! Teesie šventas Tavo Vardas; teateinie Tavo karalystė...“

„Hail Mary...“, — „Sveika Marija...“

„Glory be to The Father...“, — „Garbė Dievui Tėvui...“ 8 klm. nustęsusi procesija visa vieningai į taktą atsakydavo:

„Give us this day our daily bread: and forgive us our trespasses...“,—„Kasdieninės mūsų duonos duok mums šiandien; ir atleisk mums mūsų kaltes...“ ir k.

Be rožančiaus dar buvo kalbama litanijos ir giedama giesmės. Kada skambėjo litanijos žodžiai: „Lamb of God, Who takest away the sins of the world“, visa minia beveik ašarodama kalbėjo mušdamosi į krūtinę: „Spare us, o Jesus; Graciously hear us, o Jesus; Have mercy on us, o Jesus“, „Atleisk mums, Jėzau; Išklausyk mus, Jėzau; Pasigailėk mūsų, Jėzau“.

Ugnis širdyse užkurta dabar visoje pilnumoje liepsnojo. Ėjo šventų žmonių, bent visa siela pasiryžusių būti šventais, procesija.

Visa minia įėjo į miestą, žygiavo trimis paraleliai einančiomis gatvėmis, pagaliau susiliejo į vieną galingą jūrą aplink altorių, pastatytą vidury miesto ant O'Connell'io vardo tilto. Čia Legatas padėkojo Dievui, Šv. Tėvui, Airijos primui kard. Mac Rory (Armagho arkivyskupui), Dublino ark. Byrne ir visiems kitiems, vienaip ar kitaip prisidėjusiems suruošti šį Euch. Kongresą. Šią paskutinę Legato kalbą prezidentas ir jo palydovai išklausė klūpodami ir tuo pagerbdami Šv. Tėvą. Airijos tikintieji, matydami savo vadų prisirišimą prie Bažnyčios Galvos, reikia manyti, dar labiau juos gerbs.

Pagaliau iškilmes buvo baigiamos palaiminimu Šv. Sakramentu, laike kurio stovėjusi špalieriais kariuomenė atidavė karišką pagarbą, o karininkai suklaupė ant kelių. Taip visas milijonas dalyvių pamaldžiai klūpėjo ant kieto ir tamsaus miesto meksfalto ir visiškai paskendęs buvo maldos ekstazėje. Nebebuvo čia nei vokiečio, nei prancūzo, nei negro, nei baltaveidžio, nei ministerio, nei darbininko,—visi buvo tik krikščionys katalikai. Geriausiai čia išsipildė Kristaus žodžiai: „Čia nebėra nei žydo, nei graiko, nebėra nei vergo, nei laisvojo, nebėra nei vyriškio, nei moteriškės; nes jūs visi esate vienas Kristuje Jėzuje" (Galat. 3,28).

Kada Lozanos ir Hagos konferencijos visą savo protą įtempusios nė per sprindį nepastūtnėja žmonių prie Ramybės Uosto, čia, prie Kristaus Eucharistijoje, dingo tautų antagonizmas,

tarpe luomų ir rasių įsikerojęs pyktis, ir plakė viena širdis. Tautų Sąjunga ir visokieriopos nusiginklavimo konferencijos tada tik prisidės prie įgyvendinimo taikos pasaulyje, kada visi žmonės įstos į Kristaus kelią ir Kristuje ieškos išganymo.

Paskutiniai per ruporus nuskambėję žodžiai buvo: „In the name of the Father and of the Son, and of the Holy Ghost. Amen“,— „Vardan Dievo Tėvo ir Sūnaus ir Šventosios Dvasios. Amen“.

Laikrodis rodė jau 6 v. v. Milijoninė žmonių minia, tik dar eilėse stovėjusi, susiliejo ir į visas puses pasipylė gatvėmis. O'Connell'is, įamžintas pilko granito paminkle, lyg būtų gyvas, šaltai žiūrėjo j suvargusius savo tautiečius ir, rodos, džiaugėsi, kad jo tėvynės vaikai garbingai laikosi tikėjimo, dėl kurio jis ir tūkstančiai kitų airių tiek daug kovojo ir tiek daug iškentėjo.

Praleidę Penikso parke pro šalį procesiją, nutarėme su kun. Alf. Glevecku geriau apžiūrėti pačios aikštės įrengimą. Vielomis aptvertame plote, kuris buvo rezervuotas kitų valstybių dalyviams, nebebuvo nė vieno žmogaus, ir tvarkdariai taip pat mūsų nebenorėjo įleisti į vidų. Tik kada pasisakiau, jog esu korespondentas ir noriu aprašyti, sutiko įleisti. Iš visų pusių apžiūrėjome altoriaus, kardinolams ir vyskupams sedesų įrengimą, choro estradą, svečiams praktišką suolų įtaisymą. Viskas labai sumaniai ir tvirtai padaryta. Neužmirtas ir „klozetų“ iš abiejų aikštės pusių pastatymas.

Mėginome kai ką apskaičiuoti žingsniais. Nuo pat altoriaus per visą aikštę ir Penikso parką specialiai buvo pravesta meksfaltuota kelių klm. ilgumo gatvė, kuri turėjo 16 didelių žmogaus žingsnių platumo. Palei visą gatvę iš abiejų pusių kas 60 žingsnių atstumo išstatyti buvo ant aukštų stulpų ruporai, kurių vien aikštėje priskaitėme 46. Altorius drauge su visais šoniniais fligeliais turėjo 220 žingsnių platumo.

Norėjau dar kartą apžiūrėti sanitarinį skyrių, į kurį prieš porą dienų jau kartą buvau atsilankęs. Lengvai priėjau. Sužinojau, kad per visas Kongreso dienas apie 1000 žmonių buvo suteikta sanitarinė pagalba. Sanitarinis skyrius labai gerai buvo sutvarkytas: pačioje aikštėje buvo įtaisyta vaistinė, dežuravo daktarai, gailestingos sesutės, laukė paruošti pagalbai automobiliai. Pats savo akimis mačiau, kaip, apalpus vienai moteriškei, ne vėliau kaip už minutės pribuvo su pirmąja pagalba gailestingos sesutės. Visur gatvėse stovėjo sanitarai skautai.

Didesnių nelaimių Kongreso metu nedaugiausia buvo. Italų ekskursijos vadas kunigas neatsargiai lipdamas iš tramvajaus pateko po automobiliu ir nugabentas į ligoninę už vienos dienos mirė. Prieš mirtį pasakė: „Džiaugiuos, kad Euch. Kongrese mirštu“. Kitas kunigas iš Brodfordo, 50 m. amžiaus, laikydamas pamaldas viename iš 12 š. užsilikusiame vienuolyne, kurių klausėsi per 40.000 žmonių, staiga mirė. Buvo ir daugiau nelaimingų atsitikimų, tik jų visų nespėjau Kongreso metu suregistruoti.

Taip atrodė aikštėje suolai.

Kiek didesnė nelaimė ištiko jau grįžtančius iš Kongreso. Ulstery, prie Belfasto, kongresistus buvo užpuolę protestantai. Ten apvirto autobusas, ir buvo ne tik sužeistų, bet ir užmuštų. Protestantai mėgino sudaryti traukinio katastrofą, bet laimingai išvengta didesnės nelaimės.

Vaikščiodami po aikštę ir grįždami į namus gatvėse daug kur matėme suklaupusius žmones ir karštai besimeldžiančius. Protestantai vienur kitur gatvėse tyčia demonstravo su kepurėmis, norėdami pašiepti katalikus. Bet tokių išsišokėlių labai maža tebuvo. Priešingai, į daugelį protestantų Kongresas tiek paveikė, kad daugelis jų drauge su katalikais gatvėse nusiėmę kepures klūpėjo ir net tam tikras skaičius perėjo į katalikų tikėjimą.

Nepaprastai graži buvo tvarka. Niekur nebuvo nervinimosi, nesigirdėjo tvarkdarių ir policijos šauksmo, nesimatė grūdimosi. Nors grįždami j namus keliavome sausakimšai

prikimštomis gatvėmis, bet niekur niekas neužlipė ant kojos, nepastūmė, neužbėgo už akių. Airių sielos labai kultūringos, ir mandagumas išplaukia iš vidaus, todėl ir yra nuoširdus.

Grįžę į namus visiškai buvome nusivarę ir tik po geros valandos poilsio galėjome tęsti savo darbą, — sekti Dublino dvasią.

Lietuvių sekcija Euch. Kongrese.

Lietuviai Kongrese sudarė savo sekciją. Iš Lietuvos, Amerikos, Londono, Škotijos ir Romos lietuvių suvažiavo per 50. Prie Kongreso ženklelio, kurį nešiojome prisisegę prie krūtinių, prisijungėme ir tautinę juostelę. Vysk. Būčys taip pat turėjo prisisegęs liet. ženklą. Greit trispalve juostele atkreipėme į save dėmesį, ir visi mus vadino lietuviais. Pirmą dieną eidamas į Kongreso aikštę Penikso parke turėjau dar rodyti bilietėlį, o kitomis dienomis tvarkdariai, pamatę prie krūtinės juostelę, nieko nebeklausdami nurodydavo lietuviams rezervuotą vietą.

Kaip kitų tautų sekcijos, taip ir lietuviai, kaip jau anksčiau buvo minėta, turėjo savo posėdžius ir pamaldas.

Lietuvių posėdžiai. Dublino univ. rūmuose lietuvių sekcija padarė 2 posėdžiu: VI. 23 d. 17 val. ir VI. 24 d. 9 val.

Prieš pirmą posėdį perbėgęs univ. koridorių išskaičiau prie durų tokias iškabas: Spain—48, Canada—49, Malta—50, *Lithuania—51,* Portugal—52, France—53 ir k. Be čia suminėtų tautų savo posėdžius turėjo ir visos kitos: italai, vokiečiai, čekoslovakai, australiečiai, amerikiečiai, argentiniečiai, austrai, belgai, anglai, jugoslavai, Naujosios Zelandijos katalikai, vengrai, uragvajiečiai, škotai, rytų apeigų katalikai (slavai), lenkai.

Lietuviams paskirta auditorija neperdidžiausia, bet neperskaitlingai lietuvių grupei visai užtektina.

Pirmą posėdį atidarė ekskursijos vadas prof. Kemėšis, j garbės prezidijumą pakviesdamas J.E. vysk. Būčį ir J.E. vysk. Staugaitį, o į darbo — p. Vembrę (Lietuvos) ir kuri. Juškaitį (Amerikos). Visų tautų paskaitoms pagrindinė mintis buvo paskirta: iškelti airių misijonierų įvairiose šalyse atliktus darbus. Bet kadangi airiai misijonieriai Lietuvos nepasiekė, tai lietuviams nebuvo reikalo paskaitų temose griežtai apsirubežiuoti. Paskaitą laikė prof. prel. Grigaitis tema: „Šv. Patrikas—Airijos apaštalas“[1]). Abu Ekscelencijos vyskupai po šiek tiek

1) Paskaita buvo atspausdinta „Tiesos Kelyje“, 1932, 12 Nr., 794-802 p.

papildė jau ir šiaip turiningą paskaitą. Dar šiek tiek prie paskaitos pridėjo vienas airis kunigas, Dublino univ. atstovas.

Šiame posėdyje kaip tik ir buvo priimtas jau anksčiau minėtas nutarimas pasiųsti sveikinimą Dublino arkivyskupui su linkėjimais artimiausiu laiku atgauti iš protestantų rankų šv. Patriko bažnyčią.

Vyskupas Būčys, prašomas papasakoti ką iš savo veikimo, atsakė labai trumpai: „Aš esu paklausęs Popiežiaus. Iki šiolei nieko ypatingo nesu nuveikęs. Nebent daug laiškų esu parašęs: pernai į įvairias savo bažnyčias esu išsiuntinėjęs 417, o šiemet jau 311“.

Posėdis buvo baigtas malda „Sveika Marija“.

Antras posėdis įvyko kitoje, kiek erdvesnėje, univ. salėje. Pirmą paskaitą laikė prof. Kemėšis: „Eucharistija—katalikiškos šviesos įkvėpėja“[1]). Paskaitoje prelegentas nušvietė lietuvių tautos prisirišimą prie Šv. Sakramento ir nurodė, kas turėtų skiepyti dar didesnę Eucharistijos meilę. Suminėjo kovą, kuri šiandieną Lietuvoje eina dėl vaiko. Skatino jaunuomenę uždegti Eucharistijos meile. Antrą paskaitą laikė J. E. vysk. Būčys: „Eucharistijos garbinimas šv. Bazilijaus ir šv. Jono Chrizostomo liturgijoje“. Baigdamas paskaitą padarė išvadą: Rytų apeigos išreiškia tikėjimą į Šv. Sakramentą ir koncentruojasi apie Šv. Sakramentą.

Į šį lietuvių posėdį atsilankė Dublino universiteto rektorius, žilagalvis senelis, ir J.E. vysk. Czarnicki, ukrainietis, rytų apeigų. Abu gerb. svečiai buvo pakviesti į garbės prezidijumą ir abu, vienas angliškai, o kitas ukrainietiškai, pasakė kalbeles, kuriose sveikino lietuvius, pareiškė savo simpatijas ir linkėjimus. Vysk. Czarnicki pasakė bendrus lietuvių ir ukrainiečių siekimus praeityje, palinkėjo, kad šių dviejų bendro tikslo siekiančių tautų troškimai, Dievo laiminami, greičiau įvyktų.

Baigiant posėdį buvo iškelta mintis pradėti galvoti ir apie Lietuvoj Tarp. Euch. Kongreso suruošimą.

Universitete visą tvarką palaikė katalikai studentai, apsigaubę togomis—savo uniforma. Norėjau su jais kiek pašnekėti. Sužinoję, kad šiek tiek šneku prancūziškai ir vokiškai, tuojau pristatydino vieną studentą, kalbantį vokiškai, ir studentę, kalbančią prancūziškai. Mielai supažindino su savo universiteto santvarka ir studijomis.

1) Euch. Kongresuose plačiai nagrinėjama nuostabus Bažnyčios rūpestis Šv. Sakramento garbe, išsivystymas ir nustatymas liturgikos, formų, kuriomis Šv. S-to garbinimas reiškiamas, vieši ir privatus Šv. S-to lankymai, pamaldumo sustiprinimas ir palaikymas parapijoje, pamokslai, brolijos, eucharistiniai laikraščiai ir k.

Gana įdomi šio univ. istorija. 1845 m. Britų protestantiškoji valdžia, reformuodama Airijos aukštąsias mokslo kolegijas, įsteigė Dubline savo tipo universitetą, vadinamą „Quen's University“. Katalikai griežtai tam pasipriešino ir nuo 1854 m. savo lėšomis atidarė savo katalikišką un-tą. Niekas iš airių tada nekėlė nė klausimo, kad reikalingas jame ir medicinos fakultetas. Visi airiai katalikai suprato, kad dori, geri katalikai gydytojai nemažiau kraštui naudingi, kaip geri teologai. Tame savo un-te atidarė medicinos ir kitus fakultetus. Anglai labai daug darė jam kliūčių: nenorėjo duoti nei lėšų, nei teisių. Tačiau katalikai savo un-tą išlaikė, kol pagaliau anglai 1908 m. nusileido katalikams, pripažindami un-tui teises ir duodami lėšas jį išlaikyti. Dabar jis išaugo į garsią aukštojo katalikiško mokslo įstaigą ir vadinasi tautiniu Airijos universitetu: „National University of Ireland“. Jame studijuoja mediciną ir viena Škotijos lietuvaitė, kuri taip pat dalyvavo lietuvių posėdžiuose.

Lietuviai turėjome 'dar vieną posėdį savo bute. Čia buvo norėta užmegsti tampresnius ryšius tarp įvairių šalių lietuvių. Lietuvos, Amerikos, Škotijos ir Anglijos lietuviai atstovai nušvietė lietuvių katalikų būklę paskirose šalyse. Ypatingai buvo atkreiptas dėmesys į dabartinę Lietuvos katalikų būklę[1]) ir į lietuvių išeivių Amerikoje[2]), Anglijoje[3]) ir Škotijoje ištautėjimą.

Lietuvių pamaldos. VI. 25 d. 9 val. lietuviai turėjo grynai savas pamaldas Dievo Kūno (Corpus Christi) bažnyčioje. J. E. vysk. Staugaitis, asistuojant prel. Maciejauskui iš Švėkšnos ir prel. Simaičiui iš Telšių, atlaikė šv. Mišias. Celebransas taip pat pasakė pamokslą[4]), kuriame pažymėjo, kad lietuviai galime iš airių pasimokyti tikro darbo, maldos ir to religingumo, kuris tiek davė jiems jėgų atsispirti visiems užpuolimams. Pirmą kartą Dubline skambėjo lietuviškos giesmės: „Pulkim ant kelių", „Šventas, Šventas“, „Prieš taip didį S-tą“, „Jėzau, prie manęs ateiki“, „Dievas mūsų prieglauda ir stiprybė“ ir „Garbinkime Šv. S-tą“. Pilna bažnytėlė buvo svetimšalių, kurie, nors ir nieko nesuprasdami, atydžiai klausėsi.

Lietuviai airių spaudoje ir k. Airijos laikraščiai įdėjo abiejų mūsų vyskupų fotografijas. Tiesa, buvo padaryta viena klaida, būtent, keli laikraščiai po J. E. vysk. Bučio fotografija padėjo

1) K. Marius, pripratęs nerimtai ir tiesiog vaikiškai ant kitų užsipul dinėti, matyt, viena ausimi nugirdęs apie to klausimo Dubline iškėlimą, bet paties dalyko nesupratęs, be reikalo „L. Aide“ (1932, 211 Nr. straips nyje: „Reali konsolidacija ar tiktai lipdyta koalicija?“) užsipuola ant šių eilučių autoriaus, tuo tik žemindamas save ir lietuvių laikraštį.

2) Apie Amerika manau išleisti atskirą knygą, todėl Amerikos lietu vių vargų čia neliesiu.

3) Anglijos ir Škotijos lietuvių gyvenimą trumpai paliesiu vėliau, kada apsistosime Londone.

4) Jis yra atspausdintas „T. Kelyje", pamokslų skyriuje, 1932, 11 Nr. 389-391 p.

parašą: Mons. Rev. Dr. Skvireckas. Bet tas buvo padaryta ne iš blogos valios, kadangi į Euch. Kongresą buvo žadėjęs atvykti J.E. Kauno ark. Skvireckas, todėl airių spauda lengvai ir apsiriko.

Į lietuvių posėdį Dublino un-te atsilankęs buvo korespondentas. Tą pačią dieną 3 dideli vietos laikraščiai įdėjo žinių apie Lietuvą, pažymėdami, kad Lietuvoje esti atskirose provincijose Eucharistiniai Kongresai, kitais metais ruošiamas tautiškas visos šalies Euch. Kongresas ir tikimasi vėliau turėti Tarp. Euch. Kongresą Kaune, laikinojoj sostinėj, arba Vilniuje, kai jis grįš prie Lietuvos.

Po sekmadienio eisenos net 3 dienraščiai pažymėjo dalyvavimą procesijoje gana skirtingos lietuvių vėliavos ir pasigėrėjo lietuvaičių, vėliavos nešėjų, tautiškais rūbais.

VI. 27 d. vizitoj Dublino burmistras prel. Maciejauskui išgyrė lietuvišką vėliavą ir lietuvaičių gražius rūbus.

Vysk. Būčys dar ypatingą misiją atliko Airijoje: aplankė provincijoje, augintinės kviečiamas, 70 m. senutę stačiatikę, 13 m. gyvenančią be bažnyčios.

Unitų pamaldos ir Rytų Bažnyčios problema. Čia dar tenka suminėti unitų pamaldas, kaipo turėjusias šį tą bendra su lietuvių sekcija.

VI. 23 d. 11 val. lietuviai su vysk. Staugaičiu, prel. Maciejausku, prel. Simaičiu, prof. Kemešiu ir k. pryšakyje dalyvavo šv. Pranciškaus Ksavero bažnyčioje laikomose rytų apeigomis pamaldose.

Tėvai jėzuitai pastatė puikų „ikonostasą“, padirbdino rytų apeigų altorių. Klierikų choras išmokęs, buvo slavų kalba giedoti Mišias ir jas labai gerai sugiedojo. Daug vargo turėjo padėti choristai, kol išmoko nesuprantamus žodžius, jų ištarimą ir melodijas. Girdint nesinorėjo tikėti, kad čia vietinių airių, o ne tikrų slavų choras.

Mišias cefebravo J. E. vysk. Būčys—apaštališkas vizitatorius Vakarų Europoje drauge[1]) su J.E. vysk. Czarnicki—apaštališku vizitatorium Lenkijai, vysk. d'Herbigny—pontifikalinės komisijos pro Russia pirmininku ir kun. Evrejnof. Žemesnes pareigas dijakono ir subdijakono ėjo klierikai marijonai. Prie šv. Mišių patarnavo ir vienas paprastas pasaulietis, — tai rusų didikas, neseniai perėjęs į Kat. Bažnyčią, dabar gyvenąs Londone. Pamaldose dalyvavo ir Galicijos Metropolitas Szepticki.

1) Rytų apeigose prie to paties altoriaus ir tuo pačiu laiku gali laikyti ne vienas, bet daugelis.

Rankose turėdami visiems maldininkams įeinant į bažnyčią duotą knygutę „An aid to the Slavonic Mass“, lengvai galėjome sekti pačias pamaldas. Kam yra tekę būti per pamaldas rusų cerkvėje, tas lengvai įsivaizduos, kaip atrodė Dubline vysk. Bučio celebruojamos šv. Mišios:[1]) daug buvo daroma kryžiaus ženklų, vietoj priklaupimų daug žemų nusilenkimų prieš altorių, Šv. Komunija buvo priimta abejuose duonos ir vyno pavidaluose.

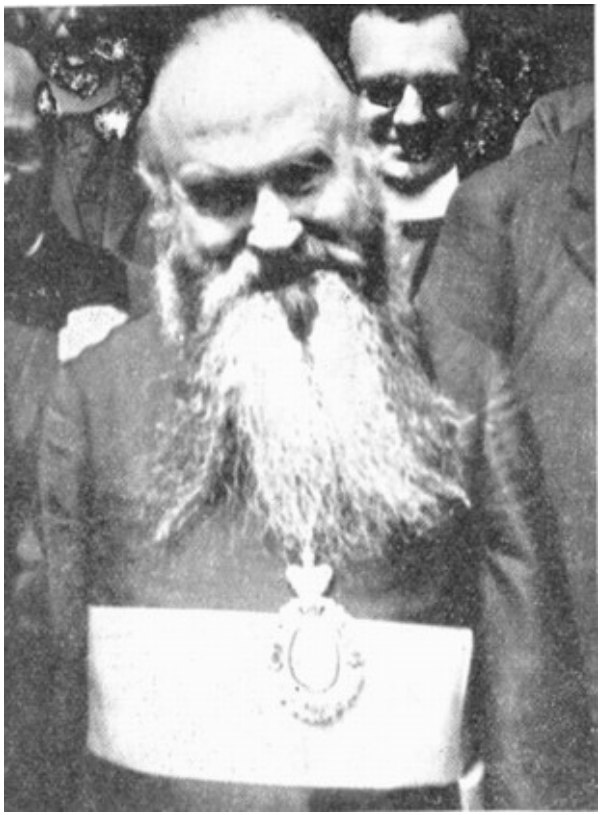

J. E. Vysk. Būčys.

Pačios pamaldos, nuoširdus giedojimas j klausytojus darė gilų įspūdį.

1) Slaviškosios Mišios yra paimtos iš Šv. Jono Chrizostomo ir yra vartojamos 150 milijonu krikščionių: rusų, bulgarų, serbų, rumunų, rutenų ir k Tik visa nelaimė, kad tie visi krikščionys nuo vienuoliktojo šimtm. yra atsiskyrę nuo tikrosios Bažnyčios — Romos. Unitai paėmė tas pačias slaviškas pamaldas, bet drauge pareiškė ištikimumą Šv. Tėvui ir grižo į Kat. Bažnyčią.

Nejučiomis iškyla Rytų Bažnyčios klausimas. Nejaugi amžinai jau lemta slavams būti nutolusiems nuo Kat. Bažnyčios? Ne! Ji net ligi šiol savo mokslu ir dvasia arčiausiai stovi katalikybės, ir jeigu grįžta į Kat. Bažnyčią protestantai, tai tuo labiau turi grįžti Rytai. Ir tas faktas, kad rusų — graikų ortodoksai jau nuo Focijaus laikų (842 m. įžengimo į patriarkų sostą), o tuo labiau nuo galutino atsiskyrimo (1054 m. liepos mėn. 16 d.) nuo Vakarų Bažnyčios nepasižymi pažanga, plėtimusi stabmeldžių šalyse,—juk jie mažiausiai interesuoti senesnių laikų ir šių dienų misijų judėjime,—parodo, kad jie nepretenduoja užkariauti platesnių sluoksnių ir netiki savo Bažnyčios visuotinumu. O jei taip, tai jie lengvai ateity turėtų pasiduoti visuotinei Kat. Bažnyčiai, kuri kas kartą vis platesnius sluoksnius stengias užkariauti Kristui, aukoja tam visas jėgas ir įsitikinusi yra, kad ateis laikai, kada bus viena avidė ir vienas Piemuo.

Per ištisus šimtmečius jau daug buvo dėta pastangų Rytus grąžinti į katalikybę.

Visiems šiek tiek daugiau tuo klausimu skaičiusiems gerai yra žinomi Valerado[1]) (Moravijoje) suvažiavimai, į kuriuos atvykdavo daug žymių Rytų ir Vakarų dvasiškių ir iš eilės keletą dienų svarstydavo abiejų Bažnyčių unijos klausimą. Vysk. M. d' Herbigny rašė knygą apie didelį Bažnyčių susijungimo šalininką VI. Solovjovą[2]): „Un Newman russe, Vladimir Soloviev“ (Paris, Beauchesne, 1911). Kun. Bousquete išleido veikalą: ,,L' unité de l'Eglise et la Schisme grec“ (Paris, Beauchesne, 1913), kuriame gvildena unijos klausimą. Bet ligi šiol tas viskas maža tedavė vaisių.

Paskutiniais laikais ypatingai daug atjautimo ir atsidavimo šiame dalyke parodė dabartinis Šv. Tėvas Pijus XI. Tą galima matyti iš gausių jo raštų, laiškų ir įvairiomis progomis pasakytų kalbų. Visur jis išreiškia nuoširdų savo troškimą sulaukti laimingos susijungimo valandos su visomis Rytų Bažnyčiomis. Pakartotinai jis skatina visus tikinčiuosius geriau pažinti atsiskyrusių brolių mokslą, jų pamaldas bei papročius ir kviečia visus prisidėti prie jų sugrįžimo j tikrąją Kristaus Bažnyčią.

Pijus XI daro ir konkrečius žygius. Rytų Bažnyčios klausimams spręsti jis sudarė Komisijas. *Bažnytinės teisės Komisijos*

1) Paskutinysis šiuo reikalu Valerade kongresas įvyko 1932 m. Jis tyrė būdus, kaip galima greičiau sujungti pravoslavus su Kat. Bažnyčia. Nutarė kviesti visus krikščionis prie bendros maldos, daugiau studijuoti R. Bažnyčios klausima, skleisti šv. Kirilo ir Metodijaus garbinimą ir k.

2) Rusų filosofas VI. S. Solovjovas, gyv. 1853-1900 m., visa savo siela pasinėręs buvo krikščionijos moksle ir po ilgų svarstymų priėjo iš vados, kad pravoslavija būtinai turi grįžti į Kat. Bažnyčią ir paklusti Šv. Tėvui. Užtenka tik pasiskaityti jo veikalą „Rossija i vselenskaja cerkov“ (Moskva, 1914. Perevod s francuskavo), kad įsitikintumėme, kaip jis sie lojasi dėl Rusijos nutolimo nuo Kat. Bažnyčios.

pirmininku jis paskyrė kardinolą Gasparrį, o padėjėju kardinolą Sincero. Patarėjai Komisijoj atstovauja šias Rytų Bažnyčias: Bizantijos, Graikijos, Rusų, Rumunų, Albanų — Italijos, Ukrainiečių ir Melchitų; taip pat Komisijoje atstovaujamos yra mažesnės Bažnyčios: Sirijos, Abesinijos, Malabaro ir Armėnų. Visas darbas atliekamas dviejose komisijose: pirmiausia klausimas apsvarstomas Patarėjų Komisijoje, kuriai pirmininkauja vysk. d' Herbigny[1]), o po to priimtieji teisių nuostatai patiekiami Kardinolų Komisijai. Naujai aptartas įstatymo sumanymas pagaliau pasiunčiamas Rytų vyskupams ir patriarkams, kurie turi teisę daryti pastabas.

Dar yra *Apeigų Komisija,* kurios pirmininku yra vysk. Būčys. Čia sprendžiami įvairūs dogmatiški apeigų klausimai. Šv. Tėvas pareiškė norą, kad rusams maskviečiams skiriamoji liturgija būtų pilnai tokia pat, kaip ji buvo prie pravoslavų, tik apleidus maldas už carą ir pridėjus už Bažnyčios galvą Šv. Tėvą.

Pijus XI užbaigė jau Benedikto XV Romoje įsteigtą Rytų Institutą, kuriame dėstomi šie dalykai: rytų kalbos, Rytų Bažnyčios apeigos, mokslas, filosofija, lyginamoji teologija, istorija ir t.t. Jame darbuojasi visa eilė žymių Rytų klausimo žinovų. Ten neseniai atidaryta rusams kunigų seminarija su rytų slaviškomis apeigomis.

Romoje prie tikėjimo platinimo kongregacijos yra atskira Rytų Bažnyčios reikalams sekcija (Congregatio pro negotiis ritus orientalis), kuri laiko kunigų seminarijas armėnams, maronitams, graikams ir rusinams.

Rusams be Romoje veikiančios seminarijos „Russicum“ yra įsteigtos dar dvi seminarijos: viena Prancūzijoje (Lile), o kita Lenkijoje (Liubline).

Šv. Tėvas ne tik dirba, bet ir meldžiasi už Rytų Bažnyčią, o ypač už Rusiją. Štai jo paties žodžiai: „Kiekvieną dieną, nė vienos neapleisdami, ir tai jau nuo seno, Mes prisimename šv. Mišiose Rusiją, visus jos kunigus, visų tikėjimų išpažintojus, visus katalikus ir visus kitų tikėjimų žmones. Mes žengiam su pačiu V. Jėzum per kiekvienas šv. Mišias į Rusiją; kiekvieną dieną eina Kristus su Mumis kartu, nuo Minsko ligi Vladivostoko, nuo Tifliso ligi Solovecko salų; Mes laiminam, meldžiamės, mylim, viliamės ir kenčiam su jais visais“.

Be Romos, yra dar du Rytų ir Vakarų Bažnyčių sujungimo judėjimo centrai: benediktinių vienuolynas Amay (Belgijoje) ir Vokietija[2]).

1) Vysk. d' Herbigny drauge vadovauja Komisijai rūpintis Rusijos katalikais. Jis 1932 m. su didžiausias pavojais apvažinėjo Rusiją ir slaptai įšventino 5 naujus rusų vyskupus.

2) Tuos tris judėjimo centrus gražiai yra nupiešęs kun. Švelnys straipsnyje: „Bažnyčių susijungimo klausimu" („T. Kelias“, 1631, 408-413 p.).

Unijos mintį rusų emigrantų tarpe padeda propaguoti Paryžiuje einąs laikraštis „Blagoviest“ („Gera Žinia“) ir Vilniuje —„K soedineniju“ („Prie susijungimo“).

Vakarų Europos rusų emigrantų tarpe labai smarkiai darbuojasi vysk. Būčys, kuriam kaip tik paties Šv. Tėvo pavesta yra tos pareigos. Jam kiek galėdami padeda rūpintis tikinčiųjų rusų dvasios gerove visa eilė asmenų: Romoje — Verigin, Volkonski, prel. Sepiagin, Deibner, Paryžiuje — kun. Evrejnov, Lijone — Dzedenev, Marselyje — Skolardi, Berlyne — Deuski, Vienoje — Artenijev, Liuvene — Karavaev, Namiūre— kun. Richter ir k.

Pati Rytų Bažnyčia perdaug nesišiaušia. Konstantinopolio pravoslavų patriarkas domisi Romos daromais žygiais Rytų ir Vakarų Bažnyčių sujungimo klausimu. Rumunijos patriarkas Chisteras Mironas 1927 m. pareiškė d' Herbigny'iui savo nusistatymą — kandidatus į šventikus siųsti į Prancūzijos katalikiškus universitetus, kad ten prisirengtų j seminarijų profesorius. Keletas pravoslavų ir protestantų vadų gana palankiai atsiliepė apie 1932 m. pasirodžiusį Šv. Tėvo raštą „Lux veritatis“, kuriuo jis ragina Efezo jubiliejaus proga susijungti pravoslavams ir protestantams į vieną K. Bažnyčią.

Žinoma, be darbo nieko nebus, ir Rytų bei Vakarų Bažnyčių susijungimo problema kabės ore. Ypač lietuviai turėtų ir galėtų gerokai prisidėti bent prie Rusijos nuklydėlių sugrąžinimo į K. Bažnyčią. Istorija lėmė ir lemia Lietuvai būti rusų kaimynais, o geras kaimynas negali nepagelbėti klaidžiojantiems savo broliams. Išmuš valanda, kada Rusijos durys atsidarys apaštalams, ir ar Lietuva galės tada pasinaudoti proga ir pirmoji ištiesti pagalbos ranką dvasinio peno trokštantiems rusams?! Laikas jau dabar susimąstyti ir tinkamai tam rengtis.

Legato išlydėjimas.

Žemiškame Bažnyčios gyvenime Ap. Sostas yra alfa ir omega visa ko. Šv. Tėvas turi neklaidingumą, valdymo galią. Tikintieji be Šv. Tėvo yra nudžiūvusios šakos.

Airiai labai gerai tą supranta ir dabar Kongreso metu nepaprastai daug parodė pagarbos Šv. Tėvui jo Legato asmenyje.

Išlydėdami iš Airijos Legatą, dar kartą rodė jam savo prielankumą. Ligi laivo jį palydėjo pats prezidentas De Valerą, Dublino ark., Dublino miesto galva ir d. k. garbingų asmenų. Kada paskutinį kartą Legatas laive laimino visus jį palydėju-

sius ir visa Airija, visa diduomenė suklaupė. Tą reginį pagavo foto aparatai ir įdėjo į dienraščius ir tą sceną aprašė. Visa Airija tuo gėrėjosi.

Laivą, kuriuo Legatas išplaukė iš Dublino, palydėjo 6 orlaiviai, išsirikiavę kryžiaus pavidalu.

Legatą visur lydėjo Šv. Sosto rūmų viršininkas J.E. Mons. Caccia — Dominioni.

Kongreso įvertinimas.

Dublino Kongresą tenka laikyti labiausiai nusisekusiu iš visų ligi šiol buvusių Euch. Kongresų.

Gražu buvo 1928 m. Sidniejuje, turinčiame 1.239.000 gyv., kada užbaigos dienoje išplaukė apie 200 didžiulių laivų procesija su Šv. Sakramentu į jūras, o aukštai, sudarę kryžių, skraidė orlaiviai.

Dar galingiau atrodė 1926 m. Čikagoje, turinčioje 3.376.000 gyv., kur Kongresui panaudoti buvo visi naujausieji technikos išradimai, kur vienų moksleivių buvo susirinkę apie 70.000 — 100.0000[1]).

Siame Dublino Kongrese aktyvių dalyvių buvo dar net daugiau negu Čikagoje[2]). O ką bekalbėti apie religinį entuziazmą, kuris viešpatavo Kongreso metu! Čikagoje daugiau buvo paradiškumo, o čia Dubline spinduliavo tikras religingumas.

Visai teisingai rašė prancūzų dienraščio „La Croix“ korespondentas Fr. Venillot, kad iš dešimties Tarp. Euch. Kongresų, kuriuose jis dalyvavęs, tokią nuotaiką ir tokius gilius įspūdžius sužadinęs tik Dublino Kongresas.

Pats Šv. Tėvas 1932 m. Kūčių vakare, sakydamas kalbą, kuri buvo perduota per radio visam pasauliui, išskaitydamas 1932 m. Katalikų Bažnyčios laimėjimus, kaipo vieną iš svarbesnių paminėjo Dublino Euch. Kongresą.

Apie šį Kongresą labai daug rašė visa katalikiškoji pasaulio spauda. „Osservatore Romano“, berods, 12-oje numerių aprašinėjo Kongresą. Airijos dienraščiai: „Irich Independent“, „The Irich Press“, „Evening Press“ bent 3 savaites vien Kongresui ir paskirti buvo.

1) Čikagos arkivyskupijoje gana daug yra katalikiškų mokyklų: pradžios mokyklų yra 320 su 154.506 mokiniais, aukštesnių mokyklų 54 su 51.725 mk. ir dvi aukštosios mokyklos su 10.063 studentais.

2) Vien Dublino tramvajai per tas kelias Kongreso dienas parvežė į Penikso parką 4 milijonus žmonių.

Garbė airių tautai už tokio Kongreso suruošimą! 80% Kongreso dalyvių buvo airiai, suplaukę iš visos Airijos šalies ir iš už tolimųjų jūrų.

Kelių tautų grupė Euch. Kongrese.

Reikšminga, kaip praeitis susijusi yra su dabartimi. Amžių kovose už tikėjimą užgrūdinti, šiandieną jie yra atsparūs visoms klaidingoms naujųjų laikų srovėms ir net pasižymi dideliu tikėjimo ekspansyviškumu.

Airija suruošė tokį triumfą Eucharistiniam Kristui, kokio ligi šiol pasaulis dar nebuvo matęs.

Comite permanent.

Pačiame gale negalima nesuminėti gana svarbios įstaigos —Tarp. Euch. Kongresams rengti Komiteto, kuriame atstovaujamos 32 tautos. Nuolatinis Komiteto pirm. — vysk. Heylen (Namiūro, Belgijos), sekretorius — Comte D' Yanville. Nuolatinė Komiteto buveinė — Paryžius. Sis Komitetas sudaro Euch. Kongresų tarsi pagrindą — sielą. Jis nustato kas dveji metai ruošiamo Tarp. Euch. Kongreso vietą. Pamaldose šiam Komitetui skiriama garbinga vieta, arti Popiežiaus Legato.

Lietuvą tame Komitete atstovauja prof. prel. Al. Grigaitis. Per Kongresus paprastai daromi su įvairių šalių aukštais Bažnyčios ir pasaulinės valdžios atstovais pasimatymai, dalyvaujant kardinolams. Teko nugirsti, kad Dubline prel. Grigaitis arčiau susipažino su Emin. kurdinolais: Paryžiaus—Verdier, Londono —Bourne, Airijos—Mac Rory, Belgijos—van Roey, Sicilijos ir k. Taip pat turėjęs progos užmegsti santykius su visų tautų Komiteto nariais. Paaiškėjo, kad daugumai narių dabartinė Lietuvoje kova tarp liberalų ir katalikų ir mūsų byla su lenkais yra žinoma.

Šis Komitetas savo pasitarimuose Dubline numatė suruošti Tarp. Euch. Kongresus šiose vietose:

1934 m.—Buenos Airėse, Argentinos sostinėje su 2.200.000 gyventojų.

1936 m.—Jeruzalėje, Palestinos sostinėje su 93.000 gyventojų.

1938 m. Poznaniuje, 3-me iš eilės didumo atžvilgiu Lenkijos mieste, su 248.000 gyventojų.

Vienos dienos kelionė i Airijos gilumą.

Kankinių žemė pavergė mūsų sielas, ir su mielu noru studijavome ją. Nepasitenkinome vien Dublinu, — mus viliojo Airijos gilumos kalnai ir slėniai, upės ir ežerai.

Kongresui užsibaigus, turėdami laisvą visą pirmadienį (VI. 27), lengvai galėjome savo ilgesį patenkinti. Nors prie gerų norų per vieną vieną galima būtų apžiūrėti visą Airiją,—ji turi 470 klm. ilgumo ir 280 klm. platumo, — bet mes pasitenkinome mažesniu jos plotu, būtent, nutarėme pavažiuoti 90 klm. j Airijos gilumą pietų link pačiomis gražiausiomis apylinkėmis — Airijos Zarasų žemėmis.

Saulei gerokai jau pakilus virš orizonto, per trisdešimt lietuvių skriejo Dublino gatvėmis lengvučiu, neuždengtu turis-

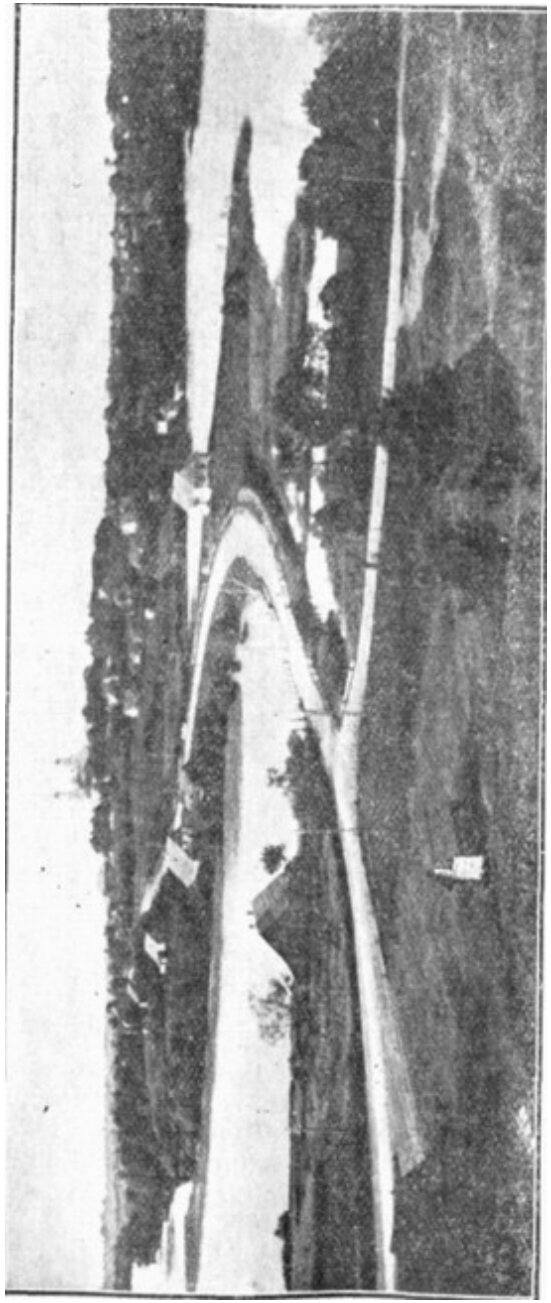

„Stūksą neperdideli kalnai ir tarpe jų tvyską ežerai gerokai priminė gražiuosius Lietuvos Zarasus“ (170 psl.).

tiniu autobusu. Po kelių minučių autobusas, persiritęs O'Connell'io tiltu per miesto kanalą ir pravažiavęs keliolika gatvių ir užsisukimų, atsidūrė užmiestyje.

Išsprukę po visos savaitės iš triukšmingo miesto, lengvai alsavome tyru Airijos oru. Iš abiejų plento pusių atsivėrusios puikios panoramos gaivinančiai veikė vaizduotę. Stūksą neperdideli kalnai, kurie iš visų pusių supa Irlandijos salą ir apsaugo ją nuo žiaurių vėjų, ir tarpe jų tvyską ežerai gerokai priminė gražiuosius Lietuvos Zarasus.

Panašių vaizdų daug kur matėme pakelyje.

Ypatingai džiaugėmės Airijos keliais[1]), - visur geriausi plentai, puikiausi tiltai. Šiurpu buvo ir prisiminti Lietuvos kelius, kurie rudenį ir pavasarį tiesiog neišbrendami ir didžiausia kliūtimi yra bet kokios pažangos. Visai teisingai yra išsitaręs vienas mūsų agronomas, kad pirmiausia reikėtų asignuoti keliasdešimt milijonų keliams pataisyti ir taip pat labiau paspausti valsčius sąžiningiau atlikti kelių taisymo pareigą, o tada tik galvoti apie Lietuvos elektrifikavimą, didelių rūmų statymą ir kitus panašius dalykus.

1) Reikia žinoti, kad Airija dar turi 1046 klm. susisiekimui tinkamo vandens kelio, iš jo kanalų 742 klm : Grand-Canal—335, Shannon-Navigation —253, Royal-Canal—154 klm. I visus Irlandijos uostus 1929 m. atplaukė 13.663 laivai ir maždaug tiek pat išplaukė juromis. Geležinkelio linija visoje Airijoje siekia 4303 klm. (Lietuvoj 1929 m. į Klaipėdą įplaukė ir išėjo 807 laivai. Gelež. linija siekia 1677 klm. ilgumo).

Kalnų pašlaitėse gerokai matėme karvių, ožkų, avių. Kur ne kur ganėsi asilai, arkliai[1]). Iš to jau galima buvo susidaryti tokį vaizdą apie Airijos gyventojų užsiėmimą,—jie turi užsiimti žemdirbyste ir gyvulių auginimu. Vėliau teko sužinoti, kad žemė pas juos paskirstyta taip: dirbamos—1.482.000 ha—21 5% pievų ir ganyklų—3.421.000 ha—49,6%, kalnų ganyklų—860 000 ha—12,5%, miškų—96.000 ha—1,4%. Žmonės darbais pasiskirstę taip: žemdirbyste ir žuvininkyste[2]) užsiima 52%, pramone[3]) — 15,2%, prekyba ir susisiekimu— 15,3%.

Toks žemės eksploatavimas ir gyventojų darbais pasiskirstymas visai suprantamas. Airijos klimatas švelnus, bet drėgnas: kai kuriose vietose, ypatingai kalnuotoje vakarų dalyje. lyja kasdien per ištisus metus. Nors žemė ir derlinga, bet dažnai javai supūva. Todėl žemėje daugiausia sodina tą, kas jiems reikalingiausia ir kas lengviau duodasi paimti, būtent bulves ir avižas. Žemės išdirbimas iš dalies yra apleistas dar ir dėl to, kad seniau, anglams užvaldžius Airiją, dvarai pateko į lordų rankas, ir vėliau, įvedus laisvą prekybą, airiai ūkininkai negalėjo išlaikyti konkurencijos javų prekyboje, ir žemė buvo palikta ganykloms. Bet paskutiniame dešimtmety daugelis airių, įsigiję žemės ūkius, vėl pradėjo kreipti ypatingą dėmesį į žemės išdirbimą ir, reikia manyti, žemdirbystė greitu laiku pasieks gana aukštą išsivystymo laipsnį.

Ganyklų ūkiui Airijoje labai tinkamos yra sąlygos ypač dėl to, kad augmenija žaliuoja ištisus metus, ir todėl gyvuliai visą laika gali ganytis ganyklose.

Ekonomiškai, atrodo, kraštas ne blogai jaučiasi. Į kitas šalis išveža gana daug žemės išdirbinių ir vilnoninių medžiagų, o įsiveža javų ir tuo būdu subalansuoja savo reikalus. Visokie ekonominiai kriziai taip skaudžiai nepalietė Airijos, kaip kad kitas šalis, — savos išvystytos, komplikuotos pramonės neturi, ir todėl visur siaučiančio pramonės krizio kaip ir nejaučia.

Airijoje gana daug yra padienių darbininkų ir, kaip Šiaurės Lietuvoje daugelis važiuoja į Latviją ieškoti darbo, taip ten į Škotiją. Bet stebėtina—Airijos darbininkai neištvirksta ir visados pasilieka ištikimi tikybos principams ir Bažnyčiai. Dabar važiuodami keliose vietose sutikome sunkiai prakaituojančius darbininkus, ir visi jie ne tik kad nerodė rūstumo, bet, pastebėję, kad esame kunigai, nuoširdžiausiai sveikino.

1) 1930 m. Airijos gyvulių statistika buvo tokia: raguočiu—4 038 000 avių—3.515.000, kiaulių—1.052.000, arklių—448.000, asilų ir mulų—214.'oOo| ožkų—162.000. Lietuvoj tų pačių metų gyvulių statistika tokia: raguočių—1.170.000, kiaulių—1136, avių—1.097.000, arklių—559.000. (Herderio encik. stat. tomas).

2) 1929 m. buvo 12.146 žvejai, kurie žvejojimui turėjo 3560 laivelių.

3) Pramonė yra išaugusi Airijos šiaurėje. Daugiausia veikia virtuvių įrengimams, stiklo, mineralinių vandenų, audinių ir tabako fabrikai alaus varyklos, laivų statyba.

Važiuojant dešinėje šmykštelėjo „Cukraus Galvos“ kalnas ir vėl išnyko iš akių. Kairėje vienoje vietoje spuksojo keletas fabrikų kaminų ir supiltos žemės kauburiai,—tai švino kasyklos, teveikusios porą metų, o po to vėl užsidariusios, kadangi negalėję išgauti metalo. Pasirodo, ne vien lietuviai neapskaičiavę kartais išleidžia milijonus fabrikams ir kitiems pastatams, kurie greit pasirodo niekam tinkami esą ir didelius nuostolius atneša. Taip pat pakelėje matėme vario kasyklas, kurios teveikusios 4 metus, o po to vėl užsidariusios, kadangi negalėję išlaikyti konkurencijos su kitų šalių kasyklomis.

Kiek tolėliau pavažiavus, prof. Kemėšis ranka rodė j pietus, aiškindamas, kad ten už kelių dešimčių klm. esą Drogheda'os ir Wexford'o miesteliai, kur 1651 m. Cromwell'io įsakymu buvę išskersti visi katalikai, vienuoliai pakarti rinkoje. Wexford'e esąs daugelio mielai lankomas 15 metų vaikiuko šv. Adjutoriaus kapas. Vaikinas gyvenęs prieš 1500 metų ir buvęs nužudytas savo tėvo pagonio už tai, kad ėjęs prie Šv. Komunijos.

„Vandenų Susitikimas“ ir skėstašakis poeto Moore's medis.

Važiuojant iš abiejų pusių daug kur kyšojo vos nuo vienas kito atskiriami bažnytkaimių bokštai.

Pirmą kartą autobusas stabterėjo nepaprastai gražioje gamtos vietelėje, vadinamoje „Vandenų Susitikimas“. Čia į vieną vietą susibėga du upeliai, ramiai čiurleną tarpe žaliųjų pievų ir kalnų pašlaičių. Čia gyveno ir savo kūrinius rašė poetas Moore, vienas iš garsesnių Airijos rašytojų ir poetų[1]). Prie pat vandenų stovi skėstašakis, be lapų ir be žiedų medis, gyvai primenąs paslaptingą, simbolišką medį, vaizduojamą Dantės „Dieviškoje Komedijoje“. Po juo dažnai mėgdavęs sėdėti Moore. Antroje vandenų pusėje ant kalnelio tarpe medžių kyšo lordo Ewerbrook'o pilis, daugiau panaši į vasarnamį.

1) Kiti žymesni Airijos rašytojai yra Duglas ir Synge.

Keliolika minučių atsikvėpę, po akmenis palaipioję prie čiurlenančio upelio su vilnimis pažaidę, nusifotografavę leidomės autobusu toliau.

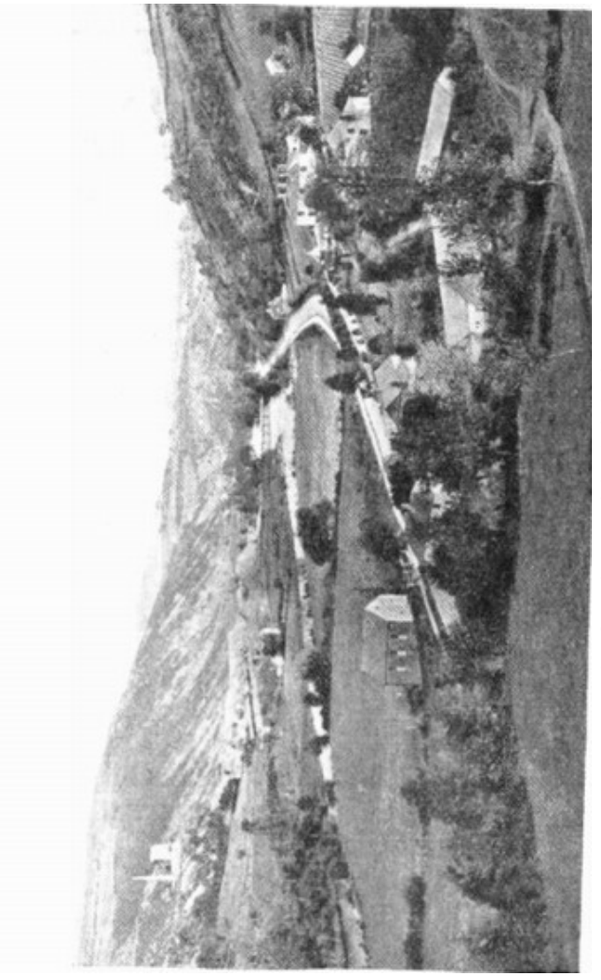

Vale of Avoka su Wiclow'o kalnais.

Privažiavę vieną iš gražiausių Airijos vietų, vadinama Vale of Avoka, vėl sustojome. „View Hotel'e“ užsisakėme pietus. Nematėme čia snieguotų Alpių viršūnių[1]), bet ir tos pačios kalvos, į kurias pėsti keliese pasileidome, mums, lygumų sū-

1) Patys aukščiausi Airijoje Kerry kalnai tesiekia 1042 mtr. aukščio Wiclow'o kalnų aukščiausia vieta — 926 mtr.

nums, buvo įdomios. Šiek tiek palaipiojus, ir pietus buvo skanesni, tik, deja, lietuviškiems organizmams kiek silpnoki, — sočiai negalėjome pavalgyti.

Pagaliau pasiekėme Wiclow'o kalnus su *Glendeliu (Glendalouch),* senosios Airijos širdimi.

Čia, gražiausiame gamtos kampelyje, apsuptame aukštų Wiclow'o kalnų ir dviejų ežerų, dar pačioje Airijos krikščionijos pradžioje buvo sukurtas ištisas miestas su septyniomis bažnyčiomis, čia brendo šimtai didelių misijonierių ir šiaip apaštalų.

Dabar mes, išlipę iš autobuso ir metę žvilgsnį į Glendelio gruvėsius, norėjome atspėti tos istoriškos vietos praeitį. O, daug ką byloja suvirtusios sienos ir seni airiško tipo kryžiai!

Kaip jau anksčiau buvo minėta, šv. Patrikas († 493) pirmasis sukėlė Airijoje krikščionišką judėjimą. Jį pasekė būrys kitų asmenų, kaip šv. Galius, šv. Brigyta, šv. Kolumbą, šv. Kolumbanas ir d. k. Bet ypatingai pagarsėjo šv. Kevinas, su kuriuo ir yra surišta Glendelio istorija.

Šv. Kevinas gimė 498 m. iš karališkos šeimos Leinster, o mirė 618 m. birž. 3 d., tuo būdu sulaukęs 120 m. amžiaus. Pirmuosius mokslus gavo iš savo dėdės vyskupo šv. Eugenijaus Kilnamanagh'o vienuolyne, netoli Glendelio. Įšvęstas j kunigus, paliko tėvų namus, pasitraukė iš tarpo žmonių ir 6-to šimtm. pradžioje apsigyveno Glendelyje, tada dar visai neapgyventoj vietoj. Pilkoje, akmeninėje uoloje, iš ežero pusės, įsirausė sunkiai kitiems prieinamą guolį, kur ir vedė ilgus metus atsiskyrėlio gyvenimą. Kartą netikėtai surado jį ten piemenys ir apie tai papasakojo apylinkės gyventojams. Žmonės būriais pradėjo lankyti šventą atsiskyrėlį ir tapo jo sekėjais. Greit netoliese urvo pastatė jam koplytėlę, dabar žinomą kaipo Tem-plena-skellig. Trumpu laiku sekėjų susirado nepaprastai daug, kurie palengvėl ir pastatė viršininko O'Toole's šv. Kenui padovanotame, kaip tradicija sako, žemės sklype septynias bažnyčias, kurios dabar paprastai vadinamos Seven Churches of Glendalough. Jos ne iš karto buvusios pastatytos. Pradžioje tebuvusi pastatyta viena bažnyčia pačiame slėnio viduryje. Greit po viena kitos pradėjusios dygti bažnytinės organizacijos, išstačiusios ir kitas bažnyčias. Prie kiekvienos bažnyčios buvo mokyklos, o taip pat greit išdygo ir kolegijos. Ypač nepaprastai pragarsėjo dar 7 š. pradžioje įsteigta ir kelis šimtmečius veikusi misijonierių mokykla, davusi didelį kadrą apaštalų. Apie 500 metų, ligi pat dešimto šimtmečio (977 m.), Glendelis buvo centrinė ašis religinio mokslo ir tikėjimo visoje Airijoje. Archdall taip apibūdina anuometinę Glendelio istoriją: „Aplink tą vienuolyną (šv. Kevino) išaugo mažas miestelis, ir buvo

pastatyta seminarija, iš kurios išėjo daug pavyzdingų vyrų ir šventųjų, kurių religingumas ir mokslingumas siekia visą vakarų pasaulį. Tai religijos mokslo universale šviesa, ankstyvesniais laikais taip skaidriai švietusi ir apėmusi visą salą[1]).

Dar 8 š. įsibrovę danai, kurie ištisus du šimtmečiu degino, plėšė, demoralizavo Airiją, pagaliau ugnimi ir kardu sunaikino Glendelio miestą. Po to miestas dar kelis kartus pernešė įvairias nelaimes. 1398 m. Glendelis buvo paskutinį kartą anglų sunaikintas ir po to jau nebeatsistatydino.

Geriausiai išliko šv. Kevino gyvenamieji namai—virtuvė, katedros griuvėsiai ir akmeniniai kryžiai. Visa kita suvirtę, amžių sunaikinta.

Šv. Kevino bažnyčia, paprastai vadinama šv, Kevino virtuvė.

Vaikščiodami Glendelio griuvėsiais ir sekdami Airijos praeitį, lengvai supratome, kodėl airiai vėlesniais laikais, ir taip pat šiandieną, tiek daug duoda apaštalų savo tautai ir plačiajam pasauliui. 6—11 š. Airijos misijonieriai, kaip šv. Kolumbanas, Kolumbą, Kilianas, Fridolinas, Galius, Johnas, Scotus, Erigena ir d. k., padėjo pagrindus ir davė apaštalavimo pavyzdį sekančioms savo tautos kartoms. Net 12—18 š. Airija, sunkiai slegiama anglų, nepaliovė davusi apaštalų tiek Europai, tiek Amerikai, tiek kitoms pasaulio dalims. 19 š. Airijos misijonieriai drąsiai stojo į darbą ir atnaujino sunaikintas Havajų misijas. Taip pat airiai daug pasidarbavo Madrase, parėmė Liberijos vergus, pasišventė negrams. Dabar jiems yra pavesta

1) Moloney, History of Glendalough, „The People“ Printig Works 1932, 17 p.

Sierra Leone, Pietų Nigerija, Zanzibaras, Kilimandžaras, Bagamojus, Mauricijus ir d. k.[2])

Liūdėjome, kad mūsų tautos istorija tokia dar nesena ir neturi jokių kultūros palaikų ne tik kad iš 5 š., bet net ir iš 10—12 š. Kodėl, o kodėl, lietuvių tauta, tu taip vėlai pažinai Kristų ir taip vėlai teišėjai j istorijos areną? Kur buvo tavo giminių vadai ir tautos pranašai, kad nematė jau seniai patekėjusios ir savo spinduliais gausiai pietus ir vakarus nušvietusios krikščionijos saulės? Jie tebelindėjo miškų glūdumoje ir nedrįso praverti durų naujai susikristalizavusiam krikščionijos mokslui.

Apžiūrėję buvusio „bažnytinio miesto“ griuvėsius, apsistojome prie ypatingo bokšto, bene geriausiai išlikusio iš senų laikų visoje Airijoje (o gal rekonstruoto?). Tai gana aukštas, apvalus stulpas, be jokių durų ir langų, tik kiek aukščiau yra skylė 3, pro kurias įeina šviesa ir gali įlįsti j vidų žmonės. Jie buvę seniau statomi, panašiai kaip mūsų pilys, pasislėpti ir apsisaugoti nuo užpuolusių priešų. Nuo pat jaunų dienų pripratęs karstytis po medžius ir bokštus, buvau įgaliotas palipėti ir į šį nepaprastą stulpą iš viršaus pro skylę pažiūrėti, kaip atrodo jo vidus. Nieko daugiau nemačiau, kaip metro storumo sienas ir erdvią tuštumą, kurioje gali tilpti keliasdešimts žmonių.

Būtinai norėjome dar aplankyti tą neprieinamą uoloje urvą, dabar vadinamą šv. Kevino lova, kurioje leido pirmąsias dienas šv. Kevinas. Pavažiavę autobusu kokį puskilometrį, atsidūrėme ežero pakrantėje. Prieš akis juodavo 30 metrų gilumo ežeras, iš trijų pusių supamas stačių uolų ir kalnų. Baugu buvo ir žiūrėti, bet, prisiminę prof. Kemėšio žodžius, kad būti Glendelyje ir neaplankyti šv. Kevino lindynės, reiškia, nematyti to, kas yra įspūdingiausia, sėdome į mažą valtelę ir atsidūrėme tamsiose ežero bangose. Kam yra tekę matyti Arnoldo Bocklin'o „Mirusiųjų sala“, kur laiveliu plaukia į paslaptingą salą balta drobule apsisupusi moteriškė, tas galės bent šiek tiek įsivaizduoti nuotaiką, kuria tą valandą gyvenome mes, laiveliu artėdami prie tamsių uolų. Nejučiomis iš visų lūpų prasiveržė „Dievas mūsų prieglauda" giesmės žodžiai, ir skardus balsas toli nuaidėjo ežero paviršiumi. Po to dar skambėjo „Marija, Marija" ir k. giesmių žodžiai. Visų veiduose viešpatavo rimtis.

Po 10—15 min. pasiekėme krantą. Čia pat uolose stovėjo „laiptai", kuriais vakarais šventasis lipdavo į savo guolį, ir 20 metrų aukštumoje nuo juodo, kaip smala, ežero paviršiaus buvo pati šv. Kevino lova. Lipimas į ją labai pavojingas, nes lengvai galima nusiristi nuo uolų į ežerą. „Guidui“ padedant, su dideliu vargu, nusitveriant už uolų, galima įsiristi, tik reikia atydžiai klausyti jo žodžių! „Dešinė ranka! Kairė koja! Dešinė koja! Kairė ranka!“ — „Right hand! Left foot! Right foot! Left hand!“

2) Plačiau žiūrėk čia pat 99-100 p.

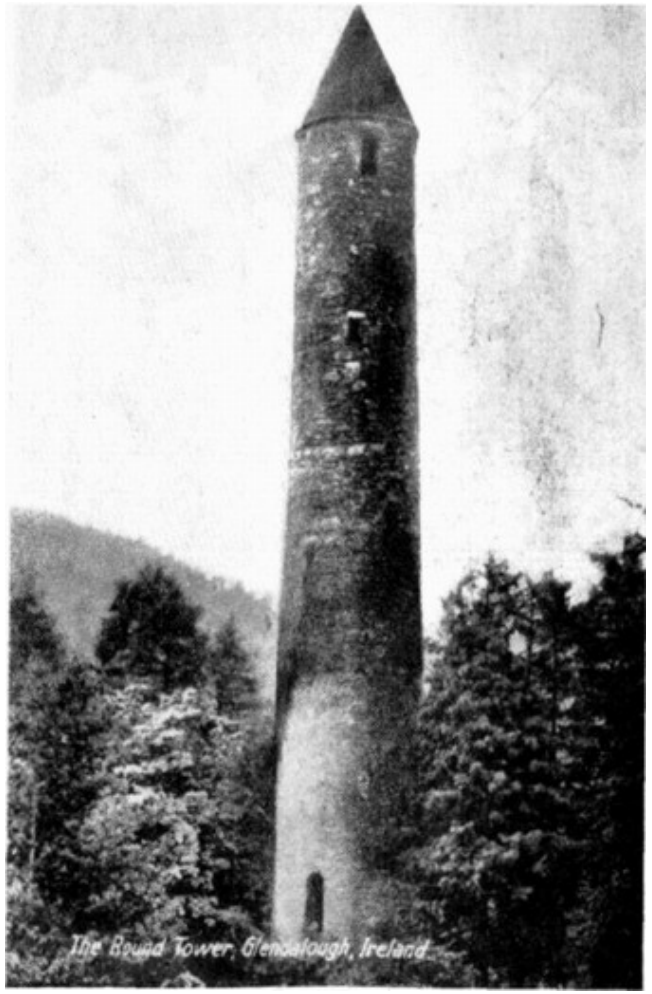

„...apsistojome prie ypatingo bokšto...“ (176 psl.).

Yra užsilikęs žmonių lūpose padavimas, kad šv. Kevinas buvęs nepaprastai gražus, ir mergaitės tiesiog lipte prie jo lipusios. Jos visaip norėjusios prie jo prieiti, bet negalėjusios. Vieną rytą šv. Kevinas atsikėlęs radęs savo urve įsiritusią

vieną moteriškę. Supykęs ją taip pastūmėjęs koja, kad toji įkritusi į vandenį ir prigėrusi.

Nors „guidai“ tikrina, kad dar nė vienas, kuris tik su jų pagalba lipęs į tą urvą, neprigėręs, bet sunku į tai įtikėti. Greičiausia, ežero bangos jau ne vieną drąsią auką yra prarijusios.

Visai suprantama, kodėl ir mūsų tarpe nedaug tesusirado drąsuolių, norinčių mėginti savo nervus. Pirmieji, užsimokėję pusę šilingo, pasisiūlė lipti redaktorius Vincas ir kapelionas Rapolas. Bet abu drąsuoliai, pusiau palipėję, grįžo atgal. Po to lipo kiti. Bet pačią šv. Kevino lovą tepasiekė trys: kun. Mažonas, kun. J. Ruokis ir ekskursijos Benjaminas.

Turėjau norą dar daugiau palaipioti. Vienų vienas, gana pavojingoje vietoje, įšliaužiau į kalną ir atsidūriau ant stačios uolos. Truputį lynojo. Kai pradėjau leistis žemyn, žolė, už kurios tverdamasis tegalėjau užsilaikyti pasirodė esanti per silpna ir lengvai trūko. Atsidūriau tikrame pavojuje, — krisdamas būčiau nugarmėjęs tiesiog į vandenį. Tik kada prišliaužiau ne taip pavojingą vietą, nuo kurios virsdamas nebesitikėjau galėsiąs užsimušti, nurimau ir, kitų padedamas, nusileidau žemyn.

Gera pamoka: lipant į kalnus visados reikia apsižiūrėti. Kalnuose pavojų gana daug yra. Juk tur būt nėra tų metų, kad Šveicarijos, Balkanų ir k. kalnuose ar jų daubose neužsimuštų keletas turistų.

Trumpame savo gyvenime jau kelis kartus gyvybę turėjau ant plauko. Būdamas 5 metų amžiaus jau visai buvau miręs, ir ruošėsi jau dėti į karstą. 1920 m., bolševikų okupacijos metu, suėmę buvo sukomunistėję Ūtos kaimo gyventojai ir, palaikę „baltgvardeicų“ šnipu, varė į Paliuniškio komisarijatą pasmerkimui, o gal ir sušaudymui. 1930 m. Utenos — Kauno plente, netoli Jonavos, ko tik nebuvau užmuštas laike auto katastrofos. Matyt, Dievas saugo, todėl ir neturiu absoliučiai jokios mirties baimės.

Atgal plaukėme jau žymiai drąsesni. Mums rodėsi, kad plaukiame Dantės „Dieviškoje Komedijoje“, III-je giesmėje, piešiama Acherono upe, tik mūsų senis irklininkas Charonas daug geresnis,—leidžia mums grįžti iš pragaro į gyvenimą.

Sėdę į autobusą, kitu keliu pasukome į namus. Dar vienoje kitoje gražesnėje vietoje stabterėjome, sudainavome.

Kada grįžome į Dubliną, buvo jau 6 val. 20 min. vakaro. Įspūdžių tai dienai, lygiai kaip ir kitoms kelionės dienoms, buvo net perdaug.

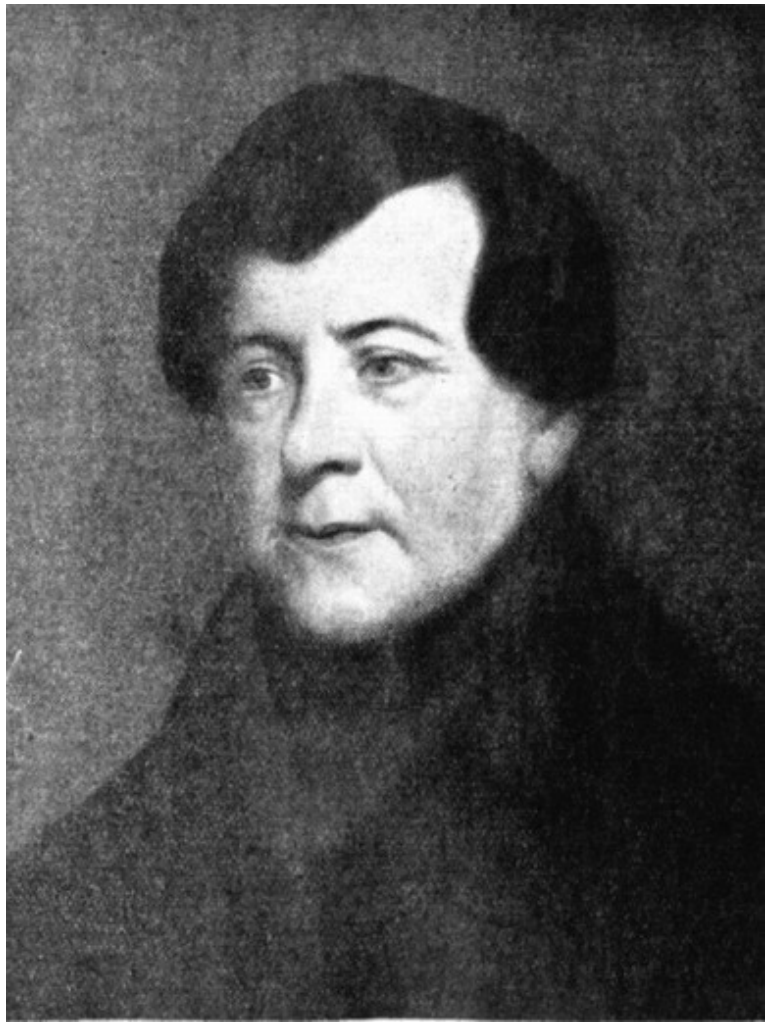

Airijos didvyris Danielius O'Connell'is.

Sudiev, Airija!

Išaušo apsiniaukęs antradienio (VI. 28 d.) rytas. Paskutinį kartą nuoširdžiai atsilaikę šv. Pranciškaus Ksavero bažnyčioje Mišias, papusryčiavę ir atsisveikinę su šeimininkais, lygiai 7 su puse valandos iškeliavome autobusais į stotį. Kada prieš savaitę į ją atvažiavome, taip buvo smagu ir gera, o dabar taip liūdna, blausu. Dabar tik mokėjau įvertinti, nebeprisimenu kurio išminčijįus žodžius: „Es lebt der Mensch, solang er strebt", — „Tol gyvena žmogus, kol jis siekia" ir taip pat daug tiesos turintį prancūzų posakį: „Tout ideal realisé, est un ideal perdu", — „Kiekvienas realizuotas idealas yra jau nustotas". Tol mums buvo smagu, kol siekėme idealo — norėjome pamatyti Euch. Kongresą, bet dabar, kada Kongresas buvo jau praėjęs, vadinas, idiealas jau atsiektas, nebebuvo kas masina mus pirmyn ir kas kelia mūsų sielose džiaugsmą.

Po pusvalandžio važiavimo traukiniu atsidūrėme uoste. Laivas „Cambria" jau šnypštė perpildytas keleiviais. Tilpome dar ir mes, lietuviai, ir, sukrovę visus daiktus viename kampe, įsimaišėme svetimšalių tarpan.

Laivas pradėjo puškėti, aplinkui vilnys kilo, ir uostas palengvel tolo. Šimtai skepetaičių plevėsavo palikusių airių ir laivu plaukiančių keleivių rankose. Didelis žuvėdrų būrys, iš visų pusių apjuosęs laivą ir baltais savo sparnais plakdamas orą ir vandens bangas, didino atsisveikinimo įspūdžius.

Jūra neramiai putojo ir bangomis žaizdama priminė kovą, gyvenimo audras. Dar kartą stojosi prieš akis Airijos praeitis, tokia audringa, tokia kruvina. Juk kiek kartų vargšė Airija užlieta buvo priešų bangų ir kiek kartų jau temo Airijoje katalikybės saulė, gaubiama anglikanizmo rūkų! Libano kedrai laikui slenkant virsta; karalių sostai griūva, bet Airijos katalikai nevirto, nenustojo dvasios, tikėjosi šviesesnės ateities, ryžosi, kovojo dėl jos ir laimėjo.

O'Connell'is?! Airijos didvyris O'Connell'is stovėjo dar kartą prieš mano akis ir, rodos, sakyte sakė: „Tiesa gyvenime laimi. Ji reikalauja aukų. Nesitenkinkite laisvės ir malonių trupiniais, krentančiais nuo valstybės stalo, bet, nuoširdžiai mylėdami Dievą ir tėvynę, kovokite ir kovokite ligi visiškos dvasinės laisvės atgavimo". Ir mano dvasia tą valandą kilo, pasiryžimai didėjo ir norėjos sudegti ant brangiosios tėvynės Lietuvos aukuro dėl šviesesnės Bažnyčios ir tėvynės ateities. Be galo didelis buvo noras eiti O'Connell'io pėdomis ir skelbti lietuvių tautoje religinį susipratimą ir dvasinio gyvenimo pavasarį.

Sudiev, mylimoji Airija, ir tu, tautos pranaše O'Connell'i.

Antrąkart Anglijoje

Ištisas 5 valandas nedičkis mūsų laivelis biauriai buvo supamas liūliuojamas Airių jūrų bangų. Daugelis keleivių, nebepakęsdami supimo, nuėjo į apačią ir sugulė. Tik drąsesnieji ir jau pripratę vandenimis plaukioti spoksojo laivo antlubyje ir krėtė įvairius šposus, arba kur laivo pakraštyje prisišlieję rymojo ir kažką apmąstinėjo.

Anglijos uolos primena šį Palestinos vaizdelį.

Palengvėl dangus prasiblaivė, ir išlindo iš po debesų saulė. Toli orizonte pasirodė vos įžiūrimos, palkšvos Anglijos uolos ir kaskart vis artėjo ir artėjo. Pagaliau laivas įčiužėjo uolų terpeklin, nunėrė lyg į kokį tunelį ir, dar kiek prašliaužęs pažaliavusius akmens krantus, sustojo.

Visas laivas pasipylė uoste, žinoma, drauge su mūsiškiais. Dabar vėl mūsų laukė šimtai įspūdžių, todėl nuotaika buvo visai gera.

Čia, kaip jau važiuojant j Airiją buvo minėta, užtruksime ilgėliau—daugiau kaip 3 dienas išdidžiai vaikščiosime galingosios Anglijos[1]) žemėmis, seksime daugelio didžiavyrių, kaip Šekspyro, Carlyles, W. Scott'o, tėvynės dvasią, ilsėsimės.

Įspūdžiai kelionėje į Londoną[2]).

Sėdę į ekspresą, važiavome tuo pačiu keliu, kuriuo prieš savaitę buvome atvažiavę, būtent: Holihedas—Bangoras—Česteris—Derbis—Stretfordas—Lutonas—Londonas.
ris

Traukinys kaip vėjas švilpė vingiavosi[3]) kurį laiką šiauriniu pakraščiu Velso kalnų, o paskum Anglijos lygumomis. Jei būčiau poetas ar menininkas, tai tikrai bandyčiau nupiešti bent vieną kitą nepaprastai gražų Anglijos gamtos peisažą. Bet neturint Dievo duotos tos dovanos, visos mano pastangos tegalėtų vainikuotis pirmųjų klasių gimnazisto nedrąsiai sudėtais poezijos žodžiais arba šiaip taip akvarėliais nuteptu paveikslu. Geriau todėl tą dalyką paliksiu galingiesiems, mitriau valdantiems plunksną ar teptuką.

Nėra kelionės, kurioje negalima būtų sugaudyti vienokių ar kitokių įspūdžių. Ypatingai jų daug buvo man, kaipo jauniausiam iš turistų.

Vienoje kūpėję važiavo keletas žydelių. Didelį turėjau norą su jais pasišnekėti, arčiau pažinti jų psichologiją; bet ilgą laiką nežinojau, kaip prie jų prieiti, — nebuvo progos užvesti kalbos. Pagaliau išdrįsau paprašyti parodyti hebrajišką laikraštį, kurį jie jau buvo baigę peržiūrėti. Labai jie iš to nustebo ir vokiškai paklausė, ar aš mokąs hebrajiškai skaityti. Nieko daugiau nelaukdamas pradėjau kalbėti: „Berešit bara Elohim hašamajim ve et haarec...“, „Habinu ašer bašamajim jikadeš

1) Juk Anglija su visomis savo kolonijomis ligi šiol yra didžiausia pasaulyje valstybė. Be Europos (Didž. Britanija, susidedanti iš Anglijos, Valijos ir Škotijos, Siaurės Irlandija, Laisvoji Airijos Valstybė, Malta, Gib raltaras) jai dar priklauso dideli žemės plotai visose žemės rutulio šalyse, kurių didžiausios yra: Indija—Azijoje, Kanada—Š. Amerikoje, visa Austra lija su N. Zelandija, pietinės ir rytinės Afrikos dalys ir d. k. Tuo būdu ji apima 37.394.077 kv. klm. su 485 milijonais gyv.—be mandatų ir 2.206.828 kv. klm. su 7.903.679 gyv.—su mandatu. (Herd. En. stat. tomas, 1932, 69-70 p.).

2) Kai kas čia bus įterpta ir iš kitų kelionės vietų, o ne vien iš kelionės ligi Londono.

3) Anglijos geležinkeliai be galo gerai išstatyti. Nors A-jos traukiniai bene greičiausiai visoje Europoje vaikšto, bet. katastrofos labai retai te įvyksta. Apskritai, Anglija keliais gerai apsirūpinusi: be 32.000 klm. gelež. linijos, ji dar turi 10.720 klm. vandens kelio, kurio 7520 klm. sudaro pra kasti kanalai, visur geriausi plentai, kurių Anglijoje yra 3 kartus daugiau. kaip L-je vieškelių.

šemeka...“,-„Pradžioje sutvėrė Dievas dangų ir žemę...“, „Tėve mūsų, kurs esi danguje...“ Dar išasmenavau porą veiksmažodžių, kuriuos universitete per hebrajų kalbos paskaitas iš prof. Al. Grigaičio buvau išmokęs. Žydai išvertė akis. Kai dar suminėjau Einšteiną, Elijaševą ir k. žydų mokslininkų ir rašytojų vardus, jie pasidarė be galo nuoširdūs, ir po to jau visai atvirai ir plačiai galėjome pasikalbėti įvairiais klausimais. Daug jau kartų

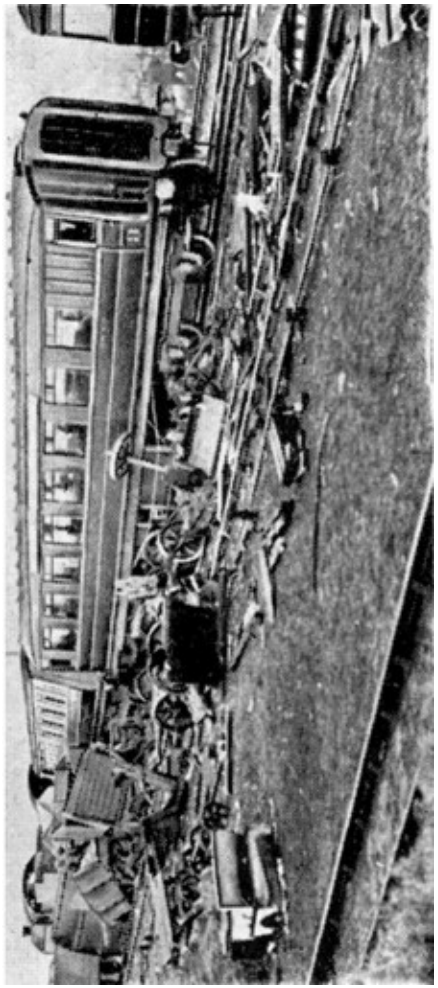

Anglijoje įvykusios traukinio katastrofos vaizdas.

Lietuvoje esu pavartojęs tą su žydais susidraugavimo metodą, ir beveik visados pasisekdavo. Pasirodo, ne kitoks kraujas teka ir Anglijos žydų gyslose, ir, gal būt, visiems žmonėms yra įgimta labiau branginti savą kalbą, savus žmones, ir kaip tik daugelis nesusipratimų kyla dėl to, kad to nesuprantame ir nenorime tarpe vienų ir kitų panaikinti bedugnės.

Vienas iš tų žydų pasisakė esąs inžinierius ir dar neperseniai grįžęs iš Rusijos, kur darbavęsis prie kokio tai fabriko. Žydai paprastai nemėgsta perdaug tamsiomis spalvomis piešti bolševistinės Rusijos ir dabartinės jos būklės, bet šis taip aštriai kritikavo Rusijos komunizmą, kaip ligi šiol iš reto kurio tebuvau girdėjęs. Dar labiau mane nustebino tas, kad jis, pasirodo, žinąs ir suminėjo Berg'o[1]), Jacques Lyon'o[2]), Douillet'o[3]) ir keletą kitų veikalų, išleistų Vakarų Europoje apie bolševistinę Rusiją.

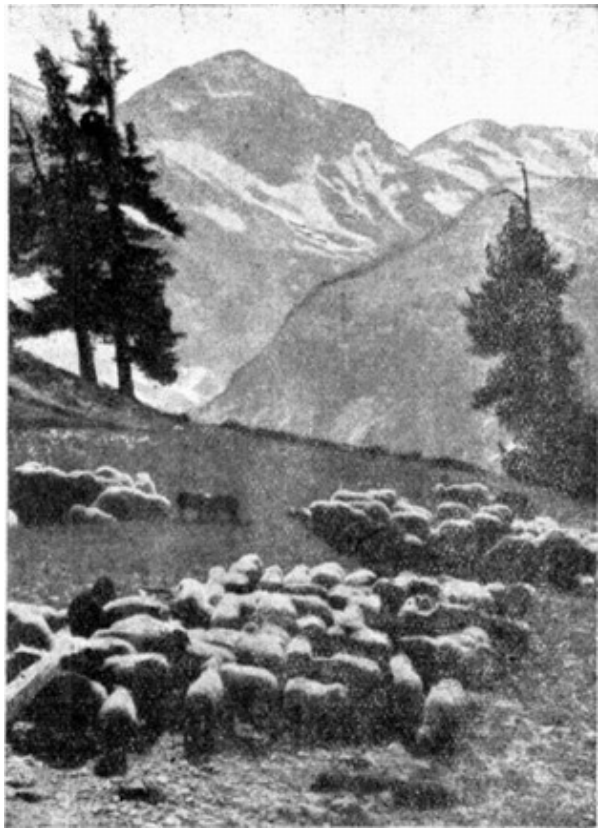

Kaip Alpėse, taip ir Anglijos kalnų pašlaitėje ganosi avys.

Gal būtumėme dar daugiau ką pakalbėję, bet vienoje stotyje sustojus traukiniui jie atsiprašė ir pasisakė turį jau išlipti iš traukinio. Atsisveikinome paspaudę rankas.

1) Was sagt sowjet —Russland von sich Selbst? Katholische Tat—Verlag, Köln, 1931, 176 p.
2) La Crise en Russie Soviètique, Librairie Fèlix Alcan, Paris, 1929.
3) Šio autoriaus knyga yra išversta jau ir j lietuvių kalbą: Maskva be kaukės, 1931.

Vienas mūsiškis kapelionas, šposininkas, vaikščiojo palei svetimšalius kunigus ir ne vienam iš jų statė klausimą: „Reverende pater, de qua regione estis?“ — „Garbingas kunige, iš iš kurio krašte esate jūs?“. Šie daugumoj tylėjo, jokio atsakymo neduodami. Kilo įtarimas, kad tie kunigai silpnai tesupranta lotyniškai. Tas mane paskatino arčiau susipažinti su bendrakeleiviais kunigais. Progų užtektinai buvo. Nesupratimo paslaptis greit paaiškėjo: pasirodė, kad tie kunigai daugumoje buvo prancūzai, o prancūzai ir lotynų kalboje stato kirtį gale, kaip savoje, ir tuo nežinantiems kalbą daro nesuprantamą ir patys, girdėdami kitaip kirčiuojant, nesupranta. Lotyniškus žodžius „Ave Maris Stélla“ prancūzas ištaria: „Avė Maris Stélla“. Nereikalingas buvo įtarimas. Ypač su prancūzais kunigais plačiau teko įsišnekėti apie Lietuvos katalikų dabartinę būklę ir palyginti Lietuvos katalikiškų organizacijų veikimą su paskutiniuoju laiku daug gajumo rodančiu, niekieno nevaržomu, prancūzų organizacijų veikimu. Bet apie prancūzų jaunimą ir jo organizacijas teks vėliau pašnekėti, kada važiuosime prancūzų žemėmis.

Kaip lengva trumpoje kelionėje sudaryti klaidingą apie svetimas kalbas supratimą, ryškiai rodo kad ir šisai pavyzdys. Kun. Jonas, vieno Indijos vyskupo užklaustas, į ką esanti panaši lietuvių kalba, paaiškino, kad į lotynų, ir iliustravimui paėmė sakinį: „Trys vyrai traukia jungą“ — „tres viri trahunt jugum“. Nustebo vyskupas, matydamas visų žodžių šaknyse sutapimą ir, tikriausia, susidarė įspūdį, kad lotynų ir lietuvių kalbos esančios viena kitai, visai artimos.

Vien dvasia žmogus žemėje negyvensi. Valgė traukinyje pietus kiti keleiviai, gavome juos ir mes. Berods, juos mums užfundijo Anglijos ekskursantai, prie kurių nuo Londono ir mes prisidėjome. Pietūs tikrai Angliški — skanūs, sotūs ir sveiki. Pradėjome nuo saldžiosios—slyvų kompoto. (Naujausieji gydytojai būk higienos atžvilgiu taip pataria). Baigėme olandišku sūriu su sausainiais,—visoje Anglijoje taip esą priimta. Kelneriai čia jau nebe tie flegmatiški, nepaslankūs anglai, bet gyvi, vikrūs, kaip vijurkai. Ekspresas, dundėdamas po 100 klm. valandą, dėl gerų kelių ir tinkamo vagonų įrengimo mažai tesvirdinėja.

Visų laimingiausias ir nelaimingiausias buvo kun. dr. Liasauskis: kada mes pietums gaudavome niekam tikusios mėsos, jis būdavo patenkintas, valgydamas vaisius ir daržoves, o kada mes būdavome sotūs, jis jausdavosi pusalkanis; mat jis—vegitaras.

Po kiek laiko pasirodė ilgos mūry eilės, geležiniai tiltai, fabrikų kaminai. Dar po keletos minučių mūsų traukinys jau sustojo, nebeprisimenu kurioje, Londono stotyje. Laikrodis rodė 6 v. 15 m. vakaro. Kaip greit — per dešimtį valandų — iš Dublino atvažiavome į Londoną.

Trys paros Londone

Stotyje sutikti lietuvių atstovybės Anglijoje, kun. Sideravičiaus ir būrelio Londono lietuvių, sėdome į autobusus ir nuvažiavome į tą patį viešbutį, kuriame vienai nakčiai buvome apsistoję dar važiuodami į Airiją.

Ištisas tris dienas teks Londone gyventi, apžiūrėti tą, kas jame yra įdomiausia, todėl pravartu pačioje pradžioje turėti bent šiokį tokį jo planą, kad galėtume jame bent šiek tiek orientuotis.

Londonas[1]

Londonas yra tikra žodžio prasme gigantiškas miestas. Vien centrinis Londonas apima 302,9 kv. klm. plotą su 4.615.400 gyv. (15.237 viename kv. klm.), o drauge su priemiesčiais 1931 m. turėjo net 1794 kv. klm. su 8.292.000 gyv., vadinas, beveik 4 kartus jame daugiau gyventojų, kaip visoje Lietuvoje.

Londonas išsistatęs abejose pusėse Temzės, turinčios 180—275 mtr. platumo, 97 klm. atstume nuo jos įsiliejimo į Šiaurės jūrą, kurios potvyniai vistiek pasiekia miestą. Temzė iš viso turi 366 klm. ilgumo: patį Londoną gali priplaukti labai dideli garlaiviai, o šiaip laivų susisiekimui tinkama yra 280 klm.

Kiek Berlynas visas guli slėnyje . ir neturi jokių aukštesnių vietų, tiek Londonas turtingas yra kalvomis, 30 —134 mtr. aukštumo.

Nors Londone lietingų dienų per metus yra 168, ir dangus dažnai aptrauktas debesimis, ir miestas paskendęs rūkuose, bet vandens kritulių teiškrenta 610 mm., tuo tarpu Lietuvoje vidutiniškai 650 mm. Sniegą ir ledą Londonas retai temato. Vidutiniška temperatūra Londone 9,8% C (sausio m. 3,6%, liepos 17%), tuo tarpu Lietuvoje 5,9%. Londone oras yra sveikas.

Pats miestas jau gana senas. Apie jo augimą šį tą pasako gyventojų statistika: 1532 m. Londonas turėjo 62.000 gyv., 1595 — 152.478, 1605—224.275, 1700—674.000, 1801—959.310, 1821 — 1.655.582, 1851—2.363.341, 1901—6.581.371 (be priemiesčių— 4.536.267), 1911—7.251.358, 1921—7480.201, 1926—7.742.221, 1931—8.292.000. Londone gimimų skaičius gerokai aukštesnis yra už mirimų, pav., 1925 m. gimė 82.401, o mirė tik 54.591.

1) Šiame straipsnely statistinės žinios imta daugiausia iš „Meyers Lexikon“ (7 t., 1160 — 1169).

Tautybės atžvilgiu gyv. taip skirstosi[1]): anglų—4.188.737, škotų—49.881, airių—52.206,rusų—29.668, lenkų—26.923, prancūzų—11.104, italų—10.994 ir k.

Londonas, kaip jau pirmą kartą pravažiuojant buvo minėta, skaldomas į 3 svarbiausias dalis: *rytinį* — fabrikų, dirbtuvių, smulkių pirklių, darbininkų ir neturtėlių miestą, skurdo miestą, *vidurinį*—paprastai vadinamą Siti, kur spiečiasi prekybos kontoros, didžiosios krautuvės, kur dieną judėjimas virte verda, žmonės, lyg skruzdės, knibžda, o naktį viskas apmiršta, visur tylu, ramu, nes lieka tik namų sargai, o visi kiti išvažinėja kitur į savo butus, ir *vakarinį*—turtuolių rajoną, kur stovi Britų Muziejus, parlamentas, karaliaus rūmai, daugelis palocių ir k. pastatų.

Londone, galima sakyti, visame, judėjimas labai didelis. Tokiam dideliam gyv. skaičiui nebeužtenka plačių gatvių, kuriomis be pertraukos šliaužia traukiniai, zvembia tramvajai, lekia automobiliai, šalimis pėsti tirštu būriu eina. Viršuje tų gatvių ir ant namų stogų pritaisyti tiltai ir jais ritasi traukiniai ir kitokie sunkvežimiai.

Bet kas dedasi Londono apačioje, po žemėmis?! Ten išstatyti miestai su skelbimais, kioskais, krautuvėmis. Ten taip pat dunda traukiniai ir tramvajai, tik vis elektros traukiniai, kad nebūtų dūmų ir kad galima būtų viesulo greitumu iš gatvių įsileisti tiesiog žemyn į urvą ir po kurio laiko vėl išlįsti. Net po gilia Temzės upe keliose vietose pravestos požeminių traukinių arterijos. Ypatingais siurbliais nuolatos j požemius traukiamas šviežias oras ir sugeriamos dulkės, kurių gana daug susidaro. Londoniečiai, gyveną žemės paviršiuje, girdi kažinką tolumoje gaudžiant, po žemėmis virpant, bet taip prie to visako yra pripratę, kad mažai tas j juos bedaro įspūdžio.

Šimtai tūkstančių elektros lempučių palaiko požemiuose šviesą, ir žmogus, pakliuvęs į užburtą sūkurį, nebesijauti, ar eini saulės apšviesta gatve, ar požemiu. Londono požeminės arterijos taip puikiai ir taip puošniai įtaisytos, kad nė kiek nedaro slegiančio įspūdžio. Bet, Dievas žino, kas būtų, jei imtų ten vieną valandą ir užgestų visos elektros šviesos?! Baugu ir pagalvoti, kaip katastrofiškai tą valandą atrodytų požeminis Londonas, tūkstančius žmonių gyvybių prariję̨s.

Neapsieina Londonas ir šiaip be žmonių gyvybės aukų. Kasmet jis ryja, lyg smakas, tūkstančių žmonių sveikatą ir net gyvybę. Pav., 1926 m. Londono gatvėse buvo sužeista 47.213 žmonių ir 1020 užmušta. Todėl visai galima pasitikėti Amerikos Masachusetts valstijos automobilių registruotojo Ryan

lt 1921 m. Centrinio Londono statistika.

pranešimu, kad per pusantrų metų ten (Amerikoje) automobilių nelaimėse buvę 1.576.840 sužeistų ir 53.658 užmuštų.

Ne visados ir ne visas Londonas taip verda, kunkuliuoja. Sekmadieniais Londone visur tylu, ramu, judėjimas mažiausias. Londonas taip pat turi gal dar net ir daugiau, kaip kad kuris kitas Europos didmiestis, įvairių ir net labai didelių gatvėse aikščių

Vartai vedą j vieną Londono parką.

ir keliolikoje vietų dar didesnių parku. Hyde-Park turi 147 ha žemės, kuriame yra l klm. 400 mtr. ilgumo ežeras, vadinamas „Serpentine“, gražius pasivaikščiojimui ir jodinėjimui kelius, paminklus. Kiti parkai taip pat nemaži: Regent-Park—181 ha, Kensington-Gardens—111 ha, Victoria-Park—88 ha, Battersea-Park—81 ha, Saint-James-Park—38 ha, Green-Park—21 ha ir k.

čia susirenka ne tik inteligentai, bet ir paprasčiausi darbininkai; pasilsi po sunkių darbų, atsikvepia. Visam Londonui jie lengvai pasiekiami esant nepaprastai greitam požeminiam susisiekimui. Kaune sunkiau yra pasiekti ramią poilsiui gamtos vietelę, kaip Londone.

Londonas gana daug turi įvairių kultūros, civilizacijos ir k. įstaigų: bažnyčių jame yra per 1700, vien pradžios mokyklų 1925 m. buvo 964 su 665.866 mokinių ir 19712 mokytojų, be

Trafalgaro aikštė su Nelsono paminklu Londone.

to, daug specialių, ypatingai darbininkams, vidunnių ir tolimesnio lavinimosi mokyklų, institutų ir k. mokslo įstaigų, daug milžiniškų muziejų, 238 bibliotekas, 60 didžiųjų ir daug mažųjų teatrų, per 900 įvairių klubų (darbininkams, moterims, mokslo būreliams, politiškų grupių susibūrimams ir k.).

Londone spausdinama daug knygų ir nemažai leidžiama laikraščių, kurių tiražas paskirai siekia po kelis šimtus tūkstančių ir net milijoną egz. Pav., 1927 m. Londone išėjo 465 laikraščiai, kaip: „Daily Chronicle“ (liberalų), „Daily Expresse“ (konserv.), „Daily Telegraph“ (kons.), „Morning Post“ (kons.), „Times“ (kons.), „Daily News“ (lib.), „Daily Mail“ (kons., kurio 1927 m. kasdien išeidavo 1.730.000 egz.) ir k. Londone taip pat veikia visame pasauly žinomas Reuterio biuras.

Londonas yra svarbiausias pasaulio uostas ir pasaulinės prekybos centras. Labai svarbų vaidmenį vaidina tas, kad čia lengvai gali priplaukti net didieji laivai, ir miestas išvedžiotas yra kanalais. Išplėstas ir geležinkelių tinklas — Londone yra 400 gelž. stočių. Nors miestas yra pusiau perskeltas Temzės upės, bet tas abiejų dalių bendradarbiavimui mažai tetrukdo, kadangi per Temzę yra pravesta 16 didžiulių tiltų, kaip Tauerio, Vestminsterio, Viktorijos ir k., 2 tiltai vien pėstiems vaikščioti ir 5 tuneliai po upe[1]).

Veikia ir pramonė. Mieste yra daug fabrikų, laivų statybai dirbtuvių. Bet neteisingai kalba tie, kurie sako, kad visas Londonas fabrikų dūmuose paskendęs. Fabrikai susikoncentravę yra šiaurės Anglijoje ir todėl ten viskas dūmuose ir suodžiuose paskendę, o ne Londone.

Kad Londone nepaprastai sparčiai yra užsuktas įvairių reikalų ratas, rodo ir tas faktas, kad ten labai naudojamasi telefonu, pav., 1921 m. telef. pasikalbėjimų buvo 891 milijonas, o dabar tas skaičius dar pakilo.

Pragyvenimo sąlygos Londone neblogiausios. Butuose nėra perdidelio susikimšimo: vidutiniškai kas 7 žmonėms tenka vienas namas. Žemės daugumoje namų savininkai yra išsinuomavę 99 metams iš neperdaugelio turtuolių, kuriems jos priklauso.

Gerai veikia apsauga nuo gaisrų ir k. nelaimių. Mieste 1925 m. veikė 62 sausumos ir 3 vandens nuo gaisrų apsaugos stotys su 1928 žmonėmis.

Taip tai atrodo Londonas, kuriame trims paroms apsistojo ekskursantų būrelis, atvykęs iš ramios Lietuvos.

Londone savųjų tarpe.

Išaušusi šv. Petro ir Povilo diena pasveikino mus saulėtu dangumi ir šventadieniška nuotaika.

Skubiai sukilę ir apsitvarkę, atsidūrėme tuščioje Londono gatvėje. Kiek paėjėję, laiptais nusileidome į požeminį miestą. Trumpą valandėlę pavažiavę greitakoju elektros traukiamu požeminiu ekspresu, vėl iškilome vienoje stotelėje į žemės paviršių.

Suėję į čia pat stovinčią vidutiniško didumo tėvų oratorijonų bažnyčią, visi kunigai atsilaikėme Mišias, o abu pasaulininkai, Vincas ir Juozas, šiaip pasimeldė.

1) Ligi 1750 m. per Temzę tebuvo perti estas vienintelis Tauerio tiltas.

Po to nutarėme vykti į Londono lietuvių koloniją. Kas, nors šiek tiek keliavęs po svetimus kraštus, nežino, kaip malonu yra svetur susitikti su savo broliais išeiviais, išgirsti savą kalbą?! Ir mes, būdami žmonės ir lietuviai, negalėjome nejausti savyje noro pasimatyti su savaisiais.

Kai nuvykome į lietuvių šv. Kazimiero bažnyčią, žmones radome jau baigiančius išsiskirstyti. Sunku ir aprašyti, ką širdis pergyveno tą valandą, kai čia pat būreliais praeinančius vyrus ir moteris girdėjome lietuviškai tarpusavy besišnekučiuojant! Rodos, jau nebe Londone esame, bet kuriame nors Lietuvos bažnytkaimyje.

Laimingi buvo tą dieną londoniečiai: pamaldas laikė ir pamokslą sakė didelis svečias—J.E. vysk. Būčys, kuris, grįždamas iš Dublino į Romą, taip pat, kaip ir mes, trumpam laikui sustojęs buvo Londone.

Pirmiausia norėjome pasveikinti J.E. vysk. Būčį jo vardadienio ir 60 m. jubiliejaus proga. Suėję į kleboniją pas ligi šiol buvusį Londono kleboną, o dabar jau perkeliamą į Marijampolę, bet dar neišvažiavusį, kun. dr. K. Matulaitį ir naująjį kleboną kun. VI. Mažoną, valandėlę laukėme garbingo Solenizanto. Po kiek laiko prasivėrė durys, ir tarpduryje pasirodė maloniu veidu ir spinduliuojančiomis akimis, jau pusiau pražilęs senutėlis. Prel. Grigaitis visų ekskursantų vardu trumpa kalbele pasveikino Ekscelenciją, padėkojo už tiek daug jo atliktų darbų Dievo garbei, tėvynės gerovei, žmonių sielų išganymui, palinkėjo dar ilgo gyvenimo šimtams gražių sumanymų realizuoti, visų vardu pasižadėjo maldomis prašyti Aukščiausiojo palaimos.

Ekscelencija dėkodamas nepašykštėjo mesti visos eilės minčių, privertusių rimtai mus susimąstyti dėl Lietuvos Bažnyčios ir tėvynės ateities. Kalboje pasižymėjo tuo pačiu kuklumu ir paprastumu, kuris taip labai visų buvo pastebimas dar tada, kada klausydavome universitete jo dėstomų fundamentalinės teologijos ir teol. enciklopedijos paskaitų.

L. K. Moterų Šventos Onos Draugija, pagerbdama Ekscelenciją, suruošė kuklius užkandžius, į kuriuos ir mes, tuojau po Ekscelencijos pasveikinimo, pakviesti buvome. Laike užkandžių pasakyta buvo keletas kalbų.

Norėdami ilgesniam laikui užfiksuoti tą laimingą valandą, drauge su Ekscelencija nusifotografavome.

Norėjome kiek arčiau susipažinti su Londono lietuviais. Apžiūrėjome jų bažnyčią, kleboniją, salę.

Kad geriau būtų suprantamas Londono lietuvių gyvenimas, pravartu pažvelgti į Didžiojoje Britanijoje apsigyvenusių lietuvių emigrantų istoriją.

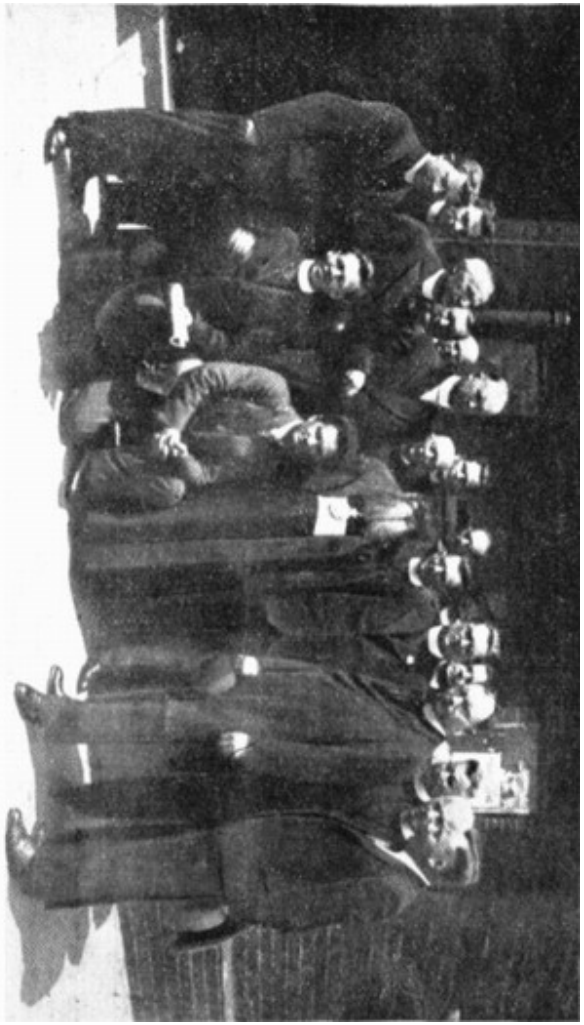

Liet. ekskursantai Londone prie Šv. Kazimiero lietuvių parapijos su J.E. vysk. Būčiu[1]) pryšakyje.

1) 60 m. jubiliejaus proga norisi duoti trumputę biografiją: „Vysk. P. Bučys gimė 1872 m. rugp. 20 d. Šilgalių kaime, Slavikų parapijoje (Šakių apskr.). Mokinasi Slavikuose ir Marjampolės gimnazijoj. 1890 m. įstoja į Seinų Kun. Seminariją. 1895 m. jau studijuoja Peterburgo Dv. Akademijoj. 1899 m. važiuoja į Friburgą ir studijuoja pas garsųjį to laiko apologetą Weissą. Savo studijas vainikuoja teologijos daktaro laipsniu. Nuo 1902 *m.* profesorius Peterburgo Dv. Akademijoj, o kiek vėliau ir vicerektorius. 1909 m. įstoja į Marijonų Kongregaciją. 1916 m. išvažiuoja Amerikon ir Lietuvon grįžta tik 1921 metais. Sugrįžęs, Švietimo rninisterio prašomas, rengia steigiamam Universitetui statutą. 1924 m. išrenkamas Universiteto Rektoriumi. 1927 m. pradeda vadovauti visai Marijonų Kongregacijai. 1929 m. Pijus XI paskiria jį Rusijai atversti Komisijos patarėju ir, pagaliau, 1930 m. liepos 6 d. konsekruojamas tituliariniu Olimpo vyskupu". („Rytas", 1932. VIII. 25).

Lietuviai į Angliją pradėjo keltis jau nuo Krymo karo laikų. Tada į čia buvo atgabenta kiek lietuvių belaisvių iš rusų kariuomenės, kurių dalis visai apsigyveno vietoje ir karui pasibaigus nebegrįžo į Lietuvą.

Dar daugiau lietuvių apsigyveno Anglijoje, prasidėjus iš Lietuvos emigracijai į Šiaurės Ameriką. Visai lengva išaiškinti, kaip tas įvyko: dalis emigrantų pritrūkdavo kelionėje lėšų keliauti toliau ir priversti būdavo pasilikti pakelyje. Lietuviai pirmiausia apsigyvendavo Londone, Liverpulyje ir k. artimesniuose miestuose, o iš čia jau palengvėl pasklido po kitus tolimesnius miestus ir nuklydo į Uelsą (Valiją) ir šiaurinę Britanijos dalį — Škotiją.

Prieš Didįjį karą lietuvių Anglijoje buvo priskaitoma apie 4000 ir Škotijoje apie 7.000. 1922 m. visų lietuvių Didž. Britanijoje priskaityta tik 10.000, kurių apie 7000 Škotijoje ir apie 2500—3000 Anglijoje su Uelsu[1]). Cantius[2]) kiek kitokią paduoda Didž. Britanijoje lietuvių statistiką: Škotijoje priskaito apie 1000 šeimynų su 8000 žm. ir Anglijoje su Uelsu apie 500—600 šeimynų su 4000 žm.

Didž. Britanijoje lietuvių susibūrimo ir organizavimosi pradžia buvo Anglijoje. Bene pirmoji draugija buvo suorganizuota 1898. V. 10 d. Liverpulyje, vardu: „Susivienijimas Lietuvių Anglijoje". Draugija greit mirė. 1899 m. ten pat įkuriama „Šviesos" draugija. 1907 m. Londone įkuriamos net dvi draugijos: „Aušros" ir „Šv. Cecilijos".

Vėliau centras perkeliamas j Škotiją, kur visą judėjimą varo katalikai. Jie dar prieš Didįjį karą įsisteigia „Britanijos Rymo Katalikų Sąjungą" su eile smulkesnių draugijų. Tiesa, kairieji buvo įsisteigę „Lietuvių Socialistų Sąjungą Didž. Britanijoje", bet toji nesuvaidino jokios svarbesnės teigiamos rolės lietuvių išeivių tarpe ir ilgainiui virto artima komunistams.

Stipriausia lietuvių kolonija Škotijoje yra Glasgovas, kuriame tarpe 1.088.000 gyv. (1931 m.) lietuvių yra per 300 šeimų su 2000 žtn. Veikia šios draugijos:

Šk. L. Šv. Kazimiero Parapijinė Dr-ja, kuri išlaiko kunigą, gyvenantį tirščiausiai lietuvių apgyventoje vietoje, Bellshill'y, prie škotų kat. bažnyčios ir iš čia kartas nuo karto aplankantį visas išeivių kolonijas.

Šk. L. R. K. Šv. Juozapo Darbininkų S-ga, įsteigta Didž. karo metu, turinti tikslą įsąmoninti išeivius katalikiškai tautiškai ir demokratiškai. Veikia 4 skyriai.

1) „Liet. Enciklopedija", I t., VI s., 649.
2) Škotijos lietuviai, „Židinys", 1932, 4 Nr., 357-363 p.

Šk. L. Kat. Moterų Dr-ja, įsteigta 1924 m. po apsilankymo kun. Krupavičiaus. Tai pati veikliausia draugija, turinti net 5 skyrius.

Šk. L. Kat. Blaivybės Dr-ja, kuri išlaiko salę.

Gyvojo Rožančiaus moterų kuopelė. *Liet.*

Saleziečių Bendr. Kuopelė. V. V. S-gos skyrius.

L. Orkestro Muzikalė Kuopelė, išlaikanti nemaža liet. chorą, kuris pagieda bažnyčioje per pamaldas, padainuoja salėse lietuviškų dainų.

Glasgovo Liet. Jaun. Futbolo Komanda „Lithuanian Nomands", — „Lietuvos klajūnai" ir k.[1])

Moterims padedant, išlaikoma nedidelės salės susirinkimams, trumpiems vaidinimams, savybės vakarėliams ir k. panašiems dalykams rengti, o didesniems vakarams samdomos salės iš škotų draugijų.

Mokslus einančios jaunuomenės neperdaugiausia: keletas lanko pedagoginį institutą, kiek didesnis skaičius vidurines mokyklas. Ligi dešimties lietuvių jau turi mokytojo vietas.

Apie spaudą tekalba „Liet. Enciklopedija"[2]): „Seniausias laikraštis 1899 „Vaidelytė", Glasgove kun. J. Varnagirio ir J. Montvilos leidžiamas; 1905. VII. I d. — 1906 Bellshill Scot ėjo „Laikas", redaguotas pradžioje Petrulio (Ben. Audros), vėliau J. Gegužio, pagaliau kun. Čiuberkio. 1907 „Laiko" spaustuvę atpirko socialistinis (dabar komunistinis) „Rankpelnis", kuris 1809 — 1911 leido ir jumoristines „Širšes". 1908 ėjo „Pipiras". Nuo 1914 Mossende eina katalikiškas „Išeivių Draugas" (1914 — 1920 red. kun. J. Norbutas, vėliau kun. J. Petrauskas). 1930 atgijusi Lietuvių „Šviesos" draugystė Škotijoje leido lietuviškai ir angliškai „Naują laiką", tautininkų orientacijos".

Didž. Britanijoje lietuviai daugiausia yra angliakasiai. Škotijoje broliai Bancevičiai turi krautuvę „Varpas", kurią laiko jau beveik 30 m. Dar keli laiko savo kepyklas, mažas krautuvėles ir restoranėlius. Šiaip daugumoje yra neturtingi.

Škotijos lietuvių ateitis gana miglota. 1922 m. vienas Škotijos lietuvis savo laiške[3]) parašė net tokius pesimistiškus žodžius: „Dabartis yra nepergeriausia ir nežada lietuviams geros ateities. Viena, prasti laikai, nedarbas, o antra — sumažėjus lietuviams,

1) Tarpe mirusių draugijų pažymėtina šios: Škotijos Lietuvių Pašalpinė Dr-ja, kuri rūpinosi savitarpiu šelpimų ligoje, Tautos Fondas įsikūręs D. karo metu Lietuvai šelpti, ir bespalvė „Šviesa".
2) I t, VI s., 650-651 p.
3) „Mūsų Vilnius", 1932, 22-23 Nr., 467 p.

pranyko ir uolus patriotizmas, nyksta, kas gražu, dora, sava, lietuviška. Daugelis apsileido, atšalo, aptingo, o gal pamiršo. Naujoji karta, jaunimas, labai sunkiai seka senųjų pėdom. Naujų jėgų iš niekur neprisideda, senosios baigiasi. Taip metai po metų pasijusime, kad liksime tik istorijos lapuose, dirbę veikę, Škotijos žemelėj, jei ja kas įdomausis... nes iš čia augusios kartos mažas vilties spindulėlis, kad ateity dirbtų senųjų pradėtą darbą. Ar norim, ar ne, o nukentėti gausime, jei nesurasime naujų kelių senoms klaidoms pataisyti".

Prieš keletą metų būdamas dar gimazijoje matydavau, kaip moksleiviai siunčia pirmuosius savo straipsnelius „Išeivių Draugui", bet šiandieną, kiek teko nugirsti, ir tų mecenatų kaip ir nebėra. Tuo būdu Škotijos lietuviai tapo izoliuoti nuo Lietuvos.

Londono lietuvių kolonija, kuri yra davusi pradžią Glasgovo, Mančesterio ir k. Didž. Britanijos liet. kolonijoms, pati šiandieną nestipriausia yra. Kolonija 1894 m. turėjo 36 lietuviškas šeimas, o šiandieną jų turi apie 200. Nuo 1901 m. sausio 13 d. turi lietuviškas pamaldas savo lietuviškoje bažnyčioje, kuri yra didžiausia lietuvių jungėja ir gaivintoja. Bet visa nelaimė yra ta, kad Londono lietuviai gyvena išsiblaškę po

Londoniečių lietuvių generalinis štabas kovai už Lietuvos pripažinimą de jure su kolonijos vadu kun. K. Matulaičiu.

Londono lietuvių „Rūtos" draugijos veikėjų būrelis. Vidury sėdi režisierius Petras Bulaitis.

Londoniečių lietuvių jaunoji karta, prisidėjusi prie kovos už Lietuvos pripažinimą de jure.

visą miestą. Jie susispietę yra maždaug j 12 mažų kolonijų, kurios gana toli viena nuo kitos yra; o be to, jau per 20 šeimų yra išsikėlę j miesto centrą ir gyvena visai izoliuotai nuo kitų lietuvių ir palengvėl nustoja atsparumo anglikanizmui.

Su londoniečių dvasia labai gera buvo proga arčiau susipažinti tos pačios dienos vakare Šv. Onos draugijos iškeltame lietuviams ekskursantams raute, kuriame dalyvavo Lietuvos ministeris Anglijai p. Sidzikauskas su žmona, p. Kajeckai, Lietuvos konsulas dr. Žmuidzinas, visi žymesnieji Londono lietuvių kolonijos asmenys ir visų organizacijų atstovai.

Londoniečių lietuvių grupė su Anglijos karininku p. Kairiu, sporto klubo vedėju, pryšakyje.

Ypač daug ko buvo galima sužinoti iš kalbų, kurios laike užkandžių pasakytos buvo. Kalbėjo prel. Grigaitis, prof. Kemėšis, p. Sidzikauskienė ir p. Sidzikauskas, dr. Zmuidzinas, kun. dr. Matulaitis, kun. Mažonas, kun. Sideravičius, Pet. Bulaitis-Londono lietuvių „Rūtos“ draugijos vedėjas, karininkas Kairys — sporto klubo vedėjas, p. Liudžiuvienė—šv. Onos dr-jos pirm., p. Lingis—federacijos pirm., p. Rudzevičius—komiteto pirm., p. Uždavinys, p. Kajeckas ir d. k. Paaiškėjo, kad Londono lietuvių parapijoje veikia 8 kultūrinės dr-jos ir 5 brolijos. Vienų jų veikimas stipresnis, kitų kiek silpnesnis.

Nuoširdžiai teko privačiai pasišnekėti beveik su visų organizacijų vadais ir k. žymesniais londoniečiais. Niekados nemaniau, kad religinė jų dvasia būtų tiek sveika ir kad taip gerai jie orientuotus dienos klausimais.

Sunkiose sąlygose gyvena londoniečiai lietuviai, bet idealizmo ir pasišventimo užtektinai turi. Reikia tikėtis, kad gal po kurio laiko pajėgs kur Londono pakraštyje nusipirkti didesnį žemės plotą ir įsteigti vieną lietuvių koloniją. Mintis jau pribrendusi pačių londoniečių tarpe.

Dėkui Jums, Broliai Londoniečiai, už taip malonų mūsų priėmimą ir visokeriopos Aukščiausiojo palaimos Jūsų ateities žygiams!

A. a. prel. Jono Mačiulio-Maironio paminėjimas. VI. 29 d. vakare, prieš skirstydamies iš vaišių j namus, sužinojome, kad mirė Maironis. Lyg perkūnas trenkė toji žinia į mus. Mirė tas, kurio sielos stygos tiek metų virpėjo, skelbdamos Lietuvai visokeriopą atgimimą, kurio vardas įamžintas bus Lietuvos atgimimo istorijoje!

Mes, jaunesnieji kunigai, ypatingai negalėjome įsivaizduoti, kad tas, kuris ištisus penkerius ar septynerius seminarijoje buvimo metus buvo mūsų rektoriumi, dėstė liet. istoriją, literatūrą ir moralinę teologiją, su kuriuo taip artimai buvome susigyvenę, dabar jau yra miręs. Bet jo mirtis rimtų asmenų ir rimtai buvo pranešta, todėl negalėjome netikėti.

VI. 30 d. rytą Londono lietuvių bažnyčioje už a. a. velionį įvyko gedulingos pamaldos, kuriose teikėsi dalyvauti lietuvių atstovybės Londone nariai, prel. Grigaitis, kan. Kemėšis, kun. Matulaitis, kun. Mažonas su marijonais klierikais ir gausingas būrys Londono lietuvių kolonistų. Prel. Grigaitis atlaikė gedulingas Mišias, per kurias rytų apeigų kun. Evrejnof labai gražiai solo sugiedojo „Dies irae“ ir „Offertorium“. Prel. Grigaitis pasakė turiningą ir jaudinantį pamokslą, iškeldamas Maironio darbus ir nuopelnus Bažnyčiai ir Lietuvai. Ne vieno klausančio akyse spindėjo ašaros, ir širdis liūdėjo, netekusi tautos pranašo ir atgimimo dainiaus.

Vaišės lietuvių konsulate. VI. 30 d. vakare ekskursantus pakvietė pas save arbatėlei Lietuvos ministeris Anglijai p. Sidzikauskas. Svečiuose dalyvavo atstovybė, konsulatas ir Londono lietuvių katalikiškų draugijų atstovai. Vakaras praėjo nepaprastai jaukioje nuotaikoje,—tai ponų Sidzikauskų nuopelnas mokėti sudaryti tikrai ramią, džiaugsmingą poilsio valandą.

Malonų įspūdį darė ir visa aplinka: visos patarnautojos lietuvės, kambarių dekoracija lietuviška, sienose Algirdo, Gedimino, Mindaugo, Kęstučio paveikslai.

Ponas ministeris, visų prašomas, kaipo tik ką grįžęs iš Hagos, plačiau nušvietė Vilniaus ir Klaipėdos klausimą Tautų Sąjungoje.

Trejatą valandų pasisvečiavę, dar vis nenoromis atsisveikinome su maloniais šeimininkais.

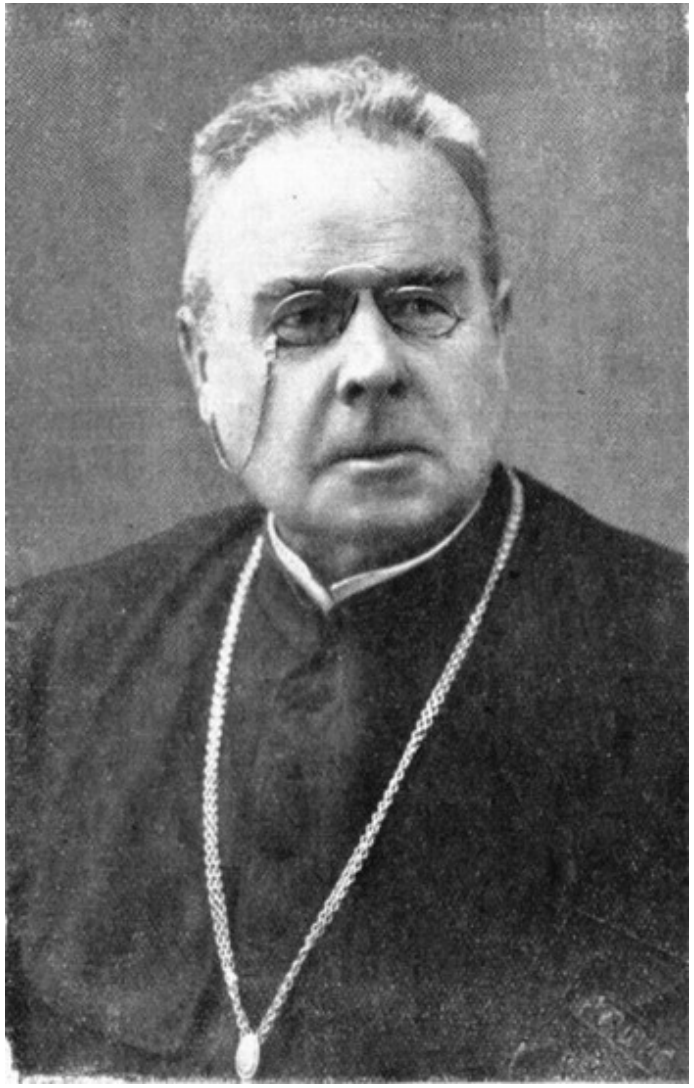

Jonas — Mačiulis — Maciulevičius — Maironis
(1862. X. 21 — 1932. VI. 28).

Tiek tai pergyvenimų turėjome Londone savųjų tarpe. Vieni jų buvo labai malonūs, o kiti be galo skaudūs. Į Lietuvą grįžęs labai apgailestauju, kad ne visur mokėjau su besidžiaugiančiais džiaugtis, su verkiančiais verkti. Žmogus gyveni ir mokiniesi.

Karališkame Kiu (Kew) botanikos sode.

Tą pačią šv. Petro ir Povilo dieną, turėdami laisvą visą popietį, nutarėme tiesiog iš lietuvių kolonijos vykti į patį gražiausį Londone botanikos sodą, vadinamą Kiu (Kew).

Vėl landžiojome Londono požemiais, važiavome apatiniu miestu, o taip pat namų stogais, perlindome po apačia Temzės upės ir, privažiavę artimiausią nuo sodo stotį, išlipome.

Paklysti nebegalėjome, kadangi nuo šiol mums Londone vadovavo visus metus Londone gyvenęs kun. Sideravičius. Tai be galo simpatiškas žmogus ir smarkiai eruditas. Jau penktus metus studijuoja Liuveno un-te ir turi parašęs doktoratui disertaciją: „Socialinė Solovjovo pasaulėžiūra“.

Priėjęę Kiu sodą, nusipirkome bilietus ir suėjome j vidų.

Kadangi Kiu sodas yra garsus ne tik Londone, bet ir kur kas plačiau, tai norisi patiekti nors trumputę jo istoriją, kad drauge suprastumėm, kaip brangiai kainuoja botanikos sodų įrengimas.

Jau 17 š. toje vietoje stovėjo didelis sodas ir daržas, kuris tada priklausė sumaniam ir gabiam hortikultunstui (sodidinkui) ponui Henrikui Capel. Jonas Evelyn savo „Dienyne“ iš 1678 m. rugp. m. rašo, kad tai esąs pirmasis sodas visoje Anglijoje tiek savo vaisių gerumu, tiek turtingumu.

1696 m. lordui Capel mirus, visas jo turtas, vadinamas Kiu, perėjo jo anūkės ponios Elzbietos Capel nuosavybėn. Jos vyras Samuelis Molyneux buvo palinkęs prie astronomijos ir Kiu namų dalį pavertė observatorija. Tuose namuose 1725 m. karaliaus astronomas Dr. Bradley surado du svarbius dalykus, būtent: šviesos spindulių abiraciją ir žemės ašies virpėjimą tam tikrais perijodais.

Po ponios Molyneux mirties toji vieta buvo perleista Valijos princui Fridrikui. Nuo to laiko karališkose rankose sodas išbuvo ligi pat 1904 m.

Fridrikas susirūpino geresniu to daržo sutvarkymu ir į darbą įtraukė garsiausį daržininką ir architektą Kentą.

Vėliau Kiu namai su visais sodais perėjo į rankas kunigaikštienės Augusios iš Saxe-Gotha, Jurgio III motinos. Tai poniai ir priklauso garbė įkūrimo botanikos sodo, visai skirtingo nuo hortikulturiško Kiu daržo. Taip 1759-60 m. jos rūpesčiu, padedant Jonui Stuartui ir architektui W. Chambers'ui, buvo padėti pamatai botanikos sodui.

Kunigaikštienei Augustai 1772 m. mirus, Kiu turtas perėjo į Jurgio III rankas. Šis, padėjęs daug pastangų, sodą praplėtė, sujungė drauge su savo palociais. Į talką pasikvietė gabų toje

Pietų šalies augmenijos šiltadaržis botanikos sode.

srityje mokslininką Banką, kuris išbuvo tų sodų direktoriumi ligi 1820 m. Svarbiausias to laiko žygis, tai pasiuntimas 1772 m. Fr. Masson'o į Gerosios Vilties iškyšulį rinkti įvairių sėklų ir šaknų, iš kurių ir susidarė turtingas rinkinys *„Cape plants“*.

Nuo to laiko sistemingai buvo renkamos visokios sėklos ir pliansai daugelyje kitų valstybių.

Po Jurgio III ir Banko mirties sodas buvo pavestas kontrolei miškų inspektorijato, ir nuo to laiko jis pasiliko botanikos mokslo centru visoje Anglijoje. Nuo 1903 m. sodas buvo pavestas priežiūrai žemės ūkio ir žuvininkystės ministerijos.

1841 m. sodo direktoriumi buvo paskirtas Glasgovo un-to botanikos prof. Sir William Hooker. Tada sodas teturėjo 15 ha dydžio ir buvo atidarytas lankymui. 1843 m. prie sodo buvo pridėta 45 ha, o po poros metų Hooker'iui buvo pavesta ir visa žemė, buvusi šalia to sodo, vadinama „Pasilinksminimo Aikštė“ (Pleaurs Grounds), tuo tikslu, kad ten būtų įtaisytas sodas žmonėms su įvairių medžių ir krūmų rinkiniu. Visas sodas tada jau turėjo 250 ha ir dar vis didinamas šiandieną pasiekė 288 ha.

Hooker labai plačiai užsimojo. Jis užmezgė santykius su plačiuoju pasauliu. Į visas šalis buvo išsiųsta rinkėjai atgabenti pliansų. Didžiausias pliansų šiltadaržis buvo pastatytas 1844-1848 m. Sode atidaryta įvairūs muziejai. 1857-1861 m. vidury sodo buvo padarytas dirbtinis ežeras.

Ligi šiol Kiu botanikos sode yra surinkta labai daug pliansų, kurie naudingi yra maistui, vaistams, audiniams ir d. k. Nuo antrosios pusės 19 š. iš Kiu sodo pliansai buvo siunčiami į visas valstybės šalis. Juozas Chamberlain 1898 m. yra pasakęs „Aš manau, kad nebus perdaug pasakyta, jei priminsiu, kad visos kolonijos, kurių gerovė yra išsivysčiusi, daugiausia priklauso nuo Kiu botanikos sodo“.

Iš to, kas čia buvo pasakyta, jau galima matyti, kad dideli dalykai iš karto nesidaro ir reikalauja ilgo, ištvermingo darbo.

Kelias valandas vaikščiojome sode. Labai daug ko matėme: skėstašakių palmių, didelių, šiltųjų šalių paparčių, baltųjų vandenų lelijų, Meksikos, Japonijos, Himalajų ir d. šalių medžių ir gėlių ir dar daug kitų gražybių, kurių nei vardu neprisimenu, nei aprašyti nemoku. Ne viską pagaliau ir matėme, kadangi neperdaugiausia turėjome laiko, o be to, daugelis inspektų jau buvo uždaryta.

Gerokai pavargę, susėdome keliese žolėje ant Temzės kranto. Nejučiomis mintimis ir kalba skridome į Lietuvą, kur miškai ošia, upės čiurlena, ežerai tvyska dar gažiau, kaip čia

Kiu sode; Čia viskas dirbtina, nenatūralu, milijonai pinigų išleista, o Lietuvoje viskas taip paprasta, širdžiai miela.

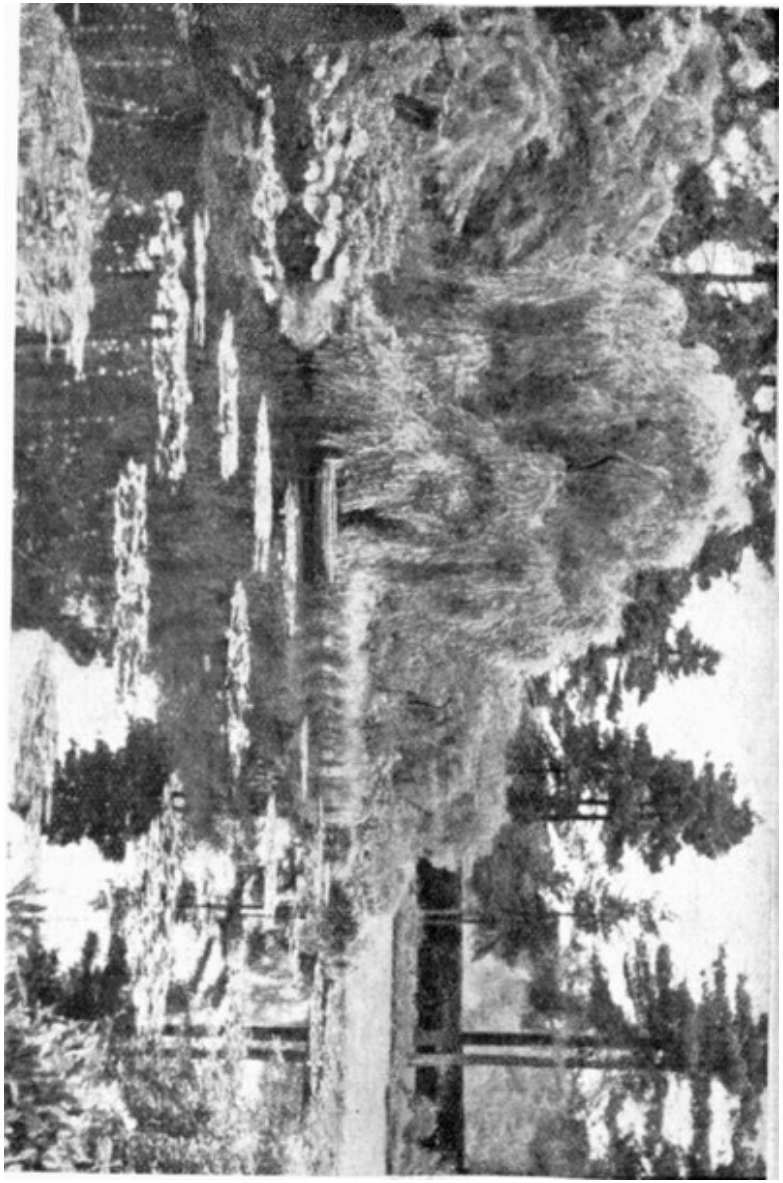

Lelijų prūdas botanikos sode

Valandėlę pasilsėję, vieni kitus šiaip taip plačiajame sode susirankioję, apleidome botanikos mokslų tvirtovę ir tuo pačiu keliu, kuriuo buvome atvykę, atvažiavome j Londono lietuviu koloniją.

Britų Muziejus (British Museum).

Iš visų Londono vertenybių labiausiai mane vilojo Britų Muziejus, apie kurio garsą dar mokslus eidamas ne kartą buvau girdėjęs. Ir iš tikro—Britų Muziejus yra pažiba ne tik Londono ir Anglijos, bet ir viso pasaulio, kadangi iš jo visiems mokslams yra be galo didelė nauda. Būti Londoną ir neaplankyti tos garsenybės, būtų nepateisinamas apsileidimas visiems, po pasaulį važinėjantiems ne vien taip sau, bet turintiems tikslą daugiau sužinoti ir pramokti.

Ketvirtadienį (IV. 30), tuojau po pamaldų už a. a. Maironį, visi lietuviai ekskursantai tiesiog bėgte bėgome į visai netoli mūsų esantį Muziejų. Prabuvome jame per tris valandas, bėgte perbėgome eksponatų sales, tik vienur kitur ilgėliau sustodami, ir išėjome apsvaigę nuo begalės matytų ir nesuvirškintų vertenybių.

Kas yra B. Muziejus ir ką mes jame matėme?

Tai milžiniška mokslo šaltinių įstaiga, o ypač anglų tautinis institutas, su išplėstais meno ir mokslo rinkiniais. Muziejus nušviečia civilizacijos vystymąsi nuo seniausių amžių ligi moderniųjų laikų visose pasaulio šalyse. Jame išstatyta tautų menas, šiaip kasdieniniame gyvenime naudojami dalykai ir industrija kaip visų necivilizuotų tautų, taip senųjų Egypto ir Mezopotamijos civilizacijų, Graikų, Romėnų, visų tolimųjų rytų tautų (Indijos, Persijos, Arabijos), Amerikos ir d. k.

Jis prasidėjo iš botanikos rinkinio, priklausiusio gydytojui Sir Hans Sloane. 1753 m. savininkui mirus, parlamentas visą. rinkinį nupirko valstybei. Sloane's rinkinys tuojau suvienytas buvo su Cotton'o tr Harley'o surinktais gausingais rankraščiais ir 1759 m. atidarytas Montagu House (namuose). Pradžioje tebuvo trys skyriai: spausdintų raštų, rankraščių ir gamtos mokslų.

Muziejaus brangenybės trumpu laiku smarkiai padidėjo. Turtinga Anglija iš visur rinko tą, kas tik mokslui buvo naudinga, ir krovė į vieną vietą. 19 š. pradžioje italas Panicci reorganizavo Muziejaus biblioteką. Tame pat š. Muziejui prireikė naujos trobos. Statyba buvo pradėta 1823 m. sulig Roberto Smirke's plano ir baigta 1855 m. jo sūnaus. 44 joniškais stulpais papuoštas naujo statinio fasadas turi 112 m. platumo. 1854-57 m. viduje išaugo nauja skaitymui salė, apvalus statinys, 42,6 m. skersinio piūvio su 32,3 m. aukščio kupolą. Sienos ligi pat apatinės kupolos yra panaudojamos knygoms sudėti. 1884 m. buvo pristatytas Baltasis Sparnas (White Whing), 1911 m. Karaliaus Eduardo sparnas.

Gamtos mokslų skyriai, kaip zoologija, botanika, mineralogija ir geologija, nuo 1882 m. buvo pradėta ir 1886 m. baigta iškelti iš B. Muziejaus j tam tikrą 1873 m. pastatytą trobą, vadinamą South-Kensington.

Visi Muziejaus turtai išsklaidyti į 9 skyrius:

1) *Spausdintos knygos.* Tas rinkinys yra vienas iš didžiausių visame pasaulyje. 1930 m. jame buvo 3.300.000 tomų knygų (1838 m. tebuvo 235.000 tomai). Knygų katalogas jau prieš 10 metų susidarė iš 800 tomų. Knygos duodamos naudotis visiems, norintiems studijuoti, bet išsinešti iš knygyno j namus niekam neduodama,—jomis reikia naudotis ten pat knygyno skaitykloje, kur yra 458 asmenims padarytos vietos.

2) *Rankraščiai.* Šiame skyriuje, sujungtame su knygynu, 1930 m. buvo 54 000 rankraščių ir apie 45.000 dokumentų. Tarp svarbesnių rankraščių yra Codex Alexandrinus arba Ephremi Rescriptus, apie kurį daug kartų mums per egzegetikos paskaitas buvo pasakojęs prof. Grigaitis ir dabar pirmiausia mus nuvedė jo parodyti. Tame skyriuje yra daug senų ir svarbių Vulgatos nuorašų, vėlesnių autorių niekuomet nespausdintų veikalų, originalių rankraščių.

3) *Orientalistika* — rytų kalbos su savo rankraščiais ir spausdintomis knygomis. Jame yra 120.000 tomų ir 16.000 rankraščių. Čia yra garsus Rosettos akmuo.

4) *Egypto ir Asirų senienos.* Čia yra didžioji Ašurbanipalio biblioteka. Iš viso čia yra 40.000 plytelių su asiriškais raštais; tai didžiausias[1]) visame pasaulyje rinkinys. Tas skyrius labai svarbus yra asiriologams. Pats Muziejus patarnauja visiems tos srities mokslininkams: yra išspausdinta ir visiems prieinama gana daug egzempliorių asirų raštus atvaizduojančių lapų.

5) *Graikų-romėnų senienos.* Šiame skyriuje yra daug dalių iš Partenon'o šventyklos, ir jos vadinasi Elgin Marbres.

6) *Numizmatika* — pinigai.

7) *Britų ir k. tautų senienos iš viduramžio.*

8) *Keramika* ir

9) *Vario išdirbiniai ir tapyba.*

B. Muziejaus brangenybės nesusidarė iš karto. Daugelis žymių asmenų ilgus metus darbavosi, kol sudarė tokią didžiulę, mokslų šventovę. Nėra čia vietos išskaičiuoti jų visų vardų ir visų atliktų Muziejaus naudai patarnavimų.

1) Antras paskui jį eina Pensilvanijos universiteto rinkinys su 20.000 plytelių, trečias—Liuvro rinkinys Paryžiuje su 10.000 plytelių ir ketvirtas-Berlyne su 7.000 plytelių. Dar 2000 plytelių yra Konstantinopolyje.

Ką mes per tą trumpą laiką matėme? O, matyte daug ką matėme: „Harpy“ Tomb'ą iš Lizijos, Efezo Dianos šventyklos skulptūros nuotrupas, Periklio ir Aleksandro Didžiojo

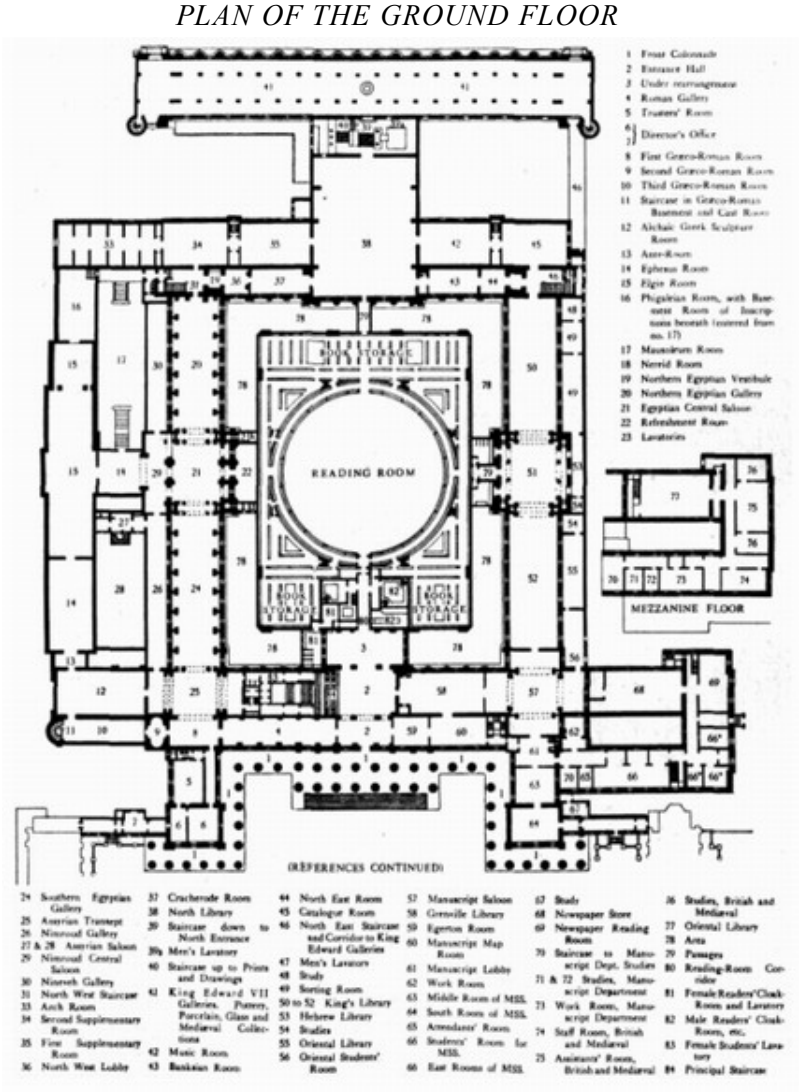

Britų Muziejaus planas.

atvaizdus, Sokrato statulą, Partenono šventyklos nuotrupas, W. Hamilton'o vazų rinkinį, Mausoleum'ą, Rosettos akmenį, Baltąjį Obeliską, daug įvairiausiai išpuoštų Egypto mumijų, gar-

sųjį Hamurabio Kodeksą, Sennacheribo Cilinderį, deivės Afrodytės galvą, padarytą iš bronzos, Buddhos statulą, etnografijos skyrių, be galo turtingą rinkiniais daugelio pasaulio šalių, kaip Okeanijos, Australijos, Melanezijos, Polinezijos, Mikronezijos, šiaurinės, vakarinės ir pietinės Afrikos, Amerikos ir k. Bet ypatingai mūsų dėmesį patraukė įvairių rankraščių skyrius kur matėme iš 5 š. vadinamąjį Codicem Alexandrinum, 13 š. Jono Bežemio išleistą Magnam Chartam, kurią geriausiai prisimenu iš gerosios ir visos mūsų buvusios klasės labai mylimos ponios Giedraitienės istorijos pamokų, daug laiškų iš Anglų istorijos, net Wolsey'o, Cranmer'io, Drake's, Cromvvell'io, Pitt'o, Peel'o, Glaestone'o, Gordon'o, Vašingtono, Bakono, Nelsono, Burkes, Foxo, Velingtono, Palmerstono, o taip pat autografų daugelio net moksleiviams žinomų didelių asmenų, kaip Šekspyro, Špencerio, Miltono, Byrono, Skoto, Carlyles, Dikenso, Darvino, Defoe's, Swift'o, Pope's, Johnson'o, Erazmo Roterdamiečio, Liuterio, Rembrando, Leonardo da Vinči, Mykolo Angelo, Ticijano, Alberto Dūrerio, Moljiero, Montaign'es, Rasino, Voltero, Viktoro Hugo, Kanto, Goethes, Šilerio, Heines, Randelio, Bacho, Mocarto, Bethoveno, Šumano, Šuberto, Vagnerio ir d. k. Žiūrint į įvairių asmenų autografus, vis dėlto gerokai galima pasakyti apie tų asmenų temperamentą. Tyčia kelis autografus paanalizavome ir priėjome tų pačių įsitikinimų, kokius jau seniau iš knygų apie tuos asmenis buvome susidarę.

Patenkinti apleidome Britų Muziejų ir, nenorėdami greit visko užmiršti, nutarėme daugiau niekur nebeiti ir grįžti tiesiog į namus pietums.

Anglijos parlamente.

Prof. Kemėšis, labai daug žinąs apie valstybių santvarką ir savivaldą, mus skatino būtinai aplankyti Londono parlamento rūmus, kurie esą nepaprastai gražūs, ir ypatingai įdomus esąs jų vidaus įrengimas. Svetimšalių ekskursijoms esą lengva patekti ne tik į vidų, bet ir patį parlamento posėdį.

Su mielu noru paklausėme patarimo ir bematant atsidūrėme prie parlamento rūmų, gulinčių ant pat Temzės kranto. Nė kiek nebuvo perdėta: prieš mūsų akis stovėjo didingas gotikos stiliaus statinys, savo bokštais besiveržiąs į padanges. Ne veltui jis statytas garsaus architekto Barry ir tai tokį ilgą laika — pradėtas 1637 ir baigtas 1868 m.

Prieš pat rūmus, gėlių klombais papuoštas, stovi bronzinis paminklas su parašu: „Oliver Cromwell. 1599-1658“.

Norėjome įeiti į vidų, bet sargybiniai pastojo kelią. Tik po ilgesnio pasikalbėjimo su kun. Sideravičium sutiko mus įleisti, bet ir tai ne visus iš karto — tik apie 10 žmonių.

Pirmoji grupė suėjome į vidų ir atsidūrėme didelėje salėje, daug panašumo turinčioje į bažnyčią. Daug kas į save traukė mūsų dėmesį: langų vitražai ir įvairiomis kombinacijomis sudėtas parketas, sienose paveikslai ir pasieniais ant papėdžių sustatyti Pitt'o, Palmerstono, karaliaus Eduardo ir k. asmenų biustai, aukštai kybą auksu žėrį žirondėliai ir kitokie blizgučiai. Aprašyti to visko negalima, reikia pačiam būti, norint tą suprasti.

Anglijos parlamento rūmai.

Neužilgo atėjo ir antroji mūsiškių dalis, kuri palikusi buvo už durų, ir taip pat drauge su mumis žiūrinėjo ir gėrėjosi.

Bet ne viskas mums parlamente patiko. Labiausiai čia mums įkyrėjo anglų pedantiškumas, kurio pirma nebuvau tikėjęsis pas anglus sutikti. Norėdami mus įleisti į parlamento posėdį, susodino viename pasienyje į eilę ir nė krust. Nors už mūsų eilėje jau nebebuvo nė vieno žmogaus, bet kietasprandis policininkas gale stovinčius mūsiškius vis stūmė ir ragino eiti pirmyn, griežtai reikalaudamas, kad tarp vieno ir kito nebūtų jokio tarpo. Visai betiksliai grūdomės, spaudėmės, negalėjome laisvai atsikvėpti. Vienas kitas mūsiškis supykęs jau norėjo nieko nebelaukti, apleisti salę ir eiti kitų įdomybių apžiūrėti arba eiti į namus silsėtis, ką čia per prievartą stumdytis.

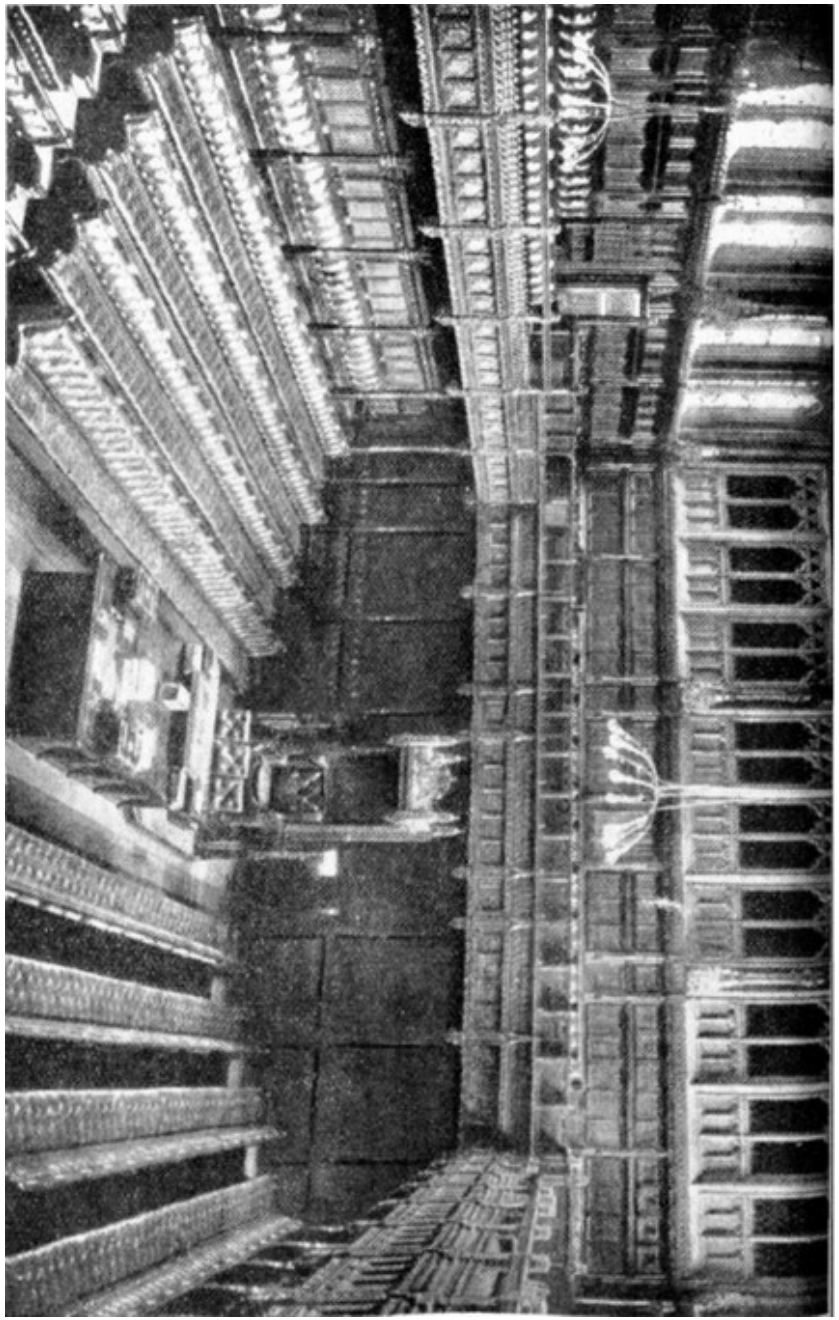

Anglijos parlamento posėdžių salė

Pagaliau priėjo ir mūsų eilė. Pirmiausia apžiūrėjo, ar kartais neturime su savim pasiėmę foto aparato ar kokio ginklo. Anglijoj griežtai yra uždrausta net parlamento nariams į parlamento rūmus įsinešti bet kokį ginklą. Žmonės pasakoja, kad dėl ginklo parlamente ligi šiol buvę įvairių kurijozų. Tarpe kitų teko nugirsti tokį dalyką. Kai moterys buvo išrinktos į parlamentą,—Anglijos moterys rinkimuose dalyvauja nuo 1918, o galutinai tik nuo 1928 m.,—ir atėjo į posėdį, tai vienas parlamento narys priminęs, kad ginklo negalima įsinešti, o šiandieną posėdy esą asmenų, turinčių ginklą. Visi dairęsi, žiūrėję ir niekur jokio ginklo nematę. Tada atsistojęs tas pats asmuo, kuris klausimą iškėlęs, ir nurodęs į ponios metalinį virbą, kuriuo ji buvusi, sekant tų laikų madą, prisisegusi skribėlę prie plaukų. Vieni iš to būk pradėję juoktis, o kiti rimtai į dalyką pažiūrėję ir būk buvę svarstoma, ar virbu galima esą žmogų nužudyti ir todėl ar jį reikią prie ginklų priskaityti, ar ne. Ar tai tikras faktas, ar ne, tas ne taip svarbu, bet dabar bus suprantama, kodėl žiūri, kad kas neįsineštų kokio ginklo. Užsiregistravę ir užpildę tam tikras blankas, kiekvienas gavome po bilietėlį, su kuriuo jau drąsiai ėjome rodomu keliu į parlamento posėdžio salę. Užlipę laiptais aukštyn, dar vieną kitą kontrolę praėję, atsidūrėme balkone.

Dievulėliau, kaip ištaigingai viskas įtaisyta! Visur auksas, sidabras, šilkas! Parlamentarai žemai susėdę atrodo tiek prie to visko pripratę, kad visai nesivaržo, o žemutinėse kėdėse sėdį nesigėdi net kojų ant stalo padėti. Jei pas mus Lietuvoje kas bent ką panašaus padarytų, iškarto visų būtų apšauktas nemandagiu, ir toks pasielgimas ilgą laiką būtų pasakojamas iš lūpų į lūpas.

Tuo metu kaip tik vyko posėdis. Ant stalo padėta auksinė karaliaus lazda—valdžios ženklas, be kurio negalima esą posėdžiauti. Buvo svarstomas vaikų globos ir apsaugos įstatymas. Iš eilės kalbėjo net keletas asmenų. Paviršutinis įspūdis susidarė toks, kad nė vienas iš jų nėra susirūpinęs svarstomu dalyku ir visai nėra interesuotas pravesti savo nuomonę. Tiesa, vienas kalbėjo nuoširdžiau, bet perdaug karštai, taip kad kiti parlamentarai iš to tik gražiai kvatojosi ir iš vietos mėtė įvairias replikas.

Gerą valandą pasėdėję, išėjome iš parlamento salės, nebelaukdami posėdžio galo. Išeiti jau buvo daug lengviau, kadangi nebereikėjo tų visų formalumų, kuriuos įeidami turėjome atlikti.

Nė kiek nesigailiu, o taip pat, manau, nesigaili ir tie, kurie jau buvo benorį apleisti parl. rūmus, kad teko sugaišti keletą valandų. Vis dėlto bent šiokį tokį turėsime supratimą apie didžiųjų tautų parlamentus.

„Ponia Tiuso“.

Viena iš populiariausių ir bene gausiausiai lankomų Londone vietų yra tai savotiška meno galerija, paprastai vadinama „Ponia Tiuso“ (Madame Tussaud). Daugelis turistų specialiai važiuoja į Londoną ją aplankyti.

Prof. Kemėšis ir kun. Sideravičius būtinai ir mums įkalbėjo ją aplankyti. JŲ pačių vedami, visi nuvykome, apžiūrėjome, susižavėjome, pasibaisėjome ir išsinešėme stipriausius įspūdžius, kurių niekados negalėsime užmiršti, o ypač „Baisenybių kambarys“ (Chamber of horrors) visados pasiliks atmintyje ir vaizduotėje.

Bet kasgi yra toji „Ponia Tiuso“ ir kokia jos istorija?

Tai didžiulė meno galerija, kurioje išstatyta šimtai iš vaško padarytų biustų, vaizduojančių pačias didžiąsias pasaulio garsenybes ir įvairias istorines scenas. Lankytojui prieš akis stojasi lyg visiškai gyvi asmenys, kurių knygas jis yra skaitęs, kurie istorijos gyvenime yra suvaidinę didelę rolę ir kurie šiandieną tebestovi Bažnyčios, mokslo, meno politikos ir k. gyvenimo pryšakyje.

„Ponios Tiuso“ istorija yra tokia. Apie 1762 m. labai gabus, pagarsėjęs lipdyme iš vaško menininkas J. Kristoforas Curtijus, prancūzų kunigaikščio de Conti kviečiamas, paliko gimtinį miestą Berną ir apsigyveno pas jį Paryžiuje. Čia jis greit pagarsėjo su savo vaško lipdybos studija, kuri greitu laiku patapo garsenybe visos Prancūzijos sostinės. Studijoje jau buvo išstatyti biustai tokių asmenų, kaip Voltero, Ruso, Mirabo, Dideroto, Benjamino Franklino ir k. Tarpe jų randame ir Marija Gresholtz, kuri vėliau yra žinoma kaipo Tiuso ir yra įsteigėja dabartinės „Ponios Tiuso“.

Marija Tiuso gimė 1760 m. berne. Jos tėvas buvo šveicarų leitenantas Juozas Gresholtz. Dar jauna būdama atvyko į Paryžių pas savo dėdę Curtijų, iš kurio ir išmoko lipdymo iš vaško. Greit pasirodė esanti tame mene nepaprastai gabi ir pralenkė savo mokytojus. Kai kas sako, kad jos pirštai tiesiog buvę užburti tame darbe.

Lipdyba iš vaško tuo laiku buvo labai madoje, ir Marija Tiuso gavo kvietimą iš Liudviko XVI sesers Elzbietos vykti į Versalį mokyti lipdybos ponias. Pakvietimą priėmė, nuvyko į Versalį ir ten karališkoje aplinkoje praleido 9 metus.

Tuo laiku p. Curtijus įsteigė šalia jau esančios Palais Royal dar kitą parodą, kur ir turėjo biustus visų to laiko garsių vyrų. Greit jis atidarė ir antrą parodą, pripildydamas ją garsių kriminalistų biustais ir pavadindamas ją „Didelių plėšikų lindyne“ (Caverne des Grands Voleurs).

Tuo pat laiku Prancūzijos padangėje pradėjo rikiuotis kas kartą vis tamsesni debesys, ir artimos revoliucijos griausmas su visomis jos baisybėmis jau čia pat dundėjo. Ponas Curtijus, tą visą atjausdamas, atšaukė savo dukterėčią iš karaliaus rūmų į savo namus. Čia jai buvo lemta matyti 1789 m. liepos mėn. 12 d. baisybes, kada įsiutusi minia atėjo prie jos dėdės durų ir reikalavo išduoti didžiųjų Prancūcijos žmonių statulas. Negalėdamas atsispirti, Curtijus išdavė Nackerio, Orleano Mergelės ir k. statulas, kurios buvo juodu šydu apgaubtos ir nešamos gatvėmis. Kilo tikra revoliucija, ir po dviejų dienų buvo paimta Bastilija.

Marija Gresholtz turėjo progos matyti visas baisenybes maišto, greit perėjusio į revoliuciją ir į terorą. Buvo reikalingi žuvusiųjų modeliai, ir kas juos geriau galėjo padaryti, kaip gabi lipdytoja Curtijaus kabinete? Daug kartų jai teko lipdyti biustus savo buvusiųjų draugų ir draugių laimingose Versalyje gyvenimo dienose, ir daug kartų darbą atliekant riedėjo jai ašaros per skruostus. Vėlesniame savo gyvenime ji dažnai prisimindavo visas tas baisenybes, o ypač tą valandą, kada jai buvo atnešta galva kunigaikštytės Lamballes su įsakymu tuojau padaryti jos biustą. Nors su ašaromis prašė atleisti ją nuo tos pareigos, bet vistiek priversta buvo darbą atlikti.

Kada teroras išsivystė į patį aukščiausį laipsnį, ir nugiljotinuoti buvo ar kitaip žuvo patys teroro sumanytojai, Marijai teko lipdyti biustus Marato, jo nužudytojos Charlotte Corday, Robespiero, kurio galva jai atnešta buvo už valandos po jo nužudymo, ir k.

Pagaliau ir ji pati buvo įmesta į kalėjimą su Josephine de Beauharnais, kuri vėliau tapo Napoleono žmona.

Kovų įkarštis praėjo. 1794 m. pasimirė ir p. Curtijus. Marija Gresholtz 1795 m. ištekėjo už pono Tussaud. Nors Josephinos buvo kviečiama padaryti Napoleono biustą, bet nuo visko atsisakė ir, pasinaudodama Amjeno sutarties paliaubomis, išvažiavo iš Prancūzijos, daugelio skaudžių pergyventų tragedijų vietos, ant visados.

1802 m. p. Tiuso atvažiavo į Angliją, drauge su savimi atsiveždama daug biustų iš dėdės studijų parodos, o taip pat nemažai modelių iš „Caverne des Grands Voleurs“. Čia greit ji pasiekė didelę karjerą. Pradžioje Londone, o vėliau visuose svarbesniuose Anglijos miestuose suruošta buvo jos vaško darbų parodos. 1833 m. galutinai apsistojo ji su savo meno kūriniais Londone, kur atidarė nuolatinę iš vaško padarytų biustų galeriją. Turėdama jau ilgų metų prityrimą ir mokėdama pastebėti visa, kas tik yra nauja ir garsaus, greit savo galeriją nepaprastai praturtino ir padarė ją visam Londonui brangią. Mirė 1850 m., sulaukusi 90 m. amžiaus.

„Ponios Tiuso“ meno galerija atiteko jos papėdininkams, bet jos garsas ne tik kad nesumažėjo, bet vis kilo ir dabar tebekyla. Laike Didžiojo karo kai kurie modeliai šiek tiek nukentėjo, kai kurie buvo išstatyti pajuokai. Pav., vokiečių kaizerio biustas kelis kartus buvo išreikalautas iš galerijos ir visaip iš jo tyčiotasi. Vėliau net buvo įsakyta visai jį iš žmonių akių atimti. Pasakojama, būk daug Anglijos priešų, monarchų, buvę perkelta j „Baisenybių kambarį“.

Didysis karas pasibaigė, ir vėl „Ponia Tiuso“ ne tik kad laisvai susitvarkė, bet dar žymiai praturtėjo. Lankytojų skaičius padidėjo. 1924 m. ją aplankė apie 750.000 žmonių.

1925 m. kovo mėn. 18 d. galeriją ištiko nelaimė—beveik visa ji sunaikinta buvo gaisro. Mažiausiai nukentėjo „Baisybių kambarys". Gal ir teisingai žmonės sako, kad nelaimių valandose „velnias rūpinasi savaisiais". Po sunkaus ir kruopštaus trijų metų darbo galerija buvo, kiek galima, restauruota ir 1928 m. bal. mėn. 26 d. vėl atidaryta. „Ponia Tiuso“ į naują gyvenimą išėjo dar su didesne energija. Ligi 1932 m. apie 5 milijonai žmonių aplankė ją.

Laimingi buvome ir mes, galėdami prisidėti prie to milžiniško lankytojų skaičiaus. Nors pusantros valandos teturėjome laiko, bet vistiek spėjome pereiti visus kambarius ir atkreipti dėmesį į kiekvieną modelį. Turėdamas katalogą[1]), galėjau vietoje, „guidui“ aiškinant, jame paišeliu padaryti trumputes pastabėles, arba bent ženklelį padėti prie tų eksponatų, kurie labiau krito į akį. Tas pastabėles noriu paduoti ir čia.

Galerijoje iš viso išstatyta 295 eksponatai (be „Baisybių k.“). Charakteringa, kad nors ne katalikiškame krašte, bet didžiojoje eksponatų salėje pačioje centrinėje ir garbingiausioje vietoje išstatyta Šv. Tėvo Pijaus XI modelis. Baltais rūbais apsirengęs žilas senelis sėdi gražiai išdekoruotoje Apaštalų Sosto kėdėje, o iš abiejų jo pusių stovi arkiv. Canterbury ir Vestminsterio arkiv. kard. Bourne. Kataloge pažymėta tokia Pijaus XI biografija:

„Gimė 1857 m. Įšvęstas į kunigus 1879 m. Popiežiaus sostą užėmė 1922 m. Kurį laiką mokslus ėjo Oksforde. Jaunystėje buvo įgudęs kalnų laipiotojas, apie ką yra nemažai parašęs“.

Bažnytiniame skyriuje yra iš viso 22 biustai. Be čia jau suminėtų, dar paminėtini Hertz'as, Knox'as, Kalvinas, Liuteris, Wolsey, Newman'as, Viklefas, Londonas, Carlylė ir k.

Be bažnytinių asmenų grupės galerijoje matėme išstatytas dar šias:

1) Madame Tussaud's Lschibition, Official guide and Catalogue, 1932.

Prancūzų sekcija: Joje yra Volteras (1694-1788), Marija Antuanėtė (1755-1793), šv. Joana d'Arkietė—Orleano Mergelė (1412-1431), Napoleonas I (1769-1821), Liudvikas XVI (1754-1793) ir kiti.

Žymesni ministeriai: Robertas Peel (1788-1850), Gladstonas (1809-1898), Lordas Rosebery (1847-1929), Cobdenas (1804-1865), Vilhelmas Pitt'as (1759-1806), Lordas Palmerstonas (1784-1865), Chamberlainas (1836-1914) ir k.

Didžiojo karo asmenys: gener. Viscountas Allenby (1861), Maude (1864-1917), gen. Smuts (1870), Lordas Robertas (1832-1914), gen. Liudas Botha (1862-1919), Velingtonas (1769-1852), Ispanijos ekskaralius Alfonsas (1886) ir k.

Karališka šeimyna: Princesė Viktorija (1868), Princas Jurgis (1902), Jurgis V (1865), Karalienė Marija (1867), Valijos princas (1894), Princesė Elzbieta Aleksandra Marija (†1926) ir k.

Penki Britų admirolai: Lordas Nelsonas (1758-1805), Beatty (1871)—laivyno admirolas, Jellicoe (1859), Fišeris (1841-1920) ir Beresfordas (1846-1919).

Keturi alijantos vadai: Maršalas Joffre (1852-1931) — 1915 - 1916 m. buvęs vyriausias Prancūzų karo vadas, Maršalas Fochas (1851-1929)—vyriausias alijantos vadas Vakarų fronte, Admirolas Simsas (1858) ir geuer. Pershing (1860).

1914-1918: Baden-Powell'is (1857), Balfouras (1848-1930), biustas žmogaus, laimėjusio karą, ponia Tussaud ir k.

Amerikos prezidentai: Mc Kinley (1841-1901), T. Roosevelt (1858-1919), Taftas (1857-1930), Vilsonas (1856-1924), A. Johnsonas (1803-1875), Franklinas (1706-1790), Jurgis Vašingtonas (1731-1799), Linkolnas (1809-1865), Coolidge, Hardingas (1865-1923, Dawes (1865), Hooveris (1874), Clevelandas (1837-1908) ir Drake.

Parlamentas: O'Connell'is (1775-1847), Parnell'is (1846-1891), Morley (1838-1923), T. Shaw (1872), Lloyd George (1863), Chamberlainas (1863) ir k.

Nacionalinis kabinetas su 14 asmenų biustais.

Europos valdovai: Belgijos karalius Albertas (1875), Italijos karalius Viktoras Emanuelis III (1869), Rumunijos karalius Karolis II (1893), Prancūzijos prez. Paulius Doumeras (1858-1932), Pov. Hindenburgas (1847), Mussolini (1883), Rusijos ekskaralius Nikalojus II (1868-1918), Bismarkas (1815-1898), Vokietijos ekskaralius Vilhelmas II (1859), Austrijos imperatorius Prane. Juozapas I (1830-1916), Moltke (1800-1891) ir Bulgarijos karalius Ferdinandas (1861).

Literatūros kampelis: istorikas Macaulay (1800-1859), spaustuvininkas Caxton'as, Dickensas (1812-1870), Byronas (1788-

Valijos princo biustas.

1824), Miltonas (1608-1674), W. Skottas (1771-1832), Bakonas (1561-1626), Šekspyras (1564-1616), J. Bern. Shaw (1856), Viktoras Hugo (1802-1885), Tomas Hardy (1840-1928) ir k. Be to, šiame skyriuje rezervuota 15 vietų naujoms plunksnos garsenybėms. Muzikas Gounod (1818-1893), kompozitorius Verdi (1818-1901), pianistas Lisztas (1811-1886), M. Gandhi, D. Livingstonas (1714-1873) — garsus Afrikos misijonierius ir tyrinėtojas, G. Marconi (1875) — italas, bevielio telegrafo išradėjas, Strube (1891)—paišytojas, Dov. Low (1891) — paišytojas ir k.

Rekorduose pagarsėję: Johnsonas—skraidyme, Burgess'as—plaukyme, Webb'as (1848-1883)—plaukyme, Lindbergh'as—pirmas atskridęs iš Amerikos j Europą 1927. V. 20-21 d., Don'as (1893), Segrave (1896-1930), Brown ir k.

Sporto sekcija su 19 asmenų biustais.

Visos Anglijos karalių dinastijos: Normandų dinastija 5 biustai, Plantageniečių d.—13, Lankasterių namas—5, Jorkų namas—3, Tiudorų namas—12, Stuartų namas—7, Stuartų—Oranžų namas—2, Hanoverių namas—8, Saksų—Coburgų namas—2, Oliv. Cromwell'is.

Negalima praeiti pro šalį nepaminėjus scenų, kurių visa dešimtis galerijoje yra išstatyta: Magnos Chartos suteikimas 1215 m., Princo nužudymas Taueryje (Tower'yje) 1483 m., Fotheringay'o tragedija iš 1587 m.—Marijos Stuart nužudymas, Fawkes suėmas 1605 m., Haroldo lavono atradimas Hastingo lauke 1066 m., Napoleono lavonas valstybės rūmuose, Nelsono mirtis 1805 m., priešistorinių laikų žmogus, karalienei Viktorijai paskelbimas jos karaliavimo 1837 m. ir generolo Gordono mirtis 1885 m.

„Baisenybių kambarys“. Čia, niūriuosiuose ir tamsiuosiuose rūsiuose, atvaizduota 70 įvairių baisių scenų: nužudymai, pakorimai, kankinimai ir k. Sunku ant širdies pasidarydavo gimnazijoje, kada per istorijos paskaitas girdėdavau pasakojant apie žiaurų nekaltos Marijos Antuanėtės nužudymą, o dabar, kada pačią nužudymo sceną prieš akis turėjau, šiurpulys krėtė. „Baisenybių kambarys" tiek į visus paveikė, kad eidami į namus mažai bekalbėjo ir nenoromis pietus bevalgė.

Apskritai tenka pabrėžti, jog visoje galerijoje darbas taip gerai atliktas ir taip gyvai bei natūraliai viskas atvaizduota, kad žmogus pradedi nebeskirti paveikslų nuo tikrovės. Prisimenu iš kažkieno lūpų girdėtą anekdotą, kaip kartą Petrapilyje vienas gimnazistas, lankydamas parodą, kurioje buvę išstatyta biustų iš vaško, pradėjo jų nebeskirti nuo gyvų žmonių, įsižiūrėjęs į vieną ramiai stovėjusią gyvą moteriškę, palaikė ją už dirbtinę ir pirštais palietė jos nosį. Poniutė smarkiai apibarusi „kultūringą“ vaikiną. Pirmiau tas anekdotas man atrodė nepa-

tikėtinas, bet dabar, aplankęs „Ponią Tiuso“, įsitikinau, kad lengvai galėjo tas įvykti.

Per trumpą valandėlę susipažinę su daugybe didelių žmonių, vėl atsidūrėme gatve besiveržiančioje žmonių lavoje.

Tauerio tvirtovė ir Tomas Morus.

Tą pačią dieną, kada aplankėme „P. Tiuso“ ir pasibaisėjome kai kuriomis scenomis, turėjome progos dar kitoje vietoje, būtent, Tauerio (Towerio) tvirtovėje, susidurti su žiauria praeitimi. Čia, tarp kitko, matėme gana daug įvairių įrankių, kuriais buvo seniau kankinami katalikai ir žudomi šiaip valstybės prasikaltėliai. Prieš akis gyvai stojosi kruvina Anglijos katalikų praeitis, kurią ir norisi čia nors keliais žodžiais nušviesti. Ji, tiesą pasakius, mažai kuo tesiskiria nuo Airijos, kadangi abejose šalyse katalikus liečia suvaržymai tie patys buvo išleisti ir beveik lygiai abiems šalims taikomi.

Jau Henrikas II norėjo Anglijoje valdyti valstybę ir Bažnyčią. Jo kancleris ir Canterbury arkiv. šv. Tomas Becket, kuris tam priešinosi, buvo persekiojamas ir pagaliau 1170 m. nužudytas.

Visos nelaimės Anglijos katalikams prasidėjo 16 š. prie Henriko VIII, kuris pradžioje buvo didelis katalikų tikėjimo gynėjas ir net „tikybos gynėjo" titulą buvo gavęs iš Popiežiaus. Ilgą laiką karalius smarkiai kovojo prieš Liuterį ir Kalviną ir jų mokslą visoje Anglijoje griežtai uždraudęs buvo. Bet visą dalyką pagadino nesaikinga ir nepažabota meilė. Henriko žmona buvo nepergraži, ir jo širdis prisirišo prie vienos iš jo tarnaičių, vadinamos Ona Boleyn. Norėjo persiskirti su tikrąja savo žmona ir vesti pamiltą tarnaitę ir tuo reikalu kreipėsi net prie Popiežiaus. Leidimo negavęs, paklausė draugų, patariusių įsakyti vyskupams pirma duoti jam persiskyrimą, o po to vesti. Popiežius už tokį pasielgimą atskyrė Henriką nuo Bažnyčios.

Čia ir prasideda Anglijos katalikų vargai, kurie tęsėsi ištisus 3 šimtmečius — nuo 1529 ligi 1829 m. Henrikas, norėdamas sutvarkyti savąją Bažnyčią, 1531 m. pasiskelbė save aukščiausia Bažnyčios galva ir liepė, kad jam visi prisiektų. Visus neklausančius baudė įvairiausiais kankinimais ir mirtimi. Jo valdymo metu buvo pasmerkta 2 kunigaikščiai, 2 kardinolai, 2 arkivyskupai, 18 vyskupų, 13 vienuolių vyresniųjų, 500 vienuolių, 18 daktarų, teologijos ir teisės specialistų, 12 hercogų ir grafų, 164 dvarponiai, 124 miesčionys, 110 moterų. Tarpe kitų, žuvo ir tokie asmenys, kaip vysk. Fišeris ir Tomas Morus,

Apie Tomą Morų daug kartų buvau girdėjęs dar būdamas mokyklos suole, o vėliau buvau skaitęs knygose, ir jo gyvenimas visados į mane darydavo gilų įspūdį. Dabar štai turėjome progos pažvelgti ir į vieną Tauerio tvirtovės bokštą, kuriame nelaisvėje sėdėjo ir vėliau buvo nužudytas tas didysis vyras Tomas. Štai keletas žodžių apie jį.

Tomas Moras gimė 15 š. Londone. Jo tėvas buvo „karališko teismo“ narys, bet mažojo Tomuko nelepino ir augino paprasčiausiai. Vaikas buvo stropus ir mokėsi labai gerai. Nuo pat mažens pamėgo tikybines apeigas. Vėlėliau apsigyveno pas Cantenbury kardinolą Joną Wortoną. Eidamas 17-tus metus, įstojo į Oksfordo un-tą, kur pradėjo tyrinėti klasikus. Vėliau pamėgo cholastiką ir iškalbą. Pildydamas tėvų norą, studijavo ir baigė Londone teisės mokslą. 1504 m buvo paskirtas vienos aukštos įstaigos nariu.

Tomo siela nepaskendo kasdieniuose žemės reikaluose, vis veržėsi į aukštybes. Buvo laikas, kada Tomas norėjo jau viską žemiška mesti ir ruoštis kunigystei. Bet po kiek laiko, dar keliuose universitetuose pasimokęs, Tomas vedė Joaną Colte, vieno grafo dukterį.

Beveik tuo pat laiku, būtent, 1505 m., Anglijos karaliaus sostą užėmė dar visai jaunutis, vos 18 metų, Henrikas VIII. Šis Tomą Morų kvietė gyventi į savo rūmus. Tomas nors labai nenorėjo savęs suvaržyti karališkame dvare, bet per prievartą turėjo į ten persikelti. Karaliaus rūmuose jis perėjo įvairias aukštas vietas. Kadangi visiems buvo geros širdies, kiekvieną vargstantį sušelpdavo ir prašantį išklausydavo, tai greit įgijo didelės žmonių simpatijos ir prisirišimo ir tuo pasiekė aukštą garbę.

Henrikas VIII, norėdamas visuomenės akyse pateisinti jau anksčiau minėtą neteisėtą savo moterystę, norėjo išgauti pritarimą ir simpatingojo Tomo Moraus ir jį padarė pirmuoju valstybės vyru—kancleriu. Tomas principuose buvo nepajudinamas, Henrikui tiesiog į akis sakė, kad jo moterystė su pirmąja žmona yra teisėta ir negali būti suardoma. Kada Henrikas, nieko nelaukdamas vedė, Oną Boleyn, Tomas pasišalino nuo valstybės vairo, užleisdamas vietą Cromwell'iui. Ir pasitraukęs nesiliovė skelbęs, kad karaliaus pasielgimas yra didžiausia nuodėmė Bažnyčiai ir anglų tautai, kad Henrikas negali būti Bažnyčios galva.

Karalius, piktumu nesitverdamas, pasodino Tomą į kalėjimą. Slinko dienos, savaitės, mėnesiai ir metai, o Tomo vis neišleido iš kalėjimo, manydami, kad jis pames savo „užsispyrimą", ir pripažins Henriką teisėtu anglų bažnyčios valdytoju. Bet nėra jėgos, kuri priverstų tvirtų nusistatymų žmogų dvejoti.

Kada po 13 mėnesių arešto į kalėjimą atėję draugai ėmė prikalbinėti jį padaryti tariamą priesaiką, kad jis bus ištikimas naujiems Henriko įstatymams, patardami tariant priesaikos žodžius „būsiu ištikimas mano viešpaties ir karaliaus įstatymams“ galvoje turėti Aukščiausiąjį Viešpatį ir Karalių, Tomas atsakė: „Aš turiu tai siekti, ko iš manęs reikalauja, o ne tai, ką aš galvoju. Siekdamas aš negaliu nei savęs, nei kitų apgaudinėti“

Taip pat nė kiek jo nepakeitė ir žmona su vaikais. Atėjo kartą ašarodama į kalėjimą jo žmona ir tarė: „Brangusis! Bent mūsų pasigailėk ir nusilenk karaliui, kad mes vėl galėtumėm laimingai gyventi“. Tomas, turėdamas jau 55 metus amžiaus, švelniai tarė žmonai: „O kiek metų mes dar galėsime drauge gyventi?“—„Mažiausia 20, o gal dar ir ilgiau“. Tomas atsakė: „jei tamsta būtumei pasakius tūkstantį metų, taigai dar būčiau paklausęs. Bet ir tada būčiau menkas pirklys — už tūkstantį metų parduoti visą amžinybę! O kaip neišmintinga būtų ją prarasti dėl 20 šeimyninio gyvenimo metų!“

Labai suklystų, jei kas laikytų Tomą neturintį meilės. Jis nepaprastai mylėjo ir tai mylėjo visus žmones, neišskirdamas net savo priešų. Kalėjime savo kameros sienoje buvo įrašęs tokius žodžius: „Tie, kurie dabar mane smerkia, kankina ir žudo, bus arba pasmerkti, arba išganyti. Pirmuoju atveju — toks baisus jų likimas, kad nieko piktesnio negalima jiems sugalvoti, nė linkėti. Antruoju atveju — tu vistiek kada nors pateksi j jų draugystę ir juos mylėsi; dėl to, geriau jau dabar imti juos mylėti“.

1535 m. paskutinį kartą vedė prisikentėjusį Tomą į „karaliaus teismą", kurį sudarė Henriko pataikūnai. Kelyje grįžtant į kalėjimą baisiausiai jį kankino. Dar kiek laiko palaikę kalėjime, pagaliau 1535 m. liepos 6 d. nuvedė jį prie ešafoto ir ten nukirto jam galvą.

Niūri Tauerio pilis, apšlakstyta švento vyro krauju, šiandieną gausiai yra lankoma anglų katalikų ir priduoda jiems jėgų gyvenimo kovoje už Kristaus idealus.

Anglija turi dar daug kitų kankinių iš savo persekiojimo laikų. Ypač jų daug yra iš karalienės Elžbietos, 45 metus sėdėjusios soste, laikų. Šiandieną sunku ir įsivaizduoti, kaip skaudžiai ir nežmoniškai tada kankinami buvo katalikai. Paprasčiausis kankinimo būdas būdavo toksai. Pirma kankinį pakardavo, pakabindavo aukštai nuo žemės pakeldami. Paskui, kai jau nelaimingoji auka visai nusilpdavo, staiga nupiaudavo virvę, ir kankinys krisdavo ant kietos žemės ar net akmenų. Aplink tokias aukas susirinkdavo tam tikri budeliai ir šokdavo su ilgais peiliais ieškoti jo krūtinėje širdies. Suradę nešdavo ją sužiaurėjusiai miniai ir, rodydami, šaukdavo: „Štai išdaviko

širdis!“ Apžiūrėdami Tauerio tvirtovę daug dar matėme.įvairių iš senų persekiojimų laikų užsilikusių įrankių. Kai kurie iš mūsų negalėjo net į juos žiūrėti,—pasibaisėjimas ir šiurpas nejučiomis perima lankytoją.

Labiausiai mus stebino tas, kad anglai nesigėdi viešai pasauliui rodyti visų savo praeities žiaurumų ir prasižengimų. Ko jie tuo siekia — pats nežinau. Pagaliau jie rodo ir paskutiniųjų laikų žudymo įrankius: elektros kėdę, kartuves. Dar 1916-17 m. čia, Tauerio tvirtovėje, buvo nužudyta, berods, 15 airių vadų.

Apleidę Tauerį ir atsidūrę miesto gatvėse, kiek lengviau atsidusome. Per tvankus mums buvo žiaurumus ir mirtį primenąs oras.

Katalikų pozicijos Anglijoje.

Tauerio tvirtovė atidengė prieš mūsų akis pačius skaudžiausius Anglijos katalikų istorijos lapus. Bet liūdnos dienos jau seniai praėjo, ir šiandieną Anglijos katalikai visai kitose sąlygose gyvena. Religijos laisvė šiandien jau pilnai garantuota. Pabudę iš ilgų metų miego katalikai daug parodė gajumo, žymiai sustiprėjo, ir gražios bažnyčios iš naujo stiebias į padanges. Geriausiai turėjome progos prisižiūrėti į Londono bažnyčias. Nežiūrint to, kad čia pati gražiausia kadaise buvusi katalikų bažnyčia—Vestminsterio Abatija šiandieną tebėra anglikonų rankose; katalikai pasistatė sau naują Vestminsterio katedrą, mūrytą 1895-1903 m., gana brangią ir gražią, turi garsiąją šv. Povilo baziliką, didumu antrą visame pasaulyje, o taip pat ir visą eilę kitų gražių bažnyčių.

Anglijos katalikų atgimimo pradžios tenka ieškoti 19-to šimtmečio pradžioje. Tada Anglijos krikščionybė jau visai buvo nublukusi, ir plačias mases apėmęs buvo betikybinis liberalizmas. Pagaliau valstybė panorėjo visiškai pavergti Bažnyčią. Rimtesnieji anglikonai, ypatingai Oksfordo universiteto profesoriai, susimąstė ir pagaliau pasiryžo stoti į kovą. Kilo istorijoje gerai žinomas vadinamasis, „Oksfordo judėjimas“, labiausiai bujojęs 1833-1845 m. Daugelis Oksfordo universiteto gabių anglikonų vadų, kurių tarpe ir Newmann'as, nutarė apvalyti ir priduoti daugiau dvasios Anglijos krikščionybei. Apie 800 anglikonų dvasininkų ir daug pasaulininkų išstojo iš Anglijos Bažnyčios, norėdami, laikui bėgant, grįžti katalikybėn. Judėjimo vadai pagrindiniai perreformavo pasenusias ir sustingusias Aglijos Bažnyčios apeigas ir jas priartino prie Kat. Bažnyčios liturgijos. Newmann'as ir daug kitų aktyvių judėjimo

narių perėjo j katalikų tikėjimą. Pats „Oksfordo judėjimas“, kurio tikslas buvo privesti Anglijos Bažnyčią prie galutinio susijungimo su Romos Bažnyčia, ne visai pasiekė savo tikslą, kadangi dar ir šiandieną po 100 metų Anglikonų Bažnyčia nė kiek nepriartėjo prie Romos. Bet Anglijos katalikai sustiprėjo. 1850 m. rugsėjo mėn. 29 d. Pijus IX jau galėjo atstatyti katalikišką hierarchiją, kuri jau seniai prieš tai Anglijoje buvo panaikinta. Konvertitų skaičius kasmet augo. Paskutiniais laikais atsivertėlių skaičius taip atrodo: 1930 m.—12.273, 1931 m.—11.980, 1932 m.—beveik tiek pat.

Prieš 100 metų katalikų Anglijoje buvo likę vos 60.000, šiandieną iš 46.176.884[1]) visos Anglijos gyv. katalikų jau yra 2.206.200 (5,5%). Visi katalikai pasiskirstę yra į 7 ark-jas, 22 vyskupijas[2]) (14 Anglijoje, 2 Škotijoje, 4 šiaurinėje Irlandijoje), ir 1685 parapijas. Viso kunigų pačioj Anglijoj yra 4708, kurių 1.651 vienuolis. Jie aptarnauja 2.288 bažnyčias. Be to, veikia 250 vyrų ir 950 mergaičių vienuolynų.

Katalikai gerokai turi ir savų mokyklų: 516 aukšt., kurias lanko 59.859 moksleiviai, ir 1.376 pradžios su 386.631 vaikų[3]). Pažymėtina, kad Anglijos katalikams savas mokyklas išlaikyti labai sunku yra, kadangi protestantiškoji anglikoniškoji valdžia, ilgus amžius kruvinai persekiojusi katalikus, apie subsidijas ir pašalpas nenori nė kalbėt. Bet katalikai yra gilių įstikinimų ir visą naštą imasi ant savo pečių, nors visai neteisingai verčiami yra mokėti švietimo reikalams (nieko iš to negaudami) ir savo privatinėms mokykloms.

Kelionėje teko susipažinti ir su anglų katalikiškų organizacijų nariais. Drauge su mumis važiavusios anglės rodė savo emblemas. Vienoje įrašas: „Pro Deo, Pro Deipara et Ecclesia“ — „The Catholic association“, antroje: „Hed Med Blesset Sacrament“—„Adoro te devote“. Suminėjo „Altoriaus vaikus" ir „Marijos dukteris", rodančius daug religingumo. Dar priminė mažus — ligi 14 metų amž., Šv. Sakramento vyčius, j savaitę kartą einančius prie šv. Komunijos, ir dar vyresnius—karžygius, taip pat uolius Šv. Sakramento garbintojus. Anglė drąsiai nešioja rūbų paviršiuje savo emblemas. Taip pat suminėjo specialiai įsikūrusią Anglijoje organizaciją kovai su keiksmais, kuri ypač praplitusi esanti Amerikoje

Geriau susipažinęs su Anglijos katalikų judėjimu, pats nustebau, kad savotiškai protestantiškoje[4]) Anglijoje, kurioje

1) 1931 m. statistika.
2) Vyskupų yra 24, kurių 6 darbuojasi Londone.
3) 1929 | 31 m. visų Anglijos mokyklų tinklas buvo toks: 25.638 pr. mkl., 6.120 tol.lavinimosi mkl., 1874 vid. ir aukšt. mkl, 580 amatų ir pro fesinių mkl., 115 mok. sem., 17 univ., 6 aukštosios žemės ūkio mkl., 29 karo mkl.
4) Anglijoje veikia Anglikonų Bažnyčia, kuri yra centralizuota j 3 ark-jas ir 46 vyskupijas.

taip giliai yra įleidusi šaknis masonerija[1]), katalikai vis dėlto yra tokie stiprūs ir tokias plačias pozicijas turi užėmę. Net garsi anglų mokslo „Encyclopaedia Britanica“ pripažįsta katalikų įtakos augimą Anglijoje: „Rymiškas katalikiškumas vis rodė tendenciją plėstis, ypač tarp aukštesniųjų sluoksnių ir kilusių iš vidurinių klasių. Tiesa, Bažnyčios augimas santyky su gyventojų skaičiumi toli gražu nebuvo taip labai žymus, tačiau negali būti jokios abejonės, kad po hierarchijos atstatymo Bažnyčios politinė ir religinė įtaka yra smarkiai padidėjus[2])“.

Reikia tikėtis, kad ateityje Anglijos katalikų gyvenimas vis labiau ir labiau žydės, ir Anglija vis labiau artės prie Kristaus.

Londono įspūdžių nuotrupos.

Šalia stambesnių dalykų Londone gyvenant prisirinko ir visa eilė smulkesnių įspūdžių, kurių keletą noriu čia ir paduoti.

Lankydami Londono bažnyčias gėrėjomės skoningu jų įrengimu ir švara. Jose nėra prigrūsta įvairių beverčių blizgučių ir šiaip perdėtų pagražinimų, nuo kurių nėra laisvos dauguma Lietuvos bažnyčių. Bažnyčiose daug praktiškumo: visur įrengta suolai atėjusiems į bažnyčią pasimelsti žmonėms susėsti, prie durų sukabinta įvairiausi pamaldas ir šiaip parapijinius reikalus liečia skelbimai ir k. d.

Beveik visose bažnyčiose netoliese durų radome nedideles spinteles įvairių knygučių. Kiekvienas, atėjęs į bažnyčią, gali jų sau pasiimti tiek, kiek tik nori, ir pats turi įmesti į dėžutę už knygeles nurodytą pinigų sumą. Į brošiurkas teko arčiau prisižiūrėti ir net visą jų glėbį j Lietuvą parsivežti. Dauguma jų parašytos aktualiausiomis temomis ir tai žymių asmenų, kaip vyskupų, pamokslininkų, rašytojų ir k. Visai suprantama, kad žmonės jas mielai perkasi, nešasi į namus, skaito ir pagaliau savo gyvenimą persunkia knygutėse iškeltomis mintimis. Daugiausia knygučių yra išleista „Catholic Truth Society“—„Katalikiškos Tiesos Draugijos“, įsikūrusios dar 1872 m. ir ligi šiol milijonus brošiurkų paskleidusios. Bažnyčiose šalia

1) Prancūzų laikraštv „Revue Internationale das Societés Secrètes“ (Slaptų Sąjungų tarptautinė apžvalga) 1931. VIII. 22 d. buvo išspausdinta viso pasaulio masonų statistika. Ją paskelbė Paryžiaus masonų laikraštis „Le Droit Humain“, kuri rodo, jog visame pasaulyje yra keturi su puse mil. masonų, kurie pasiskirstę taip: Siaurinė Amerika — trys su puse mil., *Didž. Britanija* ir Ir*landija—470.000.* Kanada—198.534, Australija—192.600, Vokietija 76.000, Prancūzija ir Pietų Amerika—kiekviena po 50.000, Švedija—22.000, Norvegija—10.000, Olandija—8.000.
2) I T tom., 421-422 p.

knygučių taip pat galima rasti dar 1840 m. Anglijoje įsikūrusio katalikų savaitraščio „The Tablet“ ir kitų laikraščių paskirus numerius.

Šv. Povilo katedra, antra didumu visame pasaulyje.

Didelį įspūdį padarė šv. Povilo katedra, statyta 1675-1710 m. Milžiniškas talpumas, pilnai išlaikytas baroko stilius smarkiai veikia į vaizduotę. Katedra turi patį didžiausį varpą Anglijoje, sveriantį 17 tonų ir vadinamą „Creat Paul“.

Apžiūrėjome ir Tautinę Galeriją, kuri gilesnio įspūdžio nepaliko. Tik susižavėję miesto reginiu, gaunamu žiūrint nuo Galerijos laiptų, ir šiek tiek pavargę, susėdome ant laiptų pasilsėti. Pasinaudodamas proga Vincas padarė grupės nuotrauką.

Londone ir visoje Anglijoje labai savotiškai vyksta elgetavimas. Čia vyrauja principas, kad kiekvienas žmogus, o tuo pačiu ir elgeta, pats turi užsidirbti sau duoną. Daug kartų pastebėjome gatvėse inteligentiškai pasirėdžiusius žmones, rankose laikančius kelias degtukų dėžutes, paišelius ir kitas smulkmenas. Jie siūlo kiekvienam praeiviui savo „prekes". Vėliau sužinojome, kad tai yra elgetos, ir praeivis, paimdamas iš jų kokį menkniekį, paprastai užmoka du ar tris kartus brangiau ir tuo juos sušelpia. Dar kelis kartus Londono gatvėse sutikome muzikantų trupes, kurių tikslas tas pats: savo darbu pasielgetauti šiek tiek pinigų.

Liet. ekskursantai Londone ant Tautinės Galerijos laiptų.

Vieną vakarą apie 11 val. grįždami į namus keliavome Hyde parku. Staiga mus apsupo didelis vaikezų ir mergaičių būrys. Pradžioje nesusiorientavome, ko jie iš mūsų nori. Greit paaiškėjo, kad tame parke kelis kartus į savaitę vakarais yra sakomi įvairių religijų atstovų pamokslai, kurių pasiklausyti susirenka kartais ir didelės minios. Kadangi mes daugumoje buvome kunigai, tai ir mus palaikė kokios religijos skelbėjais ir manė, kad mes atvykome pamokslų sakyti. Tik kada prof. Kemėšis paaiškino, kad mes esame keleiviai, minia nuo mūsų atstojo, ir mes ramiai galėjome keliauti toliau.

Paskutinis vaizdas, kuris ilgėliau pasiliko atmintyje, tai Londono požemiai. Pasibaigus įstaigose ir fabrikuose darbams,

dešimtimis tūkstančių darbininkų vienu kartu užplūsta visus požeminius traukinius ir įvairiomis kryptimis važiuoja j namus. Veidai pageltę, rūbai surūkę, tikri vargo žmonės. Bet stebėtina —daugumoje jų rankose turi laikraščius ir juos skaito. Visai darosi aišku, kad Londono darbininkai daugumoje yra susipratę ir pasibaigus darbams taip jie gali kultūringai atsikvėpti.

Iš Londono užsiliko ir daugiau įvairių įspūdžių, bet čia nėra vietos jų visų surašyti. Priseina pasitenkinti tuomi, kas ligi šiol buvo surašyta.

Londoną ir Angliją apleidžiant.

Liep. m. l d. pavakaryje turėjome viską susitvarkyti ir važiuoti į geležinkelio stotį. Viskas buvo greitai atlikta, kadangi, iš vienos pusės, nebuvo laiko ilgėlesniam tvarkymuisi, o iš antros, neturėjome ko ir tvarkytis, — į kelionę pasiėmėme tik tą, kas joje būtinai reikalinga yra.

Paskutinį kartą pravažiavome dviem autobusais triukšmingomis Londono gatvėmis, paskutinį kartą akimis palydėjome gražesnius pastatus ir šiaip reginius ir atsidūrėme stotyje.

Šį kartą dar didesnis lietuvių skaičius susirinko mūsų išlydėti. Nors trumpą laiką tebuvome Londone, bet greit suprato lietuvis lietuvio širdį, ir vieni kitiems buvome visai artimi. Pasigirdus švilpukui, paskutinį kartą kietai paspaudėme vieni kitiems rankas, sėdome į ekspresą, dar kartą pro langus pamosavę skepetaitėmis ir rankomis, dingome vieni kitiems iš akių.

Traukinys bėgo ligi uosto. Temstant sėdome į neperdidelį laivą, kuris greit pradėjo puškėti ir vežti mus į Prancūzijos pusę. Dar kelis kartus metėme akis į Angliją, bet ji jau miegojo paskendusi nakties tamsoje ir miglose. Akimis bematėme tamsą ir ausimis begirdėjome bangų ūžimą.

Laivo kajutėse jau saldžiai miegojo daugelis keleivių. Protingas mūsų vadas patarė ir mums eiti išsimiegoti, kadangi sekančią dieną daug turėsime apkeliauti ir tik gerai išsimiegoję galėsime kelione pasinaudoti. Paklausėme ir, susiradę laisvesnę vietą, sumigome. Nors sapnavome vėtrą, bangas, triukšmą, kalnus, bet vis dėlto šiaip taip miegojome.

Prancūzijoje

Kada liepos m. 2 d. rytmečio žara, prasiskverbusi pro laivo langelius, pažadino iš miego, laivas jau 4 valandas buvo prastovėjęs Dipės uoste. Laivas šią naktį visiškai mums atstojo viešbutį.

Skubiai apsirengę ir apsiprausę, pasipylėme su visais savo bagažais krante. Po mūsų kojomis jau gulėjo Prancūzijos žemė. 550.000 kv. klm. apimąs žemės kraštas, plačiu ruožu prisišliejęs prie Atlantiko ir Viduržemio pajūrių, apgyventas 42 milijonų žmonių, daug kartų praeityje maudęsis revoliucijos kraujuose, nuo 1870 m. respubliškai susitvarkęs, gerokai savo kovomis pagarsėjęs Didžiojo karo metu, traukė dabar mus į savo glėbį ir žadėjo atidengti dalį savo paslapčių. Prancūzijai turėjome ištisas šešias paras laiko.

Orleano Mergelės pėdomis.

Uoste nereikėjo ilgai laukti. Jau buvome beveik visas krautuvių iškabas išskaitę ir nebeturėjome ko veikti. Ankstyvas traukinys jau stovėjo netoliese mūsų ir kvietė mus į savo vagonus. Nieko nelaukdami, susėdome ir važiavome į Paryžiaus pusę.

Kelionėje laikas greit bėgo. Važiavome naujomis žemėmis, ir mums viskas buvo įdomu, įspūdinga. Šimtai klausimų kiekvienam turistui riedėjo iš burnos, o gudresnės galvos į viską turėjo atsakinėti. Atrodo, kad ir jos daugelio dalykų nežinojo ir nesuprato, o tik nudavė žinančios ir stengėsi kalbą nukreipti prie kitų dalykų.

Vienoje stotelėje sustojome truputį papusryčiauti. Mūsų traukinys nuvažiavo savo keliu, bet nebuvo mums jokio vargo, kadangi po pusvalandžio ėjo kitas traukinys, kuriuo lengvai galėjome tęsti savo kelionę.

Pervažiavome Senos upę. Rueno miestelis iš abiejų pusių žvelgia į Seną ir, rodos, susižiedavęs yra su ja. Traukinys sustojo visam pusvalandžiui. To mums ir tereikėjo: pasiėmę porą automobilių, skriejome į miesto centrą apžiūrėti istorinių vietų, kur kalėjo ir sudeginta buvo garsioji Prancūzijos Išvaduotoja Joana d'Arkietė — Orleano mergelė. Pirmiausia privažiavome

prie bokšto, kuriame kalėjo didvyrė. Čia pat pastatyta Orleano Mergelės statula. Bokšto sienoje įsprausta marmuro lenta su įrašu: „1431—1931. Jeanne D'Arc.“ 1931 m. Prancūzijoje be galo iškilmingai buvo minimas 500 metų jubiliejus nuo Joanos mirties, ir, matyt, tais metais įrašas įmūrytas buvo.

Kiek paėję, suradome ir tą vietą, kur Joana buvo sudeginta. Jokių kitų žymių nebeužsiliko, tik žemėje padėta metalinė lenta su atitinkamu įrašu yra liudininkė skaudaus istorinio įvykio.

Skaitydamas Šilerio „Orleano Mergelę", pergyvenau savo sieloje tragediją. Bet dabar, kada stovėjau toje vietoje, kuri išmindžiota yra Joanos pėdomis, kada mačiau bokštą, kuriame sielojosi šventoji mergelė, pagaliau, kada savo kojomis mindžiojau žemę, kur Joanos kūnas sudegintas buvo, pergyvenau tą, ko žodžiais išreikšti negaliu,

Joanos istorija yra supinta iš kančių ir džiaugsmų, iš tragedijos ir garbės. Dabar dar kartą mintimis perbėgau ją, ir kiekvienas jos gyvenimo bruožas dabar taip buvo įdomus.

Joana į istorijos areną išėjo 15 š. pradžioje, kada Prancūzijoje ėjo žiaurusis karas su anglais, istorijoje vadinamas šimtametiniu karu, tęsęsis 1337—1453 m. Prancūzija buvo nuvainikuota, apiplėšta, suskaldyta, ir jos sostą tykojo pasisavinti Anglija. Nebebuvo kas gina Prancūzijos garbę: pati pamišėlio karaliaus Karolio VI žmona parduoda Prancūziją anglams, o jaunutis karalienės sūnus, nors ir gerų norų, neturi jokios galios, kadangi jis dar nevainikuotas karaliumi, nes buvo priešų užimtas Reimso miestas, kur paprastai būdavo vainikuojami Prancūzijos karaliai. Prancūzija stovėjo ant pražūties kranto.

Prancūziją ryžtasi išgelbėti viena mergelė, kilusi iš paprastų tėvų, turėjusių 5 vaikučius ir gyvenusių prie Maso upės — Domremio kaimelyje. Mergelės vardas Joana, pavardė — d'Arkietė. Jos gimimo data—1412 m. sausio m. 6 d. Skaityti ir rašyti mergaitė nemokėjo, bet siūti ir verpti, o vasarą avis ganyti jai gerai sekdavosi. Kasdieniniam gyvenime buvo tyli, kukli ir nepaprastai pamaldi. Turėdama 13 m., pasižada laikytis skaistybės tol, kol Dievas to norės.

Kartą Joana, ganydama avis, išgirsta jau ankstėliau kartą girdėtą nepaprastą balsą ir išvysta daugybę nematytų, žmogaus išvaizdos, būtybių—šv. Mykolą Arkangelą ir daugybę angelų. Mergaitė nusigąsta, bet Arkangelas ją nuramina ir taria: „Dievas pasigailėjo Prancūzijos, ir tu esi pašaukta gelbėti karalių ir vesti jį vainikuotis". Joana atsako: „Aš esu tik silpna mergaitė, man negražu joti ant žirgo ir vesti kariuomenę." Bet Arkangelas ją drąsina: „Šv. Katarina ir šv. Margarita tave aplankys, nes jos yra išrinktos tau savo patarimais padėti ir tave

remti. Tai yra Dievo valia ir įsakymas.“ Panašūs apsireiškimai Joanai daug kartų pasikartoja.

Pagaliau mergaitė nebeištveria, 1429 m. ant visados apleidžia gimtinį savo kaimą ir eina vykdyti Dievo valios. Po didesnių vargų ji gauna iš gyventojų šarvus ir arklį, o iš komendanto kardą ir palydovų būrelį. Būdama aukšto ūgio, bet teturėdama 18 m., nuvyksta į Šinoną pas laikinai apsigyvenusį karalių. Po ilgų tyrimų ji gauna įgaliavimą vadovauti kariuomenei kovose prieš anglus.

Iš čia nukeliavusi į Turo miestą jau visiškai apsiginkluoja. Jai liepiant, buvo padaryta graži balto šilko vėliava. Pryšakynėje vėliavos pusėje buvo atvaizduotas Išganytojas, kuris dviejų angelų lydimas skrieja debesyse. Žemiau išsiūti žodžiai: „Jėzus, Marija.“ Užpakalinėje vėliavos pusėje buvo atvaizduota Šv. P. Marija ir du angelai, nesantieji Pranzūzijos herbą. Ji pati šiaip dėvėjo: ant galvos mėlyno šilko kepuraitę, kurioje auksiniais siūlais buvo išsiūta lelijos ir įvairiausi pagražinimai, o kovos metu užsidėdavo šalmą.

Viską apsvarsčiusi ir sutvarkiusi, Joana atvyksta pas savo kariuomenę, susirinkusią Bluaso mieste. Matydama kareivių dorinį susmukimą, duoda įsakymą atlikti visiems išpažintį, uždraudžia keiktis ar šiaip bent ką bloga daryti. Su nedorovinga kariuomene, sakosi, negalinti eiti į šventą žygį.

Pirmoji misija Joanai buvo pavesta — išvaryti anglus iš Orleano. 1430 m. bal. mėn. 29d. ji įžygiuoja į Orleano miestą, o gegužės 7 d., po didesnių susirėmimų, anglai išėjo iš pilies ir iš paties miesto. Orleanas buvo išvaduotas. Nuo šio didžio laimėjimo ji gavo Orleano Mergelės vardą. Nuo to laiko prancūzai kasmet geg. mėn. 8 d. švenčia tos pergalės sukaktuves.

Trumpu laiku Joana išvadavo dešinįjį Luaros upės krante, nuvedė jaunąjį karalių į Reimsą ir ten jį apvainikavo.

Dar daug ką galvojo Joana padaryti, dar tebebuvo priešų rankose Paryžius, bet čia jau jai nebesisekė ir tai dėl to, kad atsirado asmenų, pavydinčių jai garbės ir visur pastojančių kelią.

Pagaliau Joana patenka į anglų rankas, ir čia prasideda skaudžiausios jos gyvenimo dienos. Anglai labiausiai norėjo sunaikinti jos garbę. Jie norėjo įrodyti, kad Joana ne Dievo siųsta, bet yra burtininkė, todėl ir Prancūzijos karalius Karolius VIII velnio pagalba atgavęs savo valstybę.

1430 m. gr. m. pabaigoje anglai nugabeno Joaną į tą patį pilies bokštą, prieš kurį dabar stovėjome. Pagaliau 1431 m. gegužės m. 30 d. 9 val. rytą, po ilgų tardymų, Ruene ją sudegino. Būdama ant laužo Joana visą laiką prašė prieš jos akis laikyti kryžių. Taip pasibaigė Orleano Mergelės žemiškasis gyvenimas.

Bet auksas ir pelenuose žiba; taip lygiai ir Joana, nors jos garbė buvo paminta, nenustojo savo žavesio. Praėjus keliems metams po Joanos mirties, Popiežius davė įsakymą persvarstyti jos bylą. Greit paaiškėjo, kad Joana buvo nekalta, o tas liūdnas faktas įvyko dėl Košono ir kitų asmenų intrigų. Klastingieji Joanos pasmerkėjai ir sudegintojai buvo pasmerkti.

1824 m. sausio mėn. 27 d. Bažnyčia pripažino Joaną garbinga. 1904 m. sausio mėn. 5 d. Pijus X išleido raštą, įsakydamas rinkti žinias apie Joanos karžygiškumą ir dorybes. 1909 m. bal. m. 18 d. Orleano Mergelė buvo paskelbta palaiminta, o 1920 m. gegužės mėn. 16 d. šventąja. Šiandieną ji triumfuoja danguje ir siunčia mums vargšams savo malones ir pagalbą.

Susimąstę sėdome į automobilius. Dar vieną kitą bažnyčią apžiūrėję, stūmėmės į stotį. Susėdę į traukinį, liūdnai akimis palydėjome Rueno miestą.

Rožių mieste.

Dabar jau su vėju lenktyniuodamas greitasis traukinys vežė mus į Lisieux miestą, kur sudėti palaikai populiariausios ir labiausiai žmonių mylimos 20-to amž. šventosios—Kūdikėlio Jėzaus Teresėlės. Nebeviliojo mūsų nei žydras, nuo debesų atsipalaidavęs Prancūzijos dangus, nei savotiškai išdirbami ir javuose paskendę laukai, nei vienur kitur kyšančios senos pilys, — visos mūsų mintys koncentravosi apie naująją Prancūzijos didvyrę—Teresėlę, trumpu laiku suvaidinusią Prancūzų tautoje naujosios Orleano Mergelės rolę.

Po trijų valandų privažiavome tarpe didesnių, ir mažesnių kalvų išsistačiusį miestą, beveik visą besimaudantį saulės spinduliuose. Tai ir buvo jau seniai lauktasis Lisieux. Traukinys sustojo. Laikrodis rodė 10 val. 21 min. Plakančiomis širdimis iššokome iš vagono ir pasipylėme perone. Į Paryžių buvome nutarę važiuoti traukiniu iš Lisieux išeinančiu tik po 7 valandų. Turėjome gražaus laiko, kurio visiškai užtektų apžiūrėti bet kuriam kitam net kelis kartus didesniam miestui, tik ne Teresėlės Lisieux. Nė kiek negaišdami, visus čemodanus sukrovėme artimiausiame prie stoties restorane ir skubėjome į miestą.

Daugumos Lisieux miestelio gyventojų darželiuose žydi baltos ir raudonos rožės, jos auga taip pat languose, jomis papuošti namai, vežikai, automobiliai, JŲ girliandomis padabintos gatvės. Tai tikras rožių miestas, kuriam kitą panašų vargu kur

pasaulyje galima butų rasti. Rožė nuo Teresėlės laikų yra tradicinė Lisieux miestelio gėlė, ir kiekvienas laiko didele garbe jų savo namuose turėti.

Po triumfališko Eucharistinio Kongreso Dubline, po milžiniško judėjimo Londone, šis mažutis Lisieux miestelis jau iš pat pradžios vėl žavėjo mus savo paprastumu, savo rožių žiedais, o ypatingai ta savo šventadieniška nuotaika, kuria viskas jame persunkta yra. Dublinas ir Londonas žavėjo mus savo didingumu, o dabar Lisieux nė kiek ne mažiau žavėjo savo paprastumu. Visai teisingai yra išsitarusi Teresėlė, kad visos Dievulio sukurtos gėlės yra gražios; rožės puikumas ir lelijos baltumas nė kiek nesumažina kvapo mažai žibutei arba nuostabaus paprastumo saulutei.

Kas užbūrė tą paprastą Lisieux miestelį, kas išgarsino jo vardą ne tik Prancūzijoje, bet ir tolimiausiose pasaulio šalyse, kas patraukė prie jo milijonų akis ir kas pagaliau paveikė, kad ištisus metus keliauja į jį iš visų kraštų piligrimai, nesigailėdami laiko, sunkios kelionės, didelių išlaidų? Tą viską padarė viena paprasta mergaitė, kuri gyva būdama niekam plačiam pasauly nebuvo žinoma ir kurią į kapus palydėjo nedidelis būrelis miestelio prasčiokėlių Tos mergaitės istorija visai paprasta, nesudėtinga ir visiems lengvai suprantama.

1873 m. sausio mėn. 2 d. netoli Lisieux miestelio vienoje dievobaimingoje, inteligentiškoje šeimoje gimsta devintas vaikas, kuriam duota Teresės vardas. Keturių ir pusės metų mergaitė netenka motinos, kurią pašaukė pas save Dievulis, ir auga mylimo tėvelio ir rūpestingų sesučių globoje. Dar visai jaunutė būdama pasiryžta tiesiausiu keliu eiti į dangų. Turėdama šešis metus amžiaus ir sėdėdama jūros pakrantėje rašo: „Tuomet įsivaizdavau savo širdį tame šviesos kelyje kaip lengvą valtelę su išskleistomis burėmis ir pasiryžau nenutolti nuo Jėzaus akių, kad galėčiau greitai ir ramiai nuplaukti į dangaus uostą“. Kurgi jaunai sielai lengviausia yra atsipalaiduoti nuo pasaulio ir praskleisti gražiausius savo širdies diegus, jei ne vienuolyne! Todėl ir Teresėlė visomis jėgomis veržiasi į tylų vienuolyno gyvenimą, beldžiasi į Karmelio vienuolyno duris, bet dėl jauno savo amžiaus negali peržengti ramybės slenksčio.

Bėga dienos, savaitės, mėnesiai, mergaitė sielojasi, nerimsta, visur pagalbos ieško, bet niekur jos nerandą. Pagaliau 1887 m. lapkr. mėn. 20 d. ji atsiduria Romoje pas Šv. Tėvą Leoną XIII ir prašo leisti jai, dar neturinčiai pilnų 15 metų amžiaus, įstoti į vienuolyną. Šv. Tėvas jos prašymo nepatenkina, bet pareiškia, kad jei bus tokia Dievo valia, jos troškimai išsipildys. Iš tikrųjų, po kelių mėnesių Karmelio vienuolynas Lisieux miestely atidaro jai savo duris, priima ją j Dievui pasišventusių mergaičių tarpą ir apglobia šilta savo meile. Nieko dar nejautė

vienuolynas tada, kad toji mergaitė pražydės už visas kitas labiau, ir gražiau, ir kad per ją pasipils pasauliui iš dangaus malonių lietus.

Šv. Teresėlė.

Jaunutė mergaitė dešimtį metų išbuvo vienuolyne, per tą laiką tiek dorybėmis pražydėjo, kad patapo gražiausiu pavyzdžiu visoms, net visą gyvenimą praleidusioms vienuolyne, sesutėms. Tik nebeilgai vienuolynui teko savo tarpe turėti žmogaus asmenyje įsikūnijusį angelą—Teresėlę: 1897 m. rugs. mėn. 30 d. mirtis nuskynė vos pražydusį žiedą ir išplėšė iš gyvųjų tarpo. Žemiškos jos liekanos buvo nuvežtos į Lisieux miesto kapines ir pakastos greta kitų sesučių karmelyčių.

Užsivertus Teresėlės žemiško gyvenimo istorijos lapui, atsiverčia antrasis: pomirtinis jos veikimas ir garbėje augimas. Dar gyvendama žemėje, kartą ji buvo pasakiusi: „Aš noriu eiti į dangų, kad daryčiau gera žemėje." Nuėjusi į dangų Teresėlė tuojau ir pradėjo savo pažadą vykinti: ji pradėjo iš dangaus berti rožių žiedus, gydyti dvasios ir kūno ligonius, guosti gyvenimo kryžiaus prislėgtuosius, kurie tik, atėję prie jos kapo, nuoširdžiai tų malonių prašė.

Teresėlės garbė pradėjo vis plačiau ir plačiau sklisti. Ne tik iš Prancūzijos, bet ir iš kitų kraštų keliavo turistai ir maldininkai jos kapo aplankyti, prie jo pasimelsti. Metinis pelegrimų skaičius pakilo ligi 40.000—60.000. Susidomėjo ir bažnytinė vyresnybė. 1910 m. prie vietinės vyskupijos buvo sudarytas tribunolas pravesti informacijos procesui apie Teresėlės gyvenimą ir jos pomirtines malones. 1912 m. buvo surinkta jau 3000 puslapių medžiagos ir pasiųsta į Romą. Tuo tarpu maldininkų skaičius vis didėjo. Įspūdingiausia buvo 1913 m. rugp. mėn. 24 d., kada įvairių rūšių ir laipsnių Prancūzijos kariškiai suorganizavo maldininkų kelionę prie Teresėlės kapo ir iškėlę nuogus kardus užgiedojo *Magnificat.* 1914 m. birž. 10 d. Šv. Tėvas Pijus X davė savo sutikimą pradėti procesą. 1923 m. kovo mėn. 26 d. Teresėlės kūnas buvo su didžiausiomis iškilmėmis atgabentas atgal j Karmelio bažnyčią, iš kur jis 1897 m. buvo išlydėtas. Tų pačių metų bal. mėn. 29 d. Teresė buvo paskelbta palaiminta, o 1925 m. geg. mėn. 17 d.—šventąja.

Po to atsiverčia tretysis Teresėlės gyvenime istorijos lapas —jos jau šventąja paskelbtos garbės augimas. Šv. Tėvas Pijus XI ją pasirinko ypatinga savo globėja ir jai patikėjo daugelį savo svarbių Bažnyčios darbų. 1927 m. gr. mėn. 14 d. specialiu dekretu ją padarė misijų ir misijonierių globėja. Jos garbei pradėjo kilti naujos bažnyčios: Prancūzijoje jų pastatyta 80, Belgijoje—24, J. Amerikos Valstijose—per 20 ir d. k. Jos statulų pristatyta daugelyje Prancūzijos, Lenkijos, Belgijos, Anglijos ir kitų šalių bažnyčių. Pagaliau ne vienoje ir Lietuvos bažnyčioje galima užtikti jei ne statulų, tai bent paveikslų. Teresėlė nepaprastai mylima ir gerbiama yra jaunimo ir ypatingai jaunų kunigų, klierikų, studentų ir moksleivių, ir pačiam šios knygos rašytojui daug kartų teko jų darbo kambariuose matyti ant stalo gražiai rėmeliuose įdėtą jos paveikslėlį ar pastatytą jos statulą. Apie ją, tur būt, jau visose pasaulio tautose ir kalbose yra išleista daugiau ar mažiau knygučių, ir ypatin-

gai jos pačios parašyta „Vienos sielos istorija“ yra gaudyte gaudoma ir mielai skaitoma ne tik kiekvienos gimnazistės ir šiaip daugiau prasilavinusios mergaitės, bet ir gimnazistų bei šiaip vaikinų. Visai teisingai Teresėlė dar būdama gyva pranašavo: „Aš jaučiu, kad po mano mirties visi mane mylės.“ Ir kasgi gali nemylėti to asmens, kuris taip kilniai ir taip labai visus myli ir tiek daug malonės rožių beria iš dangaus į žemę!

Mažutis Lisieux miestelis trumpu laiku kelis kartus padidėjo, ir net specialiai pravestos geležinkelio linijos, kad tik su juo lengviau galima būtų susisiekti. Tur būt, nerasime šiandieną pasaulyje sąmoningo kataliko, kuris nežinotų, kas yra Lisieux. Liurdas ir Teresėlės rožių miestas yra dvi Prancūzų tautos ir viso pasaulio naujųjų amžių šventovės, gausiausiai lankomos ir daugiausia malonių žmonėms dalinančios. Kažkas yra sugretinęs Romą, Liurdą ir Lisieux ir taip pasakęs: „Į Romą vyksta pasveikint Tėvo, į Liurdą—Motinos, į Lisieux—sesers.“ Gal būt, iš tikrųjų tokia nuotaika ir susidaro aplankius šias visas tris vietas.

Dabar jau visai bus suprantama, kodėl atvažiavę į Lisieux miestelį taip buvome patenkinti ir kodėl skubėjome aplankyti visas vietas, bent šį tą bendra turinčias su Teresėle ir jos gyvenimu.

Pirmiausia nuvykome į Karmelio bažnyčią, kur sudėtos yra šv. Teresėlės relikvijos. Tikėjomės rasią didelį, puošnų šventnamį, bet prieš mūsų akis stovėjo nedidelė, kukli, švariai užlaikoma, rožėmis papuošta bažnytėlė. Pirmiausia krito į akis didžiajame altoriuje išstatytas skulptūros paveikslas: šv. Teresėlė, klūpodama po kryžiumi, ima iš Marijos su Kūdikėliu Jėzum ant rankų rožių žiedus ir beria juos pasauliui. Teresėlė visai jaunutė, jos veidas maloniai šypsos, ir todėl nė mažiausios nėra baimės eiti ir pačiam pasirinkti tų rožių žiedų.

Abejose bažnytėlės pusėse keletas altorėlių. Vienas iš jų labiausiai į save kreipia dėmesį ir visą laiką yra apgultas maldininkų—tai nepaprastai gražus ir brangus Teresėlės sarkofagas, kur ligi pat mūsų atsilankymo į Lisieux miestelį dienos buvo padėti Teresėlės palaikai. Jie sudėti į nepaprastai brangią vieno metro ilgumo ir pusės metro platumo dėžę, kuri visa padaryta iš sidabro ir paauksuota. Tą dėžę paaukavo Brazilijos katalikai. Nuo miegančios Teresėlės sarkofago byra rožių žiedai, ir kiek aukščiau padėtas parašas: „Aš noriu eiti į dangų, kad daryčiau gera žemėje."

Kiekvienam Karmelio bažnyčios lankytojui krinta į akis aukso raidėmis išrašytos marmuro lentutės, kuriomis nukabintos visos bažnyčios sienos. Lentutės suaukotos yra pačių žmonių ir jose suminėta tūkstančiai malonių, kurias jie yra gavę per šv. Teresėlės pagalbą. Čia lentutėse rasime įrašus ne tik

paprastų darbininkų, dėkojančių Teresėlei už įvairias malones, bet taip pat ir karalių, kunigaikščių, grafų, profesorių, įvairių inteligentų profesionalų ir ypatingai daug generolų, aukštesnio ar žemesnio laipsnio karininkų ir šiaip kareivių. Vieni dėkoja už sūnelio ar dukrelės išgydymą, kiti už savęs pačių išgydymą iš įvairių kūno ir dvasios ligų, treti už apsaugojimą kovose nuo

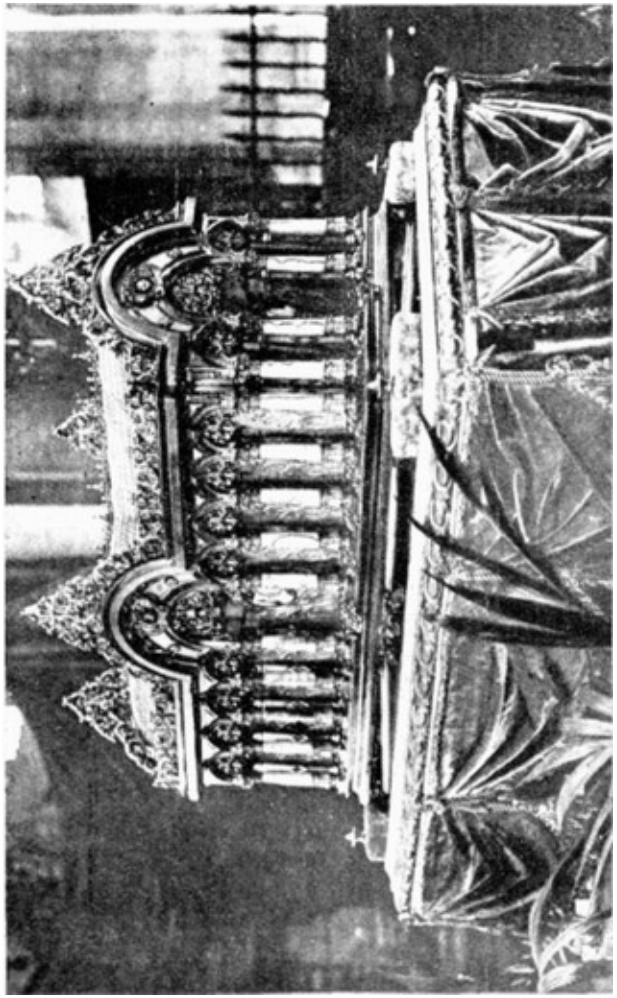

Brazilijos katalikų paaukota dėžė, į kurią sudėtos šv. Teresėlės relikvijos.

žuvimo, ketvirti už pagalbą leidžiant vaikus į mokslus, ypatingai už kunigystės ir vienuolyno luomo pasirinkimą ir d. k. Lentutėse pasirašyta ne tik prancūzų, bet ir airių, olandų, belgų, vokiečių, anglų, australiečių, marokiečių, kiniečių ir daugelio kitų tautų malones patyrusių asmenų. Čia prie Teresėlės

karsto pranyksta tautų antagonizmas, ir vienas šviesus tobulybės kelias vilioja į save visus, kurių tik širdyse dar neužgeso laimės ilgesys.

Bažnytėlės kairėje pusėje yra įdomi relikvijų salė. Kasdieną vienai valandai zakristijoje atsidaro geležiniai vartai, ir prieš pelegrimo akis atsiveria brangus reginys: visa galerija po stiklais sudėtų šv. Teresėlės brangenybių. Pirmiausia krenta į akis šv. Teresėlės paveikslas, paišytas garsaus menininko Roybet'o, kur šv. Teresėlė stovi prie bažnyčios kolonų, o saulės spinduliai, skverbdamiesi iš sodo, krenta ant jos rankose laikomo kryžiaus ir rožių bukieto.

Kiek tolėliau vienoje žydraus fono vitrinoje prisagstyti Teresėlės rūbai: ilgas, baltos spalvos apsiaustas, juodas nuometas, sunkus rožančius ir iš jos profesijos laikų užsilikęs rožių vainikas.

Kitoje, kiek mažesnėje, vitrinoje pakabintas jos krikšto rūbelis, baltas rūbelis su rožine juosta iš jos kūdikystės dienų, kada Dievo Kūno procesijoje barstydavo gėles. Pryšaky iškabinti gelsvi ir tankūs jos plaukai, garbinuoti ir papuošti lelijomis.

Taip pat išstatyti du bukietai: vienas lauko gėlių, kuriuo Teresėlė puošė vienuolyne Kūdikėlio Jėzaus statulą, ir antras lelijų, kuris buvo uždėtas ant Teresėlės lavono. Greta padėta visados žaliuojanti palmė, kuri buvo rasta Teresėlės karste laike pirmo jo atkasimo 1910 m. rugs. 6 d., paprastų augalų vainikas, kurį Teresėlė nupynė Marijos garbei laike paskutinės savo ligos.

Nuošaly padėta brangi ąžuolo dėžė, kurioje buvo laikomos Teresėlės relikvijos paskutinius 6 metus prieš jos išaukštinimą.

Yra ir daugiau relikvijų, bet jas visas sunku čia ir išskaičiuoti. Daugumoje jos yra visai paprastos, bet nepaprastą daro įspūdį, prisiminus, kad toji mergelė, kuri dar taip neseniai gyveno ir su kuria visos tos liekanos yra surištos, šiandieną jau paskelbta šventąja ir išstatyta ant altorių.

Gana įdomu stebėti Karmelio bažnyčios lankytojus. Jie suplaukia į čia ne tik iš Prancūzijos, bet ir iš daugelio kitų kraštų. Vos trejetą valandų bažnytėlėje pabuvęs, turėjau laimės pro akis praleisti bent dešimties tautų piligrimus. Ypatingą įspūdį padarė negrų, matyt, studentų būrelis, kuris palengvėl iškilmingai atžygiavo Lisieux miestelio gatvėmis, įėjo į Karmelio bažnytėlę, suklaupė, ilgokai meldėsi ir prie Teresėlės kojų padėjo mažutę dovanėlę — gražiai šilkais išsiuvinėtą pagalvėlę. Labai gilų įspūdį daro maldininkų dvasia ir tas pamaldumas, su kuriuo jie lanko šv. Teresėlės miestą ir meldžiasi.

Apžiūrėjome namelį, kuriame gyveno ir darbavosi Teresėlė, o taip pat kapines, kuriose išgulėjo jos palaikai nuo 1897

ligi 1923 m. ir kuriose palaidoti jos tėvai. Ant Teresėlės ir ant jos tėvų kapų pastatyti paminklai su atitinkamais įrašais, kurių antrasis yra visiškai paprastas, bet labai daug pasakantis: „Čia ilsisi tėvai Šventosios Kūdikėlio Jėzaus Teresės iš Lisieux.“ Kiekvienam aišku, kad gražesnio įrašo tėvams niekas negali sugalvoti.

Pagaliau nuvykome į naujai statomą ant vienos gražios kalvos Teresėlės garbei baziliką. Statybos darbams atlikti aukos plaukia iš įvairių Prancūzijos kampelių ir iš kitų kraštų. Jau dabar bazilika daro gražų įspūdį, nors jos statybos darbai dar nėra nė įpusėti, bet kai ji bus užbaigta, tai tikrai bus ko pasižiūrėti. Pats šv. Tėvas Pijus XI, peržiūrėjęs bazilikos projektą, pasakė vietiniam vyskupui: „Žiūrėk, kad bazilika būtų didelė, kad ji būtų graži ir kad ji būtų pastatyta kaip galint greičiau.“ Nuo bažnyčios į visas puses atsiveria tolimi orizontai, ir žmogaus mintys nejučiomis veržias nuo žemės aukštyn, ieškodamas ko nenykstančio.

Viename apatiniame naujai statomos bažnyčios kvartale yra įrengta nedidelė misijų parodėlė, kuri vaizduoja šv. Teresėlės darbus ir laimėjimus įvairiose misijų šalyse. Viename krutamame paveiksle gražiai atvaizduota, kaip Teresėlės beriamos rožės byra ant visų kraštų ir tautų žmonių. Nupiešta šiurpus Rusijos paveikslas: kraujuose ir gaisruose maudosi nelaiminga šalis, kapojami kryžiai, o Teresėlė viena beria rožes ir ant jos. Taip pat gražiai atvaizduotos scenos ir iš kitų šalių, kaip Aliaskos, Okeanijos, kur tikintieji garbina ir gauna iš jos malonių.

Mūsų atsilankymo dieną naujai statoma bažnyčia, šventorius ir visas Lisieux miestelis nepaprastai buvo išsipuošęs rožėmis ir dar vis tebebuvo puošiamas. Mūsų ir pataikyta, — tą patį vakarą turi įvykti šv. Teresės relikvijų pernešimas iš Karmelio į naujosios bazilikos kriptą. Į iškilmes privažiavo daug svečių. Iš Paryžiaus, Rueno ir iš k. atvyko net specialūs traukiniai. Taip pat pribuvo pats Paryžiaus kardinolas Verdier ir per dvidešimtį arkivyskupų ir vyskupų. Iškilmės turėjo būtų gražios, bet, gaila, mes jų jau nebegalėjome matyti, kadangi, einant jau iš anksto sudarytu planu, tą patį vakarą turėjome būti Paryžiuje.

Vėliau teko skaityti spaudoje, kad tiek vakare šv. Terėlės palaikų pernešimo iškilmės, tiek sekančią dieną kriptos pašventinimas praėjo nepaprastai iškilmingai.

Per septynias valandas išvaikščioję visas Lisieux miestelio šventas vietas, visur karštai prisimeldę, pusalkani sėdome į traukinį. Prie langų sustoję tol akimis lydėjome šventąjį miestą, kol jis visiškai su visomis savo apylinkėmis išnyko mums iš akių.

Trys paros Prancūzijos širdyje

Lygiai tris valandas iš Lisieux pavažiavę, įšliaužėme į visos Prancūzijos širdį Paryžių. Traukinys pailsęs sustojo St. Lazare stotyje. Vos spėję iššokti iš vagonų, akis į akį susidūrėme su einančiais Paryžiuje mokslus Pr. Dielininkaičiu ir p. Kavecku, o taip pat su Lietuvos valdžios pasiųstu p. Merkiu. Jie visi nepatingėjo j stotį atvykti pasitikti lietuvių piligrimų ir pasisiūlė visame patarnauti. Tokie draugai atvykus j naują, visai nepažįstamą, miestą nepaprastai malonūs yra ir pageidaujami.

Trumpai drūtai pasisveikinę, skubiai pirmaisiais įspūdžiais pasidalinę, sėdome į mašinas ir nudardėjome prancūziškai klegančiomis gatvėmis. Po keliolikos, minučių sustojome prie „Floridos" viešbučio, kuriame visi ir apsigyvenome. Vieta visais atžvilgiais patogi, ypač mums, kunigams: čia pat šv. Magdalenos bažnyčia, čia pat Place de la Concorde su obelisku, čia pat prie Senos prisišliejęs Luvras ir k. Paryžiaus įžymybės.

Tris dienas gyvensime Paryžiuje ir bėgiosime jo gatvėmis, tris dienas lankysime jo įžymybes ir seksime jo dvasią, gaila, — tik tris dienas. Nepažinsime tavęs, Paryžiau, o tik suprasime, kas tu esi, kuomi tu gali pasididžiuoti pasauliui. Pirmoje kelionėje visiškai užteks mums ir to, ir mes nieko daugiau nenorime.

Bendras Paryžiaus vaizdas.

Nevadinėjusiam po svetimas šalis, nemačiusiam didesnių valstybių miestų ir ypač sostinių, sunku yra duoti bent kiek įmanomesnį Paryžiaus supratimą. Gerai tą žinodamas, pasitenkinsiu keliomis trumputėmis pastabėlėmis.

Paryžius yra miestas, bet miestas nepaprastas, turįs arti trijų milijonų gyventojų. Paryžius yra Pancūzijos sostinė, todėl čia yra valstybės prezidentas, ministerijos, seimas ir daugelis kitų valdžios įstaigų. Paryžius yra dailės ir meno šventovė, todėl čia rasi gražiausių meno muziejų, parodų. Paryžiuje yra sukoncentruotas Prancūzijos švietimas ir mokslas, todėl čia yra garsioji Sorbona, daug institutų, aukštesnių mokyklų, mokslininkų ir mokslo mėgėjų susibūrimų. Paryžius yra Prancūzijos visuomeninio ir politinio gyvenimo centras, todėl čia tuo tikslu ne tik daromi įvairiausi suvažiavimai, laikomi mitingai, bet gerai įkinkyta j darbą ir spauda. Kasdien šimtai tūkstančių egzempliorių įvairių laikraščių pasklysta po miesto gy-

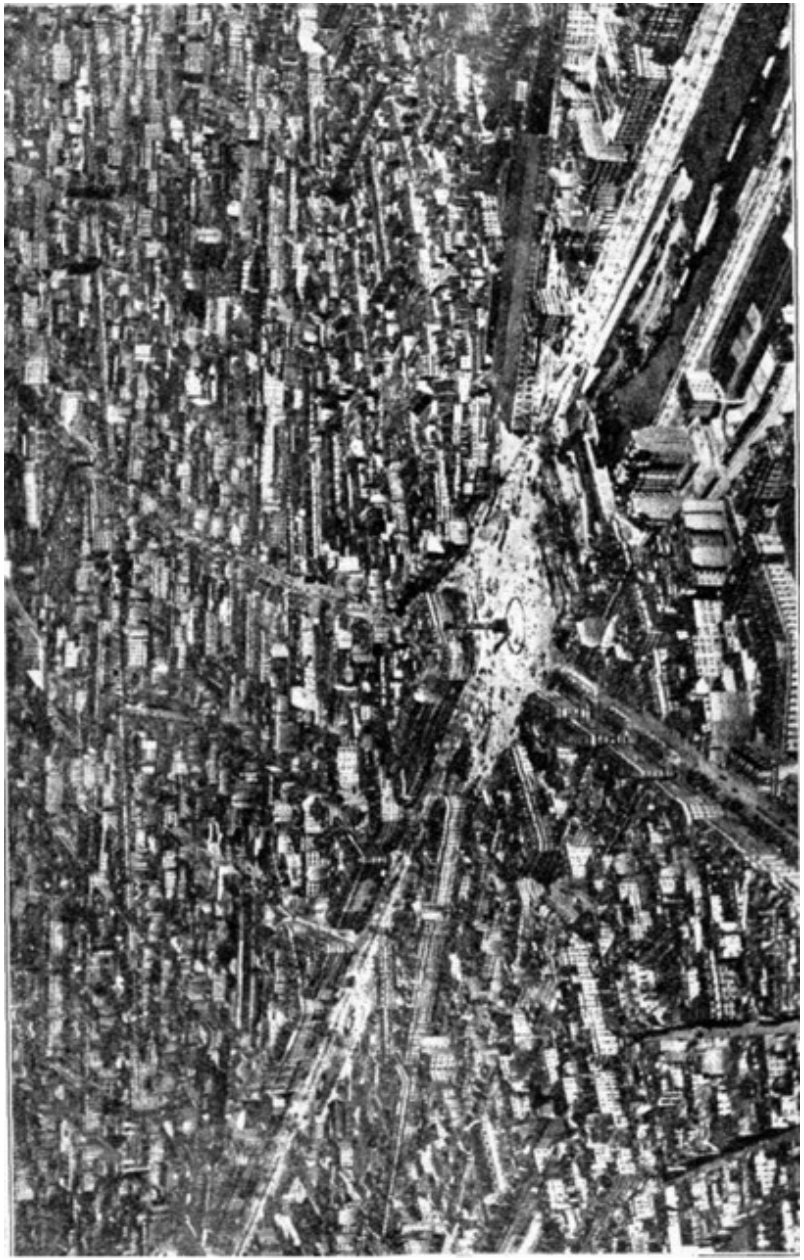

Paryžius iš aukštumos

ventojų rankas, ir juose iškeltos mintys jaudina tūkstančių protus. Paryžiuje išeina per 2000 laikraščių vien prancūzų kalba, o kiek dar jų pasirodo vokiečių, lenkų, anglų, rusų, italų ir kitomis kalbomis.

Paryžius yra katalikiško gyvenimo narvelis, kur išstatyta arti šimto bažnyčių, kur sukoncentruota „Bon Presse“, „Spes“ ir k. katalikiškos knygų leidyklos, kur kuriasi katalikų studentų ir moksleivių būreliai ir lieja katalikiškos dvasios sultis į visą Prancūzijos kūną.

Pagaliau Paryžius yra visos Europos inteligentų ir didžturčių metropolija, kur geriausiai pasaulyje išlaikomos manieros, kur prabangiausi restoranai ir šimtai įvairių linksmai laikui praleisti vietų, kur susižavėję lengviausiai mokėjo pinigus praleisti ir savo dvarus prašvilpti ne tik Lenkijos, Rusijos, bet ir Lietuvos dvarininkai.

Paryžius yra visos Europos tradicijų ir madų centras, todėl ir pramonė ta kryptimi išsivysčiusi. Čia bene daugiausia pagamina mados ir prabangos dalykų, kaip rūbų, šilko ir medvilnės audeklų, brangių patiesalų, baldų, porcelano, kvepalų, smulkių papuošalų ir daug kitų.

Paryžius guli abejose pusėse Senos upės, 136-263 m. platumo vaga visaip išsirangiusios. Plati vandens srovė įplaukia į Paryžių iš pietų pusės, sukasi pamažu į vakarus, pasiduoda gerokai į pietus, už miesto ribų vėl staigiai pasisuka į šiaurę. Todėl vandens ir upės pakrančių Paryžiui netrūksta.

Jis pasipuošęs yra erdviais, gražiai įrengtais parkais bei aikštėmis. Ypatingai gražiai atrodo Place de la Concorde, gulinti iš šiaurės pusės visai prie Senos upės, su 22,8 metrų aukštumo obelisku, 1836 m. atgabentu ir joje pastatytu. Į rytus nuo obelisko guli erdvūs Luvro muziejaus rūmai, o kiek tolėliau į vakarus Elizėjaus laukai ir Place de L'Étoile su didžiąja Napoleono arka. Tik gaila, kad ši gražioji aikštė apšlakstyta žmonių krauju ir kelia šiurpius prisiminimus: revoliucijų įkarštyje čia nuteistas buvo Liudvikas XVI ir apie 2800 žmonių. Pagaliau 1932 m. gretimoje gatvėje nužudytas buvo Prancūzijos prezidentas P. Doumer ir nugiljotinuotas jo nužudytojas.

Gražios ir visur žinomos yra Paryžiaus gatvės su savo alėjomis ir bulvarais. Gatvių iš viso yra 2722, alėjų — 234. Abejose gatvių pusėse išstatyti stilingi rūmai ir šiaip neperaukšti namai.

Gatvėse judėjimas gana didelis, ir tik raudonos bei žalios gatvių kampuose šviesos apsaugo nuo didesnių susigrūdimų ir katastrofų. Paryžiuje visi pėstieji gali būti dėkingi miesto savivaldybei už tai, kad ji gatvių susikirtimuose nusagstė grindinį geležiniais apskritimais, kur kiekvienas drąsiai gali eiti į antrą gatvės pusę ir kur visa atsakomybė už suvažinėjimus sukrauta yra ant mašinų vairuotojų. Šoferiai negali tose vietose smarkiai važiuoti ir gerai turi apsižiūrėti. Apskrtiai tenka pasakyti, kad susisiekimas Paryžiuje yra gana geras: gatvėse kursuoja tramvajai, autobusai ir lengvosios mašinos, o po žeme įvairiausiomis linijomis eina elektros traukiniai, kurie pigiai ir greitai perveža keleivį iš vienos vietos į kitą. Nors ir pusę paros gali požemiais pravažinėti su vienu bilietėliu, už kelius centus nusipirktu. Niekas požemiuose neklaus tavęs jokių dokumentų ir bilietėlių ir neklaus, kiek laiko tu jau pravažinėjai ir kur važiuoji. Teko nugirsti, kad neturtingieji studentai ir šiaip įvairūs valkatos, kurie neturi žiemos metu savo namuose šilto buto, nusipirkę vieną bilietėlį didesnę dienos dalį praleidžia požemiuose, kur užtektinai šilta, apšviesta ir stotyse yra suolelių kur atsisėsti.

Greta šio pirmojo požeminio geležinkelio, vadinamo „metro“, Paryžiuje yra kitas, nė kiek nemažiau įdomus įrengimas, —tai grandioziški miesto kanalizacijos vamzdžiai, kurių bendras ilgis sudaro daugiau kaip 1250 klm. Turistas, aplankęs jį, nesigailės, kadangi kiti pasaulio miestai negali šiuo atžvilgiu konkuruoti su Paryžiumi.

Paryžius nors ir guli 372 klm. atstume nuo jūros, bet Senos upe visai gerai palaikomas susisiekimas su Atlanto vandenynu ir su kitais vandenimis. Senos upės žiotyse išsistatęs Havro uostas visai gerai patarnauja Paryžiui ir padėjo jam likti bene pačiu didžiausiu Prancūzijos prekybos centru.

Baigiant galima padaryti išvadą, kad Paryžius yra vienas gražiausių ir įdomiausių pasaulio miestų ir laikomas tarsi Europos ir viso pasaulio sostine.

Katalikybės liudininkai.

Daugelio sakoma, kad Paryžius be doros, be religijos ir be dogmų. Bet čia daroma didelė klaida: Paryžius, kaip ir daugelis kitų didmiesčių, turi daug žmonių, dvasioje supuvusių, bet taip pat jame yra daug tikrai geros valios asmenų, palaikančių ryšius su Dievu ir su Bažnyčia.

19 amž. liberalizmas ir laisvamanybė siautėjo Prancūzijoje. Bet jau tada atsirado Fr. Ozanamas, Robertas de Lammenais, Henri Lacordaire, grafas Carles Montalembert'as ir kt., kurie drįso viešai stoti Kristaus pusėje ir už Jį kovoti.

20 ažm. Prancūzijoje kilo tikra revoliucija: daugelis žymių žmonių viešai pasisakė už Kristų ir net sugrįžo į Kat. Bažny-

čią. Užtenka suminėti vardus Ferd. Brunetier'o — Revue des deux Mondes redaktoriaus, poeto Huysmans'o, Péguy'o, Leono Bloy'o, ir kiekvienam, šiek tiek susipažinusiam su Prancūzijos žmonėmis, bus suprantama, kad Prancūzija pasiilgo Kristaus.

Leonas Bloy, ilgus metus klaidžiojęs ir vėliau sugrįžęs į tiesų kelią, viename savo laiške rašo: „Ar dėl to Tu manęs nematei ilgus metus prie Tavo kojų; ar dėl to pripildytas meilės ir mielaširdingumo su pasibiaurėjimu Tu nugręžei mane nuo gyvenimo džiaugsmų, kad verkčiau drauge su Tavo Motina ir Tavo ištikimaisiais liudininkais, kad būčiau vertas būti jų kelionės draugu?.. Bet daug tu iš manęs pareikalavai, ant mano pečių Tu sukrovei labai sunkią naštą, Tu norėjai, kad aš iškęsčiau tokio skaudaus likimo smūgius, kurių sunkumą tik Tu vienas, mano Dieve, galėjai žinoti!“ Panašiai kalba šiandieną didelis skaičius prancūzų inteligentų, savo mintijimu ir gyvenimu suartėjusių su Kat. Bažnyčia.

Laisvamaniška Prancūzija pradeda lenkti galvas prieš K. Bažnyčją dar ir dėl to, kad jos atstovai daug parodė nuoširdaus patriotiškumo savo tautai, Apskaičiuota, kad per Didįjį karą kovose yra žuvę 3.101 prancūzų kunigų ir 1.517 vienuolių. Blogos valios sulaisvamanėję prancūzai savo kunigus apšaukdavo tėvynės priešais, ir tuo jiems pavykdavo daugelį žmonių atitraukti nuo Bažnyčios ir nuo Dievo, bet dabar niekas nebegali tuo priekaištu dangstytis ir žmonių suvedžioti.

Prancūzijos katalikai giliai varo darbą socialinėje srityje. Paryžiaus priemiesčiuose ilgus metus buvo didžiausis materialinis skurdas, o su tuo drauge ėjo dorinis supuvimas, nuo Bažnyčios atsitraukimas ir kt. blogybės. Jau kelintą dešimtmetį keli šimtai kunigų nuvyko į tuos priemiesčius, visko atsižadėję pasišventė vargo žmonėms ir tūkstančius jų prikėlė iš materialinio, dorovinio ir religinio skurdo. Aišku, kad Prancūzijos katalikai savo pasišventimu gerokai prisidėjo prie skurdo sumažinimo. Pagaliau beveik kasmet jie ruošia socialines savaites, kuriose moksliškai išgvildena įvairiausius klausimus Kristaus mokslo ir Bažnyčios šviesoje ir po to stengiasi juos pritaikyti kokrečiame gyvenime.

Paryžiuje yra žmonių, viešai neigiančių Dievą ir kovojančių prieš krikščionybę, bet taip pat yra ir visa širdimi mylinčių Dievą bei Kat. Bažnyčią. Viename dideliame restorane, kuriame mums teko pietauti, prie stalų patarnaujanti mergelė viešai ant kaklo turėjo kryželį ir, prof. Kemėšio užklausta, drąsiai pasisakė esanti katalikė. Paryžiaus centro ir jo priemiesčių bažnyčiose ne tik sekmadieniais, bet ir šiokiomis dienomis daug matoma žmonių, einančių prie Dievo Stalo. Nuoširdžiai su Kristumi bendrauja ne tik moterys, darbininkai, bet taip pat studentai, profesoriai, karininkai ir šiaip įvairių profesijų inte-

ligentai. Būdamas Paryžiuje, tris dienas laikiau Mišias Šv. Magdalenos katedroje ir pats buvau liudininkas nuoširdaus prancūzų katalikų pamaldumo.

Vieną vakarą užėjome su stud. Jonu Masiuliu į Notre-Dame des Champs bažnytėlę ir—dideliam nustebimui—pilną radome žmonių, susirinkusių į kasdieną vakarais daromą Šv. Sakramento adoraciją.

Tas pats didžioje Šv. Jėzaus Širdies bažnyčioje, kur visą laiką išstatytas būna Šv. Sakramentas. Visados nuėjęs ten rasi didesnį ar mažesnį skaičių žmonių, suklupusių prieš Eucharistinį Kristų.

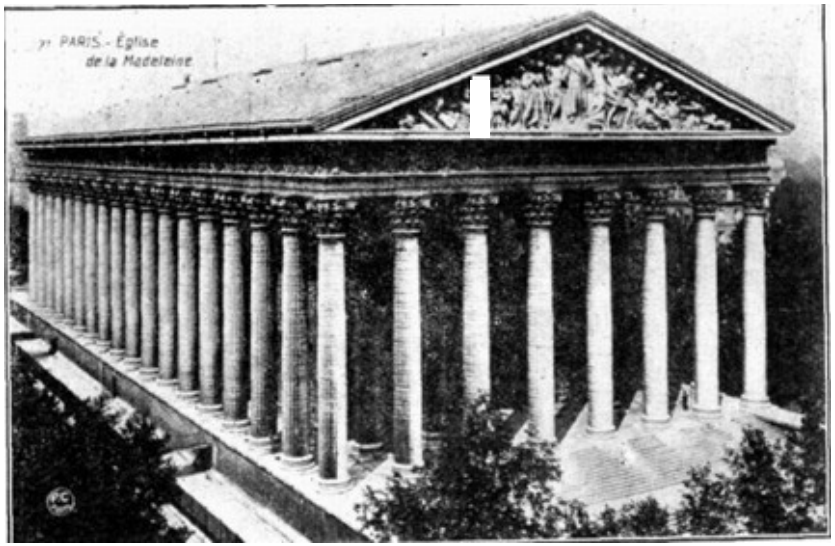

Šv. Magdalenos katedra.

Pasirodo, Paryžiuje daug yra žmonių, kurie laikosi ir dogmų, ir religijos, ir dorovės.

Paryžius turi arti šimto katalikiškų bažnyčių. Kai kurios iš jų vertos yra paminėjimo ar tai dėl savo istorinės praeities, ar dėl meniškumo.

Pirmoje vietoje, be abejo, tenka pastatyti Notre-Dame des Paris katedrą, kuri yra gražiausias Paryžiaus papuošalas. Ji yra 130 m. ilgumo ir 48 m. platumo, turi du nupiautus 69 m. aukštumo gotikos bokštus, trejas tikrai meniškai padarytas fasade duris. Spalvoti langų vitražai neperdaug teįsileidžia šviesos ir viduje daro paslaptingą įspūdį. Be galo įdomus yra kiekvienas bažnyčios kampelis, ir kiekvienas daiktelis liudija, kad menininkų iš širdies dirbta, o ne dėl pinigų, ne dėl to, kad

darbą atlikti. Net stoge, bokštų viršūnėse, kur niekas, atrodo, neprieina ir nemato, viskas taip kruopščiai ir dailiai atlikta, kad šiandieną sudaro gražiausią meno galeriją. Bažnyčia buvo pradėta statyti 1163 m., daug karty buvo remontuota, pristatinėta, gražinta. Ko ji savo istorijoje nėra mačiusi?! Visų Prancūzijos revoliucijų ir audrų metu daug kartų ji buvo išniekinta, pagaliau 1793-94 m. ji padaryta racionalizmo—proto garbintojų šventy-

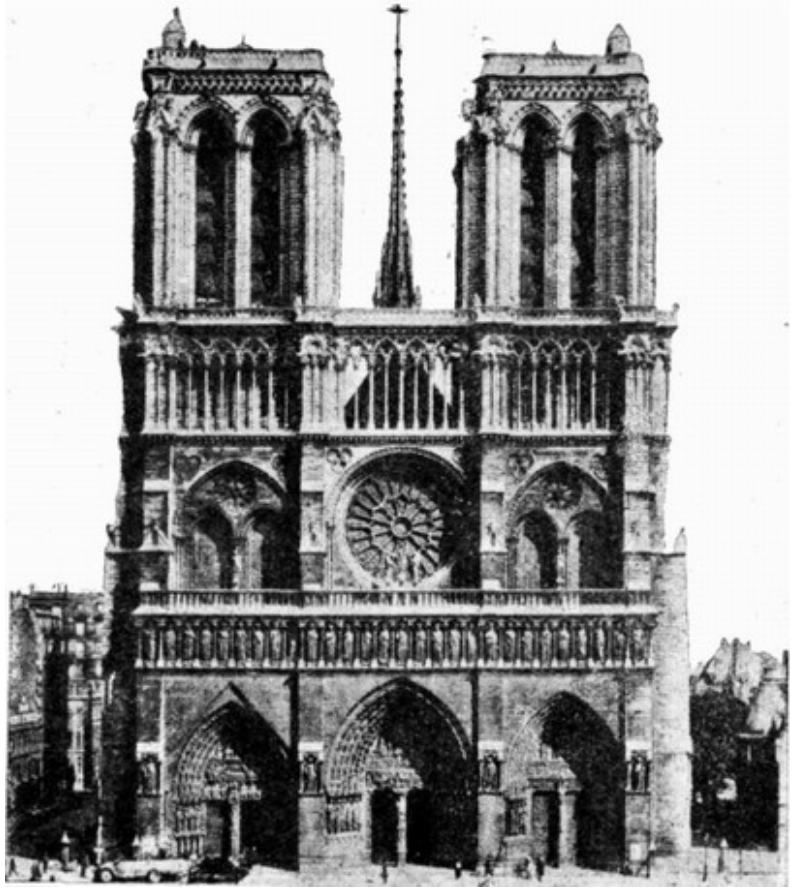

Notre-Dame de Paris katedra.

kla, ir didžiajame altoriuje viešam garbinimui pastatyta buvo pusnuogė mergaitė, kaipo proto atstovė. Nežiūrint to, Notre-Dame katedra visados buvo ir šiandieną tebėra Prancūzijos religinio gyvenimo centras.

Apžiūrėjome ir Šv. Jėzaus Širdies bažnyčią, pastatytą labai gražioje vietoje ant vienos aukštos kalvos. Jos istorija gerokai primena mūsų Nepriklausomybės bažnyčios statymą Kaune. Ją nutarė statyti 1873 m. Tautos susirinkimas. Darbas buvo

pradėtas 1875 m. ir baigtas 1891 m. Kaštavo apie 25 milijonus litų. Jau anksčiau buvo minėta, kad joje visados išstatytas viešam garbinimui Šv. Sakramentas. Tas labai reikšminga — sulaisvamanėjusiai Prancūzijai primenama praeityje jos padarytas pasiaukavimas Jėzaus Širdžiai ir per tą pačią Jėzaus Širdį norima ją grąžinti prie Dievo.

Šv. Magdalenos katedra, antiškame stiliuje, statyta 1702—1742 m., Panteonas su 83 metrų aukštumo kupolą ir 22 korintiškomis, 25 metrų aukštumo, kolonomis iš šalių, statytas 1764 — 1790 m., Sorbonos Šv. Genovaitės bažnyčia, — tai vis gana gražios ir įdomios katalikų statytos šventyklos.

Jei kas norėtų perdaug drąsiai neigti Paryžiaus katalikų kilnias pastangas, lai neužmiršta, kad ten gyvena ne vieni katalikai, bet yra 90.000 protestantų, 50.000 žydų, o taip pat, kad ten dar ne taip seniai siautusios revoliucijos visą katalikišką gyvenimą iš pat šaknų buvo sunaikinusios.[1]) Vis dėlto katalikai daug laimėjo, ir jų įtaka Paryžiuje jau yra gana didelė.

Senelė Sorbona ir mokyklų kvartalas.

Kada mūsiškių ekskursantų dauguma keliavo pasisvečiuoti pas Lietuvos atstovą Paryžiuje, dviese išsiskyrėme iš būrio ir, stud. Masiulio vedami, vykome apžiūrėti garsaus Sorbonos universiteto.

Persikėlę per Seną, šiek tiek paklaidžioję Mt. Parnasse bulvaru, kur prie apvalių stalų susirinkę Paryžiaus menininkai, poetai, laikraštininkai, rašytojai diskutuoja įvairias amžių ir dienos problemas ir baltų dūmų kamuolius leidžia į viršų, atsidūrėme Liuksemburgo sode.

15 ha žemės plote tvarkingai susodinti įvairių rūšių medžiai ir krūmai, išvedžioti keliai ir takeliai, pristatyta skulptūros paminklų ir fontanų, įrengta vaikams aikštelių. Daug ponių ir panelių ilsisi susėdę ant suolų ar palengvėl vaikščioja takeliais. Visos ilsisi, bet drauge ir dirba: vienos vežioja vežimėliuose vaikus, kitos vedžioja juos jau šiek tiek paūgėjusius už rankų, o trečios žaidžia su iššukuotais, šilko kaspinais perrištais šunyčiais. Šių paskutiniųjų, atrodo, daugiausia. Niekam ne paslaptis, kad didelė dalis paryžiečių ponių šeimose tenori būti meilužėmis, motinystės pareigos supratimas daugeliui jų yra

1) Prancūzijoje Bažnyčia nuo valstybės atskirta. Katalikų pozicijos taip atrodo: 17 arkivyskupijų, 70 vyskupijų, apie 37.753 parapijos (trečdalis parapijų vakuoja dėl kunigų trūkumo), 45.456 pasaul. kunigai. Vienuolynai įstatymais uždrausti, bet toleruojami. Katalikai turi 7 laisvus savus un-tus šiuose miestuose: Anžėre, Lile, Lijone, Marsele, Nante, Paryžiuje ir Tulūzoje.

svetimas, ir todėl dar šiek tiek užsilikusios meilės skeveldras paveda šunyčiams, katytėms ir k. neprotingiems tvariniams.

Dar kiek paėję, iš kvapaus Liuksemburgo sodo išsinėrę, patekome j mokyklų kvartalą. Siauros, kreivos gatvės, senoviško stiliaus namai liudija šios miesto dalies senumą. Ieškojome Sorbonos. Juk argi neįdomu pamatyti ir aplankyti patį seniausį Europoje universitetą, ilgus metus davusį toną Europos mokslams ir šiandieną dar tebeišleidžiantį daug garsių žmonių! Neilgai teko klaidžioti, ir godžios mūsų akys sustojo ties pilkais mūro rūmais. Pralindę pro vartus, kieme prieš akis išvydome V. Hugo ir Pasteuro biustus. Įėję į didžiuosius rūmus, įsimaišėme iš viso pasaulio suplaukusių studentų ir studenčių tarpan ir drauge su jais stūmėmės universiteto koridoriais. Visai nebe tos patalpos, kuriose 1253 m. buvo įkurta ši mokslo įstaiga ir kuriose darbavosi kun. Sorbonas, didelis šios įstaigos mecenatas, nuo kurio ir pats universitetas įgavo Sorbonos vardą. 1885 —1900 m. universiteto patalpos buvo pagrindiniai atnaujintos ir šiandieną yra užtektinai erdvios, šviesios, higijenos reikalavimams pritaikytos.

Dabar Sorbonos vardu vadinami yra tik mokslo ir literatūros (Sciences et Letters) fakultetai, o kiti trys fakultetai, kaip teisės, medicinos ir formaceutikos veikia atsidaliję ir savarankiškai. Visuose fakultetuose kasmet yra per 30.000 studentų.

Šiek tiek koridoriais pasistumdę, dar aukštyn palipėję, į Paryžiaus studentų temperamentą prisižiūrėję, vėl atsidūrėme gatvėje. Permetę akimis Sorbonos bažnytėlę, prisišliejusią prie universiteto, kurioje ilsisi garsusis valstybininkas kardinolas Richelieu, pasukome į Panteono pusę. Per vėlu jau buvo, ir į vidų nebeįėjome. Neturėjome laimės pamatyti palaikų visos eilės didelių žmonių, kurie nuo revoliucijų laikų laidojami yra šioje iš katalikų išplėštoje bažnyčioje.

Grįždami nuo Sorbonos, keliose vietose išskaitėme įrašus įvairių specialių mokyklų, kaip jūrininkystės, technikos, agrikultūros ir k. Matėme ir Šv. Genovaitės biblioteką su skaitykla, taip pat priklausančią prie universiteto.

Didžiausios Paryžiaus ir visos Prancūzijos bibliotekos, vadinamos nacijonaline, nebeteko aplankyti. O ji tikrai verta buvo aplankymo, kadangi pradėta rinkti būk dar Karolio Didžiojo laikais, oficialiai įkurta apie 1367 m., ligi šiol pajėgė surinkti nepaprastai brangios medžiagos. Joje yra 4 departamentai: spausdinių, rankraščių, numizmatikos ir graviūrų bei žemėlapių. Spausdintų raštų yra apie 4 milijonus, rankraščių—per 100.000, neskaitant įvairių dokumentų, numizmatikos—apie 200.000 monetų ir medalių, spausdintų graviūrų ir žemėlapių—apie 3 milijonus eksponatų.

Kelias valandas pasivaikščioję, mokyklų oru prisikvėpavę, temstant grįžome į viešbutį. Nors ekskursijos vadas ir prikaišiojo, kad atsiskyrėme ir nėjome svečiuotis pas savo atstovą, bet buvome patenkinti matę tą, su kuo kitiems vėliau nebeteko susipažinti.

Luvras ir kitos meno vertenybės.

Viena iš didžiausių Paryžiaus garsenybių yra Luvras. Dėl jo vieno verta būtų važiuoti į Paryžių.

Luvras yra muziejus, ir jis apima didelius rūmus, kurie pridengia apie 200.000 kv. metrų žemės plotą. Jis įrengtas seniau buvusiuose karaliaus rūmuose. Ištisus šimtmečius Prancūzija visame pasaulyje rinko įvairias brangenybes, mokėdama už juos didėlius pinigus, ir krovė jas Luvro muziejuje. Šiandieną muziejaus turtas prašoka 25 milijardus frankų. Dabar vyksta muziejaus pertvarkymas, kuriam reikalinga esą 40 milijonų frankų.

Luvras sudarytas yra iš 7 įvairių muziejų, būtent: tapybos, skulptūros, rytų, vakarų, Kinijos, Japonijos ir Egypto. Visi eksponatai sutalpinti yra 125 didelėse salėse, kurių bendras ilgis siekia 7 klm.

Per kelias valandas perbėgome jį visą, bet matyti mažai ką tematėme,—per trumpas laikas. Šiek tiek ilgėliau apsistoję buvome tapybos skyriuje, kuris labiausiai ir patraukia turisto dėmesį.

Tapybos skyrius paskirstytas yra į 7 mokyklas, būtent: italų, flamandų ir olandų, prancūzų 16-18 amž., prancūzų 19 amž., vokiečių, ispanų ir anglų su amerikiečiais. Visame skyriuje yra apie 3.500 svarbiausių paveikslų, paišytų garsiųjų pasaulio menininkų, ir daugelis paskirų paveikslų jau pavieni sudaro didelį turtą. Pagal mokyklas paminėtini yra šie menininkai: I—Fra Angelico (1387-1455), Montegna (1431-1506), Leonardas da Vinči (1452-1519), Rafaelis (1483-1520), Titien (1490-1576), Veronese (1528-1588), Tiepolo (1693-1770); II—Jan van Eyck (1380-1441), Rubensas (1577-1640), Van Dyck (1599-1641), Fr. Hals (1580-1666), Rembrandt'as (1606 1669); III—Poussin (1594-1665), Pilypas de Champaigne (1631-1681), Watteau (1684-1721), Chardin (1699-1779), Boucher (1703-1770); IV—Louis David (1748-1825), Ponia Vigée-Lebrun (1755-1842), Prud'hon (1758-1823), Baron Gros (1771-1835), Ingres (1780-1764), Delacroix (1798-1863), Corot (1796-1875), Millet (1814-1875), Courbet (1819-1877); V—Durer (1471-1528), Holbei (1497-1548); VI—Velasquez (1589-1660), Murillo (1617-1682); VII—Whistler (1834-1903).

Aiškintojas mūsų dėmesį atkreipė į Leonardo da Vinči paveikslą Joconde, portretą Mona Lisa del Giocondo, kuris nors ir nedidelis, bet nepaprastai yra brangus. Prieš keletą metų jis buvo pavogtas, bet po trijų metų vėl buvo surastas. Dar ligi šiol niekas nepajėgia išaiškinti, ką reiškia tas ypatingas šypsnys, kurį atvaizdavo Leonardas.

Iš Luvro nuvykome tiesiog į *Invalidų rūmus,* statytus 1671-1675 m. ir apimančius 127.000 kv. metrų žemės plotą. Tai ne kas kita, kaip Prancūzijos karo muziejus.

Muziejuje daugiausia vietos paskirta Napoleonui. Rūmų žemumoje, specialėje koplyčioje, palaidotas yra Napoleono kūnas. Graži kripta atkreipia žiūrovo dėmesį. Muziejuje tebestovi

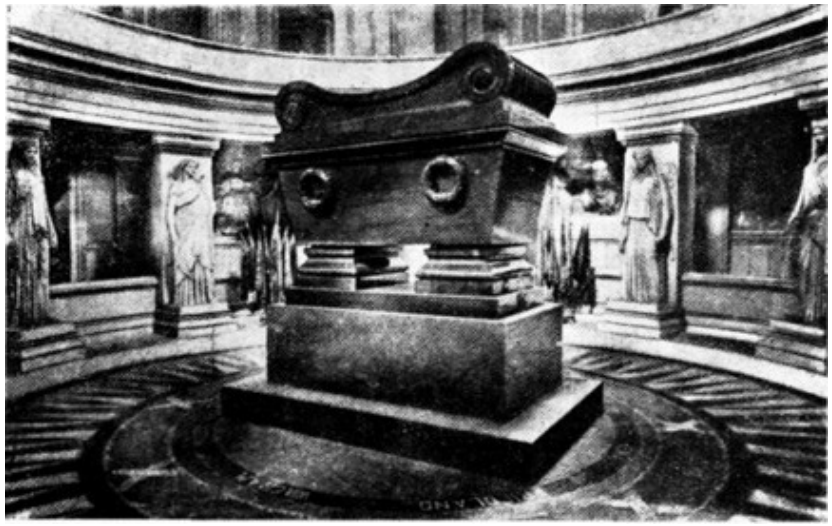

Napoleono kripta Invalidų rūmuose.

Napoleono baltasis žirgas, ant kurio, lyg šmėkla, pribūdavo karvedys stovyklose, netikėtai nakties metu prabėgdavo pro savųjų eiles, visiems priduodamas drąsos, o taip pat nuolatinis jo palydovas šuo. Ten pat išstatytas pilkas rūbas ir milinė juoda kepurė, kuriuos dėvėjo Napoleonas. Sienose labai daug didelių paveikslų, vaizduojančių to paties karvedžio gyvenimą ir įvairius karo žygius. Taip tai šiandieną garbinamas yra tas mažo ūgio Prancūzijos genijus ir beprotis, kuris norėjo visą pasaulį užkariauti, kuris tiek daug triukšmo pridarė 19 šimt. Europos istorijoje ir pagaliau pačios prancūzų tautos atmestas mirė Šv. Elenos saloje.

Invalidų muziejuje įdomiausios yra trys vietos: jau minėtas Napoleono kapas, ginklų skyrius ir vėliavų koplyčia Paskutininioji yra ne kas kita, kaip Šv. Liudviko bažnyčia, sta-

tyta 1671-1676 m. Liudviko XIV. Ji vėliau buvo paversta muziejumi, ir dabar joje sukabinta tūkstančiai suplyšusių vėliavų, surankiotų ir sugabentų iš įvairių kovų dėl Prancūzijos laisvės.

Muziejuje matėme išstatytą ir trimitą, kuriuo 1918 m. lapkričio mėn. 7 d. 21 val. buvo paskelbtas Didžiojo karo baigimas.

Aplankėme ir *Trokadero* rūmus, statytus 1878 m. pasaulinei parodai. Du 70 metrų aukštumo bokštai prasiskverbia pro rūmų stogą ir stiebias į padanges. Rūmuose įrengtas yra muziejus, turtingas bažnytinės architektūros ir skulptūros paminklais. Pirmajame aukšte įtaisytas etnografinis muziejus, kuriame kampelis yra rezervuotas ir Lietuvai. Nuo Trokadero į rytus tęsiasi labai graži panorama su prūdais, fontanais, paminklais. Kiek tolėliau išdidžiai stiepias Eifelio bokštas.

Tiesiog, į šiaurę nuo Trokadero yra *Žvaigždės aikštė* (Place de L'Etoile), kurios centre stovi didžiulė 49 m. aukščio ir 45 m. pločio triumfalinė arka. Pirmasis jos akmuo padėtas buvo 1806 m. rugp. m. 15 d., o darbas buvo baigtas tik 1836 m., prie Liudviko Pilypo. Arka pastatyta Napoleono garbei, todėl ir visos jo sienos išrašytos Napoleono mūšiais ir žymesniais Prancūzijos laimėjimais.

Arkos apačioje yra nežinomo kareivio kapas, kuris įrengtas buvo 1920 m. lapkričio m. 11 d. dviejų metų sukaktuvių po Didžiojo karo užbaigimo proga. Žemėje po kojomis yra įtaisyta metalinė lenta su įrašu: „Ici repose un Soldat Français mort pour la patrie 1914-1918“ [1]). Vakarais čia sukuriama ugnelė, kuri prižiūrima yra įvairių Didžiojo karo dalyvių susibūrimų.

Paryžius turi dar daug kitų muziejų, dailės ir meno parodų, architektūros pastatų, bet jų visų nebeteko mums apžiūrėti. Praeidami ir pravažiuodami pastebėjome Napoleono, Orleano Mergelės, Liudviko, Voltero, Dantono, Paskalio, Clemenceau ir d. k. statulų, išstatytų įvairiose miesto vietose, bet, deja, į jas visas neteko geriau prisižiūrėti, todėl nieko tikro negaliu apie jas čia pasakyti.

Prie meno galima priskaityti ir Paryžiaus operą, teatrus, kai kuriuos kinus, bet su jais taip pat neteko arčiau susipažinti. Buvome, tiesa, vienoje kitoje vietoje užėję, bet pasitenkinome vien paviršutiniškais įspūdžiais, giliau į teatro dvasią neįsileisdami. Nepatiko man perdidelis teatruose puošnumas, perdėtas liuksusas, kuris ne vieno bedalio širdyje kelia pavydą ir pagiežą. O visų blogiausią įspūdį padarė prie vieno teatro durų reklamai pastatytas gyvas negras, kuris ištisas valandas nekrutėdamas, lyg mumija, turi ant laiptų prastovėti. Kas vakarą

1) „Čia ilsisi nežinomas Prancūzijos kareivis, miręs už tėvynę 1914-1918 m.“

jis mato šimtus ir tūkstančius į teatrą einančių pasiputusių, šilkuose čiužančių, išsiparfumavusių ponių ir ponų, pats negalėdamas niekados tuomi pasigėrėti. Dievas žino, ką jis turi manyti ir pergyventi, būdamas pastatytas vergo ir šunies vietoje.

Eifelio bokštas.

Dar tebevažiuodami į Paryžių, pirmiausia akimis susidūrėme su Eifelio bokštu, gerokai savo stiebu prasikišusiu pro visus net aukščiausius miesto pastatus. Vėliau lankydami Palyžiaus įžymybes, kiek kartų perbėgdavome akimis miestą, visados matydavome tą patį bokštą, įsmeigusį savo viršūnę į debesis. Viliojo mus Paryžiaus bažnyčios, muziejai, teatrai, bet dar labiau prie savęs traukė tas nepaprastas dangoraižis. Jis aukščiausiai iškilęs, todėl geriausiai pats save reklamuoja ir patraukia kitų dėmesį.

Sekmadienį dar šiaip taip ištvėrėme, pašvęsdami laiką naudingesniems dalykams, bet pirmadienį kojos pačios mus prinešė prie bokšto.

Už 10 frankų išsikėlėme į tretį bokšto aukštą ir iš 275 m. aukštumos metėme žvilgsnį į žemę. Namai visai mažulyčiai, gatvės—siaurutės, automobiliai—lyg degtukų dėžutės, o žmonės—lyg vabalai. Tarpe beformės namų ir medžių krūvos vingiuoja Sena, savo platumu prašokdama visas Paryžiaus gatves ir alėjas. Tolumoje žaliuoja sodai, lankos, girios. 90 klm. žemės skliauto guli prieš žiūrėtojo akis ir besotį jo žvilgsnį vilioja dar toliau už pilkai melsvų orizontų. Jau kada ne kada, bet tą valandą tai labiausiai žmogus pajunta visą savo menkumą ir didybę. Ir kyla noras užtraukti Aukščiausiajam pagarbos giesmę, bet taip garsiai, kad jos balsas aidėtų ne tik visame bokšte, bet ir visame mieste, visoje apylinkėje, visoje žemėje ir visame pasaulyje. Tą valandą norisi pasigauti paukščio sparnus, pakilti tūkstančius ir milijonus kartų aukščiau bokšto ir sujungti žemę su dangumi.

Ir gudrus buvo tas inžinierius Eifelis,[1]) kuris 1887-1889 m. pastatė tą bokštą 1889 m. pasaulinei parodai! Nemažiau privalėjo jis turėti savimi pasitikėjimo ir geležinės valios, jei nepabūgo 300 garsiųjų žmonių peticijos, garsiojo „menininkų protesto," po kuriuo pasirašę buvo net tokios garsenybės, kaip

1) Eifelis gimė 1832 m. gruodžio mėn. 15 d Dižone. Turėdamas 22 m. baigė un-te inžinierijos skyrių. 1858 m. jau vadovauja didelio metalinio Bordo tilto statyme. Gerai darbui pasisekus, greit vadovauja kitų didelių tiltų statyme. Bet didžiausias jo kūrinys—Paryžiaus bokštas. Mirė 1923 m. Paryžiuje.

Eifelio bokštas.

François Coppée, J. K. Huysmans, Gounod, Sully Prudhomme, Leeonte de Lisle, Guy de Maupassant, V. Sardon. Gražiai skambėjo protestas: „Mes, rašytojai, tapytojai, skulptoriai, architektai, karšti iki šiol nepaliesto Paryžiaus grožio mėgėjai, visomis savo pajėgomis, dideliai pasipiktinę, paniekinto prancūzų skonio vardu, grasinamu prancūzų meno ir istorijos vardu, protestuojame prieš statymą pačioje mūsų sostinės širdyje nereikalingo ir biauraus Eifelio bokšto..." Bet aštrus Eifelio protas perdaug mokėjo įtikinti parodos vadovybę, ir po dviejų metų bokštas buvo jau pastatytas. Šiandieną sunku būtų bejsivaizduoti Paryžių be Eifelio bokšto.

Įdomios yra kai kurios dangoraižio skaitlinės. Jis sudėtas yra iš 12.000 geležies gabalų, tarpusavy sujungtų 2.500.000 vinių. Visos geležies svoris siekia 7 milijonus klg. Bokšte yra trys platformos: pirma—57 m. aukštumoje, antra—115 ir trečia —276. Paskutinioje ir tai dar gali susirinkti apie 800 žmonių. Pati bokšto viršūnė siekia 300 m. aukščio. Tas milžinas pastatytas yra ant 4 didžiulių kojų, 120 m. viena nuo kitos nutolusių. 55 m. aukštumoje bokšto plotis siekia 65 m., o viršūnėje, pačioje smailiausioje vietoje, ir tai dar 10 m. Visos 4 kojos atsirėmusios yra į akmenines papėdes, kurios vienoje pusėje, prie Senos upės, yra įkastos 14 m. gilumon į žemę, o antroje — 9 metrus.

Na, ir lankomas yra bokštas. 1889 m. jį aplankė 2 milijonai žmonių. 1880—1899 m. lankytojų skaičius kasmet siekdavo 100.000—300.000 žmonių. 1900 m., pasaulinės parodos metais, lankytojų skaičius pakilo iki milijono. 1915-1918 m. bokštas buvo mobilizuotas karo reikalams, ir niekas tada negalėjo jo lankyti. Per 1930 m. kolonijalinę parodą buvo atsilankę 822.000 žm. Nuo 1930 m. lankytojų skaičius kasmet siekia po kelis šimtus tūkstančių žm. Iki šiol iš viso bokštą aplankė apie 16 milijonų žm. Todėl visai suprantama, kad mes negalėjome perdaug didžiuotis, — buvome tik mažutis narvelis didžiojoje lankytojų grandinėje.

Bendri pergyvenimai nepaprastai greit suartina žmones ir suveda į pažintį. Pastebėjau, kad Eifelio bokšte susigiminiavo kai kurie drauge su mumis į aukštybes išsikėlusieji asmenys. Viena inteligentiška indiečių šeima, keliaujanti iš Bombėjaus, vos tik susipažinusi su dviem taip pat inteligentiškos išvaizdos prancūzėm, po kelių minučių jau paprašė prancūzių adreso ir pažadėjo grįžus parašyti laišką. Prancūzės neatsiliko ir, paėmusios adresą, pažadėjo tą pat padaryti.

Iš šalies visą laiką sekdamas indietės ir prancūzių tarpusavius žvilgsnius, priėjau tokios išvados: kukliai pasirėdžiusi, su dvasingais veido bruožais indietė su nepasitikėjimu žiūri į išsitepusias, perdaug moderniškai pasirėdžiusias prancūzes, o

šios lyg sakyte sako: „O, kokios jus laimingos esate, indietės!" Ir iš tikrųjų, moderniškosios Europos dvasia sekuliarizavosi, nebeteko pirmapradės jėgos, o tolimieji rytai, ypatingai indiečiai, užlaikė savo dvasią visai nepaliestą. Didelis klausimas, ar europiečiai, kurie taip mėgsta didžiuotis savo kultūra ir civilizacija, nėra šiandieną nelaimingesni už necivilizuotus rytus, ypatingai už kupinus dvasios indus.

Nusižiūrėjęs į šią naują pažįstamų šeimą, pats nepamačiau, kaip drauge su kitais nusileidau iš bokšto viršūnės žemyn ir atsidūriau cementu išlietoje žemėje. Dar šiek tiek apžiūrėję bokšto papėdes, visi tos dienos lietuviai ekskursantai, pilni įspūdžių, apleidome dangoraižį ir vykome pietų.

Ištaigingame Versalyje.

Mano istorijos mokytoja gerbiama ponia M. Giedraitienė nepaprastai vaizdžiai per istorijos pamokas buvo nupasakojusi Vokietijos San Souci ir Prancūzijos Versalį, kaipo du karališkos prabangos ir didybės centrus Europoje. Dabar, būdamas Paryžiuje, iš kur ligi Versalio tėra vos 20 klm., negalėjau praleisti tokios gražios progos pamatyti garsiąją vietą.

Keliese susitarę, sėdome sekmadienio popietį į elektrinį traukinį ir, pavažiavę valandėlę Senos pakrantėmis į žiemos vakarus, atsidūrėme Versalyje. Apžiūrinėti patį miestelį, teturintį 70.000 gyv., nežiūrint, kad jis yra sostinė vieno iš 90 Prancūzijos departamentų, į kuriuos ji yra padalyta, nebuvo nė mažiausio noro. Mus daugiau viliojo buvusieji karalių dvaro rūmai ir parkai, ilgus metus prie savęs traukę visą aukštesniąją Prancūzijos aristokratiją ir buvę Prancūzijos širdimi.

Versalis pradžioje buvo karaliaus Liudviko XIII rezidencija. Liudvikas XIV iš pamatų viską pertvarkė ir nuo 1682 m. padarė Versalį nuolatine karaliaus dvaro sodyba ir sutraukė į jį visą valstybės aparatą. Nuo to laiko beveik ištisus du šimtmečiu Versalyje centralizavosi Prancūzijos valstybinis gyvenimas, ir su juomi artimai buvo susijusios visos besiformuojančios naujos politinės mintys.

Išlipę iš traukinio, ėjome tiesiog į istoriškąjį Versalį. Pralindę didžiulius geležinius vartus, atsidūrėme Versalio rūmų kieme. Pirmiausia akimis pasveikinome žirge sėdintį Liudviką XIV, gero skulptoriaus įamžintą kietame granite.

Įėjome į 850 m. ilgumo rūmus, kuriuose seniau buvo apie 1500 kambarių ir galėjo gyventi apie 10.000 žmonių. Po rūmais 20 m. gilumoje yra slaptasis požemis, kurio sienos siekia 4 m. storumo.

Viduje daug marmuro, viskas tviska aukso ir sidabro spalvomis; sienos išklotos milžiniško didžio gobelinais, vertinamais po kelis šimtus tūkstančių frankų, nukabinėtos veidrodžiais ir didžiuliais paveikslais, daugumoje vaizduojančiais kovas; palubyje spalvomis *žaidžia* brangūs žirondeliai.

Praėjome Liudviko XIV, vadinamo Karaliumi Saule, miegamąjį, Kovų galeriją, koplyčią, Veidrodžių salę ir daug kitų kambarių, galerijų, salių, kurių visų nė nebeatsimenu dabar. Labiausiai dėmesį patraukė koplyčia, Kovų galerija ir Veidrodžiu salė.

Versalis.

Liudvikui XV pavertus ligi tol buvusią rūmų „Capellą“ į šokių salę, Liudvikas XVI pastatė naują, dabartinę, koplyčią. Ji visa išklota įvairiaspalviu marmuru, išgražinta įvairiomis gipsatūromis ir reljefais. Deja, pačiam Liudvikui pastatytoji koplyčia tetarnavo 5 metus,—jis buvo nugiljotinuotas revoliucinės valdžios.

Kovų galerijos salė nusitęsia net 120 m. ilgumo. Visos sienos nuteptos didžiuliais paveikslais, po 40—50 kv. m. didžio, vaizduojančiais žymiausius Prancūzijos istorijoje mūšius, sušilusius su Liudvikais ir Napoleonu I. Čia, tarp kitko, yra vienas paveikslas, vaizduojąs jau mums žinomos Orleano Mergelės laimėjimą. Visi kariai nuo galvos ligi kojų apsiginklavę, įtūžimu persunktais veidais, o ši didvyrė sėdi beginklė žirge, o jos veide ir žvilgsnyje spindi ramumas, susikaupimas, nekaltumas ir meilė.

72 m. ilgumo Veidrodžių salė įdomi yra istoriniais įvykiais. Sienoje nutepliotas vienas didelis paveikslas vaizduoja žymiausį

Burbonų dinastijos valdovą Liudviką XIV, kuris apie save pasakė: „L'État c'est moi“—„valstybė — tai aš.“ Po istoriniu paveikslu padėtas parašas: „La roi gouverne par lui même“ — „karalius valdo pats vienas." Bet Prancūzijos karaliai griuvo, tautos jėgos kovose išseko, ir 1871 m. toje salėje geležinis Vokietijos kancleris Bismarkas padiktavo Prancūzijai savo nutarimus, ir Prūsijos kaizeris Vilhelmas buvo vainikuotas visos Vokietijos kaizeriu. Istoriniai įvykiai keitėsi, ir 1919 m. birželio mėn. 28 d. šioje pačioje salėje pasirašyta Versalio taikos sutartis, einant kuria, tarp kitko, prancūzai atsiėmė iš vokiečių Elzasą ir Lotaringiją, ir Vokietijos kaizeris liko be sosto. Karalienės valgomajame tebestovi stalas, ant kurio pasirašyta buvo Versalio taika, pertvarkiusi vokiečių ir prancūzų rubežius ir padiktavusi beveik visam pasauliui sienas, kurias buvo apardęs Didysis karas.

Neptūno baseinas ir fontanai.

Skubotai perbėgę rūmų kambarius, išėjome į parką. Prieš mūsų akis atsivėrė reginys, kuriuo negalėjome atsigėrėti: šimtai fontanų įvairiausiomis srovėmis *žaidžia* saulės spinduliuose, ir vaivorykštės spalvos iš visų pusių tviska prieš mūsų akis. Laimingi buvome, patekę į Versalį pirmą mėnesio sekmadienį! Tą dieną vieną kartą į mėnesį vienam pusvalandžiui ar valandai atidaromi ir paleidžiami visi Versalio fontanai. Dažniau tokias grožybes rodyti neįsigali Versalio rūmų administracija, kuriai ir taip jau rūmų ir parko išlaikymas į metus kainuoja apie 600.000 frankų.

Apžiūrėjome parką, su visais tvenkiniais ir fontanais nusitęsiantį 4 klm. Kokių ten ir nėra medžių, ir kaip jie ten neišauginti! Vien oranžerinių įvairių rūšių medžių ir medelių pa-

sodinta apie 1800. Visur apkarpyta, nudailinta, suderinta. Visur išvedžiotos alėjos, takai ir takeliai. Nors ir nenatūralu, bet gražu.

Berlyno Pergalės alėjoje ir Paryžiaus parkuose bei aikštėse ligi šiol daug buvo tekę matyti statulų, bet niekur jų nebuvo tiek daug j vieną vieta surinkta, kiek čia. Versalio rūmuose ir parke pastatyta yra apie 10.000 statulų, lipdytų garsių skulptorių.

Ne veltui Versalio įrengimas išleista yra šimtai milijonų litų ir sandarbininkiauta didelio skaičiaus garsių daržininkų, skulptorių, architektų, tapytojų ir kitokių menininkų. Tik, deja, ' viskas dirbta liuksusui, prabangai.

Kelias valandas po Versalį paklaidžioję, grįžome sausakimšai prisigrūdusiais traukiniais, tokių pat lankytojų, kaip ir mes, tuo pačiu keliu į Paryžių. Buvau patenkintas, turėjęs laimės iš ponios Giedraitienės pasakojimų prieš dešimtį metų susidarytą Versalio vaizdą savo akimis patikrinti ir perleisti per savo mintijimo prizmę.

Prancūzijos lygumomis.

Liepos mėn. 5 d. 8 20 min. rytą išvažiavome į Liurdą šia kryptimi: Orleanas, Bluasas, Turas, Angulemas ir Bordo. Nors oras buvo negeriausias, tamsūs debesys slankiojo padangėse ir po truputį lynojo, bet elekrinis ekspresas greit bėgo, visi ilgėjosi pamatyti Liurdą, todėl ir nuotaika buvo gera.

Pravažiavę Paryžiaus priemiesčio dūmuose paskendusį kvartalą, atsidūrėme Prancūzijos lygumose. Iš abiejų geležinkelio pusių daug kur raudonavo ir margavo, panašiai kaip Lietuvoje, laukinės aguonos, lengvai siūbavo smilgos, daiktais kyšojo kalkių uolos.

Pravažiuodami prie Luaros išsistačiusį Orleaną, akimis spėjome sugauti Joanai pastatytą paminklą ir katalikų katedrą. Studiozams, prekybininkams ir pramoninkams galima priminti, kad ties Orleanu Luara yra sujungta ilgu perkasu su Sena, kuriuo lengvai palaikomas vandens susisiekimas.

Artimiausiame Bluaso mieste niekas į save neatkreipė mūsų dėmesio, tik išvažiavus už miesto sužavėjo mus antroj Luaros upės pusėj ant neperaukštos kalvos stovinti pilis. Prancūzija jomis yra gana turtinga, ir mes pravažiuodami dar daug turėjome progos jų matyti.

Kelionėje prisižiūrėjome j daugelį brangių ir gražių *bažnyčių,* kuriomis Prancūzija taip pat yra gana turtinga. Ypatingai,

nors iš tolo, turėjome progos jomis pasigrožėti Turo, Puatje, Angulėmo ir k. tolimesniuose pakelės miestuose.

Važiuodami toliau į pietus vis daugiau ir daugiau matėme laukuose vynuogių. Ypatingai jų daug buvo beartėjant prie Bordo.

Privažiavome ir patį didžiausį pakelėje miestą Bordo su 260.000 gyv. Lietuvoje jis labiausiai žinomas yra savo pigiu ir geros rūšies vynu, kurio labai daug pagaminama jame ir jo apylinkėse.

Bordo miestui lengva yra išsiuntinėti savo gaminius ir palaikyti ankštus prekybos ryšius su kitais kraštais dėl to, kad jis yra išsistatęs prie didelės Garonos upės, 100 klm. atstume

Viena iš gražesnių bažnyčių, į kurią panašių daug teko matyti kelionėje.

nuo Atlanto vandenyno, kuria net ir didžiausi laivai gali plaukti tiesiog į vandenyną. Faktinai Bordo ir yra patapęs didžiausiu pietvakarių Prancūzijos uostu, ir kasmet čia atplaukia didelis skaičius laivu, pav., 1930 m. jų buvo 1.845[1]). Be to, Bordo žymus yra ir kaipo geležinkelių mazgas. Kiekvieną žavi grandioziniai stoties rūmai.

Bordo žymus yra ir savo praeitimi. Nebeminint senesnių istorinių įvykių, užtenka pažymėti, kad Didžiojo karo metu kai kuriam laikui visa Prancūzijos vyriausybė į čia buvo atsikėlusi iš Paryžiaus.

1) Tais pat metais į kitus Prancūzijos uostus atplaukusių laivų statistika buvo tokia: Marsele—5.357, Ruene—1.128, Havre—3.158, Bulone — 2.917, Šerburge—1.227.

Bordo mieste jau sutemo. Toliau važiuojant už langų buvo visai tamsu, ir smarkus lietus lijo. Nieko pro langus nematėme, nors artėdami prie Liurdo važiavome gražiomis Pirėnų kalnų pašlaitėmis, kuriomis dienos metu būtume galėję pasigrožėti. Nekantriai laukėme kelionės galo, o ypatingai Liurdo.

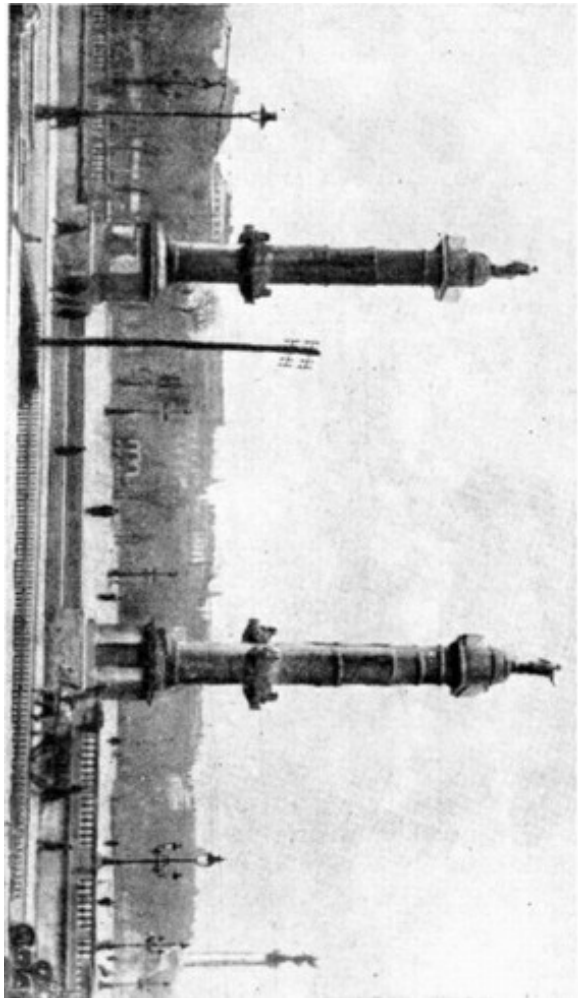

Bordo miesto vaizdas

Prieš pusę dešimtos traukinys privažiavo miestelį. Iš tolo pro langus išvydome daug žvakių šviesų ir baltą Marijos statulą. Geriau žinantieji paaiškino, kad tai esanti Liurdo grota. Širdis iš karto pradėjo smarkiau plakti, ir iš lūpų veržėsi žodžiai: „Sveikas, Liurde, Mergelės ir Bernadetos mieste!"

Švenčiausios Mergelės mieste Liurde.

Laikrodžio valandų rodikliui artėjant prie vienuoliktos, nebegaišome stotyje ir skubėjome į viešbutį, kuris jau iš anksto buvo užsakytas, tarpininkaujant „Wagon Lits.“ Greit suradome neperpuikiausį dviejų aukštų namą, kuriame ir apsistojome.

Visi buvo išvargę ir tuojau ėjo poilsiui. Bet mudu su Vincu būtinai norėjome dar tą patį vakarą aplankyti Mergelės grotą, todėl, atidėję į šalį nuovargį, išėjome.

Nors žemėje jau ir taip telkšojo vandens balos, bet lietus dar vis lyg iš kibiro pylė. Nieko nebodami, pasukome į grotos pusę ir net perdaug greit atsidūrėme vietoje. Nė gyvos dvasios, — vėlyvas laikas ir smarkus lietus visus suvarė j trobas. Tik Švenčiausioji Mergelė šypsodamosi žiūri iš grotos, šimtai žvakių palengvėl smilksta, ir tūkstančiai dvišakių pažastinių lazdų ir kitokių ramsčių, prikabinėtų prie uolos, primena šiurpią paliegėlių dalį šioje žemėje.

Kojos pačios sukniubo, ir iš širdies veržėsi malda, tokia karšta, kūdikiška, kokią seniai jau bebuvo girdėjęs Dangus iš mano lūpų. Ko sau, kaipo kunigas, meldžiau, lai palieka vieno Dievulio žinioje. Prisiminiau tėvelių namą, širdies draugus ateitininkus, pavasarininkus ir angelaičius ir sudėjau žydinčias jų širdis prie Mergelės kojų. Bet ir visi žmonės, kurie net žiauriausius darbus dirba ir ardo Dievo nustatytą žemėje harmoniją, dabar buvo tokie geri, kad visiems Dievulio gailestingumo ir Mergelės palaimos telinkėjau.

Vincas, kuris prieš porą metų savo akimis matė čia stebuklą, buvo tikrame dvasios pagavime. Tik nekuklu būtų kito sielos pergyvenimus čia plačiau atskleisti.

Kada atsistojome, kiaurai jau buvome permirkę, nes lietus visą laiką ant galvų lijo. Bet į namus dar neskubėjome, nes čia mums buvo taip gera! Atsigėrėme stebuklingo o šaltinio vandens, nusiplovėme juomi akis, tikėdamies geresnės sveikatos, prisipylėme bonkas, kurias išbėgdami viešbuty buvome nusipirkę, dar kartą pasimeldėme ir tik tada grįžome į namus.

Laikrodis rodė 12, kiaurai buvau permirkęs, bet sieloje buvo nepaprastai linksma ir ramu. Ir užmigęs vien grotą, Mergelę, šviesas, angelus, nušvitusius pasveikusių ligonių veidus temačiau.

Visi kunigai buvome nutarę rytą 6 val. eiti šv. Mišių atsilaikyti. Laiku sukilę ir susitvarkę, atsidūrėme gatvėje. Tik dabar pamatėme Pirėnų kalnus ir jų pašlaites, kuriose yra išsi-

statęs nedidelis miestelis Liurdas. Matyt, mūsų atsidurta aukštoje vietoje, kadangi debesys visai čia pat slankiojo ir sunkiai ritosi kalnų viršūnėmis. Pic du Jer viršugalvis visai pasinėręs buvo debesyse ir slėpė milžinišką savo geležinį kryžių.

Trumpai su situacija susipažinę, vykome tiesiog į bažnyčią. Dar iš tolo išvydome aukštą gotiko stiliaus pastatą su vienu iškilusiu bokštu. Tai ir buvo Liurdo bazilika, trys viena ant kitos išsistačiusios bažnyčios, kietai iš vienos pusės prisiglaudusios prie uolos. Netoliese smarkiai šniokštė Gavė, įsibėgėjusi nuo aukštesnių Pirėnų kalnų pašlaičių.

Bažnyčioje radome keliasdešimt altorių, prie kurių jau beveik visų buvo laikomos Mišios. Ilgai laukti nereikėjo, ir visi beveik vienu kartu galėjome apleisti bažnyčią.

Pastebėjau, kad keliems kunigams prie Mišių patarnavo skautai. Po pamaldų vieną iš jų užkalbinau ir paprašiau daugiau informacijų apie Prancūzijos skautus. Kokių 20-24 m. amžiaus vaikinas, pilnoje skautiškoje uniformoje, maloniai keliais žodžiais nupasakojo Prancūzijos skautų istoriją ir taip pat davė charakteristiką visų trijų skautų federacijų, veikiančių Prancūzijoje. Nieko naujo nepasakė, kaip tą, kas jau buvo apie Prancūzijos skautus šioje knygoje 64—66 psl. rašyta. Vaikinas pasisakė priklausąs prie konfesinės katalikų skautų federacijos, vadinamos Scouts de France, ir valdininkaująs Paryžiaus valdžios įstaigoje.

9 val. visi ekskursantai—maldininkai apžiūrėjome Liurdo muziejėlį ir ypatingą panoramą, kur labai vaizdžiai perstatyta kelios svarbesnės scenos iš Liurdo praeities ir Bernadetos gyvenimo. Labai naudinga buvo nors trumpai susipažinti su Liurdo istorija, kadangi be jos sunku būtų suprasti dabartinius Liurdo įvykius.

Prieš 1858 m. Liurdas niekam nebuvo žinomas ir niekas apie jį nekalbėjo. Tų metų vasario mėn. 11 d. dievota Liurdo mergaitė Bernadeta Subiriutė, 14 m. amžiaus, nuėjo su savo 11 m. seserim Maryte ir 13 m. viena drauge prie Masabielio uolos pasirinkti malkų. Besirengdama bristi per smarkiai čiurlenančią Gavės upę, staiga Masabielio uoloje pamatė kažkokią nepaprasto grožio mergaitę. Bernadeta nustebo ir negalėjo suprasti, ką savo akimis mato. Po valandėlės paslaptingoji mergaitė pranyko.

Bernadeta sugrįžusi į namus neberimo ir dažnai bėgo prie uolos. Nepaprastoji mergaitė pakartotinai jai vis pasirodydavo. Laike devinto pasirodymo Bernadeta, gavusi įsakymą, pakrapštė rankomis žemę prie uolos, ir iš ten ištryško šaltinėlis vandens. Be to, iš nepažįstamosios lūpų girdėjo žodžius: „Eikite gerti prie šaltinio ir mazgokitės!“

Vienuolikto pasirodymo metu Bernadeta gavo įsakymą eiti pas kunigus: „Eik, pasakyk kunigams, kad jie čia turi pastatyti koplyčią." Keturiolikto pasirodymo metu jai buvo pakartotas tas pats įsakymas: „Eik, pasakyk kunigams, kad čia pastatytų koplyčią ir pro čia eitų procesijos."

Pagaliau septyniolikto pasirodymo metu nepažįstamoji pasisako, kas esanti: „Aš esu Nekaltas Prasidėjimas“[1]). Marija dar kartą pasirodė Bernadetai, tokia graži, kokios dar niekados nebuvo ji mačiusi, per 15 minučių neištarė nė vieno žodžio ir pranyko.

Liurde prasidėjo stebuklai. Kai tik šaltinėlis atsivėrė, kitą dieną, nusiprausęs jo vandenyje, staiga išgijo aklas akmenų skaldytojas. Po 4 metų žymesnių išgijimų jau buvo ištirta 7, o mažesnių 144. Maldininkų skaičius didėjo. Ligi 1909 m. stebuklingų išgijimų Liurde buvo įvykę apie 4000. 1932 m. vien tik pirmame pusmety stebuklingų išgijimų užregistruota apie 80.

Tai taip iškilo Liurdas ir išaugo ligi šiandieninės garbės.

Išėję iš panoramos, apėjome kryžiaus kelius. Nepaprastai ėjome, bet kopėme į kalnus, kur atokiai nuo viena kitos įrengtos paskiros stotys. Vadovavo prof. Al. Grigaitis.

Liurde visi kalba rožančių, kadangi Bernadetai pasirodžiusi Mergelė taip pat jį kalbėjo. Nenorėjome apsileisti ir mes: nuėję prie grotos, balsiai lietuvių kalba jį sukalbėjome.

Po to apėjome grotą, pabučiavome akmenį, ant kurio 1858 m. pasirodė Bernadetai Marija, paaukojome Liurdo išlaikymui truputį pinigų, atsigėrėme stebuklingo vandens ir vėl meldėmės. Meldėmės todėl, kad Liurde taip ir norisi melstis.

Prie grotos pilna žmonių, vyrų ir moterų, senų ir jaunų, mokytų ir bemokslių, juodukų ir baltųjų, ir visi taip meldžiasi, kaip dar niekados niekur nebuvau matęs meldžiantis. Daugelis su išskėstomis ar iškeltomis rankomis sukniubę ant žemės ištisą pusvalandį ar net valandą nieko daugiau nemato, kaip grotą ir Mariją, iš akių rieda ašaros, iš lūpų veržiasi skausmingi karštos maldos žodžiai. Į Liurdą patekę meldžiasi tie, kurie papratę yra kasdieną melstis, bet taip pat meldžiasi ir tie, kurie jau seniai gyvenime besimeldė, kurie net maldos žodžius užmiršo, kurių mintijimas, gyvenimas ir darbai visai atitrūkę

1) Įdomi Nekalto Prasidėjimo dogmato isterija. Pijus IX, 1848 m. revoliucionieriams užėmus Romą, maištininkų persekiojamas, apleido Šventą Miestą. Atsidūręs priespaudoje, daro Dievo Motinai pasižadėjimą, jei galės sugrįžti į Romą, tai paskelbs pasauliui jos Nekalto Prasidėjimo dogmatą, kuris jau seniai buvo tikinčiųjų sąmonėse. Po dviejų metų Šv. Tėvas laimingai sugrįžo į Apaštalų Sostą ir pasistengė po 4 metų išpildyti savo pažadą. 1854 m. rugsėjo mėn. 8 d. Šv. Petro bazilikoj buvo iškilmingai visam pasauliui paskelbta, kad Dievo Motina Marija yra Nekaltai Pradėta. Praslinkus dar 4 metams, pats Dangus patvirtino Bažnyčios nuosprendį.

buvo nuo antgamtybės. Sunku būtų ir suskaityti, kiek čia nuodėmingu žmonių, visiškai nustojusių bent kokios vilties, metė kreivą gyvenimo kelią, įgavo noro iš naujo kovoti, darbuotis, viltis gražesnės ateities.

Pirėnų kalnai, Liurdo triguba bažnyčia ir grota.

Ligi šiol patys atlikome savo pareigą, atgailavome už nuodėmingą praeitį, dėkojome ir prašėme malonių ateičiai. Bet 4 v. 30 m. ir 8 v. 30 m. po pietų buvome stebėtojai ir liudininkai kasdieną Liurde vykstančių dviejų ypatingų iškilmių, kurios didžiausį daro įspūdį į kiekvieną Liurdan atvykstantį piligrimą.

Pusiau penktą valandą keli šimtai ligonių suvežta buvo

vežimėliais į didelę bažnyčios aikštę. Tie nelaimingieji suvežti yra iš daugelio valstybių, net ir iš labai tolimų šalių, ieškoti Liurde sveikatos. Tuo pat metu monstrancija su Švč. Sakramentu atnešta buvo į stebuklingąją grotą, iš kur po kelių minučių pradėta buvo procesija. Kelių tūkstančių minia išsirikiavusi ir giedodama giesmes slinko drauge su Švenčiausiu į aikštę, kurioje abejuose šonuose eilėmis sustatyti vežimėliai su ligonimis. Prasidėjo ligonių laiminimas. Celebransas ėjo paeiliui prie kiekvieno ligonio ir laimino jį su Švenčiausiu, įstatytu monstrancijoje. Tuo pat metu vidury aikštės atsistojęs kunigas smarkiu balsu ir susijaudinęs šaukė: „Jėzau, gelbėk mus, mes žūname! Viešpatie, jei nori, gali mane pagydyti! Viešpatie, padaryk, kad aš girdėčiau! Viešpatie, padaryk, kad aš vaikščiočiau! Viešpatie tark žodį, ir aš pasveiksiu!“ Minia ošdama karštai kartojo kunigo žodžius.

Maldininkų minia prie stebuklingojo šaltinio.

Prislinkęs visai prie ligonių, stebėjau, kaip jie tą valandą jaučiasi ir ką pergyvena. Daugumos jų lūpos tyliai kartoja tuos pasius žodžius, akyse spindi ašaros, veidai įsmeigti į Švenčiausį. Kai kurie ne tik rankomis, bet ir visu savo kūnu veržiasi prie Švenčiausiojo ir, išplėstomis akimis žiūrėdami, nori tiesiog priversti Dievą juos pagydyti. Kunigui su Šv. Sakramentu praėjus, visa gyvybė veiduose dingsta, akys užsimerkia, rankos ir visas kūnas susmunka atgal vežimėlyje. Tą dieną pasveikti viltis jau dingusi.

Ligonių laiminimas pasibaigė, kunigas su Švč. Sakramentu pasislėpė bažnyčioje, giesmės nutilo, ligonius ratukais vežė atgal į čia pat įrengtą ligoninę. Procesijoje dalyvavusi minia

pradėjo į visas šalis skirstytis. Po 15 minučių vėl tuščia ir ramu buvo bazilikos aikštėje.

Pusiau devintą valandą vakaro, jau temstant, prie grotos vėl susirinko keli tūkstančiai žmonių. Vienu kartu susiūbavo, susirikiavo į eiles ir užžiebė rankose žvakes. Procesija išsitiesė, tik šį kartą jau be Švenčiausio. Iš visų lūpų suskambėjo giesmė. Visa organizuota minia išsikėlė bažnyčios dešiniuoju sparnu aukštyn, nusileido kitu sparnu žemyn, išsitiesė gatvėje, apėjo ratu ilgą alėją ir vėl susirinko j tą pačią bažnyčios aikštę.

Pirmą kartą patekę j Liurdą, nežinojome, kaip visur čia ir pasielgti, todėl ir procesijos eilėn nestojome. Palypėję bažnyčios sparnu aukštyn, visą laiką iš viršaus stebėjome įspūdingą eiseną. Koks nepaprastas vaizdas! 2emė įsivyniojusi į nakties tamsą, visi dienos garsai pranykę. Viskam nurimus, vien tik iš eisenos dalyvių lūpų garsiai skamba Marijos giesmės kuklios melodijos. Daubos ir kalnai, žemė ir dangus, Gavės upės bangos ir su žvaigždėmis žaidžią debesys — visi ir visur aidi tais pačiais garsais: „Ave, ave, ave Maria!“

Užgesdama saulė rausvai nudažė vakarų padangę ir pabėrė danguje tūkstančius žvaigždžių žiburių. Bet neatsiliko ir žemė: po mūsų kojomis suliepsnojusios žvakės tūkstančiais plesdeno, vėjelio kutenamos, aukštai Pic du Jer kalne iškilo šviesus kryžius, kalnų pašlaitėse nušvito taip pat šimtai žiburių. Visados būdamas nutolęs nuo žemės dangus dabar susižiedavo su ja.

Sužavėtas stovėjau susimąstęs ir akis įsmeigęs į dangaus ir žemės susibičiuliavimą, kol palengvėl apie 10 val. nutilo angelų giesmės, užgeso žemės žvaigždės ir viskas beliko vien lyg sapne.

Tos dvi popietinės procesijos daromos Liurde kasdien, nes niekados netrūksta naujai atvykusių žmonių, kurie padeda sudaryti tas dideles iškilmes.

Džiaugdamies matę visa, kas Liurde įdomu, ir pergyvenę tą, kas labiausiai sujaudina maldininką ir pakelia jo dvasią, dar kartą prie grotos pasimeldę, už visas malones Liurdo Mergelei padėkoję ir su ja atsisveikinę, grįžome į namus, iš kur anksti rytą turėjome išvažiuoti atgal į Paryžių.

Su Liurdu, Paryžiumi ir Prancūzija atsisveikinant.

Liepos mėn. 7 d., ketvirtadienį, anksti sukilę ir skubiai susitvarkę, sėdome į autobusą ir dūmėme į stotį. Apie grotos aplankymą nebebuvo nė kalbos, nors tam ir turėjome nepa-

prastai didelį norą. Prisėjo pasitenkinti tuomi, ką matėme ir pergyvenome Liurde per vieną parą, kadangi ekskursijos vadas tik tiek laiko iš anksto tebuvo numatęs ir savo planą turėjo griežtai vykdyti.

Žmonių išmintis sako, kad skubus darbas niekam vertas. Dabar patys tame įsitikinome. Pirmiausia, tai paties Liurdo nespėjome gerai pažinti, nors ir sugaišome 14 valandų važiuodami į jį ir tiek pat valandų grįždami atgal. O antra, tai ir pats iš Liurdo išvažiavimas ne taip jau sklandžiai vyko. Pačiame viešbutyje vieni besiskubindami palikome nesiprausę, kiti be pusryčių, o išvažiuojant autobusu į stotį, ne vienas jau įlipęs į vežimą vėl bėgo atgal į vidų, prisiminęs, kad vieną ar kitą dalyką užmiršęs.

Jau keliolika metrų pavažiavus, vienas konfratras nužiūrėjo, būk perdaug pasiimta iš viešbučio skėčių, ir nieko nelaukdamas du jų išmetė iš autobuso viešbučio tarnaitėms. Bet greit paaiškėjo, kad vienas jų buvo prof. K., kuris jau ir taip turėjo laimės pamesti šioje kelionėje du skėčiu, o kitas taip pat vieno iš mūsiškių. Vežimas sustojo, ir skėčius teko vėl pasiimti.

Bet dar ne viskas. Stotyje ponas Juozas pasigedo piniginės, kurią nakties metu buvo pasidėjęs viešbutyje po pagalviu. Nors nebedaug bebuvo laiko ligi traukinio išėjimo, bet, pasiėmęs taksiuką, dar spėjo suvažinėti ir grįžo visai patenkintas.

Jei mūsų tarpe būtų buvęs bent vienas laisvamaniškų pažiūrų žmogus,—o jie yra labiausiai prietaringi,— tai tikriausiai būtų padaręs išvadą, jog mums todėl kelionėje nesiseka, kad mūsų buvo velnio tuzinas—13. Bet visi buvome piligrimai, jausdamies esą mažos dulkelės Dievo globoje, todėl ir tokių naivių išvadų nedarėme.

6 v. 55 m. apleidome Liurdą. Žiūrėdami pro vagono langus, matėme Pirėnų kalnų viršūnes ir rytines pašlaites, besimaudančias patekėjusios saulės spinduliuose. Ypatingai išdidžiai kyšojo Pic du Jer viršūnė, į kurią vakar, pasinaudodami 3 laisvomis popietinėmis valandomis, keliese finikiularu buvome įkopę. Ši 1000 metrų kalno viršūnė man dar ilgai pasiliks atmintyje dėl trijų su ja susijusių dalykų. Pirma, šiame kalne yra didelis geležinis kryžius, kuris, visas nakties metu apšviestas elektros lempučių šviesa, matomas yra visame Liurde bei jo apylinkėse ir nepaprastai gražų ir malonų daro įspūdį į apačioje krutančius žmones. Antra, į jį įlipę atsidūrę buvome debesyse, kurie ne tik virš mūsų galvų slankiojo, bet taip pat po mūsų kojomis. Iš vienos pusės džiaugėmės, bet iš antros pusės liūdėjome, negalėdami matyti iš aukštumos Liurdo ir jo apylinkių, o taip pat kaimyninės Ispanijos, kurios giedrią dieną esą galima matyti net 40 klm. Trečia, tai drauge su mumis tuo pačiu keltu kopusių prancūzių elgesys. Būrelis jaunų pran-

cūzių mergaičių visą laiką juokavo, dainavo, krykštavo, kaip kad jaunoms tinka ir nė kiek negali būti peiktina. Bet viena kita iš JŲ pradėjo akimis viliojančiai šaudyti abu drauge su mumis važiavusiu pasauliečiu, turėjo drąsos net kunigus užkabinti, ir to jau buvo per daug. Visados malonu jaustis patekus tarpe linksmų žmonių, bet tik ne drastiškų. Blogą atestaciją apie save davė prancūzės mergaitės.

Šiandien prie dienos šviesos galėjome prisižiūrėti, kaip atrodo pietvakarių Prancūzijos gamta. Artėdami prie Bordo, važiavome smėlėtais laukais, kurie apsodinti miškais, daiktais apaugę žole ir kur ne kur yra dirbami. Matyt, pats pajūrys nėra taip derlingas, nors šiaip Prancūzijos žemės nėra blogos ir gerai išdirbamos[1]).

Visi tolimesni laukai ligi pat Paryžiaus buvo tie patys, kuriuos prieš pora dienų pravažiuodami matėme.

9 v. 36 m. vakaro grįžome j Paryžių ir į tą viešbutį, kuriame pirma buvome apsistoję ir savo krovinius palikę. Kitą dieną, 8 v. rytą, palydėti tų pačių gerųjų paryžiečių studentų, kurie mus pirmą kartą atvažiavus į Paryžių sutiko ir visas dienas maloniai jame patarnavo, išvažiavome per Belgiją i Berlyną ir į Lietuvą.

11 v. 10 m. pravažiavome paskutinę stotį Jeumont ir atsisveikinome su Prancūzija, su kuria greit galima susigiminiuoti dėl jos žemių panašumo į mūsų žemes. Atsisveikinome taip pat su prancūzų kalba, kuri nors labai yra skambi ir graži, bet kurios vistiek per tas kelias dienas neišmokome. Didžiausią pažangą padarė Vincas, kuris iš pat pirmos dienos pradėjo kalbėti su prancūzais ir visas progas išnaudojo prancūzų kalbai pramokti.

Bene pats nemaloniausias užsiliko iš Prancūzijos prisiminimas, tai „purbuarai.“ Kiekvienas prancūzas, nors mažiausį patarnavimą padaręs, pakiša ranką ir prašo atsilyginti. Pagaliau važiuojant taksiuku, pernakvejus viešbutyje, nuėjus į teatrą — visur apart nustatytos kainos dar reikia pridėti. Ypatingai teatre, kol nueini į savo vietą atsisėsti, mažiausia 4—6 asmenims reikia duoti smulkių „purbuarui“ (išsigėrimui). Jei neduosi, tai pradės visa gerkle šaukti, didžiausį triukšmą pakels ir daug nemalonumų padarys. Gaila, kad nei 80.500 pradžios mokyklų, nei 180 mokytojų sem., nei 17 valdžios un-tų neišmoko prancūzų paprasčiausio mandagumo.

1) Prancūzijoje dirbamos žemės yra 56 nuoš., vynuogynu —3 nuoš., pievų ir ganyklų—11 nuoš., miškų—16 nuoš., kitų ž.— 14 nuoš.

Grįžtant per Vokietiją

Nebeminėsiu to, kad nuo 11 v. 10 m. ligi 14 v. 30 m. važiavome Belgijos žemėmis, kalnuotais Belgijos laukais, kur taip labai išvystyta pramonė. Nors iš visų pusių kyšojo prie anglių kasyklų supilti žemių kalnai, geležinės mašinos, pajuodę fabrikų kaminai, nors kilo į padanges dulkių debesys ir virto iš kaminų kamuoliais tamsūs dūmai, nors iš visų pusių poškėjo, dundėjo, švilpė ir staugė dirbtuvių mašinos ir sirenos, bet mes šį kartą niekur ilgėliau nesustojome, nieko neapžiūrėjome, todėl nieko gero nematę įšliaužėme po trijų valandų atgal į Vokietiją, kurią prieš 18 dienų buvome pravažiavę.

Dar porą valandų nuo Belgijos — Vokietijos sienos pavažiavę, vėl atsidūrėme Kelne.

5 valandos Kelne

Ekskursijos vedėjui pranešus, kad turime visas 5 valandas laisvo laiko, lengvai atsikvėpėme ir, viską stotyje palikę, keliese keliavome į miestą.

Po Londomo ir Paryžiaus Kelnas nebegalėjo perdaug mūsų imponuoti, nors jis yra žymiausias pasienio miestas ir trečias visos Vokietijos. Bet vis dėlto sėdę į tramvajų pravažiavome svarbiausiomis jo gatvėmis ir po to apžiūrėjome kai kurias miesto aikštes ir paminklus. Gavome visai neblogą įspūdį: miestas švarus, tvarkingas, nors namų statyba perdaug senoviška, ir kai kurios gatvės perdaug kreivos ir siauros.

Apžiūrėjome ir kai kurias bažnyčias, kurių Kelne yra per šimtą[1]). Daugumoje jų statytos romantiškame stiliuje, brangios ir estetiškos.

Pasidairę Reino pakrantėmis, matėme 3 didelius tiltus, pertemptus per plačiąją upę. Vienas iš jų pakabintas ant kabelių ir turi 550 metrų ilgumo.

19 m. įsteigto un-to, kuriame yra apie 6000 studentų, neturėjome progos apžiūrėti.

Bet didžiausis paminklas, kuriam daugiausia pašventėme laiko, tai

1) Kelne katalikai turi l ark-ją, 2 vysk-jas, 6 dekanatus, 84 parapijas.

Kelno katedra.

Jei jau pirmą kartą pravažiuodami pro Kelną susižavėję buvome ta garsiąja katalikų šventove, tai dabar, ištisas dvi valandas žiūrinėje ją iš oro ir iš vidaus, atsistojome prieš tikrai neišprendžiamą problemą: „Kas turėjo būti tie, kurie sugebėjo kietame granite taip meniškai įkūnyti žmogaus dvasios veržimąsi prie Aukščiausiojo, ir kas buvo tie, kurie milžiniškas pinigų'sumas turėjo sudėti tokio neįkainojamo kūrinio pastatymui?“

Iš tikrųjų, ir ilga yra katedros istorija! Ji buvo pradėta statyti 1249 m. ir baigta tik dabar visai neseniai.

Prieš 1249 m. toje pačioje vietoje buvo bazilika iš 9 š., kurioje buvo sudėtos 3 Karalių relikvijos, sutraukiančios iš viso pasaulio daug maldininkų. Bet tikintiesiems vis labiau ir labiau pradėjo nebetikti, kad tokioms garbingoms relikvijoms laikyti stovi tokia paprasta bažnyčia, ir jie nutarė pastatyti tokį šventnamį, kokio dar pasaulis nebuvo matęs. Kadangi tuo metu gotiškas stilius labiausiai buvo madoje, tai ir būsimasis dievnamis turėjo būti to paties stiliaus.

Darbas buvo pradėtas 1248 m. Šv. Marijos į dangų žengimo šventėj. Kertinio akmens padėjimo iškilmėse dalyvavo iš viso krašto suvažiavę kunigaikščiai, hercogai, didikai, kaizerio ir Šv. Tėvo legatai, aukštoji kunigija ir didelė tikinčiųjų minia. Visi, žinoma, ir medžiaginiai parėmė statymą.

Buvo sudarytas planas septynkampio katedros choro iš 5 navų, su apėjimu, apsuptu 7 penkiašonių koplyčių vainiko.

Po 74 m. darbo buvo baigtas statyti katedros choras, kuris neužilgo buvo pašventintas, ir į jį iškilmingoj procesijoj perkeltos buvo 3 Karalių relikvijos. Jau tada bažnyčia turėjo gražiai atrodyti, jei didysis italų poetas Petrarka, 1333 m. atlankęs Kelną, rašęs: „Mačiau gražiausią, nors dar ir nebaigtą, bažnyčią“[1])

Po to buvo pradėtas statyti katedros skersnamis ir ilgnamis, taip pat iš 5 navų. 1350 m. buvo pradėtas statyti fasadas ir du bokštai. 1437 m. ligi 55 metrų išvestame pietų puses bokšte buvo pakabinti varpai.

Nuo 16 š. vidurio darbas visiškai buvo sustabdytas, ir tik 19 š. pradžioje, atbundant Vokietijoj savo tautos praeities meilei, vėl buvo pradėtas tolimesnis katedros statymas. Dabar visa Vokietija prisidėjo prie to darbo, kadangi Kelno katedrą laikė gražiausiu savo tautos papuošalu ir pasididžiavimu. Laisvamaniai ir protestantai, tiesa, gerokai iš pradžių tam šiaušėsi, bet matydami, kad darbo vistiek nebesustabdys, nurimo ir kai kurie net patys pradėjo remti statymą. Darbas dabar ėjo visu

1) „Vici pulcherrimum, quamvis inexpletum, templum.“

intensyvumu, ir po 600 metų nuo pradėjimo statyti katedra buvo baigta. 1880 metų rudenį, atvykus į Kelną pačiam Vokietijos kaizeriui, kunigaikščiams, kitiems valdžios atstovams ir milžiniškai žmonių miniai, katedra buvo pašventinta. Vokiečių tautai tas didysis paminklas kaštavo 18.500.000 markių.

Norint įsivaizduoti katedros didumą[1]), reikia pažvelgti į kai kurias jos skaitlines: išorinis jos ilgis siekia 144 mtr., vidus—119 m., išorinis plotis — 61 m., vidus—45 m., skersnamio išorinis plotis—86 su puse m., vidus—75 m. Visa katedra užima 6.616 kv. m. Jos bokštai siekia 161 m.

Kelno katedroje yra gražiausiai įkūnytas gotikos stilius, kuris gražiausiai parodo viduramžio žmogaus norą pakilti nuo žemės. Jau vieną kartą patekus į vidų, taip ir norisi žiūrėti, žiūrėti ir žiūrėti į harmoningą visų linijų rezginį, norisi pačiam su juo susilieti ir prisidėti prie 600 metų sukauptos maldingumo dvasios ir pagarbos Kūrėjui.

Svečiuos pas brolius kolpingiečius.

Saulei leidžiantis mūsiškiai ekskursantai susirinko į stotį ir nutarė niekur nebeidami laukti traukinio. Matydamas, kad ligi traukinio išėjimo dar yra pilnos dvi valandos, dar kartą išėjau pasidairyti į miestą.

Bent 5 minutes paėjęs, vienoje aikštelėje iš tolo pamačiau paminklą. Priėjęs išskaičiau trumpą įrašą: „Adolfas Kolpingas, darbininkų tėvas.“ Nepaprastai nudžiugau, kadangi iš prof. Maliausko daug apie jį buvau girdėjęs. Labiausiai mane imponavo, kad tas paminklas pastatytas yra katalikų kunigui ir tai lėšomis pačių darbininkų, kurių tūkstančiai visa širdimi prisirišę buvo prie savo geradario. .

Greit padariau išvadą, kad čia netoliese turi būti ir garsiosios „Kolpingo Sąjungos“ įstaigos, arba bent biuras. Apsidairęs netolimoje skersgatvėje pamačiau būrelį vaikinų. Pasidrąsinęs prisiartinau ir, pasakęs „labas vakaras", paklausiau: „Ar nežinote, kur čia yra kolpingiečių namai?“ Kaip nustebau, kada vienas uniformuotas kokių 25-30 m. vaikinas išsitiesė ir linksmai sušuko: „Aš žinau! Aš esu kolpingietis!“ Vaikinas pasisakė esąs vienos Vokietijos dalies kolpingiečių vadas, pasinaudodamas atostogomis pėsčias keliaująs skersai išilgai Vokietijos ir tik šį vakarą atvykęs į Kelną. Drauge pasigyrė, daug kartų buvęs Kelne, jį gerai pažįstąs ir pasisiūlė mane su juom supažindinti.

1) Didžiausia visame pasaulyje bažnyčią yra Šv. Petro bazilika Romoje, antroje vietoje eina jau mums žinoma Šv. Povilo katedra Londone, trečioji—Milano katedra, ketvirtoji—Kelno.

Pirmiausia parodė netoliese stovinčią pranciškonų bažnyčią, kurioje prie darbininkų patrono šv. Juozapo altoriaus guli palaidotas Kolpingo kūnas, ir žemėje įmūryta marmuro lenta su įrašu: „Čia ilsis Adolfas Kolpingas, gimęs 1813 m. gr. mėn. 8 d., miręs 1865 m. gr. mėn. 4 d. Jis prašo pasimelsti už jį." Žmonės, ypač darbininkai, nuolat lanką tą kapą ir prašą Dievo, kad greičiau Kolpingas būtų pripažintas šventuoju.

Po to trumpais žodžiais nupasakojo visą sąjungos istoriją, tikslus, santvarką ir k. dalykus. Man visas jo pasakojimas tiek buvo įdomus, kad grįžęs į Lietuvą skubėjau iš gautų informaciniu brošiūrų geriau su tuomi viskuo susipažinti ir dabar negaliu čia to visko nepaduoti.

Kolpingo asmuo. Kolpingo gyvenimas yra gana įdomus. Jis gimė 1813 m. Kerpeno miestely, netoli Kelno (gimimo namai dabar yra sąjungos nuosavybė), gausingoje ir skurdžioje ūkininko šeimoje. Buvo silpnos sveikatos. Turėdamas 16 metų pradėjo mokytis kurpiaus amato. Turėjo progos gerai pažinti fiziškai ir moraliai pakrikusį amatininkų gyvenimą. „Kokia bus ateinanti karta, kai šie palaidi žmonės sudarys šeimas?“ — ne kartą statydavo sau klausimą jaunas kurpius. Atliekamomis nuo darbo valandomis ir naktimis daug skaitydavo. Pasiryžo išeiti į kunigus, tikslu gelbėti darbo žmones. 1837 m., turėdamas 24 m. amžiaus, susitaupęs truputį lėšų, per didelį vargą įstojo Kelne į katalikų gimn. III klasę, kurią baigė 1841 m. (Tais laikais gim. kursą eidavo 5 m.). Tolimesnius mokslus eiti neturėjo lėšų. Dievo Apvaizda neapleido pasiryžėlio kurpiaus. Viena panelė, kuri buvo išsiviliojusi iš seminarijos vieną klieriką, kuris greit mirė, graužiama sąžinės, pasiryžo savo lėšomis išleisti į kunigus kitą jaunuolį, ir ta laimė atiteko Kolpingui. Ėjo mokslus Müncheno ir Bonos universitetuose. 1845 m. įšvęstas kunigu, nuvyko į Elberfeldą (Pareinyje). Jau čia išleido knygą „Amatininkų sąjunga“, kurios motto buvo: „Veikli meilė išgydo visas žaizdas, vieni žodžiai padidina tik skausmus.“ Čia 1846 m. įsteigė pirmą darbininkų sąjungą, kurią 1849 m., gavęs paskyrimą būti Kelno katedros vikaru ir pamokslininku, perkėlė į Kelną. Susiradęs bendradarbių, kaip dr. Vossen, pirklį Michels ir prof. Kreuser, įsteigė rimtą 7 žmonių draugiją. Visą savo tolimesnį gyvenimą Kolpingas ir pašventė darbininkų labui. Mirė 1865 m.

Kolpingo amatininkų sąjungos augimas ir dabartinės skaitlinės. Sąjunga turėjo nepaprastą pasisekimą. Po 2 metų jau beveik visuose didesniuose Vokietijos miestuose buvo įsteigti šios s-gos skyriai. Greit Kolpingo idėja persimetė į kitas valstybes: Austriją, Vengriją, Šveicariją, Belgiją, Olandiją, Švediją, Liuksemburgą, Angliją, Prancūziją, Italiją, Egyptą. Skaitlinės daug ką pasako: 1853 m. sąjunga turėjo 70 skyrių su 8000 narių, 1858 m.—190 sk. su 20.000 n. ir su 140 savo namų, 1865 m., mirštant Kolpingui,—418 sk. su 60.000 n. (aktyvių narių 24.000). Po Didžiojo karo gerokai apardyta „Am. Sąjunga“ lengvai atsikėlė. 1922 m. jau galėjo Kelne prie Kolpingo grabo sušaukti pirmąjį tarptautinį savo kongresą su 10.000 dalyvių. 1931 m. sąjungoj buvo 2291 sk. su 125.365 aktyviais nariais (Vokietijoj 105.000). Prie

Darbininkų lėšomis Kelne pastatytas paminklas amatininkų patriarkui ir „gizelių“ tėvui Kolpingui.

centro Kelne priklauso 18 šalių su šiomis centralėmis: Vokietijos, Austrijos, Olandijos, Šveicarijos, Vengrijos, Čekoslovakijos, Lenkijos, Šiaurinės Amerikos, Italijos (Pietinis Tirolis), Dancigo, Rumunijos, Pietinės Amerikos, Juguslavijos. Paskiri skyriai dar yra Romoje (namas), Liuksemburge (namas), Straz-

burge (namas), Eupene (namas), Madride. Sąjunga turi 475 savus namus su 22.000 lovų. 1931 m. nakvojo namuose 390.000 asmenų, pietavo—720.000. (Pietūs ir nakvynės suteiktos savo sąjungos nariams nemokamai). Žodžiu, dabar sąjunga patapo jėga, daug reiškianti darbininkų klasėse ir ypatingai Vokietijoje.

Ko norėjo Kolpingas kurdamas sąjungą? Skaitlinės jau daug ką pasakojo apie sąjungos kūrėjo nusimanymą darbininkų reikaluose. Sąjunga turėjo būt, „gydomoji priemonė — vaistai laiko žaizdoms“ (Kolpingas), „pagelbėti, atnaujinti žmonių visuomenės gyvenimą“ (Pijus XI).

Tos laiko žaizdos Kolpingo ir sąjungos nuomene glūdi vienašalėje, tik pelnu ir išorine technikine pažanga pasirėmusioje laiko dvasioje. Kaip tik dėl to sutrūksta visuomeniniai tarpusavy žmonių ryšiai, žmonės nustoja šeimyniškumo dvasios, dingsta autoriteto supratimas ir atsakingumo dvasia.

Kaip sąjunga tikisi prisidėti prie tų žaisdų išgydymo? Ji nori išauklėti tinkamus, krikščioniška dvasia persiėmusius žmones, kurie būtų tikri specai profesijoje ir tuo galėtų turėti reikšmės tautoje, kurie būtų tarpusavy surišti krikščioniška meile ir atsakingumu į tikrą bendruomenę ir per būsimas savo šeimas galėtų tą dvasią perduoti toliau. Žodžiu, sąjunga nori narius padaryti pilnomis asmenybėmis, sąmoningai siekiančiomis sau ir kitiems laikinosios ir amžinosios laimės. Sąjunga nori savo narius išauklėti: 1) tikrais krikščionimis, 2) tikrais profesijoje specais, 3) gerais tautos nariais ir 4) tikrais šeimos tėvais.

1) Tikras krikščionis turi būti religingas, dorovingas, darb štus ir, ypač mūsų laikais, nors šiek tiek išsimokslinęs. Kol pingas šventai buvo įsitikinęs, kad kitaip nepagerins darbininkų būklės, kaip tik giliai įskiepijęs juose religinius principus ir pa kėlęs jų dorovę. Jis sakydavo, kad nuo to, o ne nuo teikiamų visokių laisvių, pagerės ir socialinė darbininkų būklė.

2) Šalia religijos ir dorovės jis statė darbą. Jo principas buvo vieno šventojo žodžiai: „Melskis ir pasitikėk Dievu taip, lyg viskas pareitų nuo Jo, bet veik ir dirbk taip, lyg viskas priklausytų nuo tavo išminties ir pareigų pildymo.“ Mokslą pats labai mėgo nuo pat kūdikystės dienų, todėl visa širdimi teikė jo ir savo nariams.

Tikrais profesijos specais gali padaryti tik patvarus darbas ir mokslinimasis.

3) Gerais tautos nariais bus tik dorovingi ir moką parei gas atlikti asmenys.

4) Nemažu dalyku Kolpingas laikė darbininkų paruošimą šeimyniniam gyvenimui.

Suminėtiems tikslams pasiekti jis vartojo tokias priemones.

a) Religinti: katechetinių pamokų metu, paskaitose buvo dėstomi religijos dalykai, sekmadieniais anksti laikomos pamal dos, sakomi trumpi pamokslai, daromos religinės procesijos, 4 kart per metus bendra Komunija, laikas nuo laiko daromos iškilmingos šventės, mirusieji nariai laidojami iškilmingai.

b) Dorinti: buvo kreipiama dėmesys į jaunųjų pavyzdingą dorovinį gyvenimą ir visu rimtumu buvo jie ruošiami moterystei.

c) Mokslinti: buvo ruošiami kursui ir šiaip paskaitos, ku riuose darbininkai buvo mokomi skaityti, rašyti, matematikos, religijos ir k.

Sąjunga yra gyvenimo mokykla ir gyvenimo bendruomenė jaunų, linksmų žmonių, laisvos šeimos formoje. Sąjungos viršūnėje stovi Sąjungos tėvas Adolfas Kolpingas, kurį paskirose vietų sąjungose pavaduoja pirmininkas. Tačiau jokio oficialumo nėra, viskas šeimyniška, broliška. Nariai tarpusavy jaučiasi esą Kolpingo broliai ir kalboje vienas kitą vadina brolišku „Tu.“

Sąjungos siekimus charakterizuoja šie žodžiai, kuriais kreipiamasi į naujai įstojantį narį: „Sveikiname tave. Mes tikime, kad prieš tavo akis aiškiai šviečia tikslas būti pilnu žmogumi, atlikti savo pasiuntinybę žemėje ir vėliau amžinybėje atsiekti savo laimę. Tą tavo kilnų tikslą pasiekti mūsų draugija ir pagelbės. Bet ji tegalės atlikti šią savo misiją tada, kada tu pats stengsies iš vos įstojusio naujoko pasidaryti tikras kolpingietis.“

Visuomeniniai politiški sąjungos tikslai yra šeima, demokratija, tautų taika. Jie galutinai suformuluoti ir paskelbti tik 1927 m. Sekminėse, II-me tarptautiniame suvažiavime Vienoje ir tarpt, manifeste 1928 m. Kolpingiečiai kovoja prieš nutolusį nuo Kristaus dėsnių ir pilną egoizmo nacionalizmo baubą. Dabartinis Vokietijos hitlerizmas kolpingiečiams yra visai svetimas.

Sąjungos santvarka ir įstatai. Visa sąjunga yra pasidalijusi į centralines sąjungas, — sąjungas politiškai savistovaus krašto. Šios dalys dar skirstosi į diecezinius rajonus ir apylinkės sąjungas, kurių pirmininkus skiria vietos vyskupai. Vyriausią pirmininką renka diecezinių rajonų pirmininkai. Sąjungos centras — Kelnas. Jam priklauso visos centralines sąjungos ir rajonai. Šalia vyrausio pirmininko yra taryba ir gen. sekretoriatas su gener. sekretorium, kuris drauge yra pegelbininkas vyr. pirmininko, įstatymus leidžiąs organas yra visuotinis suvažiavimas.

Nariai, jų teisės ir pareigos. Nariai yra ketveriopi: 1) naujokai—pirmus 3 mėn. po įsirašymo, 2) tikrieji nariai—po galu- tino priėmimo, 3) sendraugiai — ankstyvesnieji nariai, apsivedę arba sulaukę 35 m. ir perėję į sendraugius, 4) garbės nariai— asmenys, kuriems dėl ypatingo pasitarnavimo tas garbės titulas suteikiamas.

1) Naujokų teisės ir pareigos. Jie turi teisę gauti sąjungos laikraštį ir nelaiminguose atsitikimuose paramos. Neturi rinkimų teisės, negauna kelionių knygos ir kelionėse gauna aprūpinimą sąjungos namuose tik už pinigus. Pareigos: a) gyvai dalyvauti sąjungos gyvenime, b) nešioti sąjungos ženklelį, c) mokėti sąjungos mokestį ir 1925 m. visuotinio suvažiavimo nutarimu mokėti į Kolpingo namų statymo fondą.

2) Tikrųjų narių teisės. Jie yra drauge nariai visos sąjungos, turi aktyvią ir pasyvią rinkimų teisę, visuotiniame sąjungos suvažiavime balso teisę, teisę gauti laikraštį ir nelaimėse paramą ir po trijų mėn. kelionių knygą. Jų pareigos tos pačios, kaip ir naujokų.

3) Sendraugių teisės ir pareigos. Jie priklauso platesnei sąjungos šeimai ir gali naudotis sąjungos įrengimais. Tebegalioja jiems prisidėjimas prie sąjungos įstaigų (ligonių kasa, mirštančių aprūpinimas, laikraštis), vienok nebeturi jie tikrojo nario teisių.

Įstatai suformuluoti 46 paragrafuose.

Taip tai atrodo kolpingiečių istorija ir santvarka.

Kokią dešimtį minučių paėję, atsidūrėme Kolpingo namuose. Negalėjau atsistebėti tvarkingumu, skoningumu ir praktiškumu. Gyvenimas tiesiog virte verda. Vienoje tik virtuvėje darbuojasi 45 tarnaitės (15 seserų augustijonių). Erdvi, gražiai išpuošta koplyčia, kurioje dažnai susirenka sąjungos nariai susikaupti maldai. Koridorių sienos ir kampai išpuošti paveikslais ir biustais, pačių kolpingiečių darbo. Kambarių labirinte eina begalinis, šimtuose formų Kolpingo dvasioje išsiliejęs judėjimas. Praėjęs keliolika kambarių, radau jaunus prie varstoto bedirbančius stalius, dūdas pučiančius muzikantus, besitreniruojančius sportininkus ir d. k. Kiek tikslesniam supratimui pavaizduosiu 1932 m. birželio mėn. kolpingiečių judėjimą Kelne. Sąjungos namuose Kelne susirinkimus darė šie skyriai: šv. Antano kepėjų ir cukrainių vedėjų, stalių, metalistų, siuvėjų, pirklių, barzdaskučių, mėsininkų, batsiuvių, teplioriių, balnininkų ir minkštų baldų dirbėjų, sodininkų, račių, knygrišių, spaustuvininkų, statybininkų-mūrininkų. Tą patį mėnesį veikė meistrų, anglų ir ispanų kalbų, tolimesnio bendro lavinimosi, bedarbių, žaidimų ir vaidybos, socialiniai ir k. kursai, literatūros, oratorių, esperantininkų, rateliai, biblioteka, skaitymo kambarys, giedojimo ir šachmatų skyriai, stygų, mandolinų ir dūdų orkestrai, plaukikų, keliauninkų-turistų ir sportinininkų būreliai.

Šalia to, normaliu keliu vyko šventadieninės sąjungos pamaldos, mėnesinė bendra Komunija, du ar vieną kartą į savaitę vakarinės religinės konferencijos, atlaidų proga organizuotas dalyvavimas procesijoje miesto gatvėse ir t.t. Visi nariai praktikuoja mėnesinę Komuniją ir tame įžiūri didžiausią jėgą išlaikyti asmenybę šiame moderniškame technikos ir mašinų amžiuje. Šių metų birželio mėn. sąjungos laikraštėly keliama mintis įvesti dvisavaitinę Komuniją. Štai kame glūdi jėga tos milžiniškos vien vyrų sąjungos, drąsiai besibraunančios į sūkuringą gyvenimą ir neprarandančios savo dvasios.

Su vadovu įsišnekėjęs, sužinojau dar vieną Kolpingo sąjungos pasisekimo priežastį, būtent, narių aprūpinimą neturte, ligoje ir nelaimėse. 1930 m. sąjunga parūpino darbo 8904 asm., 16.941 bedarbių buvo sušelpta. Juk ne dėl kitos priežasties ir kun. James R. Cox, prieš kelis metus Pitsburge šv. Patriko bažnyčioje įsteigtos bedarbių draugijos pirmininkas, 1932 m. Jungtinėse Amerikos Valstybėse su 25.000 darbininkų minia galėjo nuvykti į Vašingtoną, kur buvo pastatytas „Bedarbių Partijos“ kandidatų į Amerikos prezidentus. Daug patarnauja sąjungoj esančios ir gerai veikiančios taupomosios ir ligonių kasos.

Įdomus man buvo jų sveikinimasis. Įėjęs į kambarį sąjungos narys suduoda pirštais į stalą tardamas: „Ištikimas Kolpingui!" Gauna atsakymą: „Kolpingui ištikimas!“ Turi dar ir kitą kiek ilgėlesnį sveikinimą: „Gott segne das ehrbare Handwerk!“ — „Gott segne!“

Prisirinkęs adresų ir gavęs visą glėbį literatūros, patenkintas apleidau Kelno centralinę. Jei viename Kelne tiek daug nudirbama, tai kiek turi būti nudirbama visoje sąjungoje? Sunku apskaičiuoti ir įsivaizduoti! Kur tai radau suminėta, kad 1930 m. visoje sąjungoje 400 amatų skyrių turėjo 800 įvairių amatų kursų su 13.000 dalyvių, 1800 lavinimosi kursų turėjo 29.000 dalyvių, veikė 330 skaityklų, 629 sąjungos bibliotekos, 688 vaidybos rateliai, 554 giedojimo skyriai, 678 muzikos rateliai, šimtai gimnastikos ir sporto ratelių, 200 šachmatų grupių, esperantininkų rateliai ir d. k.; daugelis turistų grupių, iškeliaujantiems patarimų punktų, knygų patarimų punktų, darbininkų grupės laisvose tarnybose, naujakuriams patarimo biurai ir materiale pagalba

P. Kaltenhauser, nors pats pėsčias tik ką į Kelną atvykęs, ne tik mielai vedžiojo po savo įstaigas, bet pasisiūlė palydėti ligi stoties. Užsigrūdinę jie kelionėse! Vasaros ir žiemos metu kolpingiečių turistų pilna ir Reino bei Vezerio bangose, ir Tirolio bei Švarcvaldo kalnuose, ir laukuose bei miestuose. Stotyje vienas kitam paspaudę rankas atsisveikinome.

Kadangi paskutinėmis minutėmis atėjau prieš traukinio išėjimą, tai visus savuosius radau jau vagone ir gerokai dėl manęs susirūpinusius, nors ir žinojo, kad neblogiausiai moku

iš laikrodžio skaityti. Kadangi visi buvo užsisakę miegamąsias vietas, tai, nenorėdamas ardyti tvarkos, padariau tą pat.

Traukinys, apleidęs Kelną, lyg žaltys rangėsi nelygiais laukais, o mes jame saldžiai miegojome, sapne lėkdami į Berlyną ir Lietuvą.

Su saule į Berlyną ir iš Berlyno

Nors tvirtai buvau nusistatęs rytą anksčiausiai pabusti ir būtinai matyti Hanoverį, kurį pirmą kartą pravažiuojant tik elektrų šviesoje mačiau, bet pramigau ir akis pravėriau tik prie Magdeburgo. Gailėjaus ir tikriausiai būčiau pykęs, jei ne griežtas nuo gimnazijos laikų padarytas pasiryžimas niekados gyvenime nepykti.

Dabar jau nieko daugiau nebelaukiau, kaip Berlyno ir Panevėžio. Nors ir įdomu buvo važinėti po svetimas šalis, bet pasiilgau Lietuvos, lietuviškos kalbos ir ypač jaunimo, kuris pavogė iš manęs pusę širdies, be kurios dabar taip ilgu ir liūdna pasauly. Norėjau greičiau surasti savo širdies dalį ir pasidalyti įspūdžiais ir žiniomis, kurių tiek daug prisirinkau bevažinėdamas po pasaulį su ateitininkais, pavasarininkais ir angelaičiais.

Nebeilgai beteko važiuoti, ir 6 v. 50 m., beveik su saule, pasiekėme Berlyną.

Bendras Berlyno vaizdas.

Berlynas—tai didžiausias mūsų pašonėje miestas, Prūsijos respublikos sostinė ir nuo 1871 visos Vokietijos sostinė.

Jis augo greit, o ypač žmonėmis. 19 š. pradžioje jame tebuvo 190.000 žm., o dabar jau per 4 milijonus, vadinas, per 100 metų 40 kartų padidėjo. Gyventojų skaičiumi Berlynas dabar yra trečias[1]) pasaulyje miestas, o plotu po Romos, Rio de Janeiro ir Los Angelos ketvirtas.

Vokietijoje Berlynas dabar yra ne tik politinio, bet ir kultūrinio gyvenimo centras. Čia gyvena prezidentas, reziduoja parlamentas, išstatyta daug įvairių tipų aukštųjų mokyklų, muziejų, meno galerijų, bibliotekų, gražių rūmų, paminklų, puikiai įrengta didelių ir gražių parkų, kurių bendras plotis siekia 1903 ha.

1) Greitu laiku bus ketvirtas, kadangi Čikaga jau baigia jį pralenkti.

Kaip Karaliaučius ir Hamburgas yra daugiau prekybos miestai, taip Berlynas—pramonės. Čia pristatyta daug fabrikų, dirbtuvių, iš kurių žymiausi yra elektrotechnikos ir drabužių fabrikai.

Mieste judėjimas nepaprastai didelis, kadangt Berlynas yra tirštai apgyventas. Nestebėtina todėl, kad čia ir susisiekimas labai gerai išvystytas. Berlyne kryžiuojasi 15 geležinkelių linijų. Užmiesčio susisiekimui yra įrengtos 27 stotys, o vietiniam, vidaus, susisiekimui—195 stotys ir stotelės. Miesto geležinkeliai eina aukštai ant stulpų, arba požemiuose, kad netrukdytų gatvių judėjime. Be to, tarp Oderio ir Elbės yra pravestos vandens gatvės. 1931 m. visokio vidaus susisiekimo buvo 1065,9 klm.

Miesto gatvės išlietos asfaltu ir todėl labai patogus jomis yra judėjimas autobusams ir lengviesiems automobiliams. Gatvių susikirtimuose ir kampuose raudonos ir žalios šviesos normuoja judėjimą, todėl, palyginti, ir katastrofų Berlyne neperdaugiausia.

Berlyne veikia 265 pašto įstaigos. Telegrafo ir telefono tinklas siekia 3.535.000 klm. su 473.000 telefono abonentų. Pasikalbėjimų skaičius tiesiog pasakiškas, pavyzdžiui, 1928 m. buvo 502.000.000 pasikalbėjimų su miestu ir 7.300.000 su provincija, vadinas, daugiau, negu visoje Prancūzijoje.

Berlynas yra vienas iš švariausių ir tvarkingiausių miestų visame pasaulyje, kadangi vokiečiai nepakenčia jokios betvarkė. .

Toks tai yra bendras Berlyno vaizdas ir tokiame mieste turėjome praleisti vieną dieną.

Katalikybės pozicijos Berlyne ir Vokietijoje.

Sudėję visus daiktus stotyje į kampą, nieko daugiau negalvodami, keliavome tiesiog į garsiąją Šv. Jadvygos katedrą, — taip jau iš anksto dar traukinyje visi buvome sutarę. Bažnyčioje radę užtektinai patarnautojų, keliese išėjome su Mišiomis.

Po Mišių sieloje viešpatavo toks linksmumas ir šventumas, kokį gali suprasti tik tas, kuris, pats gyvenime išsiblaškęs ir netekęs džiaugsmo, sudėjęs yra prie Dievo Altoriaus savo kasdieninius reikalus, vargus ir viltis ir prikėlęs savyje gyvybę. Kelionė nepaprastai išblaško žmogų, ir todėl susikaupimo valandose vėl suradus save smogus nepaprastai yra patenkintas. Tik tas dienas telaikau kelionėje turiningomis ir tikrai naudingomis, kuriose turėdavau laimės iš ryto susikaupti, ka-

dangi tik tomis dienomis tegalėdavau nenuvargęs ligi vėlyvos nakties sekti įvairiausius įspūdžius ir naudingai pasimokyti. Nelaimingais laikau tuos, kurie nuo ryto ligi vakaro bėgioja vien po muziejus, teatrus, restoranus, neįkeldami į bažnyčią kojos valandėlei susikaupti.

Apžiūrėjome katedrą. Nėra čia jokių blizgučių nei prikabinėta daug paveikslų, bet viskas nepaprastai rimta ir šventa. Neblogas turėjo būti skonis menininkų, kurie, 1747 m. padėjus kertinį bažnyčios akmenį, statė dievnamį. Neblogas turėjo būti skonis ir tų, kurie restauravo bažnyčią ir 1932 m. baigė darbą.

Šv. Jadvygos bažnyčia yra ne bet kokia, bet katedra, didžiausia ir gražiausia visame Berlyne. 1930 m. Berlynas buvo pakeltas į vyskupiją, paskirtas buvo pirmasis jai vyskupas Kristijonas Schreiberis ir tais pačiais metais liepos rnėn. 15 d. bažnyčia buvo pakelta į katedrą.

Yra žmonių, šventai įsitikinusių, kad didmiesčiai gyvena be Dievo, kad pažanga išstumia religingumą. Bet tai yra didžiausia klaida. Pati Šv. Jadvygos katedra, stovėdama beveik pačiame miesto centre, kasdieną tarpe uždarų savo sienų mato didelį skaičių žmonių, žemai nulenkusių savo galvas prieš Aukščiausiąjį ir maldaujančių sau ir pasauliui Šventosios Dvasios.

Berlynas turi kur kas dar daugiau dievnamių. Jame dabar yra 73 parapijos (40 tikrosios par. ir 33 filijos), 58 bažnyčios, 90 koplyčių. Tikinčiuosius aptarnauja 294 kunigai. Mieste katalikai turi 11 patalpų susirinkimams.

Kunigams į talką ateina vienuolynai, kurie Berlyne taip atrodo: 12 vyrų ordinų (domininkonų, pranciškonų, jėzuitų, Jėzaus Širdies misijonierių, oblatų, augustijonų ir k.) su 18 namų ir 17 moterų ordinų (baromejiečių, karmelyčių, domininkonių, pranciškonių, pilkųjų seselių, Gerojo piemens seserų, Jėzaus Širdies seserų, kotryniečių, Marijos tarnaičių, uršuliečių ir k.) su 84 namais.

Katalikai Berlyne išlaiko visą eilę mokyklų, kaip: gimnazijas, socialinę moterų mokyklą, Kathol. Volksnoctischule[1]),

1) Šios mokyklos įkūrėjas yra kun. Karolius Sonnenschein'as. Mokykla pradėjo veikti 1923 m., ir vyriausias jos tikslas *yra* formuoti katalikišką inteligentiją, būti minčių skleidėja į aplinką. Nepaprastai į domus yra paties Sonnenschein'o asmuo. Jis gimė 1876 m. liepos mėn. 15 d. Düsseldorfe. 1894 m. baigė gimnaziją, o po to ėjo mokslus Bonoje **ir** Romoje. 1900 m. gavo kunigystės šventimus. 1901 m. grįžo į tėvynę ir čia įvairiose vietose visu rimtumu varė apaštalavimo darbą, ypač skleidė socialines mintis ir rūpinosi palengvinti vargšų naštą. Karui baigiantis atsikėlė į Berlyną. Įsteigė darbininkams biurą, kuriame dažniausiai pats sėdėjo ir visiems vargstantiems gelbėjo. Jis darbą varė plačiu mostu: skaitė paskaitas studentams, skatindamas juos į socialinį darbą, rodė kino filmas, steigė įvairius lavinimosi ir sporto kursus, panaudojo radio, spaudą meną ir k. Didžiausį kreipė dėmesį į naujų narių formavimą. Jis Berlyne tiesiog stebuklus padarė, ir su juo asmeniu surištas visas Berlyno religinis ir socialinis gyvenimas. Mirė 1929 m.

daug įvairių institutų ir žemesnių mokyklų. Nė kiek ne siauresne vaga jie varo darbą socialinėje srityje: išlaiko visą eilę ligoninių, prieglaudų, vyrams ir moterims globos namų, našlaičių namų, vaikų darželių ir kitų labai naudingų ir reikalingų įstaigų. Pats vyskupas įkūrė draugiją rūpintis apleistaisiais, o ypač bedarbių šeimomis, ir šioji draugija, nors tebebūdama dar jauna, pasiekė didelių laimėjimų.

Taip tai atrodo katalikiškas Berlynas.

Bet ir visoje Vokietijoje katalikai šiandieną stiprūs yra ir daug duoda Dievui garbės. Visa Bažnyčios kariuomenė Vokietijoje taip atrodo: 3 apašt. nunciatūros (2 Berlyne ir 1 Münchene), 6 bažn. provincijos su 6 ark. ir 17 vyskupijų, 1 išimta vyskupija, 1 prelatūra, 11.397 parapijos ir filijos su 16.541 pareiginiais kunigais ir 4000 šiaip kunigų, 494 vyrų vienuolynai su 11.234 vienuoliais, 6924 moterų vienuolynų su 74.956 seserimis. Kiek jie nudirba tiesioginiame religinimo darbe, mokyklų ir socialinio veikimo srityse, sunku yra čia ir apskaičiuoti, — darbas nepaprastas!

Kalbėdami apie šiandieninę vokiečių katalikų būklę, nejučiomis klausiame save, kada, kaip ir kodėl jie sustiprėjo, susiorganizavo ir užėmė tiek daug pozicijų?

19 š. antroje pusėje, o ypatingai po 1870-71 m. vokiečių —prancūzų karo, Vokietijos katalikams užėjo sunkios valandos. Prūsijos ministeris pirmininkas ir Vokietijos imperijos kancleris Bismarkas, įsivaizdavęs, kad katalikai trukdo Vokietijos pažangai, paskelbė katalikams kovą, vadinamą Kulturkampf'u, kuri truko beveik visą dvidešimtį metų. Geležinis kancleris nesigailėjo prieš daug Vokietijai pasitarnavusius katalikus panaudoti negražiausių priemonių: vastybino katalikiškas mokyklas, paėmė į priežiūrą kunigų seminarijas, sulaikė kunigams įplaukas iš Bažnyčios turtų, trėmė kunigus, panaikino kaikuriuos vienuolynus, šalino iš vietų ir trėmė veiklius katalikus, naudojo asmens ir buto kratas, draudė susirinkimus, uždėjo cenzūrą spaudai ir kunigų pamokslams, pagaliau uždarė tvirtovėje 7 vyskupus, iš kurių du buvo arkivyskupai, bandė įkurti tautinę bažnyčią.

Katalikai puikiai nusimanė, kad jie tik palaimą neša savo tėvynei Vokietijai, kad Bismarko žygis neteisingas ir nedoras yra, todėl netik pasipriešino, bet ir visą laiką garbingai laikėsi pozicijose, kol pagaliau kovą laimėjo. Ne tik laimėjo, bet dar labiau sustiprėjo: prieš keliolika metų teturėjo 5 laikraščius, o 1873 m. gale jau turėjo 120 dienraščių, pirmiau politikoje nebuvo vieningi, o dabar 1871 m. visi sąmoningi Reichstago katalikai susivienijo į garsųjį Centrą, su obalsiu: Laisvė, Tiesa ir Teisė (Freiheit, Wahrheit und Recht). Judėjimo pryšaky stovėjo tokie garsūs asmenys, kaip Mallinckrodt'as, Windthorst'as

Ketteleris, Frankenstein'as, Schorlemer, Petras ir Augustas Reichenspergeriai ir k.

Štai čia, toje kovoje, o ne kur kitur, reikia ieškoti priežasčių, kodėl vokiečių katalikai taip gerai susicementavo, kodėl juose taip gražiai žydi religinis gyvenimas ir kodėl jie visose srityse šiandieną turi tokios didelės įtakos.

Paminklai, muziejai ir mokyklos.

Po Mišių automate restorane papusryčiavę, išėjome apžiūrėti Berlyno įžymybių.

Perėjome išilgai Pergalės alėjos—Siegesalee, kur iš abiejų pusių daug pristatyta paminklų įvairiems Vokietijos karo didvyriams. Iš paminklų dvelkianti karo dvasia neperdaug mums patiko.

Eidami toliau vėl priėjome Pergalės bokštą—Siegessäule, pastatytą trijų karų prisiminimui: 1864 m. su danais, 1866 m. su austrais ir 1870-71 m. su prancūzais. Tai ne vien tik laimėjimų ir garbės paminklas, bet drauge liudininkas vieningumo ir broliškumo, kurie 1871 m. žydėjo vokiečiuose.

Paminklas susideda iš 4 dalių: 8 laiptų papėdės, cokolio, kolonų salės ir bokšto su sparnuota pergalės deive. Visuose antrosios dalies šonuose nulieti bronziniai reljefai, vaizduoją kovas ir įvairius kovų momentus. Paminklo viduje nuo papėdės ligi pat viršaus yra 246 laiptai, kuriais kiekvienas turistas gali išsikelti aukštyn. Viso paminklo aukštis siekia 61 su puse metro.

Buvome įlipę į paminklą ir mes ir turėjome progos iš viršaus pasižiūrėti į bendrą Berlyno vaizdą. Bet čia negalėjome akimis aprėpti viso miesto, kaip kad Paryžiuje iš Eifelio bokšto, kadangi peržemai tebuvome pakilę. Turėjome pasitenkinti ir tuomi.

Po to pasukome į muziejus, kurių Berlyne yra labai daug, ir iš kurių tik kelius galėjome aplankyti.

Patys žymiausi muziejai yra penki ir jie paeiliui skaitlinėmis pažymimi: l—Senasis muziejus (Alte Museum), atidarytas 1830 m., apimąs antikinę plastika ir smulkųjį meną, 2—Naujasis muziejus (Neue Museum), įkurtas 1850 m., apimąs egyptišką meną, antikines vazas ir vario išdirbinius, 3—Tautinė galerija (Nationalgalerie) *su* šalutinėmis įstaigomis, kur sutalpinta 19 ir 20 š. menas, 4—Pergamon=Vorderasiat, 5—Kaizerio Fridriko muziejus, statytas iš vidaus 1898-1903 m.

Aplankius Berlyno muziejus, susidaro įspūdis, kad vokiečiai brangina kiekvieną meno dalyką ir senienas, juos visus stropiai renka ir dar stropiau saugo nuo sugedimo ar žuvimo.

Berlynas turtingas yra įvairiausio tipo mokyklomis, bet iš m visų teturėjome progos aplankyti Fridriko Wilhelmo universitetą, įsteigtą dar 1809 m. Tai didžiausia visoje Vokietijoje mokslo įstaiga su evang.-teol, medicinos ir filosofijos fakultetais prie kurių 1887 pridėtas seminaras orientalinėms kalboms

Kaizerio Fridriko muziejus.

ir 1932 m. institutas svetimšaliams. 1930-31 m. m. žiemos semestre studentų turėjo 16.670, o vasaros - 14.900. Studentų skaičius kasmet yra beveik pastovus.

Berlynas gali pasigirti ir savo bibliotekomis, kurios visos skaito per 8 milijonus knygų. Pirmoje vietoje tenka pastatyti Prūsų Valstybinę biblioteką, įsteigtą dar 1661 m., kurioje yra 2.359 004 spausdintos knygos, 60.695 rankraščių, 424.273 autografai, 383.502 žemėlapių, be to, 18.253 orientalių rankraščių. Biblioteka turi muzikos skyrių su 370.066 spausdintais, 28.927 rankraščiais ir 39.624 autografais.

Įdomu butų buvę plačiau susipažinti su moksliniu ir kultūriniu Berlyno gyvenimu, bet tam permaža teturėjome laiko, o antra, nebuvome iš anksto kelionėje nė pasistatę tikslo su tais klausimais susipažinti.

Zoologijos sode ir akvariume.

Būdami Londone ir Paryžiuje prašėme prof. Kemėšį nuvesti mus į žvėryną. Bet šis visą laiką mus įtikinėjo, kad nėra reikalo į juos eiti, kadangi grįždami turėsime progos aplankyti Berlyno zoologijos sodą, kuris esąs vienas iš pačių turtingiausių ir gražiausių Europoje, o gal ir pirmoje vietoje stovįs.

Dabar atvykę į Berlyną nuo pat ryto apie jį ir kalbėjome. Vis dėlto, pirmą dienos dalį pašventėme muziejų ir kitų įžymybių lankymui ir apžiūrėjimui, o antrą palikome vien žvėrynui. Tuojau po vidurdienio ir pribuvome jame.

Šis zoologijos sodas, vokiečių trumpai vadinamas Zoo, įkurtas buvo 1841-44 m., vadovaujant Afrikos tyrinėtojui Lichtenstein'ui. Jis buvo pirmasis tos rūšies sodas visoje Vokietijoje. Labai sparčiai plėtėsi, tobulėjo, ir šiandieną yra turtingiausias ir puošniausias visoje Europoje. Sakau turtingiausias, kadangi jis turi apie 1500 įvairių rūšių gyvulių ir paukščių, sakau puošniausias, kadangi jis gali pasididžiuoti savo meniškai įrengtomis patalpomis. Sodo vadovybė labiausiai kreipia dėmesį į turtingumą, bet taip pat neužmiršta ir artistiškumo, skoningumo. Gražiai pastatytos gyvuliams landynės, urvai, olos, kalnai, tvenkiniai. Daug kur jau nuimta ir grotai, kuriais seniau buvo aptvertos visos landynės. Paskiros vilos yra stilizuotos. Čia rasi beveik visus orientališkus stilius: japonišką, indišką, kinišką ir arabišką.

Įėjęs į vidų pirmiausia iš dešinės pamatai indišką dramblių patalpą, o iš kairės egyptišką strausų šventyklą. Puikiai sugretinta: iš vienos pusės milžinai drambliai, o iš antros — didžiausi paukščiai. Toks išstatymas labai psichologiškas—dideli gyviai labiausiai patraukia žmonių dėmesį ir nejučiomis įveda į sodą ir skatina atydžiai pereiti visą žvėryną.

Siame zoologijos sode įvairiausių galima matyti žvėrių: liūtų, tigrų, leopardų, panterų, jaguarų, lūšių, baltųjų ir rudųjų meškų, bizonų, begemotų, kupranugarių, raganosių, Indijos tapirų, jakų, zebrų, briedžių, stirnų, antilopių, žirafų, jūrų vilkų ir k. Įdomi yra ir paukščių karalystė. Šalia didžiulių strausų čia galima matyti mažutėlių Amerikos kolibrų, mažai ką didesnių už mūsų širšes, puošniomis uodegomis povų, šnekančių papūgų, kalnų erelių, Japonijos ilgauodegių gaidžių, gulbių, lietuviškų žąsų, ančių, vištų, balandžių ir d. k.

Nemažiau įdomus yra akvariumas, kuris prie šio žvėryno prijungtas buvo 1913 m. Jame yra apie 700 įvairų rusių gyvių, kurie sutalpinti 3 aukštų name, turinčiame 53 metrus ilgio ir 35 metrus pločio.

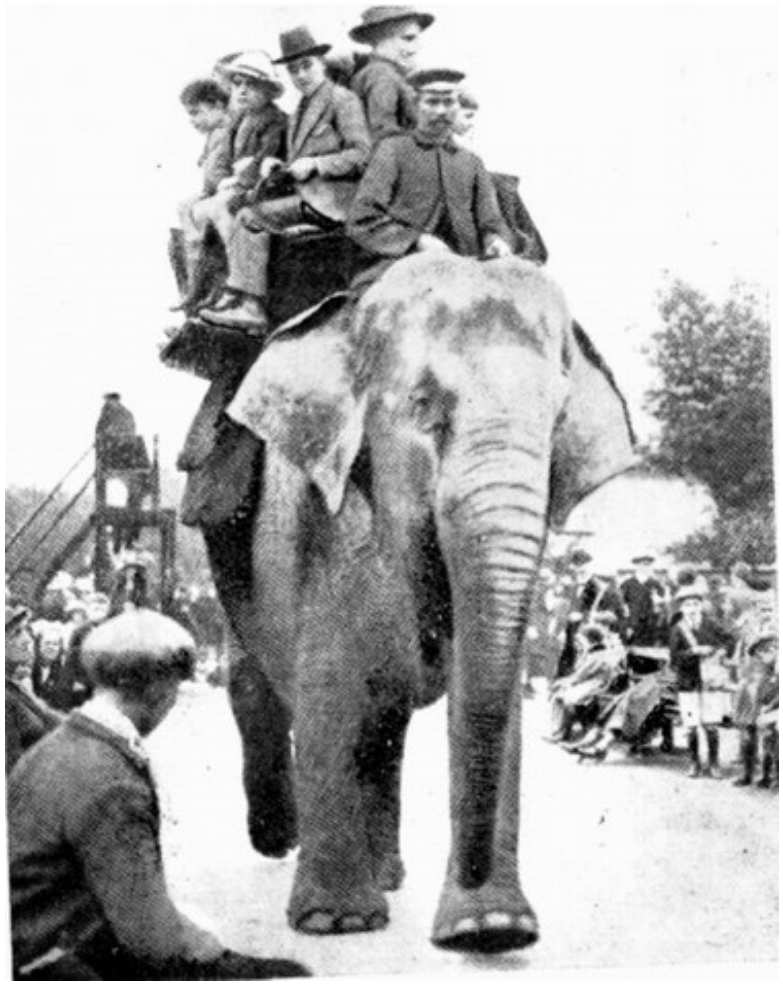

Pramoga ant dramblio.

Visiems gyviams sienose išmūrytos yra tam tikros patalpos kuriose pro išorinę stiklinę sieną viską galima matyti. Vandens gyviams nuolatos duodamas yra atitinkamos temperatūros šviežias vanduo. Name yra trys skyriai: „Aquarium“, „Terrarium“ ir „Insectarium.“

Pirmame skyriuje galima matyti didesnių žvėrių, šliužų ir amfibijų klasių atstovų. Gėliųjų vandenų skyriuje yra sutalpinti vėžiai, karpiai, foreliai, lydekos, unguriai ir k. žuvys. Jūrų vandenų skyriuje yra įvairių plekšnių, rajų, jūrų arkliukų, aktinijų, vėžių, purpurinių rožių, koralų žuvų ir k.

Baltieji lokiai savuose „palociuose.“

Antrame skyriuje yra sutalpinta šliužai ir amfibijos. Ypač įdomių čia galima matyti gyvačių: 7 m. ilgio Brazilijos ir Azijos džiunglių gyvatę, akiniuotę, barškuolę ir k. Vidury patalpos yra įrengtas 27 m. ilgumo ir 10 m. platumo vandens baseinas su pakrantėmis, kuriose auga palmės, didelė žolė. Prūde ir krantuose galima matyti keliasdešimt krokodilų, panašiai kaip jie gyvena Nilo upėje.

Trečiame skyriuje galima matyti įvairiausių vabzdžių: vapsvų, bičių, skruzdžių, peteliškių, skorpionų, šimtakojų, įvairių kirmėlaičių, vikšrų ir k.

Išbuvę zoologijos sode bent 5 valandas, dar vis jautėmės su mažai kuo tesusipažinę ir dar norėjome ilgėliau pasilikti. Bet iš vienos pusės jau kojos nebetarnavo, o iš antros — reikėjo greit ir išvažiuoti. Pagaliau, ne perdaug geneališka yra ir žmogaus atmintis — vistiek visko neatsiminsi ir nesuprasi. Viskam reikia ilgo darbo ir gilių gilių studijų, o tam mes nepasiruošę buvome.

Palikę zoologijos sodą, perpildyti vienos dienos metu Berlyne prisirinktų įspūdžių, požeminiais traukiniais išvykome į stotį.

„Leiskit į Tėvynę...“

Stotyje turėjome traukinio laukti dar ištisas dvi valandas. Bet perdaug atsibodęs buvo mums užsienis, svetima kalba ir dvasia, išsiilgę svajojome apie savo tėvynę ir todėl nė mažiausio nebeturėjome noro klumpinėti po miestą ir dar kokių „mandrybių“ ieškoti.

Rimtai sėdėjome stotyje prie stalų, kaipo garbingos tautos sūnūs, ir dalijomės gausiais įspūdžiais.

Netoliese mūsų sėdėjo trys rudmarškiniai hitlerininkai, pasistatę ant stalo vėlevėlę su joje išsiūtu Kreuzhacken'u, ir gėrė alų. Gėrė ir karštai šnekėjo, o apie ką, tai jie patys ir vienas Dievas težino. Greičiausia jie kalbėjo apie tą, apie ką jie taip karštai svajoja. O jie svajoja apie vieną galingą Vokietiją, kurios ribos siekia toliau Austrijos, Vengrijos, Čekoslovakijos, Albanijos, Lenkijos, Latvijos ir, gal būt, Lietuvos. Kadangi dabar to nėra ir geruoju nebus, tai jie svajoja apie didelį „drangą“, kuriame reikia ir reikės panaudoti ne vien protą, visą gudriąją politiką, bet ir fizinę jėgą. Todėl kiekvienas pravažiuojantis per Vokietiją lengvai gali pastebėti, kad hitlerininkų kumščiai sugniaužti, kardai išgaląsti ir ginklai užtaisyti prieš visus, kurie drįs jų siekiams kelią pastoti. 2mogus jiems antraeilis dalykas, o tauta, Vokiečių tauta, jiems pati brangiausia, ir dėl jos drąsiai jie mindžios po kojomis kitų tautų žmonių laisvę, lies kraują, gaisrais nušvies padanges. Jų akimis žiūrint, Vokietijoje pilietines teises teturi vokiečiai, o kiti visi—tik vergai.

Bežiūrėdamas j juos pagalvojau sau vienas: „O kas būtų, jei visos tautos panašiai pasišiauštų ir savo tautos didybę panašiu keliu pradėtų kelti? Kiltų baisus karas, kraujas upe-

liais tekėtų, o vietoj laisvės ant silpnesniųjų širdžių, mintijimo ir rankų uždėti būtų grandiniai.“

Pasibaisėjęs atsikėliau ir išėjau į kitą kambarį. Mano sielai perdaug tolimas yra pūtimasis ir silpnesniųjų skriaudimas. Nekantriai laukiau traukinio išėjimo.

Prieš pusę aštuonių, prof. Kemešiui davus ženklą, išėjome j peroną. O laimė—didžiulis būrys jaunų vyrukų šnekas, juokauja ir krykštauja lietuviškai! Tai buvo dotnuviškiai studentai, grįžtą iš mokslo reikalais suruoštos ekskursijos po Europą. Dabar jau jaučiaus visai lyg Lietuvoje.

Kai pradėjęs riedėti ir gerokai pavažiavęs traukinys išsinėrė iš miesto, pro langus plačia srove pasipylė dainos garsai:
„Leiskit į tėvynę, leiskit pas savus, Ten atgims krūtinė,
nuramins jausmus.“

Keliose kupėse iškėlėme paskutinę vakarienę: išsitraukėme iš čemodanų kumpio, dešros, sudžiūvusios duonos ir kitokio valgio likučius ir sotinomės tikrai lietuviškai. Vokiški restoranai su savo miniatiūriniais maisto patiekalais, už kuriuos vis dėlto reikia mokėti nežmoniškai aukštas kainas, mums visai netiko, ir todėl jais stengėmės kuomažiausiai tesinaudoti.

Po to nutarėme gerai išsimiegoti, kad nenugąsdintumėme kauniškių miegūstais savo veidais. Užsimerkėme ir užsnūdome. Daug kartų buvome pramerkę akis, bet vis nesikėlėme, ir tik išaušus ir saulei patekėjus turėjome drąsos pasijusti liepos 10 d. žmonės.

8 val. privažiavome Eitkūnus. Paskutinį kartą, kaire ranka pamoję, pasakėme sudiev Vokietijai. Lai ji didžiuojasi sau viena savo „Macht und Kraft,“ o mums artimesnė ir meilesnė yra atvira, kukli ir širdinga lietuvio siela.

Galų gale truputį po dešimtos privažiavome Kauną. Iš Kauno į užsienius išvažiavę buvome 19, o grįžome tik 13, kadangi kiti atsiskyrė ir pametė mus Londone ir Paryžiuje. Kur jie visi važinėjo ir ką matė, nieko tikro negaliu čia pasakyti, išskyrus apie kun. Lomaną, kuris vėliau rašė laiške buvęs Münchene, laipiojęs Bavarijoje Alpių kalnais ir po dviejų savaičių vienas laimingai grįžęs į tėviškę.

Nedidelis būrelis būdami tris savaites svetimoje šalyje, visai susibičiuliavome, ir paskutinis Kauno stotyje atsisveikinimas buvo iš dalies liūdnas. Paspaudėme širdingai vieni kitiems rankas ir išsiskirstėme. Kadangi buvo sekmadienis, tai, rodos, visi skubėjo į bažnyčias atsilaikyti arba bent išklausyti šv. Mišių ir padėkoti Aukščiausiajam už palaimą kelionėje.

Su moksleiviais į pajūrį

„Graži tu mano, *brangi tėvyne, Šalis, kur miega kapuos didvyriai, Graži tu savo dangaas mėlyne, Brangi, nes daugel vargą patyrei.“ M a i r o n i s.*

Ruošdamasis keliauti į Europą, tik tada visai nurimau, kada visiškai buvau užtikrintas suskubsiąs patekti į prof. Dovydaičio organizuojamą „Gamtos Draugo“ ekskursiją į Lietuvos pajūrį.

Tuojau po pamaldų Kauno katedroje nusiskubinau į Laisvės Alėją nr. 3 sužinoti, ar ruošiamoji moksleivių ekskursija jau pasirengusi kitą dieną išplaukti Nemunu į Kuršių mares ir ar galėsiu prie jos prisidėti.

Vos tik pravėręs duris įėjau į vidų, tuojau iš visų pusių apipuolė moksleiviai. Čia buvo panevėžiečiai Melanija Baužytė ir Juozas Klevečka, linkuvės Penkauskaitė ir Andrašiūnaitė, uteniškis Girnius, šiaulietė - biržietė Agatutė Šidlauskaitė, biržietis Šeškevičius, o taip pat rokiškėnai, zarasiškiai, pasvaliečiai, mažeikiškiai, šakiečiai ir beveik visų kitų Lietuvos gimnazijų ir mokytojų seminarijų aukštesnių klasių studiozai. Viskas tvarkoje—kitos dienos rytą ekskursija išplaukia „Kęstučiu" iš Kauno prieplaukos. Mielai ir pats prisidėjau prie jaunųjų turistų.

Bet ne visados gyvenime išeina taip, kaip žmogus nusprendęs esi daryti, o ypač tada, kada ant savo pečių neši kokias pareigas. Tą pačią dieną sužinojau, kad turiu skubiai nuvažiuoti į Panevėžį. Nieko nelaukdamas, išvažiavau ir tik po trijų dienų nuvažiavęs tiesiog j Klaipėdą pavijau gražiąją moksleivių šeimynėlę.

Gražu buvo dairytis Belgijos Ostendėj ir kituose Anglijos Airijos ir Prancūzijos uostuose, bet dar gražiau ir maloniau buvo stovėti Klaipėdos prieplaukoje ir laukti ekskursantų atvykstant iš Nidos.

Bet koks buvo džiaugsmas tada, kada dar toli vandenyse pasirodė laivas, iš kurio veržėsi skambios mokslus einančio jaunimo dainos, kokių vargu kur girdėsi kitose šalyse, kada prie kranto papuškėjęs laivas pabėrė sausumoje krykštaujančią, nekaltumo ir kilnaus idealizmo kupiną moksleiviją!

Vaizdeliai iš antrosios „Gamtos Draugo“ ekskursijos, įvykusios 1933 m., kurioje dalyvavo 120 moksleivių su prof. Dovydaičiu, keliais kapelionais ir studentais prysakyje. Kelionės maršrutas buvo visai toks pat, kaip ir 1932 m. ekskursijoje. Buvau išvykęs į Ameriką, todėl neturėjau laimės joje dalyvauti.

Tesupras tą džiaugsimą tas, kurio širdis atidarą yra jaunųjų džiaugsmams ir kančioms, kuris džiaugiasi ir sielojasi dėl jų, kurio gyvenimo tikslas yra padaryti laimingus kitus.

Prof. Dovydaitis, Dr. Ambrozaitis, kun. Rankelė, kun. Rauda, kun. Gasiūnas, kun. Laskauskas, Vyt. Valiukevičius, stud. Ad. Damoševičius, stud. A. Masionis, stud. J. Senauskas, stud. Silv. Balčiūnas, stud. Sereikytė ir daug kitų tikrų jaunimo draugu atvažiavo drauge su moksleiviais.

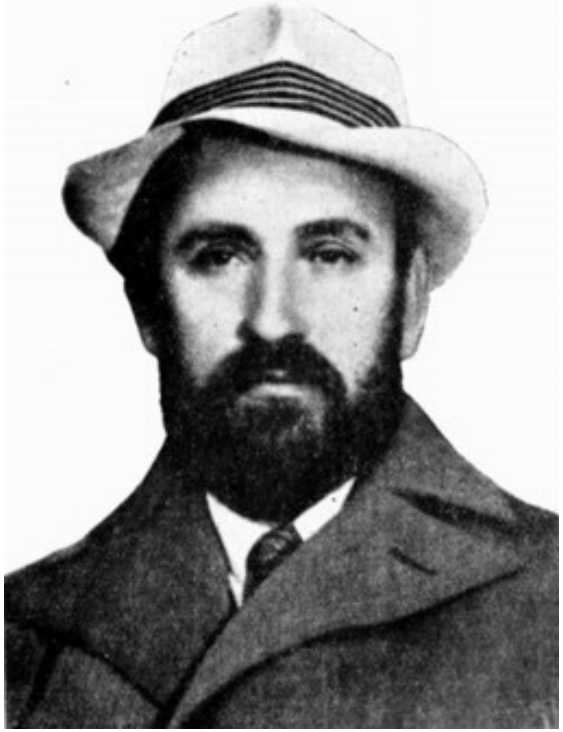

Prof. Pr. Dovydaitis pavėluotai grįžęs iš 1932 m. „Gamtos Draugo“ ekskursijos.

Vieni ir kiti, jauni ir seni, einant į miestą nušvitusiais veidais pasakojo, kaip jų laivas plaukė pro Zapyškį, Veliuoną su Gedimino kalnu, kaip svečiavosi Rotuliuose pas Dr. Ambrozaitį ir Bitėnuose ties Rambynu pas Mažosios Lietuvos patrijarką Jankų, ką matė Rusnėje, Nidoje, Preiloje ir Juodkrantėje, kaip visas dienas daug daug dainavo ir įvairių kalbų klausėsi, ir man susidarė įspūdis, kad šie jauni idealistai per 3 dienas Lietuvoje daug daugiau matė ir pergyveno, negu aš per ištisas tris savaites bevažinėdamas po svetimas šalis, didelius miestus, belankydamas jų bažnyčias, muziejus, mokslo ir kultūros įstaigas.

Gerą nakvynę moksleiviams davė Klaipėdos karininkai, užleisdami savo kareivinių dalį, už ką jiems išeidami moksleiviai širdingai padėkojo.

Klaipėdiškių suruošta vakarienė „Viktorijos" viešbutyje, uosto apžiūrėjimas, porai valandų laivu į jūrą išplaukimas ir daug kitų prisiminimų pasiliko galvoje, bet labiausiai į mus paveikė ir didžiausį įspūdį padarė visos ekskursijos vado prof. Dovydaičio išskyrimas ir Bajoruose už raudonų sienų pasodinimas.

Nuo šiol ekskursijai vadovavo kun. P. Rauda, senas ir sumanus pedagogas.

Liepos m. 15 d. keliais autobusais išvažiavome į Palangą ir apsistojome pas gerąjį nuskriaustųjų globėją prel. Šniukštą. Didelis jo kluonas su šienu labai tiko vyrams, o erdvi parapijinė salė su patiestais šiaudais geriausias buvo viešbutis kukliosioms mergaitėms.

Argi galėtų kas iš ekskursantų užmiršti tas kelias dienas, praleistas Palangoj?! Kiek daug ten buvo malonių pergyvenimų, kiek daug sielai mielų įspūdžių! Birutės kalnas su lietuvišku Liurdu, kur iš karštų mūsiškių širdžių sugaudė ir nuaidėjo giesmės „Marija, Marija" garsai, pajūrio kopos, kuriose vieną popietį rymojome besiklausydami bangų ošimo, kur taip gražiai visiems kalbėjo prof. Pakštas apie savo kelionę po Afriką ir jūros reikšmę Lietuvai, kur ekskursijos dienraštis „Menturys" susižiedavo su „Špilka", kur tiek daug širdžių karštai plakė tų pačių idealų meile, kur pagaliau slėpiningai ir pranašiškai kelis kartus skambėjo „Gamtos Draugo" ekskursijos himnas, primindamas Egyptan ištremtosios tautos vargus, — viskas ugnimi ir ir krauju išrašyta buvo ekskursantų širdyse ir niekados gyvenime neišdils.

Bet prisiminus poromis susirikiavusių moksleivių tylias rytines eisenas į bažnyčią, kada daugelis į Palangą suvažiavusios ponijos saldžiai dar miegodavo minkštuose pataluose, vien apie „panem et circenses" tesapnuodami, tas Mišias, bendras Komunijas, jautriai aidėjusias giesmes, primenančias pirmųjų amžių krikščionių katakombų dienas, dar šiandieną nepaprastai graudu ir drauge linksma pasidaro.

Greit prabėgo trumpos abiejų ekskursijų dienos, ir vėl sugrįžau į Panevėžį, iš kurio prieš 5 savaites buvau išvažiavęs.

Nors didžiuojasi kiti kraštai savo gamta, prabangiu gyvenimu, organizacijomis, bet užtikrinu, kad nė kiek neprastesnė yra ir Lietuvos gamta, taip gražiai apdainuota Baranausko, Ad. Mickevičiaus, Maironio, kuklus lietuvių gyvenimas nė kiek ne mažiau teikia laimės, o mūsų organizuotas kat. jaunimas savo idealizmu žymiai praneša kitų šalių jaunimą.

PAVEIKSLAI

1. Trys katalikiškų organizacijų vadai 1.2
2. Kapinių tvarkymas 18
3. Kaizerio Wilhelmo Didžiojo paminklas 21
4. Garsioji Kelno katedra 2 7
5. Dublino geležinkelio stotis 45
6. Dubline skautų tarpe 53
7. Prof. Šalkauskis su žmona . . . 65
8. Šv. Aloyzas. 6 8
9. Lietuviai ekskursantai Dubline . . 7 3
10. Misijų šalies vaizdelis 8 1
11. Ceilono salos tėvai jėzuitai 8 5
12. Krikščioniška šeimyna iš Bombėjaus . . 87
13. Misijų šalies vaizdeliai . . . . . - . 8 9
14. Japonijos berniukas 91
15. Negriukas. . . 9 3
16. Egypto vaizdelis . . . - 97
17. Vaizdas iš tolimųjų šalių 99
18. Dubline O'Connell'io gatvė . . 106:
19. O'Connell'io paminklas . . . 112
20. Didysis Penikso parkas su Velingtono paminklu . 131
21. Popiežiaus Legatas Kard. Lauri . . . 132
22 Organizuotos airės katalikės sveikina Legatą . .134
23. Šv. Tėvas Pijus XI . 136
24 Atvyksta į iškilmes Legatas 141
25. Legatas laimino vaikus . . . 145
26. Čekoslavakų prez. Masarykas kalba vaikams . . 147
27. G. K. Čestertonas 149
28. Kongresistai Penikso parke klauso šv. Mišių . . 150
29. Vyskupai Kartaginos Kongreso eisenoje . . 154
30. Suolai Dublino Eucharistiniame Kongrese . . 157
31. j. E. Vysk. Būčys 162
32. Kelių tautų grupė Euch. Kongrese . 167
33. Zarasų vaizdas 169
34. Kalnų pašlaitė 170
35. Poeto Moore's medis 172
36. Vale of Avoka 173
37. Šv. Kevino bažnyčia 175
38. Bokštas Airijoje 177
38. Danielius O'Connell'is . 179
40. Uolotos pašlaitės 181
41. Anglijoje įvykusios traukinio katastrofos vaizdas . 183
42. Kalnų pašlaitėse ganosi avys 184
43 Vartai vedą į Londono parką 188
44. Trafalgaro aikštė su Nelsono paminklu Londone . 189
45 Liet. ekskursantai Londone 192
46. Vaizdeliai iš Londono lietuvių gyvenimo . . . 195
47. Londoniečių lietuvių grupė 196

48. Maironis 198
49. Vaizdelis iš botanikos sodo 200
50. Lelijų prūdas botanikos sode 202
51. Britų Muziejaus planas 205
52. Anglijos parlamento rūmai 207
53. Anglijos parlamento posėdžių salė 208
54. Valijos princo biustas 214
55. Šv. Povilo katedra Londone 222
56. Londone ant Tautinės Galerijos laiptų 223
57. Šv. Teresėlė 230
58. Dėžė, į kurią sudėtos šv. Teresėlės relikvijos . . 233
59. Paryžius iš aukštumos 237
60. Šv. Magdalenos katedra 241
61. Notre-Dame de Paris katedra 242
62. Napoleono kripta Invalidų rūmuose 246
63. Eifelio bokštas 249
64. Versalis 252
65. Neptūno baseinas ir fontanai 253
66. Viena iš gražiausių Prancūzijos bažnyčių . . . 255
67. Bordo miesto vaizdas 256
68. Liurdo triguba bažnyčia 260
69. Maldininkų minia Liurde 261
70. Adolfo Kolpingo paminklas 269
71. Kaizerio Fridriko muziejus 279
72. Pramoga ant dramblio 281
73 Baltieji lokiai 282
74. „Gamtos Draugo“ ekskursijos vaizdeliai . . . 286
75. Prof. Dovydaitis grįžęs iš „G. Dr.“ ekskursijos . . 287

TURINYS

Įvedamosios autoriaus mintys 7
Lietuvą apleidžiant 10
1200 klm. išilgai Vokietijos 14
Pirmuosius pusaštuntų šimto kilometrų pravažiuojant . 14
3 valandos 19
Kalnuotais Vokietijos kraštais 22
Kelios valandos Belgijoje 27
Kelionė ligi Briuselio 28
Pusvalandis Briuselyje 30
Trys nuklydėliai. Įspūdžiai Ostendėj 31
Padekalės sąsiaurio bangose 34
Anglijos miglose 36
Stabterėjimas Londone 37
Ekspresu skersai Anglijos 39
Kalbų Babelis laive 42
Šventojoje Airijoje 45
Ankstybas rytmetis Dublino Šventykloje . . 49
„Kalno Džiaugsmo aikštė“ nr. 3 . . . 52
„Budėk!“ 57
Klaidžiojimai Dubline 71
Misijų parodoje 76
Prie Mato Talboto kapo 100
Dublino panteone 105
Airijos istorijos ramusis etapas 107
Plėšomas Airijos kūnas 107
Danielius O'Connell'is 111
O'Brien'as ir Parnell'is 116
De Valerą ir dabartinis Airijos žydėjimas . . . 117
Kun. Teobas Mathew'ag ir Airijos nublaivinimas . . 121
Panteoną apleidžiant 124
Eucharistinis Kongresas 125
Eucharistinių Kongresų istorija 125
Kongresui pasiruošimas ir Legato sutikimas 129
Kongreso atidarymas 133
Naktinės pamaldos ir Airių pamaldumas . . . 138
Vyrų diena 140
Moterų diena 143
Vaikų diena 144
Iškilmingos sekmadienio pamaldos 148
Lietuvių sekcija Eucharistiniame Kongrese 158
Legato išlydėjimas 165
Kongreso įvertinimas 166
Comité permanent 168
Vienos dienos kelionė į Airijos gilumą . . 168
Sudiev, Airija 180

Antrąkart Anglijoje 181
Įspūdžiai kelionėje j Londoną. 182
Trys paros Londone. 186
Londonas 186
Londone savųjų tarpe 190
Karališkame Kiu botanikos sode 199
Britų Muziejus 203
Anglijos parlamente 206
„Ponia Tiuso“ 210
Tauerio tvirtovė ir Tomas Morus 216
Katalikų pozicijos Anglijoje 219
Londono įspūdžių nuotrupos 221
Londoną ir Angliją apleidžiant. 224
Prancūzijoje. 225
Orleano Mergelės pėdomis 225
Rožių mieste. 228
Trys paros Prancūzijos širdyje 236
Bendras Paryžiaus vaizdas 236
Katalikybės liudininkai 239
Senelė Sorbona ir mokyklų kvartalas 243
Luvras ir kitos meno vertenybės 245
Eifelio bokštas. 248
Ištaigingame Versalyje. 251
Prancūzijos lygumomis 254
Švenčiausios Mergelės mieste Liurde 257
Su Liurdu, Paryžium ir Prancūzija atsisveikinant . 262
Grįžtant per Vokietiją 265
5 valandos Kelne. 265
Kelno katedra 266
Svečiuos pas brolius kolpingiečius. 267
Su saule į Berlyną ir iš Berlyno. . . . 274
Bendras Berlyno vaizdas. 274
Katalikybės pozicijos Berlyne ir Vokietijoje . . . 275
Paminklai, muziejai ir mokyklos. 278
Zoologijos sode ir akvariume 280
„Leiskit į Tėvynę...“ 283
Su moksleiviais į pajūrį 285
Paveikslų sąrašas 289
Knygos turinys. 291

KAINA 4 Lt.

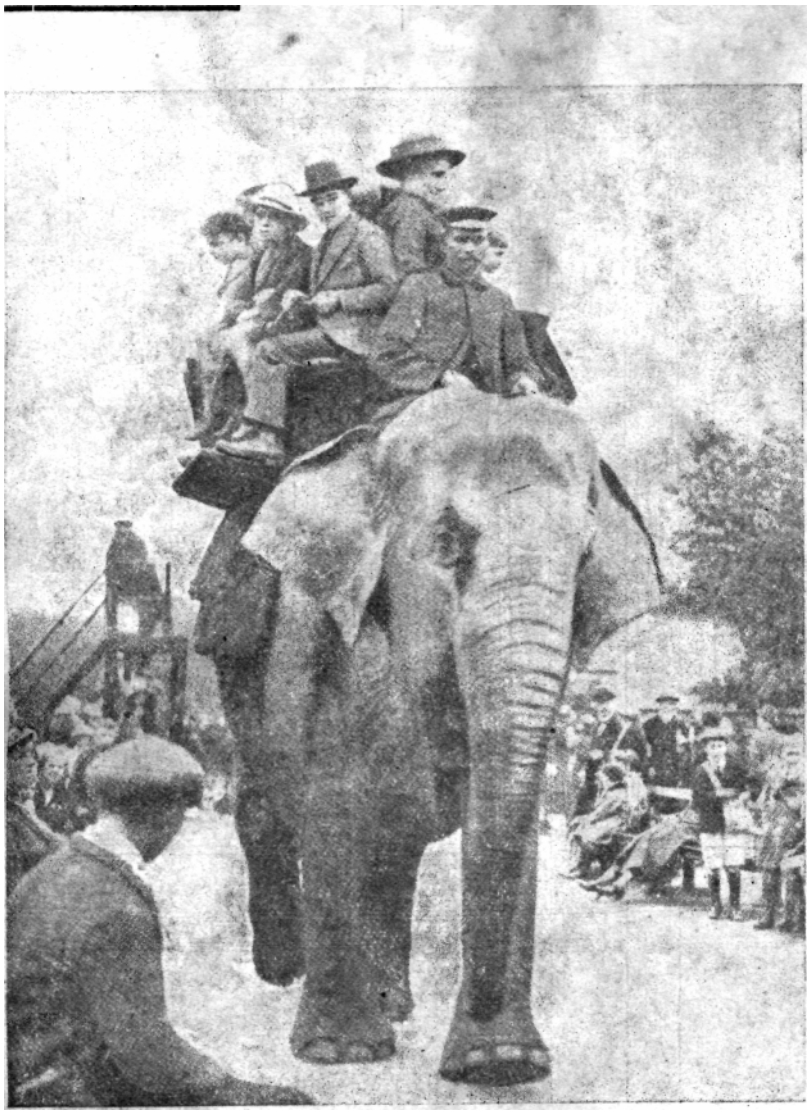

Atspausdinta 2000 egz. Panevėžio „BANGOS“
spaustuvėje.

Skaitmeninį knygos variantą sukūrė
Paulius Jankevičius.

www.lipniunas.com